ФЕБРУАР 2020

ВИЗИ

ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ" ПОДГОРИЦА

Gimnazija
Slobodan Škerović
Podgorica

ЗНАК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА

ГИМНАЗИЈЕ „СЛОБОДАН ШКЕРОВИЋ”

ПОДГОРИЦА

Број 18

Шк. 2019/20. г.

Шк. 2019/20. г.

Корице:

Click Print – Подгорица

Координаторке:

Мирјана Перовић, проф.
Соња Шаковић, проф.

Мала изложба ЗНАКА:

Координаторке:

Гордана Требјешанин, проф.
Ивана Ћупић, проф.

Ученици аутори:

Софија Кирсанов, Маша Илић, Соња Шофранац, Нада Јововић, Нина Рачета, Ивана Раденовић, Никола Влаховић, Наталија Вујошевић, Теодора Стијеповић, Анђела Олуић, Марина Божовић, Алекса Шљиванчанин, Милица Спасојевић, Владан Велимировић, Маја Величковић, Ива Пејовић, Теа Мариновић, Маша Бојић, Ксенија Петричић

Припрема:

Младен Јанковић, проф.

Издавач:

ЈУ Гимназија „С. Шкеровић" – Подгорица

Тираж:

1000

Штампа:

Click Print – Подгорица

Драги наши гимназијалци,

Пред вама је нови број „Знака”.

Настао из жеље „да се не изгубимо у пустињи што расте”, као траг ученика филолошке гимназије, у мају 1997. године изашао је први број нашега часописа, асоцирајући ону општечовјечанску причу о „знаковима поред пута”. Десет сљедећих година филолози су стварали ризницу Гимназије: збирку радова из историјске и синхронијске лингвистике, ономастике, палеографије, семантике и, није нескромно ако кажемо, студија и есеја инспирисаних дјелима умјетничке књижевности из наставног програма, али и ван њега, те превода и препјева дјела насталих на страним језицима који су се у њој изучавали, књижевних и позоришних приказа и критика...

Када је уведен један, општи смјер, у Гимназији се ништа битно, заправо, није промијенило – она је за све нас „стање духа, а не само образовање по одређеном наставном програму”. И зато „Знак” и даље траје. Као израз и потврда истине да је прошлост увијек у садашњости, само треба пронаћи путоказе и мостове. А садашњост су и нове генерације филолога, који проналазе своје мјесто и остављају траг...

Отворите корице, и пођите на путовање... Упознајте гимназијалце кроз литерарне и ликовне радове, откријте нашу тачку гледишта на различите теме – поглед на свијет ове генерације. Стићи ћете даље него што сте могли и сањати... Јер дух не познаје границе – сви гимназијалци знају...

Координаторке

САДРЖАЈ

ИЗМЕЂУ ДВА БРОЈА ЗНАКА ... 8
ПОХВАЛА за ЕСЕЈ на регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО”, ... 8
ПЕПЕО ДАВНЕ САДАШЊОСТИ ... 8
ПОХВАЛА за ПОЕЗИЈУ на регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО”, мај 2019. г. ... 10
ТРЕЋА НАГРАДА за ЕСЕЈ НА регионалном КОНКУРСУ ФИЛОЛОШКЕ ГИМНАЗИЈЕ „ВУК МИЛАТОВИЋ” ИЗ БЕОГРАДА, мај 2019. г и ЕСЕЈ ИЗАБРАН У 10 НАЈБОЉИХ НА регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО”, мај 2019. г. ... 20
ЧЕХОВЉЕВИ ЈУНАЦИ ПРЕД КАРТОМ АФРИКЕ ... 20
ТРЕЋА НАГРАДА за ПРОЗУ НА КОНКУРСУ ФИЛОЛОШКЕ ГИМНАЗИЈЕ „ВУК МИЛАТОВИЋ” ИЗ БЕОГРАДА, ... 22
,,УДАРНЕ ВИЈЕСТИ ОВОГ УТОРКА: СВИ ЋЕМО УМРИЈЕТИ ... 22
ПОХВАЛА за „ЗНАК” на 4. БЕЛЛИСТ-у, регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО”, октобар 2019. г. ... 26
ПЛАВИ ЈОРГОВАН ... 27
ХИБРИДИЗАЦИЈА КАО ПРОЈЕКТ (Библиотека, 28. маја 2019. г.) ... 37
ШКОЉКА ЈЕ ЖЕНА – ДОКТОРЕ МОЈ! ... 37
ДАН СЛОВЕНСКЕ ПИСМЕНОСТИ/ДАН СВЕТОГ ЋИРИЛА И СВЕТОГ МЕТОДИЈА ... 45
КАКО ПРИПРЕМИТИ КВАЛИТЕТНУ (ШКОЛСКУ) ПРЕЗЕНТАЦИЈУ ... 47
ЈЕДНОСТАВНОСТ И КВАЛИТЕТ УВИЈЕК СТОЈЕ ИЗНАД КВАНТИТЕТА ... 47
КОЛИКО ЗАИСТА ТРАЈЕ „САМО”? ... 47
КЊИЖЕВНОСТ КАО ЉЕПОТА И ИЗАЗОВ ... 49
КАД НЕ СТРАХУЈЕШ КАКО ЋЕШ ДОЧЕКАТИ СЈУТРА ... 49
ЗАШТО СУ БОГОВИ СТВОРИЛИ ЧОВЈЕКА ... 50
ЛУТАЈУ ЛИ МОТИВИ ИЛИ, ИПАК – МИ? ... 51
НА РАСКРСНИЦИ ЖИВОТА ... 51
БУДУЋНОСТ У ПРОШЛОСТИ ... 52
ТРАГИЗАМ ХОМЕРОВИХ ЈУНАКА ТРОЈАНСКОГ РАТА ... 53
НЕКО ЈЕ ЈУНАК АКО ЈЕ УБИО ВИШЕ ДЕСЕТИНА ? ... 54
МОЗАИК САСТАВЉЕН ОД МИЛИОН ДЈЕЛИЋА ... 55
ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ ЗА... ... 56
ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ ЗА УМИРУЋЕГ ... 57
ЛАЖИ О ВАВИЛОНУ ... 59
СУШТИНА ЈЕ У ВОЉИ И ОТВОРЕНОМ УМУ ... 68
РУЖИЧАСТЕ НАОЧАРЕ ... 69
ЛОМАЧЕ НЕ РАСВЈЕТЉАВАЈУ МРАК ... 70
СВАКА РЕВОЛУЦИЈА ЈЕДЕ СВОЈУ ДЈЕЦУ ... 70
НИШТА ДОСАД НИЈЕ СТВОРИЛО БОЉИ СВИЈЕТ ... 72
ШТА ЈЕ ИСТИНА, А ШТА ЗАБЛУДА? ... 73
НИЈЕ ЛАКО ПРИЗНАТИ ВЛАСТИТЕ ЗАБЛУДЕ ... 74
ПОСТОЈИ ЛИ РЈЕШЕЊЕ ЗА ЧОВЈЕКА? ... 75
„ПРАВА РЕЧ ЈЕ УВЕК КАО ЈАБУКА СА ЗМИЈОМ ОКО СТАБЛА, С КОРЕНОМ У ЗЕМЉИ И КРОШЊОМ У НЕБУ” 77

,,КО СЕ НЕ РАЗБИЈЕ У ПАРАМПАРЧАД, КО ОСТАНЕ ЧИТАВ И ЧИТАВ УСТАНЕ ТАЈ ИГРА" (В. ПОПА) 79
АКО НЕМА КО ДА НАС ЧУЈЕ – ИМА ЛИ СМИСЛА ПОСТОЈАТИ? 82
ФУНКЦИЈА КОМУНИКАЦИЈЕ У КЊИЖЕВНОМ ДЈЕЛУ 82
ОДСУСТВО РАЗГОВОРА НЕ ЗНАЧИ ОДСУСТВО КОМУНИКАЦИЈЕ 83
КЊИЖЕВНОСТ – МОСТ ОД РИЈЕЧИ 84
ОД ЛОШЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ДО САВРШЕНОГ ДЈЕЛА 86
У СВАКО ДЈЕЛО ТРЕБА ДА УЂЕМО И ГЛАВОМ И СРЦЕМ 88
ЈЕДАН ЧОВЈЕК, ЈЕДНА РИЈЕЧ 88
РИЈЕЧИМА ОПЛАКУЈЕМО СВОЈЕ ТУГЕ И БОЈИМО РАДОВАЊА 90
ДАЉИНА МЕЂУ БЛИЗИНАМА 90
ГОВОРЕЊЕ НЕ ЗНАЧИ СПОРАЗУМИЈЕВАЊЕ 91
ЋУТАЊЕ ГОВОРИ СНАЖНИЈЕ НЕГО ГЛАС 93
ЉУБАВ ЈЕ КРВ У ВЕНАМА КЊИЖЕВНОСТИ 94
ВРУЋА СТРИЈЕЛА ЉУБАВИ 94
ЉУБАВ ЈЕ ЖЕНА 94
ЧОВЈЕК ЈЕ САМО ЉУБАВ 95
ЉУБАВ КАО СПАС 97
СУДБИНА ПРЕДОДРЕЂУЈЕ ЉУБАВ И СМРТ 97
О ОНОМ О ЧЕМУ ЈЕ ВЕЋ СВЕ РЕЧЕНО 99
СПРЕМИТЕ СЕ, ВОДИМ ВАС У ШЕТЊУ! 99
СВЕ ПОЧИЊЕ ОД АДАМА И ЕВЕ 100
О ЉУБАВИ И КОСМОСУ 101
ЈА САМ САМО КАП У МОРУ 106
ПИСМО ЈОНИ ПОТАПОВУ 106
МА, КАКВО НЕБО? 107
ЗВУК КОПИТА КОЈА УДАРАЈУ О УТАБАН СНИЈЕГ 108
МОРЕ ЗВАНО ЉУДИ 109
СА ЧАСОВА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ... 110
КАКО СЕ СНАЋИ У ПРИПОВИЈЕЦИ 110
ЛУТАЊЕ КРОЗ ЏУНГЛУ, ИЛИ ПРИЈАТНА ШЕТЊА КРОЗ ПАРК 111
ДОК НАС НЕ ПОВУКУ НЕБЕСА 112
ЧОВЈЕК ПРЕД ЛИЦЕМ БЕСМИСЛА 112
ДЕСЕТКА 113
ЕСЕЈЧИЋ О РАСПУСТИЋУ: СРЕЋНО ВРИШТАЊЕ! 116
ГОСПОДИН ФАРЕНХАЈТ 117
ПОЕЗИЈА ЈЕ ПОНОВО У МОДИ 122
ВАПАЈ 122
УСПОМЕНИ 123
САМОСВЈЕСНО 125
ПОТРАГА 126
МУЗИКА ЗА ДВОЈЕ 126
У ВЈЕШТИЧЈИ САТ 127

NIGHTMARE 127
ЛУТКА 129
ИЛУЗИЈА 129
КЛУПА 130
УЗАЛУДНА ПЈЕСМА 131
БОРОВИ 131
ЛИЦЕ 132
ПОРУКА 133
ПРАЗНИНА 134
СТРИЈЕЛЕ 136
ПОНЕКАД И НЕ ПРИМИЈЕТИМО ДА СЕ ПРИЈАТЕЉСТВО РОДИЛО 138
ОСМИЈЕХ КОЈИ КУПУЈЕ 138
СРИЈЕДА 139
ТРЕЋА КАБИНА ТОАЛЕТА 140
ЈЕДНЕ ЉЕТЊЕ ВЕЧЕРИ... 141
ДЈЕЧАК ПЛАВИХ ОЧИЈУ 143
ЛИЦЕ КОЈЕ ПРИПАДА НЕКОМЕ ЧИЈЕ ИМЕ ЉУДИ НЕ ПАМТЕ 144
ТРЕНУТАК 145
ДОШАО ЈЕ С КИШОМ 146
ФОТОГРАФИЈА 148
ПОНЕДЈЕЉАК, ДАН КОЈИ МРЗИМ 149
У СВИЈЕТУ ФИЛМА... 151
ЂАВО НОСИ ПРАДУ 151
ИЗМЕЂУ КОРИЦА КЊИГЕ... 152
ЈУСТЕЈНА ГОРДЕР, „ДЈЕВОЈКА С ПОМОРАНЏАМА” 152
ЏОРЏ ОРВЕЛ И „1984”: КАКО СЛОБОДА УМИРЕ? 156
„ТИХА КУЋА” ОРХАНА ПАМУКА 160
„БИХОРЦИ” ЂАМИЛА СИЈАРИЋА 164
ЕРНЕСТО САБАТО, „ТУНЕЛ” 167
„КАКО УПОКОЈИТИ ВАМПИРА” Б. ПЕКИЋА 170
ЕРОТСКА ДИМЕНЗИЈА „ДЕКАМЕРОНА” 174
ЖАНРОВСКЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ („АДРИЈЕН” ЖАКА ПРЕВЕРА) 188
ПОЛИЦИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ О САМОУБИСТВУ 188
БИОГРАФИЈА АДРИЈЕНА ЖАКОВСКОГ 188
ПЕРЈЕ ИЗ ЈАСТУКА ЈЕ ПОРЕЋАЛА У ОБЛИКУ ИМЕНА АДРИЈЕН 190
АКО СЕ ИКАД ВРАТИ 194
У ЊЕМУ ВИШЕ НИЈЕ БИЛО НИЧЕГ ДЈЕТИЊЕГ, НИЧЕГ НАИВНОГ 195
АКО ОСТАНЕМ С ЊОМ, ЗАБОРАВИЋУ СВОЈЕ ИМЕ 197
ТУЂИЦЕ У СВАКОДНЕВНОМ ГОВОРУ 202
КАКО СЕ СПАСТИ? 202
ДА СЕ ПОДСЈЕТИМО, И ПОКУШАМО! 204
ДО „НАЈБОЉЕГ ПИСЦА ИКАДА” И НАЗАД? 208

БАЈ Д ВЕЈ, АПДЕЈТУЈ ИНСТАГРАМ! 211
ИНТЕРНЕТ – ЗЕМЉА СА НОВИМ, ЈОШ НЕИСТРАЖЕНИМ ЈЕЗИКОМ? 215
веЛИКА СЛОва ГДје Им НијЕ МЈЕсто 215
ГОВОР МЛАДИХ У ЕЛЕКТРОНСКОЈ КОМУНИКАЦИЈИ 222
ЈЕЗИК ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА 230
ЕЛЕКТРОНСКА КОМУНИКАЦИЈА И МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ 235
„Stephanie se oporavlja, bol je prestala” 238
https://www.antenazadar.hr/clanak/2012/10/stephanie-se-oporavlja-bol-je-prestala/ 238
(НЕ)ПИСМЕНОСТ НА ИНТЕРНЕТУ 245
РЕКЛАМЕ И СЛОГАНИ 250
ТАЈНЕ СВИЈЕТА РЕКЛАМА 250
РЕКЛАМЕ, МАРКЕТИНШКИ ТРИКОВИ И СЛОГАНИ 258
ПУКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ИЛИ СМЈЕРНИЦЕ КА БОЉЕМ ЖИВОТУ? 261
ЈЕЗИК РЕКЛАМЕ КАО ВИД КОМУНИКАЦИЈЕ 264
С ОНЕ СТРАНЕ РЕКЛАМА/ СУПТИЛНЕ ПОРУКЕ МАРКЕТИНГА 268
РЕКЛАМА – ОЗАКОЊЕНО ЛАГАЊЕ 274
КУПАЦ У СВИЈЕТУ РЕКЛАМА 276

ИЗМЕЂУ ДВА БРОЈА ЗНАКА ...

ПОХВАЛА за ЕСЕЈ на регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО”, мај 2019. г.

ПЕПЕО ДАВНЕ САДАШЊОСТИ

Прошлост је заточена у туробним сликама очађављеним кестењастим тоновима еха времена.

На њима су ухваћена лица приjевремено остарjелих војника чије руке грчевито држе пушку. Те руке ће послиje много година остати огарављене мрким старачким пjегама, а послиje рата овај никада млад човjек не зна своје мjесто на небу. Живи у прошлости да би запамтио и заборавио чиjу су све црну земљу и слободу погазили напаћени кораци његових блатњавих чизама.

Они који су му убили име дајући му пушку сjеде на стакленим троновима и jедним ватреним додиром миjењају ток историje и будућности. Њихов пламен гута кафенкасти пергамент истине без двоумљења. Ако би војници пали као Луцифер, падали би у тај пламен.

Ти смртници су схватили да су им jедине месиje оне чиje животе пjесмом испричају око прашњавог огњишта. Овај вид утjехе било је њихово ходочашће, а њихови оштри погледи би само понекад одлутали тражећи себе у будућности, заборавивши да су у својој садашњости већ мртви.

Браон је боја крви на војничкој одори, и пепела који остаје за владарима. Нажалост, садашњост није мит, и из пепела се неће препородити златна слава.

Теа Мандић, Iф

THE ASH OF A BYGONE PRESENT

The past has been confined in bleak paintings sooted with chestnut shades of echoing time.

They captured the faces of early-aged soldiers with their hands clutching the rifles. After many years, these hands will become smutted with dark brown old man spots, and after the war, this young man never knows his place in heaven. He lives in the past to remember and forget all those whose black land and freedom have been crushed by the agonised steps of his muddy boots.

Those who slew his soul by giving him his rifle are sitting on their glass thrones and with one fiery touch alter the course of history and the future. Their flame is swallowing a brownish parchment of truth without any hesitation. If the soldiers fell as Lucifer, they would fall into that flame.

These mortals have realised their only messiahs are those whose lives they tell in a song around a dusty hearth. This kind of comfort was their pilgrimage, and their sharp eyes would only occasionally wander looking for themselves in the future, forgetting they are already dead in their present.

Brown is a colour of blood on a military uniform and of the ash which remains after the rulers. Unfortunately, the present is not a myth, and the golden glory will not be revived from the ash.

Tea Mandić, If

ПОХВАЛА за ПОЕЗИЈУ на регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО”, мај 2019. г.

РИЈЕЧИ ЖЕЛЕ ДА ТИ ПРОГОВОРЕ

Не вичи на те мраве

Откуд они знају да ниси дрво

Не вичи на кочнице аута

Откуд оне знају да

не желиш нигдје да стигнеш

Не вичи на тај сат

Откуд он зна да ти не желиш да куца

Не вичи на мене

Откуд ја знам

Да не можеш да ме

волиш

———

Погледом ти љубим

Сваки милиметар

Увијек насмијаних јагодица

Увијек дрхтавих дланова

И укочених кољена

Проучавам те

Као најинтересантније

И најтеже штиво

Топим се

Од твоје стидљивости и нервозе

У мени навиру романи

У мени навиру новеле

Образи ми се

Под тим притиском надуше

Ријечи се колебају

Желе да ти кажу

Како у овом животу

Нисам срео

Неког толико срећног

Па ме тјераш да се запитам

Инспиришеш ме

Да пишем прве љубавне пјесме

Мотивишеш ме да се будим

Ја бих прећутао,

Али ријечи би да ти поруче

Како у овом животу

Нисам срео

Неког толико несигурног

А очаравајућег

Сваки твој дах

Изазива ми вртоглавицу

Сваки твој осмјех

И покрет

Голица ми непца

Гладан сам те

Очајно сам те гладан

Ријечи желе да ти проговоре

А ја ћутим

Ја им се опирем

Јер непризнат страх самом себи

Држи ми усне у грчу

Мене је страх, љубави

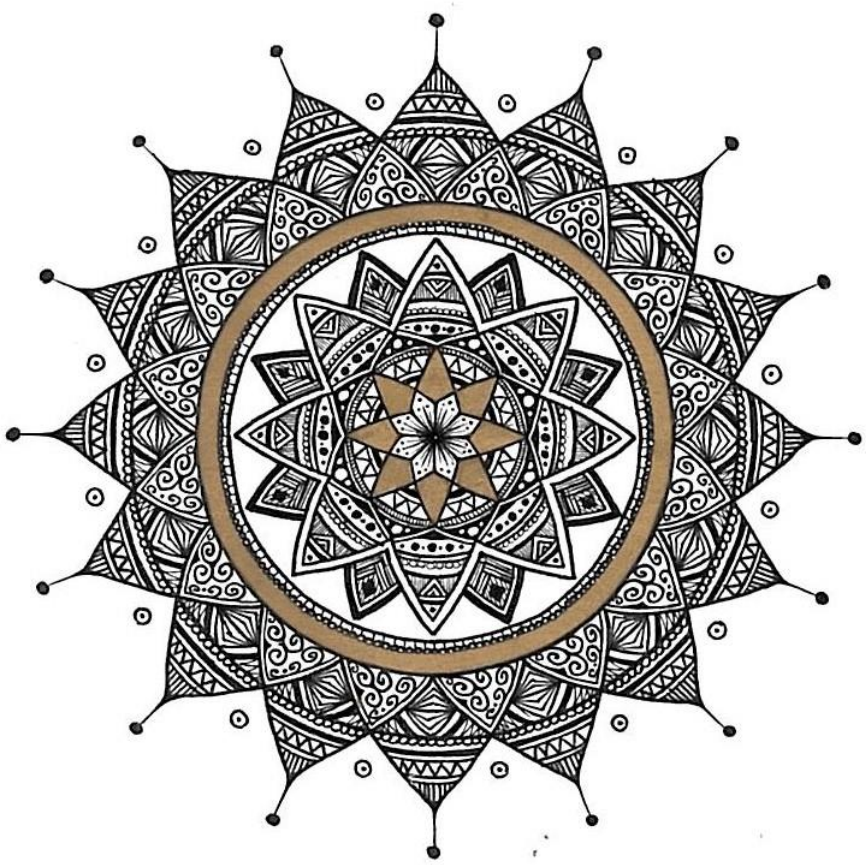

Страх ме да волим

Не умијем

Не желим да научим

Нисам за то створен

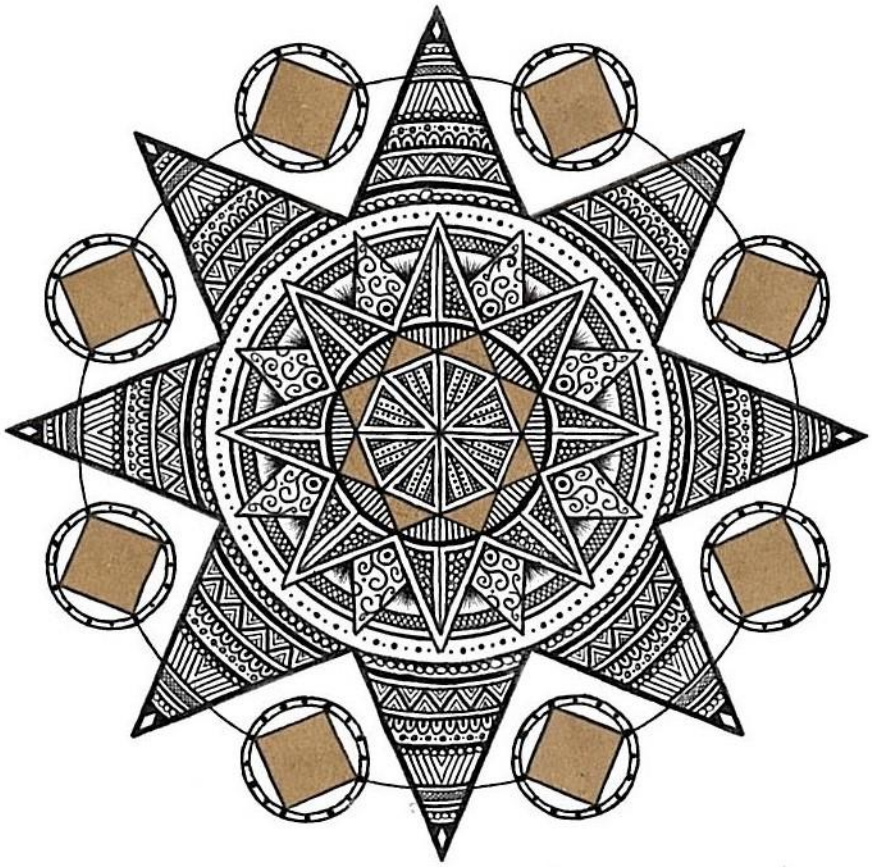

Зато је боље

Да одем

— оно неизрециво

Тебе све воли

Воли те и ово сунце

Што једва чека да ти буде аларм

За нове дане

Воле те и ти нови дани

Ишчекују те као путника из далека

Вољеће те и ти путници

Који ће се укрцати у твој живот касније

Волим те и ја,

Од скоро сам се доселила

Зар не видиш?

Све око тебе ти пружа љубав

А ми сједимо

Једно поред другог

Ја усамљена у својим мислима

Немогућна да их дијелим са тобом

Трудећи се да будем друштво

Твојим болним сатима

А Ти си ипак усамљен поред мене

Питам те да одем

Јер схватам да од моје егзистенције

Крај тебе

Нема никакве сврхе

Мој нестанак

Био би ти једнак као нестанак дана

Само још нешто што очекујеш

Не дозвољаваш ми да пођем

Док ме сам не отјераш

Биједа пропадања љубави

која нас дозива

Чујем њене вапаје упомоћ

Које наша самоћа пригушује

Ти си глув

Врисци у твојој глави

И јецаји и вика

Не дозвољавају ти да је чујеш

Ни љубав

А ни мене

Нервозно ређам кораке

Један за другим

У сваком покрету

Против моје жеље

Осјећа се умор

И невоља за кретањем

Ја и не ходам

Већ вјечито тумарам

И она је све то примјећивала...

Бол на лицу ми видљив

Тегобно искривљена

Десна обрва

И згужвани капци

Усне без трзаја

Хладне и намћорасте...

Видим је поново

И налети присјећања

Сваког пута

Кад сам се кајао

Мојих поступака према њој

Иду ка мени

Као лопови

И краду моју издржљивост

Па ми се у погледу види

Потиштеност

И жаљење

Што сам је љубио

све уморније и рјеђе

Постајао све поспанији

А она упорно покушавала

Да изгради кућу

Која је изгорела

Чије су цигле однешене

Јунским вјетром

Чији су прозори самљевени

Глас јој клизав

Као мокре степенице

Капци највиша полица

Мисли покварена љуљашка

Усне голо дрхтаво грање

Она никад није сазнала

Да сам је читаву упамтио

Ни не слути

Нисам могао да одем..

Једва сам смогао снаге,

Чекао сам да она оде

Да ме остави у мом сивилу

Које је мрзјела

А тако искрено жељела да га заволи

Причам вам

Како ме покопала у мом надању

Да ми опет можда дође

А ја

Ја и даље немам снаге

Ни да јој се вратим

А она ево, ненамјерно долази,

Путеви нам се поново ругају,

Па ходамо истом страном улице

Проговара њежно, као и увијек,

Гласом боје мајских киша

„Надам се да си срећан.

Чувај се.”

– причам вам

О мом кајању

Други људи су омражени

кад им се спава

А она се поспана

смијала више него иначе

Други људи су безбрижни

Током сна

А она забринуто лице има

Чак и кад спава

Други људи само лупе вратима

А она је тражила да изађем из аута

Да би могла љепше да ме загрли

Имала је херкуловски и мени

Нејасно јак стисак

Други људи би ме тапшали по рамену

А она ми је пречесто љубила капке

Била је тако

Проклето чудна

Људи моји,

Други људи вриште и јецају кад заплачу

А она би зијевала

Усред највећег плача

Умарало ју је плакање

Други људи гледају у небо

Само да провјере да ли ће покиснути

А она је поглед спуштала с неба

Само кад би размишљала

Шта сљедеће да ми исприча

Други људи би ме само прешли погледом

Онако да се увјере да сам то ја

А она се претварала у лампу

И гутала свјетлошћу сваки кутак мене

Никад је нисам схватио
Можда нисам требао ни да покушавам
Зато сам отишао
Као што то иначе радим
Јер то ми је урођено
Навикао сам да одлазим
И понио се према њој
Баш као што то раде
И ти други људи
– утапање у крдо истих

Ја више немам чега да се плашим
Моји страхови расту на мени
Попут пузавица
Гмижу ми уз врат
И даве ме

Ја више немам чега да се плашим
Живим тек онако
Баш како ти мрзиш
Једино не желим
Да те због тога
затекнем једног дана
Без топлине коју носиш у себи
Са умрлим осмијехом
Без смијалица
Попрсканим киселином данашњице
Једино не желим
Да те затекнем једног дана
Без трунке наде у теби
Не желим да ти је други људи
Испију до задње капи

Грчевито јако ти желим

Да ти неко врати

Сву љубав коју сам ја однио од тебе

Умрем сваког дана кад се пробудим

И још увијек сам жив

Али докрајчило би ме

Да видим гроб у твом оку

Сахрањену стару тебе

Блиједу у лицу

Мрзовољну и нервозну

Хладну и уморну

Докрајчило би ме

Да знам да се више

Не радујеш псима

Да не смишљаш пјесме

Усред шетње

Усред умивања лица

Усред испијања кафе

Да више не вјерујеш сваком

Да више не смишљаш изговоре

За убиства,

Преваре и грешке

Да не говориш како нас нема

Црних и бијелих

Већ да смо сви само нијансе сиве

Да више не грлиш

Тако да састављаш људима

Унутрашње органе

Да се више не трудиш

Да допреш до сваког

И зато,

– молим те,

Остани далеко

Остани иста

Не губи оно што си

Јер сам ја

Једном давно

Изгубио себе

Па успут,

Касније,

И тебе

Невена Ђуретић, IVц

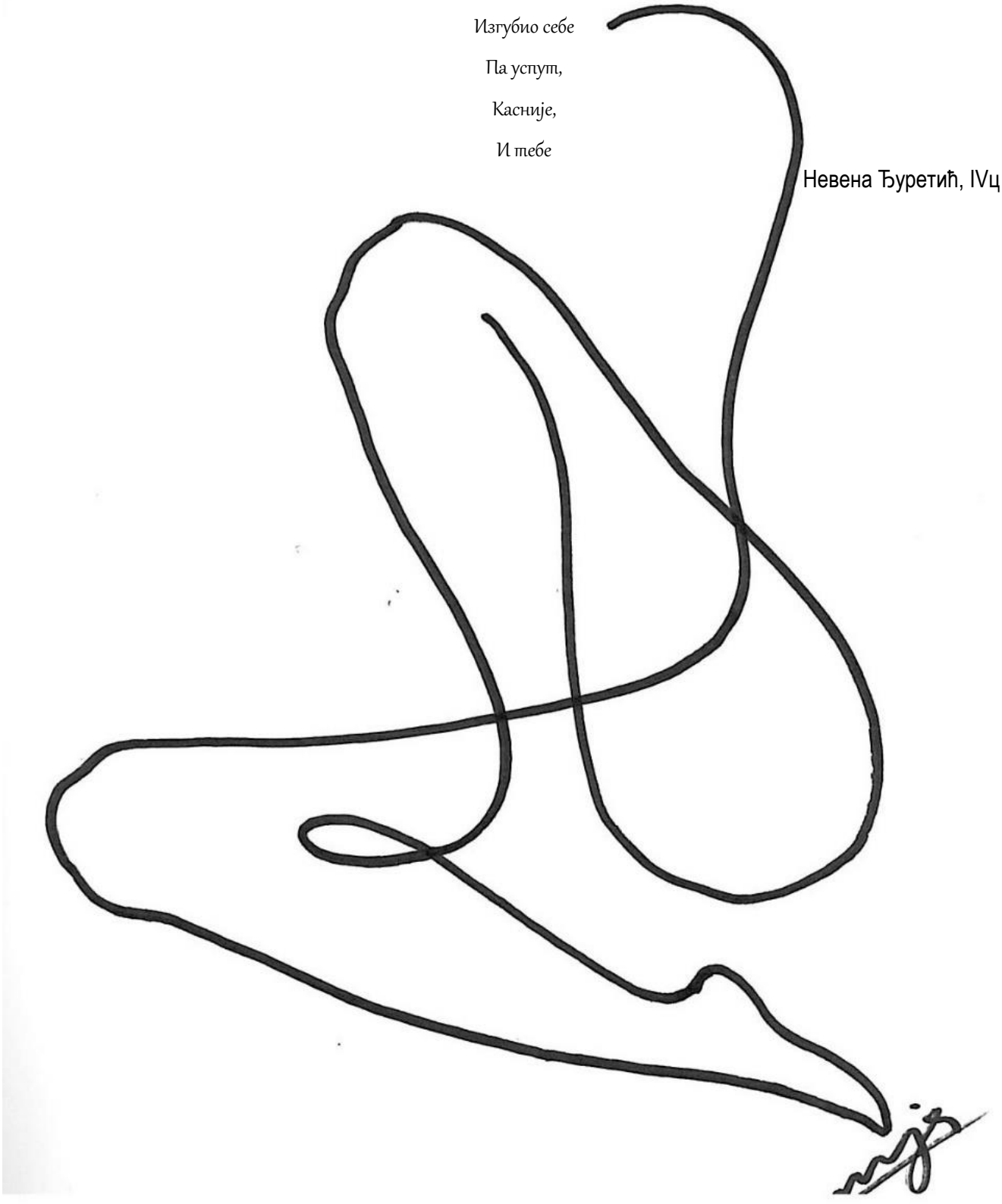

ТРЕЋА НАГРАДА за ЕСЕЈ НА регионалном КОНКУРСУ ФИЛОЛОШКЕ ГИМНАЗИЈЕ „ВУК МИЛАТОВИЋ" ИЗ БЕОГРАДА, мај 2019. г

и

ЕСЕЈ ИЗАБРАН У 10 НАЈБОЉИХ НА регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО", мај 2019. г.

ЧЕХОВЉЕВИ ЈУНАЦИ ПРЕД КАРТОМ АФРИКЕ

Чеховљево дјело „Ујка Вања" , драма у ужем смислу, сматра се једним од његових највећих остварења (иронично, „Шумар", драма из Чеховљевих ранијих дана, која се може сматрати првобитном верзијом „Ујка-Вање", била је један од највећих промашаја у његовој каријери, искуство које је можда утицало на ауторов избор једне од главних тема комада). Ову титулу оно дугује невјероватној карактеризацији својих ликова, који приказују све, или готово све проблеме друштва (који су, нажалост, и даље веома актуелни).

Критика стања друштва и тежња да се оно промијени је једна од основних одлика модерне књижевности, као и један од разлога због којих су били сматрани декадентним и неморалним (мада морамо напоменути да људи, а поготово они на вишим позицијама, никад нису имали много стрпљења за умјетнике, чак ни за оне који нису били довољно храбри да се супротставе).

Још једна важна одлика је свеопште разочарање и суморност, стално присутни у овој лирској драми, било у Бога или науку. Ниједан лик није духовно узвишен, ма колико образовани били – Серебјаков, професор умјетности, живи као паразит на грбачи сопствене породице; Јеленин глас и клавир бивају неискоришћени и она постаје епизодна улога у туђим животима, празна колико и лијепа; Марија Васиљевна преводи текстове професору а сама остаје заборављена и неостварена; Астров, доктор и поборник очувања шума, бива потпуно разочаран у своју струку и не схвата сељаке који уништавају древне шуме (изгладњели и промрзли, како да брину за културу и наслијеђе када морају да прехране дјецу, и не могу рачунати ни на то да ће доктор бити способан да их оперише у солидним условима), нити примјећује Сонјину доброту ни ум, нити види Јелену као ишта друго осим лијепог лица.

Атмосфера, суморнија но у реализму, тешка као у бароку, савршена је за развој праве психолошке драме, унутрашњег конфликта који сваки лик носи, клупко емоција и снова разрушених, спетљаних у исти хаос који влада над Вањиним столом. Од својих патњи и сумња

укућани се бране сталним радом, било то кошење или плетење чарапа, тако да ни они, као ни читаоци, скоро не примијете прелазак из августа у септембар, размишљајући само о сљедећој обавези и киши.

Долазак Серебјакова и Јелене ремети сав ред, од буђења и постављања доручка до рутине која их је штитила од суочавања са сопственом промашеношћу. Вања, који је свој бијес и сумњу држао закопане дубоко у себи, суочен са чињеницом да је живот протрајио радећи да би издржавао човјека који не осјећа ни трунку захвалности према њему и његовој жртви, ослобађа своје незадовољство, али ни он, као ни метак из његовог пиштоља нема никакав ефекат на његовог зета. Јелена ни не опажа Вању који је воли, али и даље то отворено не показује, као што није ни прије деценију, нити ступа у однос са Астровом, који јој се допада, већ остаје вјерна хладноме мужу, остајући празна, сморена музичарка која више неће свирати, заувијек споредни лик у туђим животима. Најтеже пролази млада Соња, која најбоље разумије бол свог ујака. Након шест година труда Астров је и даље не примјећује, отац плаћа своју удобност њеним радом и трудом и продаје имање Соњине мајке, имање које је њено насљеђе и којем је она посветила читав свој живот, и не остаје јој ништа сем да плаче и сања о одмору, док се Марина и Телегин губе у плетењу и свирању –али она је млада, и остало јој је много дуже да живи са својом промашеношћу него Вањи.

На крају, иако се чини да се ништа није промијенило, то није истина. Суочили су се са истином, признали своју промашеност и стога никада више неће моћи да избјегну бол и крију се под монотоном илузијом. Карта Африке и даље виси над столом, али сада је свима јасно да је то само карта – никад неће отићи, или осјетити топлоту, или видјети нешто ново и чудно, нешто радосно и посебно.

Драма ми се није допала, али ме је потресла и узнемирила као ниједна прије, те тако сматрам да је заслужила своју репутацију као једна од најбољих драма модерне, или било које друге књижевне епохе.

Сергеј Павловић, IVл
(шк. 2018/19. г.)

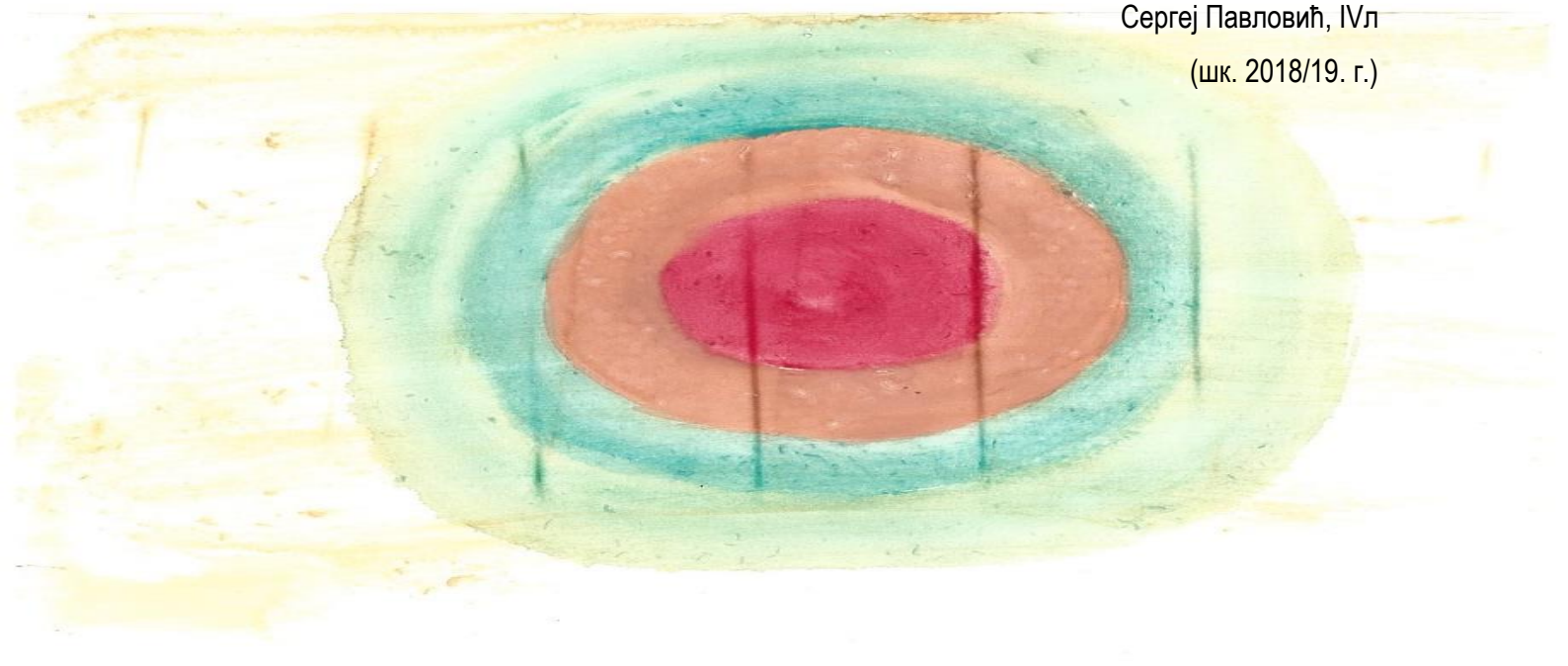

ТРЕЋА НАГРАДА за ПРОЗУ НА КОНКУРСУ ФИЛОЛОШКЕ ГИМНАЗИЈЕ „ВУК МИЛАТОВИЋ" ИЗ БЕОГРАДА, **мај 2019. г.**

„УДАРНЕ ВИЈЕСТИ ОВОГ УТОРКА: СВИ ЋЕМО УМРИЈЕТИ

Нажалост, овако стоје ствари: Краљевство ће ускоро нестати. То је то. Све информације које ће бити дате након ове реченице вјероватно су вам познате и не морате се замарати читајући их. Боље би било да то вријеме проведете пакујући се за Кнежевину (иначе, веома лијеп предио са мноштвом дрвореда, али и небодера), или неко друго далеко мјесто за које не знамо ни да ли постоји.

Ох, наставили сте са читањем! Нисам ја крива ако се деси нешто веома лоше током вашег дружења са овим новинама! Видим да баш и на марите за себе и своју сигурност и, зато, прећимо на ствар. Они који нису наставили са читањем биће у мало већој паници него што би требало да буду, зато што мисле да ,,ускоро" значи данас. Ако током читања будете чули нејасне крике, препирке и уздахе на улици, будите сигурни да су то људи који воле да читају само наслове. Знате Краљевиће! Међутим, ако не знате, ако сте туриста који је дошао овдје због љетњег провода, и који је купио локални часопис само да би био упознат са дешавањима у Краљевству, морам вас упознати са свим појединостима. Драги суграђани, морате ми опростити, али знам да бисте и ви жељели да знате зашто новине земље у којој љетујете тако ноншалантно стављају за свој наслов тако провокативну реченицу (осим ако вас једино занимају наслови).

Краљевство је, као што знате, већ одавно окружено неким чудним пахуљицама. Можда су ту биле и прије него што смо настали ми. Многи су одмах поставили теорије да су те чудне творевине послали из Царства, да би нас штитиле од неких имагинарних чудовишта и бабарога. Већина није вјеровала у то, док Неко није доказао да стварно, тамо, негдје, изнад нас, изван нас, около, постоје нека створења која само чекају позив у Краљевство. Неко није постао специјално популаран. Ако чекају да их ми позовемо, ми их нећемо позвати. Просто, зар не? Не баш. Мислили смо да их нећемо позвати ако не радимо ништа, али њих управо то привлачи. Не разумијем њихову логику, и тачно је да су нас та створења прешла. Изнад кућа пар Краљевића појавила су се врата, односно физички позив непознатим ђаволима споља. Оно што за сада знамо није пуно. Знамо да, када дођу, сви ћемо да умремо, чак и ако немамо врата изнад своје куће, зато што ће врата имати наш комшија. Уништиће наше зграде, паркове, чак и биљке. Такође знамо да се чудовишта крећу споро, али сваки пут када се помјере у нашем правцу, ми

то осјетимо. Једино што можемо да урадимо у овом тренутку је да почнемо да пакујемо своје кофере за Кнежевину. Молимо вас да останете прибрани у овако тешким временима."

,,Тек сада су почели да се плаше. Да су и некада прије били у страху, можда би ова прича била много раније написана", примијетио је Јован. ,,Као да су се врата тек сад почела да се појављују. Сад ће сви новинари одједном да буду просвијетљени и да нам причају о томе како није требало да живимо онако како смо до сада живјели. Ово су глупости."

,,Шта ти знаш, ти си један од оних који ће да се праве да их ништа не интересује и само ћеш да наставиш да живиш као грешник", рече Димитрије, који је садио парадајз у дворишту, али га је ипак чуо, зато што је Јован сједио на тераси, у својој удобној столици која се љуља.

Није свако имао такву столицу. Сада су популарне канцеларијске столице, иако више нема потребе звати их ,,канцеларијске". Јован је знао да столица коју посједује није међу популарном сортом, али ју је обожавао. Димитрије није волио то што има двориште, а живи у сред града. Осјећао се као да живи на селу, као да је одсјечен од остатка Краљевства. Ипак, никада се није одселио, зато што је ту живио са својим најбољим другом Јованом, и волио га је превише да би га оставио да усамљено проводи дане на тераси и чита новине док доручкује вечеру. Такође, није имао довољно новца да сам плаћа цијелу киријy, чак и на неком мјесту које би се стварно звало руб Краљевства. Наравно, никада није Јовану поменуо да му се не свиђа гдје живе, а сада, од када су почели да се појављују овакви чланци у новинама, одједном је заволио бављење воћарством и повртларством, и гајењем чудноватих примјерака животиња.

,,А шта знаш ти? Ти ниси имао појма о било каквим пахуљицама које лебде прије него што су се појавиле на насловним странама новина. Ниси вјеровао чак ни када су били само текстови, већ си се заинтересовао тек када су убацили и коју слику".

Јован се није трудио да повиси тон којим говори, иако је знао да се задихани Димитрије већ одаљио и сади на другом крају баште. Вјероватно је мислио да би то било превише напора за његове крхке гласне жице. Међутим, није му представљало проблем да сваких пар минута помјери прамен своје прилично дуге црне косе, јер му је сметала да прочита одређену реченицу, умјесто да је завеже.

,,Када дође до теорија и претпоставки, не треба вјеровати ничему што чујеш, а и ономе што видиш, само половини. Никад не знаш кад неко хоће да прода неку причу само да би сакрио нешто веће. Ово се показало као тачно, и добро је да смо на вријеме сазнали, да знамо да ускоро треба да планирамо пут."

Димитрије је био уморан, али се ипак правио да је више исцрпљен него што заиста јесте, у нади да ће Јован устати и помоћи му. Јован није хтио ни да подигне поглед.

,,Види, онај човјек што је прегазио мачку тр... Хеј! Шта? Пут?"

Одлучио је да устане из столице. Није то често радио, осим када крене на спавање. ,,Мислиш на ово промовисање Кнежевине? Ниси ваљда стварно пао на то? Молим те, реци ми да не мислиш на то!"

,,Зар ти не мислиш о томе? Нећеш ваљда да останеш овдје док је стање овако... алармантно!? Шта планираш да радиш? Да сједиш на тераси и мирно чекаш смрт? Не знам за тебе, али ја не желим да умрем. Добро је што се та створења крећу споро, па имамо времена. Ко зна гдје су сада, али морамо размишљати о блиској будућности. Селидба је неизбјежна."

Димитрије је сада већ почео да виче, и када је схватио да то ради, нагло се зауставио да би се осврнуо да види да ли га неко од комшија посматра. Онда је наставио.

,,Знам да се ти увијек правиш да си хладнокрван, али будимо озбиљни једном у животу! Ово више не може овако! Морамо размишљати о себи! Теби се то сада не чини опасним зато што је далеко, али прије или касније ће нам комшилук изгледати као када се у филмовима деси апокалипса или када зомбији устану из гробова. Све ће бити у пламену, небо ће се отворити, сви ћемо да умремо!"

Јован се насмијао, али тихо, зато што је знао да ће Димитрије опет да виче ако то види.

,,Та чудовишта су се кретала према нама и много прије него што су новине то објавиле. У новинама исто тако кажу да се она крећу споро и да су далеко, да нема разлога за велику панику. То уопште није истина. Веома су близу. Доказ су управо врата. Врата се појављују тек када чудовишта дођу на одређену раздаљину. Да читаш ишта осим дневних новина, које ти, иначе, ја читам, знао би понешто."

,,Добро! Ето! Сам кажеш да су ближе него што мислимо! Зар то није разлог за пресељење! Чујеш ли ти себе!"

Сада се гласно насмијао, и није хтио да крије задовољство које му је причињавао овај разговор. Јован је видио да ова препирка не води нигдје. ,,Зар стварно мислиш да је у, на примјер, Кнежевини мањи ризик него овдје? Мислиш да тамо нема врата, а и да их нема, да се никада неће појавити? У новинама не треба да пише гдје да се селимо. Када се преселимо тамо, урадићемо исто што смо урадили и за Краљевство: ништа! Треба да нам кажу шта да радимо да се отарасимо врата... Али изгледа да никога није брига за то..."

Димитрије је застао на тренутак. Лопата му је испала из руку. Изгубљено и зачуђено је погледао Јована.

,,Хоћеш рећи да се врата могу отјерати? Уништити?"

,,Не могу рећи да знам, али зашто нико не покуша?"

Јован се сада већ вратио у своју удобну столицу, задовољан што је у Димитрију изазвао овакву реакцију. Очекивао је револуционаран одговор.

,,Па.. .па нека неко оде да уради нешто! Толико људи има врата изнад својих кућа! Нека буду храбри! Нека ураде нешто! Зашто да ја бринем о њима? Ја нисам гријешио у животу. Имамо ли ти и ја врата? Не. Искрено, мрзим парадајз. Почео сам синоћ да га садим јер су ми рекли да има нека листа како да се спасиш врата. Нека се прво они отарасе већ постојећих! Лако ћемо за нас, примјерне грађане! У праву си, Јоване. Не интересују ме та чудовишта. Долазе по друге људе. Ја сам сигуран".

Јулија Ђоковић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

ПОХВАЛА за „ЗНАК" на 4. БЕЛЛИСТ-у, регионалном КОНКУРСУ ЧАСОПИСА БЕОГРАДСКИХ СРЕДЊИХ ШКОЛА „ОГЛЕДАЛО", октобар 2019. г.

БЕЛЛИСТ

НАГРАДЕ И ПОХВАЛЕ

ПРВА НАГРАДА
„Гимназион" ♦ Гимназија, Чачак

ДРУГА НАГРАДА
„Млади филолог" ♦ Филолошка гимназија, Београд

ТРЕЋА НАГРАДА
„Искра" ♦ Гимназија, Пирот

ПОХВАЛЕ
„Бранко" ♦ Карловачка гимназија, Сремски Карловци
„Пут" ♦ Зрењанинска гинмазија, Зрењанин
„Знак" ♦ Гимназија *Слободан Шкеровић*, Подгорица
„Ехо" ♦ Гимназија Котор

НАЈБОЉА НАСЛОВНА СТРАНА
„Бороволитен" ♦ Гимназија *Бора Станковић*, Ниш

ПОХВАЛА - НАСЛОВНА СТРАНА
„Ехо" ♦ Гимназија Котор

НАЈБОЉЕ ГРАФИЧКО РЕШЕЊЕ НОВИНА
„Heartbeat" ♦ Прва гимназија, Марибор

ПОХВАЛА - ГРАФИЧКО РЕШЕЊЕ НОВИНА
„Гимназијалац" ♦ Гимназија *Свети Сава*, Пожега

ЖИРИ **4. БЕЛЛИСТ**-а

Проф. др Милан О. Распопови
физичар и филозоф, Београд

Зорица Перовић,
професорка филозофије и социологије, Београд

Лука Тилингер,
графичар и илустратор, Београ

ПЛАВИ ЈОРГОВАН

ДАНАС У ТРИ

„Може у три на тргу?”

Излазим из себе и куцам:

„Одлично, одговара!”

Прсти мокри од нестрпљења

у коалицији са оном „позитивном”

тремом, клизе по овдашњем

паметном телефону.

Драго ми је што је бар нешто

паметно у овом тренутку...

Не смем се вратити у себе,

затећи ћу се неспремном,

несигурном, а трудићу се да заташкам,

не тако добро скривено

узбуђење.

Први сусрет.

Обавезан зелени чај

пред исти.

Цедим лимун или га цеди нервоза

која се излива из мене...

Можда сам ја сада лимун?

Мисли се плету

попут слушалица у џепу.

Не одмотавам их,

превише су запетљане.

Исто тако смо бољи када мање мислимо,

то мислим...

Бићу река!

Потрудићу се да течем!

Пустићу да ми се мисли саме

улију у океан.

Само да не поставе бране

и не постану језеро!

Ма то је само чај!

Мислим...

Или ће бити кафа?

Била би ми друга од јутрос,

не бих је поднела...

Двадесет минута узалудног изливања

себе на бели папир.

Лимун бистри мисли.

Спознајем себе у датом тренутку.

Море сам каткад немирно

али смирићу се у три, постаћу платно.

За сликара и пливача повољно!

КАЖУ

Шта је то срећа?

Бакини колачи,

нечија рука у твојој,

очев осмех и мајкин загрљај,

реч пријатеља

и братова псовка.

Што је то туга?

Када више немаш баку

да ти прави колаче,

а нико нема рецепт

и нико нема твоју баку.

Када нема тог Неког

и никада га више неће ни бити,

и неће те више држати за руку

и од ветрова скрити,

јер је њега једне ноћи хладне

вртлог један заувек одвукао из живота.

Туга је кад ти се отац

више не смеје, јер га немаш,

јер је једном отишао

само једном, на далек

пут у неповрат.

Туга је кад те мајка

растављеног на ситне комаде

више не може загрљајем

саставити, јер док си се ти

склапао, заборавио си на то,

да се и други могу раставити,

а када си то схватио – већ

је било касно и комадићи

су били изгубљени, потурени

негде испод твог Срећеног

кревета или

Опеглане одеће.

Па, уместо да те сада мајка

у загрљају скупља – ти

скупљаш њене хаљине из '89

и заборављену косу из

старих београдских шешира

креаторке Мирјане Марић.

Туга је кад се пријатељи

на некој раскрсници занавек

разиђу и не допиру више

речи некадашње,

само трули мук нађе пут

да те онако живог раздере.

Туга је кад ти брат оде у

неки свој рат а ти га пустиш

да ратује сам и на туђој

некој земљи поломи врат.

Кажу да су се његове

речи обистиниле.

Кажу да су биле

„ма идем доврага".

Кажу да је у животу колико среће –

толико и туге.

Онда кажу да живот боли,

да кад наиђе туге плима –

сви смо голи и очи изједа

сузна со.

Кажу да туга изједа и

ствара незацеливе ране.

Кажу да мора да се прележи

проћи ће.

Кажу „намажите мелем среће”.

Кажу „сви пливамо у истој води”.

Кажем: „ДЕЦО, НЕ УЛАЗИТЕ У МОРЕ,

ВОДА ЈЕ ХЛАДНА

И НИЈЕ НЕКО ВРЕМЕ ЗА КУПАЊЕ!”

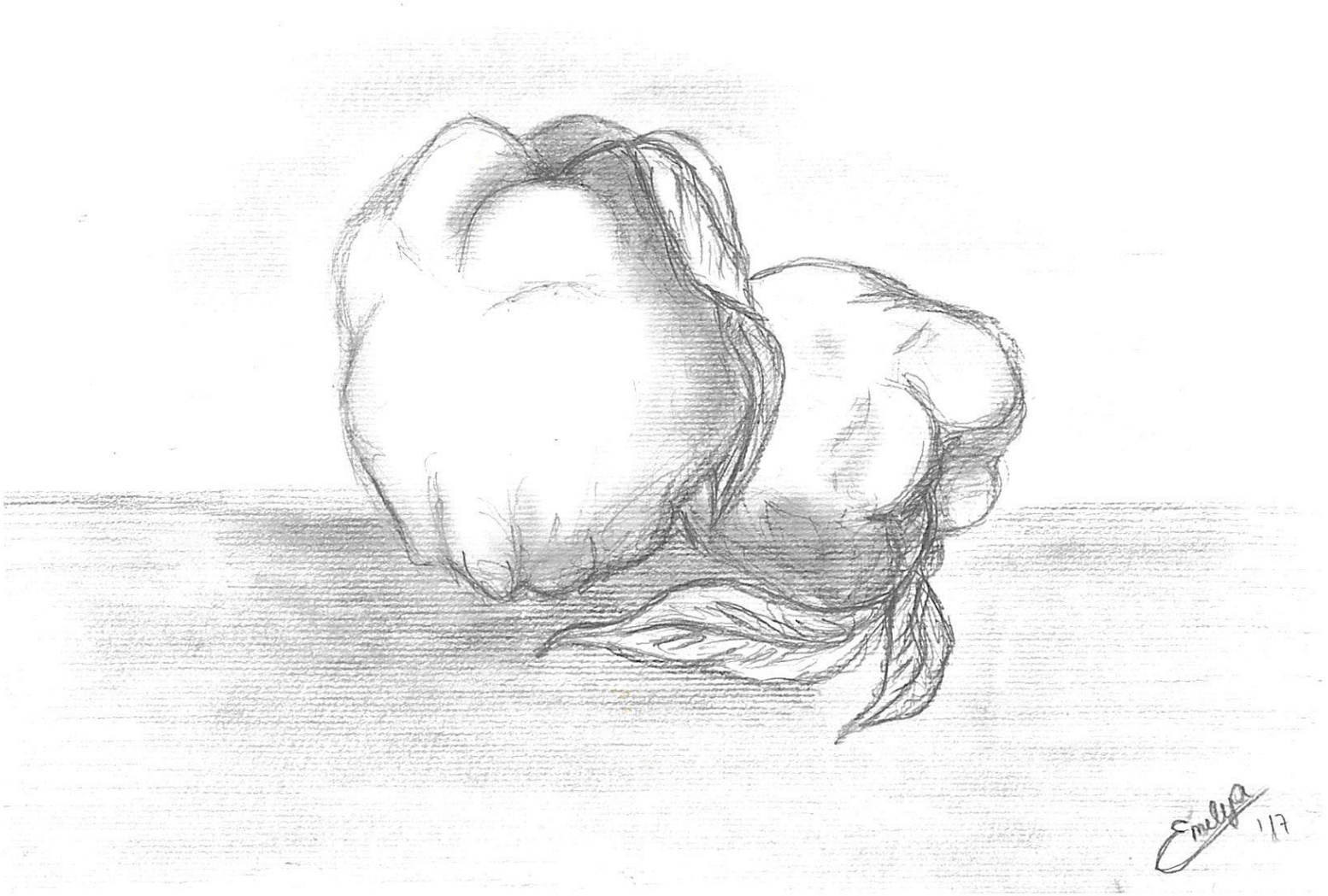

НЕНАШЕ

Све је наше, ништа није наше.

Присвајамо неприсвојиво.

Везујемо се за невезиво.

Имамо станове, плаћамо рачуне.

Наши су, као да нису.

Волимо људе. Они воле некога.

Наши су као да нису.

Треба баучити бити пертла.

Како се завежеш, тако се одвежеш.

Не треба се петљати у чворове

које само маказе отпетљавају.

У овом свету који је наш,

а као да није.

ЈЕДНО ОКО

У око ми је

јутрос упало

једно око.

Једно браон око

и пар сунчевих зрака

у њему

је све што

сада видим ја.

Јутрос ослепех

од једног ока

што је упало у моје око

и тако, безобразно,

са видика да ми се

склони неће.

ИСПОЧЕТКА

Чекање ме сачекало

и неодговорене поруке

су ми одговориле

и дуго су неке тешке кише

падале

и дуго су неке беле ноћи

трајале

и коначно је сунце залајало

и коначно је дан свануо

и све је прошло

и таман да прође,

а онда сам га опет срела

и он ми је махнуо.

Марта Шћекић

ХИБРИДИЗАЦИЈА КАО ПРОЈЕКТ (Библиотека, 28. маја 2019. г.)

ШКОЛЉКА ЈЕ ЖЕНА – ДОКТОРЕ МОЈ!

Водитељка
Милена Мрђеновић

Професорка
Љиљана Радуновић

Др Боцовић
Матиа Пренкочевић

Модел
Анастасија Баошић

Јутјуберка
Маша Рацковић

Рецитатор
Лука Јовановић

Психолошкиња
Тијана Попадић

Рецитатор
Алекса Поповић

Рецитаторка
Ања Ковачевић

Рецитатор
Радоје Вукчевић

Рецитаторка
Софија Игњатовић

Рецитаторка
Уна Мугоша

Рецитаторка
Дарија Раичевић

Гитара
Даниел Вујачић

Солисткиња
Злата Красић

I

Водитељка: Драги гледаоци, добар дан, тема данашње емисије „Разговори" је жена. Жена као инспирација, извор неприлика, мајка, кћерка, принцип доброте, вјечно женско, жена 21. вијека.

Гости у данашњој емисији су: уважена психололошкиња Дара Радић, пластични хирург доктор Милојко Боцовић, професорка књижевности Далиборка Звиздић и група њених ученика и ученица који су припремили пригодни програм, млада манекенка у успону Наташа Кезић и млада јутјуберка, кћерка наше драге психолошкиње, Маша Ра.

Питање које бих поставила др Боцовићу јесте: Докторе, како видите жену 21. вијека?

Проф.: Шта рећи? Пјесници су давно рекли све...

ЛУКА: Ја видјех сунце гдје се с мора диже
под бујном гривом од злаћаних зрака,
а у лицу му таква сјајност жарка
као да пламен из пучине лиже.

И видјех једну божанствену жену
под раним сунцем како бере руже
и све на свијету застире љепотом. (М. М. Бојардо, „Ја видјех")

Др: Да ли сте се икада осјећали као да вас нико не види? Да сте непримјетне зато што нисте лијепе? Све оне имају чисто, затегнуто лице, док се ви ни у огледалу не смијете погледати (гледа у Машу). Те упадљиве боре (гледа у проф.), те танке усне (гледа у Машу). Дуго сте биле усамљене, али напокон имате нас! Искрене, добронамјерне стручњаке који имају рјешење за ваше невоље. Пластична хируги је сигуран пут до савршенства (гледа у Машу). Наша ординација „Боцовић" има савремене и сигурне методе да учини ваше лице перфектним. Пластична хирургија нема граница! Све је више жена које се подвргавају операцијама, без обзира на старост: старије жене (гледа у проф.), мајке (гледа у психолошкињу), а све више је и младих дјевојака (гледа у Машу). Поготово тинејџерке желе веће груди (мјери Машине груди оловком), истакнутије јагодице, мањи нос! Драги родитељи, сигуран сам да желите срећне кћерке! Упутите их у нашу ординацију или нам се обратите путем мејл адресе docoboco@gmail.com!

Маша: Доцо, Милојко, могу ли ја преко реда, опустио ми се горњи капак?

Др: Само лијепа жена је срећна жена!

Проф.: „Јер срећа је лепа само док се чека...”

АЛЕКСА: Остај недостижна, нема и далека –
јер је сан о срећи више него срећа.
Буди бесповратна, као младост; нека
твоја сен и ехо буду све што сећа. (Ј. Дучић, „Песма жени”)

Модел: Докторе, овај... толико сте помогли мојој мами! А, душица, колико се само трудила да доцрта горњу усну! Сад је као нова, само захваљујући Вама, докоторе! (љуби јој руку)

ДАНИЕЛ: Гледаћу твој сјајни сен на таласима,
И стопе на песку; с јутром на врхунцу,
Као прво гнездо будно међу свима,
Ја те певам као химну земље Сунцу.

Ти си искра мога мача победнога;
Сто музичких врела што брује и плаве;
Поглед који хоће да сагледа Бога;
Пехар из ког пијем страсно пиће славе. (Ј. Дучић, „Строфе једној жени”)

Психолошкиња: Ако могу: необично је колико се систем вриједности кроз вријеме мијења, углавном нагоре...

Маша: О темпора, о море!

Психолошкиња: Од кад су жене почеле да раде ван свог дома, сваки њихов покрет је под будним оком друштва. Све мање од савршеног се критикује, преиспитује, исмијава. А кад бриге и вријеме оставе трагове на женином лицу и тијелу, друштво јој показује пут до пластичног хирурга!

Др: Сви заинтересовани нека посјете ординацију „Боцовић”, Миливоје Боцовић Боцо. Или се јавите на адресу (заједно са моделом изговара) docoboco@gmail.com!

АЊА: Ја нисам ништа мудрија од вас.
Мој пут је исти као пут водоноше
који не може избјећи стрмину извора
и починком не умањује јарам свој. (В. Парун, „Ропство”)

Психолошкиња (резигнирано): Козметичка и модна индустрија подстичу жену да се осјећа неприродно у својој кожи, зато ме занима (обраћа се моделу) гдје и како ти видиш себе.

Маша: Аооо, мајко, пушти причу! Сад ће те исциједит’ (обраћа се моделу). Креће испирање мозга!

РАДОЈЕ: Школька је жена,
друже мој.

Модел: Видим се у огледало, наравно. И видим једну комерцијалну особу са ... овај... таквим изгледом. Мојим пропорцијама бави се моја модна кућа „Будалић”.

Маша: Будалић, фешн, је, је!

Модел: 80-60-86. Али, не преко 90 цм, осим ако имате преко 180 цм висине! Тежина 58 кг. Али, ни то није идеално, рећи ће вам ваш скаут. И...овај... имам баш лијепо лице!

Маша: (репује Тифани)...

Модел (наставља): И имам баш лијепо лице!

Др: О коме се брине мој тим: Ординација „Боцовић”.

Маша: ... или Миливоје, Јадивоје! А колико је напумпаних вјешаоника синоћ прошло поред мене. Не можеш их мимоић'! Посјетите га да вас претвори у пуњену паприку, која отвра уста из којих вири: фешн, је, је! Шерујте, супскрајбујте се, лајкујте и коментаришите! (снима својим телефоном)

Психолошкиња: А шта си ти мијењала на лицу?

Модел: Па... овај... мама ми је рекла да имам велики нос. Сад... овај... иако су ме агенције примиле у свој кастинг, мама је инсистирала да уколиним нос... овај.... умањим нос, како бих лакше пролазила кроз конукренцију.

Проф.: Како, драга Наташа, мислите: пролазила кроз конкуренцију? Покушавам да Вас разумијем! (збуњено)

СОФИЈА: Жена сам...
Моја исповијест прастара и тужна
дрхтала је неизговорена
пред непомичном савјешћу планина.
Останите безазлени
док пјевам ову химну истиниту
о робињи и жени и орлу
који је узлетио у модрине. (В. Парун, „Ропство")

Психолошкиња: Дакле, твоја мајка жели да мијењаш себе у скалду са трендом?

Модел: Од маме... овај... добијам идеје, јер она је префекционирана жена. Имала је мало ботокса и липосукције, јер се након порођаја... овај... угојила, блъак. Али је тоталитарно природна! Ни ја се не мијењам... овај... само се побољшавам... Јесте (трепће).

Проф.: Мама је, изгледа, пуна перфекционираних идеја! (колута очима)

Модел: Нико не утиче на мој мозак, ја сам својствена жена!!

Проф.: Млада дамо, све више ме збуњује вокабулар Ваш, не разабирам више ништа!

Маша: Искулирај, професорка... Останите у фори no comment, само лајкујте, шерујте!

Психолошкиња: Није више сигурно да је иједна од нас, како ти кажеш, својствена. Наслијеђена несигурност се преноси с кољена на кољено, колико год маска била савршена. Отуда: анксиозност, комплекси, панични страхови...

РАДОЈЕ: Школька је жена,
друже мој.

Модел: Јесте... овај... тако је моја мајка пала с кољена... на кољено (збуњено) и никад више није могла бити балерина, јер је она Ружа, знате она из позоришта, намјенски гурнула, и... овај... уништила јој каријеру!

Маша: Уништила јој каријеру: с кољена на кољено! (руга јој се)

Водитељка: Драги гледаоци, наш модел спонтано отвори још једну занимљиву тему: као што чујемо, жена може бити и извор неприлика.

РЕЦИТАТОРИ (СВИ): Жена је добро највеће у људи,
(лудост је рећи да то није тако)
она нам даје живот, добро свако,
она нам често смрт и отров нуди.

Она крв даје, живот нам подари,
и Бог не стори од ње луђе ствари:
сад анђео је, сад гора од змије. (Лопе де Вега, „Жена")

Проф.: О, Ево, Пандорину кутију отворила си! Сваку Лорелај, сваку Медеју нахранила си!

Др: Уколико имате проблема са исхраном, позовите: Ординација „Боцовић", доктор Миливоје, телефон 22-446. На располагању!

Психолошкиња: Драга Наташа, још једно питање: како би се осјећала када би се одједном нашла у свијету у коме физички изглед није важан људима?

Модел: Ја имам и друге квалитете особина које се... овај... допадају људима, као харизма, коју... овај... модне агенције траже. И комуникацијска сам особа, баш је лако причати са мном! (трепће) Али, увијек је важно добро изгледати. (трепће)

Проф.: Комуникативна (гледа остале)... ваљда. Можда си у невербалној комуникацији својствена?!

Модел (устаје и показује се; Маша је прати и снима у чуду)

ИСТОВРЕМЕНО (док Модел шета и Маша снима):

АЊА: Ти си светлост моје радости и туге
УНА: и молитва чиста срца у самоћи,
СОФИЈА: радост мојих снова у бојама дуге,
ДАРИЈА: вера мога бића у дану и ноћи. (С. Пандуровић, „Жена")

Маша: Пакао! Још мало, па нестало! Супскрајбујте се, лајкујте, шерујте!

Проф.: И без коментара останите!

Водитељка: Драга Наташа, заиста у чудном свијету живите! Да ли у њему има мјеста за љубав?

Модел: У мом ормару је све већ пуно, тако је и љубав окачена... овај... (присјећа се ријечи) о клину. Знате, послије болних раскида, јер мушкарци не трпе успјешне жене, појаве се кесе испод очију које... овај... кваре моју лијепу естетику.

Проф.: Подсјети ме шта то бјеше љубав, и бар на трен бити Наташа Кезић.

ДАНИЕЛ (гитара) и *ЗЛАТА* (пјева): Подсјети ме што то бјеше љубав... (О. Драгојевић)

Водитељка: Машо Ра, шта то за Вас бјеше љубав?

Маша: Није за причу, моја водитељка, мајка ми је ту (гурка водитељку), немам ти кад за то, у неку сам комбинацију. (гурка је) Знаш, ово-оно...

РЕЦИТАТОРИ: То је љубав. Покушаћу да се сакријем или побјегнем.
Расту зидови њене тамнице, као у страшном сну.
Лијепа маска се промијенила, али, као и увијек, јединствена је.
Чему моји талисмани:
бављење књижевношћу,
непоуздана ерудиција,
учење ријечи које је користио оштри сјевер да опјева своја мора и своје мачеве, ведрина пријатељства,
галерије Библиотеке,
обичне ствари, навике,
безвремена ноћ,
укус сна?
Бити с тобом или не бити с тобом је мјера мога времена.
(Борхес, „Пријетња")

Психолошкиња: Драга Наташа, тешко је не примијетити да на себи волиш оно што се другима допада. Шта ти желиш?

Модел: Па... овај... ја желим: мир у свијету, да сви будемо толерантни, да нема сиромаштва. Иии... овај... да планета буде еколошки чиста! (задовољно трепће)

Маша: Ај, без мене, понови то још једном! Инстаграм ће вриснути за тобом!

Модел (намјешта се и понавља): ... ја желим: мир у свијету, да сви будемо толерантни, да нема сиромаштва. Иии... овај... да планета буде еколошки чиста! (задовољно трепће)

Маша (снима): Поштовани гледаоци, водимо вас с кољена на кољено, својствено и комуникацијски, еколошки чисто! Шерујте, супскрајбујте се, лајкујте...

Проф.: И чудом се чудите!

Психолошкиња: Ако дозволите, а ти уклониш ту справу (обраћа се Маши), ја бих такође пожељела да свака жена на овој планети буде своја, да свака има свој нос и своје уши и свој став. Слободу мишљења, говорења, одабира! Свака крије револуционарку, али свака и један „цвијет зла"... ако га редовно заливате глупостима.

Проф.: О, поезијо, име ти је Бодлер! Психолошкињо премудра, много је бремена жена понијела, много улога, туђег лицемјерја, много свекрва, заова, шефова, много домаћина и старјешина! Како све одиграти без зрна манипулације? То су женске чаролије!

Јер: Школска је жена,
кнеже мој. (М. Антић)

Модел: Жена постаје нехуманизована у присуству друге жене, која је... овај... паметнија или љепша од ње, или.... овај .... кад се више свиђа момцима.

Маша: Куку, мајко и психолошкињо! Нијеси је морала оволико отварат'!

Модел: Не знам јесте ли чуле када сам била на кастинг за купаће, како ме је...

Проф.: Кастинг, мила, у нашем језику – такмичење.

Модел: Е, да, мада вјероватно јесте .... Чуле сте сигурно, било је у „Скандалу", одмах поред... овај... текста о Анастасији и Вељку... знате. (трепће)

Проф.: Скандалозни Рембо: „Офелијо бела, о као снег лепа!"

Модел: Ја сам стигла на том кастингу у пратњи маме, и кад су ме судије видјеле... овај... биле су шокиране мојом појавом. И одмах су ме консултовали у своме тиму.

Проф. (избезумљена): Пардон, врбовали, мислите?

Др: Консултацију у тиму „Боцовић", др Миливоје, сваког понедјељка од 9–12 часова. Телефон за заказивање 22-446

Психолошкиња: Консултације у тиму психолога званом „Отварачи" сваког понедјељка од 12 до 14 часова, одмах до Ординације „Боцовић".

ОЛГИЦА: О, ви који трошите сузе
за сваки растанак, за сваки цвијет
за сваки круг који нестаје на води... (В. Парун, „Ропство")

Модел: Онда су ме, by the way, љубоморне дјевојке оговарале да имам дебеле ноге и испуцале крајеве. Кад сам све то разумјела (трепће), софистицирајући сам ... овај... изашла напоље.

Маша: Не бригај ништа: за добрим коњем прашина се диже!

Модел (наставља): и... овај... морал ове приче је да ће ружне жене све урадити да декомпонују лијепу жену... (трепће; сви у чуду)

Маша (репује Баку Прасета)

II

Водитељка: Сада ћемо, драги гледаоци, чути анкету коју су урадили наши новинари на тему Жена као инспирација.

(Пројекција: Анкета)

Проф. (реагује на анкету): Изненади ме младић овај што иронијом својом искушава ме! Качкет спустићеш ти кад те нека Лаура оком простријели! О, Шехерезадо, вјечна ти си! О, умјетности, женом прозборила си!

АЛЕКСА: Ти си мој тренутак, и мој сен, и сјајна
моја реч у шуму; мој корак и блудња;
само си лепота колико си тајна;
само си истина колико си жудња. (Ј. Дучић, „Песма жени")

Маша (снима је избезумљено): Мир Божји, професорка, само лаганини! Супскрајбујте се, шерујте, лајкујте, ово још нисте виђели, стихови се професорки отели... што то бјеше љубав, и форе те, супскрајбујте се и коментаришите!

Проф.: Сада сте дрски већ, дамо млада, Машо звана! Јесте ли знали да је Ниче плакао; да је Петрарка под њеним трепавицама гинуо; да је Антигона – Бановић Страхиња; да Ана Карењина није боја њене хаљине, него њен поглед на свијет; није њена глава под точковима челика, него крајичак њеног увојка и око упрто у човјека?! Дуго је Толстоја сламала силином своје љубави, табуом који је срушила за све Ане које ће доћи, ослобођене, незагледане агонично у свијећу која пламти и... догоријева! (скида наочаре и скоро плаче)

СОФИЈА: Љубила сам
у овој долини и у свим долинама
којима протичу нечујне ријеке безбрижности.

Да знате како сам љубила
ви би плакали. Да знате како сам бдјела
ви никад не би спавали спокојно... (В. Парун, „Ропство")

Др: Не узнемиравајте се тако, мадам, максиофацијалне боре дегенеришу доњи дио врата приликом напрезања вилице. У језику популарно назван – подбрадак, нарушиће изглед Ваш! Старост није у моди.

Проф.: Докторе, не банализујте, док год у грудима (загледа јој груди и мјери што би се могло исправити) вију стихови Владичини: „Тренућ ми је сваки сахат, моје вријеме сад не иде"; док год је мој дух оплемењен Лазиним вапајем: „Зар мени јадном сва та дивота..."

Маша: Је ли то онај што се просуо пред оном јанг богаташицом, Ленком – бјеше ли?

СОФИЈА: Љубила сам као истраживач предио незнани
у који се запути, ни од кога праћен.
Нема мочваре коју не прегазих
ни стабла пред којим не клонух
ни брда пут којег не дизах очи
тражећи спас.

Љубав је била јача од мене. (В. Парун, „Ропство")

Модел: Ааа, знам, гледала сам тај филм! Прелијепа је!

Проф.: Док год дрхти Софка, док год „оно њено" стоји на капији и мами; док год су јој усне влажне...

Др: Посјетите нас, најновија метода трајне шминке ријешиће проблем сувоће усана... Ординација „Боцовић".

Проф.: ... док год су јој усне влажне (гледа прекорно доктора) од непресушног врела у њој, све до тад лебдјеће дух мој, инспирисан љепотом, око мог... подбратка, докторе! И никога видјети неће, загледан у моје око, што је упило сву љепоту, и њоме жари ...

Маша (наставља): ... и пали њоме! Супскрбујте се, још мало па нестало!

Психолошкиња: Госпођо професорка, не узнемиравајте се толико, ионако живимо у вријеме пластичних поремећаја. Стрес доводи до психосоматских тегоба: анксиозности, мигрена, паничних страхова, поремећаја личности... донкихотизам није у моди. Вријеме у којем живите не разумије Вашу ауру.

ЛУКА: Тако је добро што нисмо ни птице ни богомољци у предвечерје
и што немамо крила, већ руке.
Посљедње што нас чека не може бити наша смрт. (И. Сарајлић, „Посвета")

Др: Аура?! Све што није опипљиво и измјерљиво, није ни доказиво.

Проф.: О, површни свијете, куд си кренуо? О, жено, заробљена језиком: ибретница, сулудница, аветница, распуштеница, цица, мица, маца...

Маша: ... и осталих фаца... Куку нама до Бог милога! Водитељко, водите је одавде, главу ми проби!

Проф.: Сјети се, о свијете, свих њених прегнућа, свих њених љупкости, њених пакости, њеног гласа и стаса јој, свих њени крхкости, свих снага, материнства њеног, трпељивости, заводљивости, нијемости, клонућа, њеног дисања под покривачем, њених свитања, њеног винограда, рукосада њеног... (обраћа се хирургу) Пустите је да изађе из задатих координата и кругова описаних Вашим шестаром... јер школља је жена, докторе мој!

РАДОЈЕ (док одлази с МАШОМ, и ставља јој на главу КАЧКЕТ):

Ти знаш да сам ја онај који школљке превари да су птице...
(М. Антић)

ДАНИЕЛ (свира „Подсјети ме што то бјеше љубав")

ДАН СЛОВЕНСКЕ ПИСМЕНОСТИ/ДАН СВЕТОГ ЋИРИЛА И СВЕТОГ МЕТОДИЈА

Библиотека, 24. маја 2019. г.

Као исход истраживачкога рада свих ученика Iф одјељења (из Црногорског–српског, босанског, хрватског језика), а поводом 24. маја, Дана Св. Ћирила и Св. Методија – Дана словенске писмености, ученици-презентери: Нађа, Филип, Зара, Алда, Анастасија, Милица Мала, Душан, Вања и Теа, пред малобројном, али заинтересованом публиком, представили су у слици и ријечи најзначајније рукописе и инкунабуле, писма и језичке и правописне реформе од 9. до 19. вијека, збирном презентацијом под насловом Историја језика на нашим просторима.

Све презентације је објединио и технички припремио Филип, музику одабрала Алда, а све је иза објектива камере регистровала Дарја, „око тима".

Почетком ове школске године, 13. новембра 2019. г., ученици сада већ IIф одјељења презентовали су свој истраживачки рад старијим колегама, ученицима IIIф и IVф одјељења, након чега су старији филолози имали прилику да саопште утиске, поставе питања, а „око тима" овај пут била је наша матуранткиња Миа (ауторка фотографије коју видите).

Након седам дана, 20. новембра, с историјским развојем језика и писама на нашим просторима, најзначајнијим писаним споменицима и језичким и правописним реформама С. Мркаља, Вука С. Караџића и Љ. Гаја упознали су се и филолози-прваци, уживајући, као и њихови старији другови и другарице, у прелијепом амбијенту наше школске библиотеке.

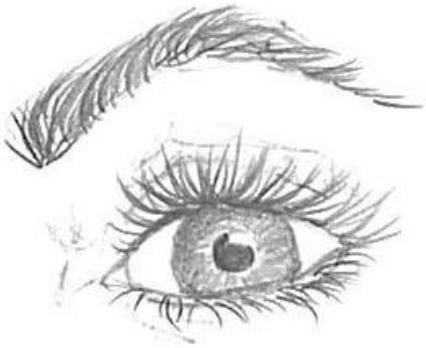

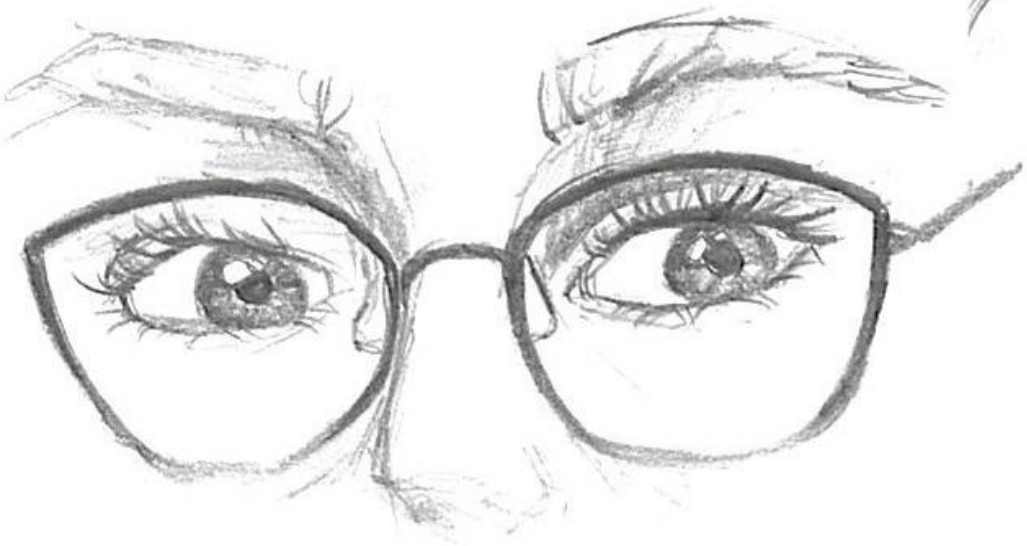

КАКО ПРИПРЕМИТИ КВАЛИТЕТНУ (ШКОЛСКУ) ПРЕЗЕНТАЦИЈУ

ЈЕДНОСТАВНОСТ И КВАЛИТЕТ УВИЈЕК СТОЈЕ ИЗНАД КВАНТИТЕТА

Да ли сте икада имали прилику да креирате презентацију? Уколико нисте, а желите да знате основне кораке којим треба да се водите, или сте, пак, у шкрипцу, јер је рок за предају школске презентације за само неколико дана, пратећи сљедећа упутства, направићете рад за одличан (5)!

Најприје треба да скувате себи топао чај, или кафу, и да се удобно смјестите у окружење за рад које вама највише одговара. Укључите компјутер, активирајте програм за креирање презентација и рад може да почне. Треба да прикупите што више информација о (задатој) теми, а као извори вам могу послужити многи сајтови на интернету, или енциклопедије, уџбеници, књиге... Поред тога, при руци увијек морате да имате добар правопис, уколико сте у недоумици како нешто треба записати. Када прикупите довољно података, треба изабрати кључне, који ће стајати на слајдовима, а остале можете искористити за презентовање. Важно је да на слајдовима нема превише текста, већ што више фотографија, како би били што и занимљивији гледаоцима.

Једноставност и квалитет увијек стоје изнад квантитета. „Естетски моменат" представљају фонт слова, стил слајдова и анимације, које утичу на свеопшти утисак, па треба да изаберете најприкладнији, примјерен ономе о чему говорите.

Сада је ваше „ремек дјело" коначно завршено! Ако пажљиво осмислите своје излагање које прати слајдове, нема сумње да ће ваша презентација публици бити занимљива и, још важније, довољно информативна. Уз пажљиво одабрану одговарајућу музику у позадини – ваши ће слушаоци и уживати!

Анастасија Мојашевић, IIф

КОЛИКО ЗАИСТА ТРАЈЕ „САМО"?

Колико заиста траје „само"? Хамери и радови на папиру за дјецу 21. вијека више не постоје – уступили су мјесто технологији, на радост све дјеце.

Вријеме празника у Француској такође подразумијева и вријеме када професорица Жана задаје семинарске радове. Тема: 20. јун, Дан музике.

Милица: „Супер! Добићу петицу, само да преузмем слике и текст са интернета." Квалитетна презентација и само...

Јутро је... Најљепши и најбољи извор информација су књиге, али најлакше ми је да их преузмем са интернета. Изгледа да се бројни подаци тамо не поклапају, морађу да проведем вријеме провјеравајући њихову тачност... Коначно сам нашла онај прави текст, прво ћу га ставити у вордов документ да бих избацила непотребно и исправила граматичке грешке.

А сада... Најзанимљивији дио! Распоредићу сваки пасус на посебан слајд, тако да буде прегледно. Треба наћи и слике... Највише волим веселе, пуне боја и детаља! Оне, поред текста, највише држе пажњу.

Као посљедњи корак, бирам дизајн. Уређивање позадине, фонта и боје текста , слика и њихових позиција... Постоји и „укусни" дио презентације... Појешћу нешто слатко, а затим се враћам да провјерим. Да ли сам одговорила на тему? Да ли је све сажето и тачно? Да ли је интересантно? Да.

Вече је... Учим текст да би презентација сјутра била на високом нивоу. Падају ми на памет професорицине ријечи: „вјештина, знање и брзина". Да ли сам то испоштовала? Не. Сада ипак размишљам да ли овај начин рада треба објавити... Ко је луд да ради презентацију само десет сати?

Нађа Лаловић, IIф

КЊИЖЕВНОСТ КАО ЉЕПОТА И ИЗАЗОВ

КАД НЕ СТРАХУЈЕШ КАКО ЋЕШ ДОЧЕКАТИ СЈУТРА

Почели смо школску годину знајући шта нас чека: почеци књижевности. Период од ког смо, кажу, напредовали много. Дошли смо спремни да уочимо разлике и покушамо да разумијемо период који нам је далек и стран. Колико смо успјели, не знам.

Мотив који смо запазили у свим дјелима овог периода је онај о коме најмање знамо. Мотив смрти. Сваки од јунака је на смрт гледао другачије.

Антигона, главна јунакиња истоимене трагедије, знала је да ће умријети уколико одлучи да сахрани брата. Ипак, знала је и да би умрла од гриже савјести да то није урадила. Спремност да ризикује сопствени живот како би испунила божју вољу је оно што је чини посебном. Антигона се убија, знајући да је себе довела у ту ситуацију, те ће је сама и ријешити.

Са друге стране налази се јунак једног од првих сачуваних дјела ,,Еп о Гилгамешу", који је спреман да ризикује живот покушавајући да избјегне смрт. У сачуваној верзији Гилгамеш је несебичан и траву бесмртности жели да подијели с људима, али је губи, након чега и сам умире.

У ,,Библији" наилазимо на Исусову смрт у корист човјечанства. Слично се помиње и у ,,Илијади". Сви учесници рата знали су за шта се боре, а они који су страдали учинили су то борећи се за слободу.

Нијесам дијете рата и имам привилегију да кажем да смрт није нешто о чему морам бринути. Живим у периоду у ком не страхујем од рата. За то је, наравно, заслужна и средина у којој сам одрасла. Читајући ова дјела увидјела сам да неки моји проблеми нису размјера које сам им придавала.

Волјела бих да овај писмени завршим тврдећи како бих поступила исто као и Антигона, али знам да је немогуће о томе говорити, када знам колико цијеним живот и када знам да никада нисам страховала да ли ћу дочекати сјутра.

Ена Беговић, IIф

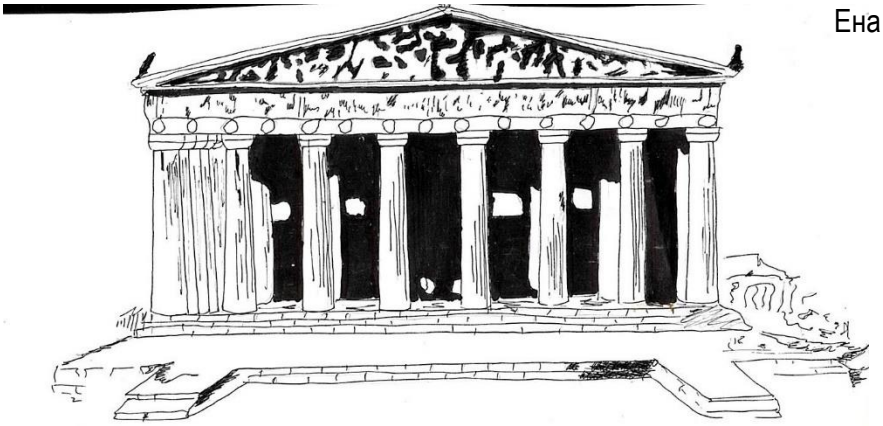

ЗАШТО СУ БОГОВИ СТВОРИЛИ ЧОВЈЕКА

Ако је Бог грешног човјека створио по свом лику, да ли је милостиви Бог такође грешан, али то успијева да сакрије од људи који вјерују у његово савршенство?

Упркос Јеховином захтјеву, Лотова жена се окренула да види пропаст и смрт нечега што је био град. Испоставило се да је месопотамско вјеровање да „ко погледа бога у очи, мора умријети" – универзално.

Никада се неће знати шта су удружене канџе судбине и Хада учиниле Еурудики, па од срама нијесу могли да дозволе Орфеју да види шта је, ако је њено тијело пепео, остало од напаћене лучице микрокозма која је остала за његовом драгом. Ни Гилгамеш не сазнаје истину смрти од Енкидуа, јер мисли да би његов живи друг заплакао.

Да ли је Марија Магдалена грешнија од месопотамских богова? Они су се, након што су пустили потоп, покајали. Шћућурили су се „као пси" и разбјежали „као муве". „Бог са више имена" из традиције у традицију уништава човјечанство до темеља. Јехова се због Ноја покајао што је пустио Потоп, али то га није спријечило да запали Содому и Гомору.

Марија Магдалена је спознала своје гријехе, усвајала свете ријечи Христове и вјеровала у њих. Због тога њен нови став и поступци вриједе више него вјерника који никада није згријешио.

Да ли су богови створили човјека јер га воле и тако грешног, или да би га користили као пиона у вјечној игри и сплеци једних против других?

Теа Мандић, IIф

ЛУТАЈУ ЛИ МОТИВИ ИЛИ, ИПАК – МИ?

Као што у Хомеровој „Илијади" немамо опис Хеленине љепоте, само знамо да се водио деценијски рат због ње, тако ни у најстаријем књижевном дјелу приповједач ни једном једином ријечју не помиње централни мотив дјела, смрт.

Мотив, не мање значајан од мотива бесмртности, пријатељство је краља Урука Гилгамеша и човјека степе Енкидуа, које је проистекло из сукоба.

Неминовно је да је човјек грешан, јер битише у средини испуњеној гријехом. Ми смо и свједоци и саучесници гријеха, сва наша чула и способности упућују на то, посматрамо га, слушамо о њему, размишљамо о њему. И ћутимо о њему!

Као шеснаестогодишњег читаоца, и то у XXI вијеку, одушевљава ме што ова древна дјела за идеју имају оно о чему се и данас може писати и говорити: љубав брата и сестре, пожртвованост, положај жене, бесмртност, пријатељства…

Времена су се промијенила, али неке ствари остале су исте. Толико је времена прошло, и проћи ће, а човјек ће и даље трагати за бесмртношћу, за еликсиром живота, а сестра ће и данас дати живот за брата…

За љубав, не за мржњу – сви смо рођени. Живот се можда наизглед промијенио, али његова суштина и смисао засигурно нису.

Зара Жугић, IIф

НА РАСКРСНИЦИ ЖИВОТА

Андрић је једном рекао да је крив за свако зло које је починио, али и за сва добра која је пропустио да учини. Можда је човјек, шта год радио, крив и грешан. Да ли нам је кривица од бога дата, или грешке правимо сопственим одлукама, једна је од тема којом су се људи бавили још од најранијих времена.

Како досегнути божанску савршеност и правилно поступити, питамо се и данас у двадесет и првом вијеку. Антигона и Креонт, јунаци Софоклове трагедије, прави су примјер за безизлазну ситуацију у којој се човјек може наћи. Да ли је исправнније погазити своју ријеч, или прећи преко божјег закона? Да ли је исправније прекршити закон владара и државе, и притом изгубити главу, или заувијек живјети као роб властите савјести – огријешити се о свог ближњег? Неко бира да буде као Исмена, да одбаци сваку одговорност са себе и препусти се судбини или,

просто, животу вјерујући да је његов сваки чин и напор узалудан. Наш Гилгамеш трага за бесмртношћу и мјестом крај богова. Шта учинити: како се одужити боговима и можда постати један од њих, или попримити њихову особину – величанствену бесмртност? Хектор је, у Хомеровом епу „Илијада", једном рекао како су богови заправо љубоморни на људе, јер иако слични, никада неће осјетити динамичност живота.

Можда је поента управо у томе, у неизвјесности коју живот носи. У прављењу грешака и учењу из њих. Како да знамо шта је истинска срећа ако никада нисмо осјетили тугу? Сваки успјех је дражи када на врата закуца након низа неуспјеха. Ко ће знати да ли и бог нама кришом завиди на оваквој људској судбини!

Анастасија Мојашевић, IIф

БУДУЋНОСТ У ПРОШЛОСТИ

Досадно, замарајуће и нејасно! Оно што ме највише заинтересовало код дјела старе књижевности је што се директно прелази на догађаје, in medias res. При читању, занемарила сам замарајући стил и фабулу и препознавала мотиве савременог доба...

Дјело које је освојило моју пажњу је „Антигона", односно мотив жене, о којем сам размишљала и у осталим дјелима. Креонт у свим својим репликама наглашава да, док је он жив,

жене неће владати и да не жели да се говори да су жене храбрије од мушкараца. У расплету ,наводи плач жена и људи. Дакле, жене нису људи?

Ипак, рекла бих да су жене јунаци у дјелима. Зар није Енкидуа одвојила од степе жена? Иштар покушава да заведе Гилгамеша, а сличан мотив налазимо у „Илијади". На сву срећу, у „Библији" је Бог праведан, па лажно оптужена Сузана успијева да докаже своју невиност.

Мишљење о женама можемо видјети из више перспектива. Шта би било да Гилгамешова мајка није тумачила снове, да није прихватила Енкидуа за сина? Она не влада народом, но посједује велику моћ...

Иако сам издвојила само један мотив, примјећујем да у „Антигони", која је настала у петом в. пр. н. е., у најстаријем епу, као и у осталим дјелима старе књижевности постоје мотиви из савременог доба који су скоро једнако актуелни и сад. Нисам могла да вјерујем. Мислила сам да еволуирамо у сваком сегменту као народ...

Која је сврха живљења, ако су упркос свим новим технологијама и даље актуелне теме и мотиви стари вјековима уназад?

Нађа Лаловић, IIф

ТРАГИЗАМ ХОМЕРОВИХ ЈУНАКА ТРОЈАНСКОГ РАТА

Грчки еп ,,Илијада" је једно од најграндиознијих дјела античке књижевности, и старог вијека уопште. Иако је настао давно, око 8. вијека прије нове ере, до данас није изгубио ништа од своје величанствености. У епу се истиче пјесничка генијалност Хомера, и помоћу описа битки и дијалога сазнајемо о животу, друштвеном уређењу и власти овога периода.

Стваоци грчких дјела често су, скоро увијек, користили deus ex machina. То не чуди јер су богови били саставни дио живота, па су сходно томе били и незаобилазни дио грчких дјела. Савременог читаоца може да чуди како је Хомер богове описао и представио са људским особинама и манама: љубомора, исмијавање, лични интереси. Богови се ругају Хефесту, који храмље док их служи, Хера је љубоморна, Тетида милује Зевса док га моли за услугу – ситуације су у којима су богови поистовјећени са људима. Богови прате сва дешавања и подржавају највеће јунаке: код Ахејаца су то Ахилеј, Диомед, Патрокло и Ајант, док се у Троји истиче Хектор.

Ахилеј је највећи јунак, и он је тога свјестан. Воли своју домовину, за њу се бори скоро читавог живота, али му она није главни разлог ратовања. Њему је најважнији понос, да одбрани своје име и титулу највећег јунака. Када је његов понос повријеђен, понаша се као дијете, и потпуно се искључује из рата на одређено вријеме. Други велики, а ипак мањи јунаци од Ахилеја, од

почетка до краја се боре за своју земљу. У Троји најбољи ратник је Хектор, којег све вријеме посматра и помаже Аполон. Хектор је одани муж и добар отац, који се све вријеме бори уза своје сународнике и просипа зној и крв борећи се за своју земљу иако зна да Троја мора пасти.

Ко ће за највећег јунака изабрати Ахилеја, а ко Хектора, изгледа да зависи од његових идеала и карактера. Овога посљедњег сам поменуо као оданог мужа и доброг оца, јер кад Троја падне, он ће највише жалити што ће његову жену одвести и узети јој слободу. Истовремено, говори сину да се не плаши, јер када се све ово заврши, он ће постати нови краљ Троје. Иако зна шта ће бити с Тројом, Хектор налази праве ријечи и охрабрује свог синчића. За мене, то је дефиниција правог јунака.

Сви говоре да је рат бесмислен, али тек након што се заврши. У њему обични човјек губи људскост, спреман је да изда најближег да би себи спасио живот. Али, прави јунаци се и у најтежим ситуацијама држе својих идеала и не плаше се смрти, чак ни када је толико близу да јој гледају у очи.

Филип Зејак, IIф

НЕКО ЈЕ ЈУНАК АКО ЈЕ УБИО ВИШЕ ДЕСЕТИНА ?

Је ли вама горко и тешко рећи да је неко јунак ако је убио више десетина, стотина, хиљада људи? Мени је тешко то превалити преко усана. Вероватно је то рат, у њему тој речи као да значење бледи, ишчезава и јунак постаје „онај ко је најмање грешан". А можда у таквом збивању то престаје и да буде грех?

За Парида свакако не бисмо рекли да је јунак, зар не? Ма, једна најобичнија, себична кукавица! Када једном ногом загази у смрт, одмах га на сигурно врате или брат или богови. Чак је са себе збацио и терет узрока рата, и свалио га на Хелену! Али није ли он јунак у љубави? Покренути десетогодишњи рат због једне жене, па не може ни то свако! Ипак, по мом мишљењу, веће је Патроклово херојство, или лудост, зависи како га ко доживљава. Он, младић који скоро да није ни осетио дражи живота, својевољно, уздигнуте главе, у опреми свога вође, који не иде с њим, предводи војску у тренутку када му срећа не ходи у сусрет. Спреман на смрт. Баш као и Хектор, који би радије лежао испод „земљице хладне" док Андромаха за њим тугује, а син одраста са самохраном мајком него да она и тројански народ падну у ропство. За разлику од њега, Ахил не трепће док посматра како његови сународници немилице умиру због његовогината. Међутим, смрт само једне особе преокрене све у њему. И постаје немилосрдан и гладан смрти, све док из њега не засија мало људскости док са својим непријатељем краљем Троје пушта сузе сјетивши се

ближњих. Изгледа као да он једини може изабрати своју судбину, или одгодити оно што се десити мора. Ипак, промијенити је нико не може јер ако би могао, судбина не би постојала. Чак и богови, који ће бесконачно покушавати да имају моћ и над њом, никада у томе неће успети. Они могу направити маглу или облаке, али ће сунце свеједно изаћи, кад-тад.

Ми људи величамо себе до небеса, док нас на земљу не врати губитак сопствене људскости, или свијест о томе да смо у животу само пролазници. Јер ћемо, само ако будемо имали среће, оставити траг који неће нестати при неком изласку сунца.

Нина Рачета, IIф

МОЗАИК САСТАВЉЕН ОД МИЛИОН ДЈЕЛИЋА

Живот никада није био лак. Сурова реалност која нас приморава на борбу не оставља времена за снове и машту. Неко то трпи до краја живота и покорава се, а неко помјери памећу.

Када сам кренула да читам „Дон Кихота", било ми је смијешно што старији човјек, од педесетак година, који једва састављa крај с крајем, мршав, сув и, поврх свега, луд, иде у свијет да изиграва витеза. Заједно са крчмаром, пастирима и осталим људима које је сретао на свом „походу", смијала сам се и мислила: „Боже, каква будала! Не зна се ко је ђи – Дон Кихот, Санчо, који га прати, или Сервантес, који је написао девет стотина страна о двије будале", све док нисам почела да примјећујем оно што пише између редова – себе.

Колико год волјела да читам, никад нисам себи допуштала да предалеко одлутам, знајући да ћу скупо платити будем ли замијенила оно што видим оним што ми је у глави. Има и код мене змајева, дивова и величанствених битака. Читајући о (не)згодама Дон Кихота, све више сам развјала симпатије према старцу занесеном витешким књигама који очајнички покушава да исправи стварност, иако тиме прави само још веће проблеме.

У уводу романа, када наш витез први пут полази у свијет, већ смишља почетак сопствене приповијести, додајући силне епитете, хиперболе и поређења, што се све чини прекиђеним, а усред његовог монолога откривамо иронију: Дон Кихот „језди" на Росинанту, који се једва држи на ногама, иако су исти глагол употријебили и он и приповједач.

Као противтежа витезу, који се догматично држи онога што је записано у књигама, Санчо Панса представља здрав разум, логику и опрезност која Дон Кихоту недостаје. Он држи узицу балона који је Дон Кихот створио штитећи се од реалности. Њих двојица су два свијета, раздобља, потпуно другачија, а опет, када бисмо их спојили у једну особу, добили бисмо идеалног човјека – поштеног, племенитог и храброг, а опет мудрог и опрезног.

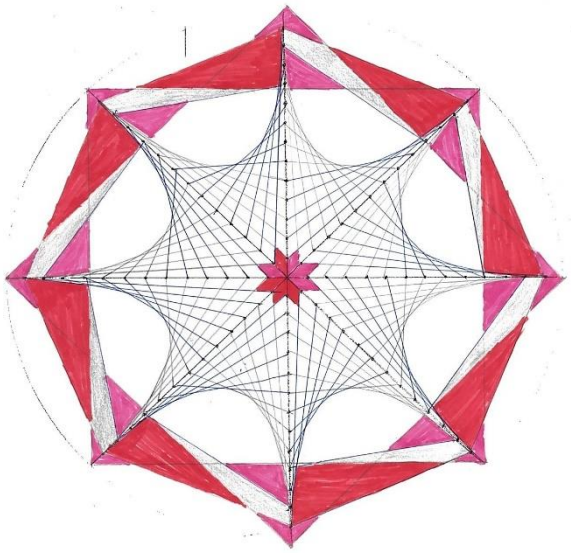

Стигавши до расплета, пожељела сам да и ја, са једним Санчом, поправљам свијет и да се упуштам у пустоловине са дивовима који јако личе на вјетрењаче. Схватила сам да смо сви, неки мање, неки више, на граници између илузије и стварности, коју је лако прећи.

Зато „Дон Кихот" за мене није књига, већ огромни мозаик састављен од милион дјелића, у којем једно доба, један лик, неминовно страда, а други наставља да живи, носећи сјећање на витеза који га је научио да сања.

Нина Гиљановић, IIн

ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ ЗА...

Тражим помиловање за сваког човјека

који дан за даном,

не знајући шта га чека

под небеском капом живи и преживљава.

И помиловање за оне

који би исто тражили

не изузимајући никога.

Једино не тражим за оне

који раздоре покрећу

и који би помиловањем могли

мјесто поштеног да заузму.

Посебно помиловање, Боже

тражим за оне

чија су страдања, муке и патње

у читанке ушле,

за оне над чијим се побједама

дјеца данас снаже,

за оне чија част и дичност данашњу срамоту

знају да ублаже.

За оне који своје име гордо носе

и који ће

ако ко науми да им друго име наметне

радије умријети него допустити

да им се туђе подметне.

Бојана Вуксановић, IVи

ТРАЖИМ ПОМИЛОВАЊЕ ЗА УМИРУЋЕГ

Тражим помиловање за умирућег,

оног тамо тугујућег,

коме ће до краја дана

мермерна плоча бити исписана;

чија бол је нијема за сваког човјека

па зато тугује

без свједока довијека.

Тражим помиловање док му вјетар

сузу брише;

која боли више кад види оне

што их воли највише.

Па се сада свети краткоме животу,

јер није успио цијенити његову љепоту.

Тражим помиловање док мисли се роје,

али мора да знаде о животу

као о броду без кормилара,

јер сада касно је да преузме контролу,

брод иде ка бродолому.

Тражим помиловање док мисли се роје,

али већ сјутра птице ће

пјесмом да поје

како живот жртве своје зове.

Даница Пуповац, IVи

ЛАЖИ О ВАВИЛОНУ

Напомена: Иронија није трансцендентна, и не може се у потпуности пренијети на виртуелни комад хартије.

Свако, када му као дјетету предложе теорију да је свемир бескрајан (и да се, можда, и као такав, још увијек повећава) покушава да напакости том наизглед немогућем концепту и да замисли оно што је незамисливо: бесконачност. Након неуспјеха, већина се задовољи чињеницом да барем не постоји нико ко би заиста могао да спозна цијели универзум. Не проведемо живот жалећи што не можемо пребројати сва небеска тијела у галаксији Андромеда, или што не можемо замислити величину звијезде UY Scuti, па чак ни нашег драгог Сунца. Некима је тешко да повјерују да је Земља уопште округла.

Другим ријечима, већ у дјетињству научимо да су неке ствари незамисливе, и заувијек живимо са тим. Заправо, не заувијек. Човјек не може живјети заувијек. Све оне изреке да човјек живи кроз туђа сјећања на њега или његова достигнућа су лажи у које људи вјерују да би покушали заборавити да не могу заобићи или преварити своју патетичну смртност. Књиге јесу бесконачне. Њихови аутори нису. Дакле, већина се привикне на своју људскост и живи знајући да се на нека метафизичка питања никада неће добити одговор. Неко други, на примјер, највеће тајне универзума пресликава у застрашујуће приче, и тиме поново уноси страх у кости оних који тек што су се навикли на живот у овом кавезу без решетака. Хорхе Луис Борхес храбрији је од свих нас. Да ли је и лукавији? Можда.

На први поглед, ,,Вавилонска библиотека" изгледа као најувјерљивије и најсистематичније рјешење за све проблеме са којима смо се сусретали током одгонетања свемира. Све већ постоји, само треба бити стрпљив и открити оно што нас занима! Прихватамо Борхесову теорију шестоугаоних просторија само зато што звучи логично, а свако се плаши да противрјечи нечему што је, па макар и наизглед, подржано увјерљивим изговорима који личе на чињенице.

Борхесова библиотека, као ни свемир, нема обим. Такође, свака њена соба могла би бити њено средиште. Вјеровање у могућност проналаска каталога свих каталога у таквом простору било би потцјењивање саме библиотеке. Било би то еквивалентно исмијавању случајности.

Која је поента постојања огледала у библиотеци? Она су распоређена по ходницима из истог разлога из којег ни у једној кладионици нећете пронаћи сат. Преваранти могу да вам дају и одузимају ствари, а све због једног те истог разлога. Осјећај немоћи. Зависности. Све је то добро осмишљена илузија. Да је библиотека заиста бесконачна, не би нам била потребна огледала да

нас увјеравају да се око нас налази толико соба. Архитекте библиотеке су вјероватно биле уплашене да ће неко посумњати у бескрајност библиотеке, тако да су постављањем огледала осигурале вјеродостојну замјену за непознато, и тим непребројиво. Све и да је библиотека бесконачна, присуством огледала постаје дупло бесконачна, што је довољно убједљив доказ да је довољно велика, зар не?

Ако добро израчунамо, свака књига у Борхесовој библиотеци има тачно 1 312 000 карактера. То би значило да књиге као што су ,,Ана Карењина", ,,Сеобе", ,,Дон Кихот" (па чак ни биографије неких, мало успјешнијих личности) не постоје, или да морају бити подијељене у више књига. Затим, ако у овом краљевству бескорисног папира заиста постоји свака књиге преведена на сваки језик, како испоштовати само двадесет два слова када преводимо књигу на, рецимо, бјелоруски? Или украјински? Или урду? Или хинди? Ако, као што сви претпостављамо (тј., слијепо вјерујемо) и ову реченицу можемо наћи у чувеној библиотеци, како ће у њој бити написане заграде, или овај знак питања? Трудећи се да поједноставимо нешто толико замршено као што је свемир, заборавимо на основне ствари, које ће касније послужити као аргументи за несавршеност и рупе у систему библиотеке некоме коме ова идеја никада не би могла ни да падне на памет, као мени.

По свему судећи, наш приповједач вјерује да је библиотека дјело неког Бога. Као доказ за то предлаже чињеницу да су пасуси које он тренутно пише далеко несавршенији од пасуса у једној од књига, а који су, ипак, исти садржином. ,,Да би се уочила раздаљина између божанског и људског, довољно је ове дрхтаве симболе које неспретном руком шкрабам по корицама једне књиге упоредити с усклађеним словима у њеној унутрашњости: примерена, танана, јасно поцрњена, непоновљиво симетрична". Овом тврдњом он одузима вриједност не само себи као човјеку који нам говори о Вавилонској библиотеци, већ свим књижевницима који су икада

написали иједно слово. Упоређивати писца и библиотеку (поготово ову, која је скоро па бескорисна!) било би једнако неправедно и омаловажавајуће као упоређивати човјека и компјутер. Рећи да је компјутер паметнији од човјека само зато што у себи садржи већи број информација, чиста је бесмислица! Човјек је разумно, разборито, креативно, умно биће. Човјек ће током свог живота спознати, преживјети и осјетити милионе тренутака које компјутер никада неће моћи да преслика у свој систем нула и јединица. Предмети као што су компјутери или књиге служе само за складиштење података. То их не чини супериорнијим у односу на онога ко их је направио. Слично би било рећи да је кутија пуна ствари из нашег дјетињства важнија од особе која ту кутију посједује. Можда се нешто вриједно налази у кутији, али она нема осјећања или успомене. Човјек, хтјели ми то да признамо или не, посједује одређени дио свог бића које никада неће моћи да пренесе у компјутере. Неки га зову ,,душа". Да би се написала једна од књига у библиотеци, потребна је тастатура и одређени лимит карактера. Да би се написало једно књижевно дјело, потребан је разум. Застрашујуће је знати да је све већ написано. Може нам се чинити да то руши смисао аутора. Постојање Библиотеке само доказује могућност варања у тражењу излаза у лавиринту књижевности. Чињеница да неко знање има већ милион других људи не мора да подразумијева бесмисао нашег учења те исте ствари. Наше рјешавање математичког задатка не губи поенту ако знамо да је исти задатак неко већ ријешио. Оно, заправо, треба да нас мотивише да га и сами ријешимо, зато што сада знамо да могућност рјешења сигурно постоји. Пошто у Библиотеци постоје драгоцјене књиге, то значи да се оне сигурно могу и написати.

Према књигама се можемо опходити онако како нам налаже сопствена филозофија живота и његовог значења. По мишљењу Имануела Канта, ми дефинишемо и самим тим стварамо правила свемира. Све ће имати смисао ако му га ми додијелимо. Логичном концепту човјек врло лако може одузети смисао. Међу књигама у библиотеци можемо наћи оне које засигурно имају смисла (као што су Тора и уџбеник из историје за осми разред основне школе), али можемо наћи и књиге које (колико год се трудили да вјерујемо да су написане неким кодом, изумрлим језиком или неким језиком будућности) немају смисла. Никако ме не можете убиједити да постоји начин на који можемо превести књигу исписану словима M, C и V у списе који нешто значе. Значи, неке књиге у Библиотеци стварно немају смисла? Ако једна нема смисла, немају ни остале. Или ћемо сваку књигу цијенити и сматрати је заувијек недокучивим кључем за одгонетање тајног језика, или ћемо прихватити да ниједна, ама баш ниједна књига нема универзално примјењиву поенту. Ни ваша омиљена! То је само насумични скуп слова и размака, за који су нас претходне генерације убиједиле да нешто значе. Стварно, ко би помислио да су

- Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwllllantysiliogogogoch (вел., назив села у Велсу)

- Pneumonoultramicroscopicsilicovolcanoconiosis (енгл., врста плућне болести)
- Rechtsschutzversicherungsgesellschaften (њем., правни трошкови осигуравајуће компаније)
- Hippopotomonstrosesquippedaliophobie (фр., страх од дугачких ријечи)

ријечи које ће неко користити у свакодневном говору? Овакве ријечи бисте могли наћи у вавилонским књигама милијардама пута, а обична слова ђ, Ω или **漢** ни један једини пут. Дакле, или одузимамо кредибилитет свим пјесницима које је човјечанство имало прилику да упозна, или дајемо Нобелову награду и ономе ко испише четристо десет страница словом А. Процес исписивања знакова је једнак. Наћи ће се они који ће рећи: ,,Сигурно постоји начин дешифровања, и његовом примјеном би се 1 312 000 слова А могло претворити у најљепши психолошки роман." Такви људи олако се предају својим жељама.

Ипак, постојали су људи који су сматрали да је само један, одређени дио књига непотребан. Они су једним погледом могли да закључе да су цијеле полице бескорисне. Наравно, осудићемо њихова ,,чишћења". Ко им даје право да одлуче да су неке књиге бескорисне? Ипак, у обзир морамо узети двије чињенице, на које се и Борхес осврнуо. У библиотеци има толико пуно књига да, колико год књига да су ти људи уништили, то не представља превелик губитак за библиотеку. Реците ми, искрено, да не знате да је неко уништио неколико књига, да ли бисте икада то сами открили?

Друго, иако се у библиотеци не налазе идентичне књиге, постоје оне које се од уништених разликују за само по једно или два слова. Ту се поставља питање: Да су ти људи имали прилику, да ли би уништили и те књиге? Ако је нека књига бескорисна, и она која се од ње разликује за једно слово, једнако је непотребна. Идући том логиком, испразнили бисмо цијелу библиотеку. У суштини, све књиге се међусобно разликују за једно слово, само до тог закључка треба доћи правилним алгоритмом. Од „Харија Потера" можемо направити Фројдово ,,Тумачење снова" мијењајући једно по једно слово. Као што рекох, или свака књига има смисао, или га нема ниједна. На сваком човјеку је да одлучи шта је за њега истина.

,,Били су мишљења да је ријеч о шифрованим текстовима; та је претпоставка на крају однијела превагу и била општеприхваћена." Наравно да су људи, да би се утјешили пред амбисом насумичности, понором бесмисла и безданом глупости, прихватили претпоставку постојања неког смисленог поретка чије је схватање изнад њихових могућности. Тако је настао и Бог. Радије ћемо се правити да постоји виша сила која управља свиме, и да зато ми не владамо универзумом, него да се помиримо са реалношћу и прихватимо да је све што постоји настало случајно, као и редови црних слова у свакој књизи библиотеке.

У библиотеци се налази све што је икада написано, све што ће икада бити написано, све што би могло бити написано, и све оно што никада неће бити написано. Ох, то је тако пуно књига! Ипак, није бесконачно. Па то је само двадесет и пет знакова! За неколико бесконачности, могли бисмо и сами исписати све те књиге. Можемо вјеровати да би и мајмун за неколико вјечности на писаћој машини написао Библију, и то вријеме нам се може чинити као бесконачно дуго (самим тим што ријеч ,,вјечност" значи исто што и ..бесконачност"), али нашем мајмуну вјероватно не би била довољна једна, већ управо – неколико вјечности. Мајмун, иако сличан човјеку, није једнако разумно биће. Он тих неколико бесконачности... Он све бесконачности овога свијета може искористити тако што ће притискати једно те исто слово. За то вријеме, човјек би могао написати три четвртине свих књига које постоје у Вавилонској библиотеци. Само зато што је неки број огроман, не значи да је бесконачан. Тешко да ће ико икада успјети да изброји сва зрна пијеска на свим плажама, али то не значи да постоји бесконачно много зрна пијеска. Тако је и са књигама. Свакој књизи припишите још 31 488 000 књига са само једном штампарском грешком у односу на њу, па онда још 495 746 694 144.000 књига које се од наше почетне разликују за само два карактера. Сада уз сваку од оних 31 488 000 морамо рачунати још 31 488 000 које се од ње разликују за једно слово. Уза сваку истиниту биографију морамо урачунати милијарде погрешних, и још милијарде тачних, али са штампарским грешкама, тј. са промјеном једног или неколико карактера. У оваквом свијету, штампарске грешке се не би требале звати грешкама, већ могућностима, варијантама. Негдје у библиотеци налази се и лијек за рак, као и милијарде лажних тврдњи о том лијеку. Негдје је и тачан и детаљан доказ о постојању Бога, али и једнако убједљива књига која својим аргументима побија све што је у овој првој речено.

То је много књига, признајем. Али, када би неко имао довољно времена, могао би их све прочитати. Постоји један мали проблем: Нико никада неће имати довољно времена. Не говорим о сваком човјеку појединачно, већ о човјечанству као о једном бићу које ланчано живи и проучава унутрашњост шестоугаоних просторија. Не можемо хипотетисати. То је, ваљда смо схватили, постало смијешно. Смијемо говорити само о стварима које су провјерљиве, логички тачне и могуће. Ако никада не можемо доћи до нечега, шта нам значи то што знамо да оно постоји? Да ли је утјешно што знамо да је Вавилонска библиотека потпуна? Знање које није доступно не може послужити ни за шта. Најједноставнији примјер тога био би контролни задатак за који се нисмо спремили. Рецимо: нисте ни прелистали уџбеник, а дошли сте на тест. Немате појма ни које лекције је требало да научите. Међутим, наставник је изашао из учионице на пар минута. Сада имате шансу да препишете све што вам треба. На свако питање на контролном постоји одговор у књизи, само га треба наћи. То би требало да је лако, зар не? Ипак, с обзиром на то да немате појма гдје се која лекција налази, нити које лекције треба да нађете, уџбеник вам није ни од какве

користи, иако се у њему налази све што вам треба. Брзо, наставник ће се ускоро вратити, а ви нисте ништа преписали! Окрените уџбеник на било коју страну, морате, па и случајно наћи одговор барем на једно питање! Ништа. Ако бисте сад кренули да читате књигу, од почетка до краја, не бисте успјели да прочитате све прије него што се професор врати. Надам се да видите да ово нема смисла. Узимајући у обзир ваш ужасан положај, најбоље би било да одбаците уџбеник, и пробате својим здравим разумом одговорити на питања, како-тако. Потенцијална савршеност увијек је инфериорнија у односу на присутну, изводљиву и разумну несавршеност. Због тога ће, за мене, свака књига коју је написо прави писац бити милиион пута ,,паметнија" од исте те књиге, узете из Вавилонске библиотеке.

Запитаћемо се: Ако у библиотеци већ постоји ово што сада пишем, и то написано много боље, зашто бисмо се трудили да пишемо? Зашто радити нешто, ако знамо да постоји исто то, али урађено много боље? Борхес намеће ово питање, и тјера нас да се запитамо да ли је вриједно радити ишта у животу. Да ли је живот вриједан? Може се одговорити на више начина. Пробајмо овако: Ако неко зна све, његово постојање нема поенту. Поента постојања је, између осталог, да што више сазнамо, тј. да цијелог живота сазнајемо. Ако знамо све, шта имамо од тога? Ако знамо како ћемо умријети, зашто бисмо онда уопште живјели? Људи мисле да је највећа лична корист коју могу добити од библиотеке – њихова лична ,,Одбрана" (књига о предсказањима и доказима који оправдавају све чинове неке особе, и проричу му будућност). Наравно да је свакоме најважније да сазна све о себи. У таквим случајевима, када би нешто могло бити корисно за нас, заборављамо на граничне вриједности у оваквој библиотеци. Заборављамо на лимесе чија вриједност тежи нули. Заборављамо на занемарљиво мале шансе да ћемо наћи нешто драгоцјено.

Након неког времена, коначно, неко се сјетио да се запита о ,,разрјешењу кључних загонетки човјечанства: поријеклу Библиотеке и времена". Сада више не влада глад користољубља, већ је у току истинско трагање за оним што покреће цијелу ову збрку коју представља Вавилон. Каква случајност, људи ни ту нису имали среће! Трагати за било чим, поготово за нечим значајним у овој библиотеци, немогуће је! Али, знамо да се људи никада нису задовољили сазнањем да је нешто немогуће. Све се мора објаснити. Зато су измислили причу о ,,Човјеку из књиге", човјеку који је прочитао књигу која је сажетак свих осталих. Таква књига можда и постоји. Човјек о којем је ријеч, нажалост, никад се неће родити. То би било слично рађању компјутера. Ако смо ишта научили, то је да људи и компјутери имају превише разлика. Људи су измишљали лажне богове и молили им се само да би нашли оправдање за постојање ове библиотеке. Ипак, то ништа не мијења. Она постоји, таква каква јесте, неукротива и немогуће савршена, и нико јој никада неће ,,доћи главе".

Неки налазе оправдање за неред који постоји у библиотеци. Послије вишегодишњег трагања међу књигама без иједне смислене ријечи, можда наиђемо на једно ,,Гипсани грч" или ,,Зачешљана грмљавина", који су окружени другим, једнако насумично поређаним словима и размацима. То је право чудо! Наћи ,,праву" ријеч! Приповједач тврди да такве случајне синтагме морају имати неко више значење, тј да се могу ,,оправдати са алегоријског становишта". Таквим самообмањивањем и увјеравањем себе у бесмислице нећемо ништа постићи. Таквом логиком, сваки тривијални роман може постати књига вриједна проучавања на факултетима, јер, хеј, иако је наизглед безначајна, њен садржај се може оправдати са алегоријског становишта! То одузима вриједност свим поштованим писцима. Појмови као што су ,,добре" и ,,лоше" књиге губе на важности. Све може бити добра књига, само ако се посматра са другачијег становишта, зар не? Шта год да напишемо, постајемо Шекспир посматран из другачије перспективе!

Треба се сјетити да језик није створио Бог (као што се помиње у миту о Вавилонској кули), већ човјек. То што се било какав скуп слова, на примјер ,,рзхмках" може превести у неки језик и значити нешто веома дубокоумно, не доказује постојање реда, или Бога, већ нас само подсјећа колико су људи били креативни при смишљању својих многобројних језика. Скуп слова можемо превести на неки језик само ако прво тај језик осмислимо, а људи то најбоље раде. Смишљају ствари и праве нешто ни из чега. Ријечи које чине сваки језик, на крају и јесу само скуп бесмислених слогова, само

што смо ми од њих створили значења, да бисмо могли да користимо нешто при међусобном споразумијевању. ,,Говорити значи упадати у таутологије", можда је и једина тврдња са којом се сви можемо сложити. Приповједач страхује да ће људска раса изумријети, тј. да ће је Библиотека надживјети. То није немогуће, с обзиром на веома прегледан систем по којем функционише пребројиво људско друштво, који је сасвим супротан Библиотеци која је бескрајна и савршена, а у исто вријеме болно беспотребна.

На самом крају приче о овој библиотеци, Борхес нам је предочио оно што је требало да очекујемо: постојањем Библиотеке нисмо добили одговор ни на једно важно питање, а управо смо само то од ње и жељели. То је наш једини проблем. Од Библиотеке смо очекивали рјешења, али, и она је, сама по себи, питање, на које одговоре можемо наћи управо у њој самој. Можда је неограничена, можда и није. Нико то не може знати. Ех, једино што остаје је надање. То смо и прије знали, поштовани господине Борхес! Овом причом, само сте повећали наше страхове, и подсјетили нас да, колико год се трудили, никада нећемо знати све. Боље речено, нећемо знати ништа. Све што знамо је само скуп насумичних слова и размака, и врло лако се може замијенити савршенијом верзијом тог истог знања. Баш Вам хвала!

Можда вам се чини да приче ,,Вавилонска библиотека" и ,,Лутрија у Вавилону" нису повезане, али, с обзиром на њихово штампање у истој збирци, као и огроман број паралелизама и сличних мотива, понашаћемо се као да постоје у истом свијету лажи.

У ,,Лутрији у Вавилону" одређени број људи тврди да Компанија никада није ни постојала, а за неке Компанија не само да постоји већ представља светињу. Слично као са ,,Човјеком из књиге", Компанија или не постоји, или је свезнајућа и свеприсутна. Ипак, ако постоји, у садашњем, модерном свијету, њено дјеловање је минимално и скривено. То је, на неки начин, чини небитном. Могло би се рећи и да не постоји. Оно што можемо научити из приче о Лутрији је да се живот састоји из низа остварених и неостварених шанси (другим ријечима – да је скуп смислених и бесмислених редова слова и размака). Рађамо се у ,,омамљеној земљи, у којој лутрија заузима кључни део стварности". Лутрија не мора подразумијевати нешто лоше, у томе је и њена чар. Неко ће у животу увијек добијати. Лутрија не мари за појединачне случајеве. Она функционише ван времена, ван простора и без размишљања о околностима у којима се одвија. Побогу, лутрија је процес, она не може размишљати!

Као што је случај и са Библиотеком, нико не зна како је, ни када, Лутрија настала. Са каквим намјерама, са којим циљем? Лутрија је једнако занимљива и бескорисна. Њено постојање не доприноси свијету на неки револуционаран начин. Људи би могли живјети и без ње, али надање је једна од најтежих дрога, и зато нам се Лутрија, кад већ знамо за њено постојање, чини неопходном.

Лутријом су се на почетку одлучивале најобичније новчане награде и казне, а постепено, уношењем периодичног нереда у систем, извлачења су постала бесконачна, тј. њихов број тежио је бесконачности, као и број књига у Библиотеци. Ниједна одлука није коначна, јер се о њеним посљедицама може одлучивати у недоглед. Свака одлука доноси још двије могућности. Одлуке, такође, могу бити од великог или занемарљиво малог значаја за било кога. Можемо одлучивати о свему: о називима новооткривених небеских тијела или о боји зида у напуштеној кући. Све што ће се икада десити можемо препустити случају. Заправо, не само да можемо – морамо. Све што урадимо производ је насумичног извлачења неког члана Компаније. Сваки чин се може оправдати и објаснити Лутријом. Када урадимо нешто, то је само извршавање дужности коју смо добили од стране Компаније.

За Лутрију и Библиотеку важе исте препоставке. Или су бескорисне (Компанија сада утиче само на ситне одлуке, а Библиотека је пуна непрегледних беспотребних томова) или су савршено осмишљене, бескрајне и незамисливе и надживјеће човјечанство. Свемир се може посматрати и као Библиотека и као Лутрија, у зависности од тога који концепт лакше схватамо, и која нам је идеја утјешнија.

Јулија Ђоковић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

СУШТИНА ЈЕ У ВОЉИ И ОТВОРЕНОМ УМУ

Пошли смо у први разред. Много нам шта није било јасно. Зашто говоримо да је матурски испит сјутра? Зашто се у дјелима говори о смрти? Читалачко и скромно животно искуство давали су одговоре запитаним првачићима.

При првом сусрету са књижевношћу, у приповијеци ,,Аска и вук", јавља се мотив смрти и смисла људског постојања. Аска, још увијек млада, незрела овчица, не преза пред препрекама. Она није довољно упознала свијет да би га се плашила, играла је да би живјела, остварила свој смисао. У овом, као и бројним другим Андрићевим дјелима, оптимистична слика је остварена кроз умјетност – живот је тежак, често бесмислен, али умјетност је ту да му да љепоту, а умјетнику извор животне моћи и енергије.

Аска је плесала, мост остаје да говори о ствараоцу, ћуприја је центар друштвеног живота, камен свједок историји касабе. Иза фра-Петра остала је успомена на причу и пар предмета који се бучно спуштају у врећу приликом пописа. Суочили смо се са пролазношћу. Човјек је коначан, смрт је неизбјежна. Немогуће је помирити се са њом, али живот иде даље. Можемо да се радујемо сунчаном дану или да патимо што може бити и посљедњи – избор је наш.

Ахмед Нурудин, суочен са суровим правилима живота, тражи утјеху у вјери, оставља бриге испред џамије иако зна да ће га оне стрпљиво чекати. Живи у оквирима онога што је од малена учио, у границама текијских зидова, несигуран у своје поступке и вриједности. Дервиш бјежи у дјетињство, тражи утјеху у ономе што му је познато. Притиснут теретом одјеће коју носи, прати свјетло вјере јер му је тако дато, а у очеву загрљају налази олакшање. Дервиш каше: ,,Био сам дивно нејак, без потребе за снагом, заштићен љубављу која све може." И уз љубав и вјеру, златне птице пружају наду – тамо негдје постоји слобода.

Гилгамеш је тражио бесмртност, није је нашао. Утјеху је спознао у пријатељству. Фра-Петар је ван зидина Проклете авлије видио љепоту – слобода, безграничан простор, сјај књиге у кожним корицама. Антигона је трагедију потисла вјером у идеале, снагом да их изнесе.

На крају, у сваком дјелу и ситуацији нађе свијетлу тачку онај ко жели да је види. Суштина је у вољи и отвореном уму.

Минеа Капиџић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

РУЖИЧАСТЕ НАОЧАРЕ

Буде ми поприлично симпатично, дјетињасто, а и забавно када се присјетим какав сам (не)читалац био прије свега пар година. Сјећам се другог разреда, када сам након читања Орвелове „1984" осјећао немир – као да сам одбијао да такав свијет може бити наш, али и да неко дјело може бити до те мјере мрачно и провокативно. И морам признати да, иако истраумиран, нисам имао храбрости да отворим другу књигу наредних мјесец дана.

Срећом, двије године читалачког (а можда и животног) искуства су ми умногоме помогле да свијет гледам другачијим наочарама. Истина, живот је често сив, бесмислен и незахвалан, али као што се да видјети у „Годоу" – то не значи да нема наде, већ управо супротно. Управо у тим моментима обесмишљености живота и постојања, као и нашег преиспитивања лежи нада и оптимизам; вјера да ће Годо ипак доћи. Само сазнање (и, усуђујем се рећи, чињеница) да је живот бесмислен често зна бити окидач оптимизма; од такве помисли, ствари могу ићи само набоље.

С друге стране, неко се с правом може запитати – гдје је свјетлост у животу који се проведе у заточеништву, страху и неправди. Чак и ако прихватимо бесмисао као догму, она не олакшава чињеницу да смо врло често странци, не само у овом животу, и не само другима већ попут Мерсоа – самима себи. Напротив, ако у празнини људске егзистенције бивамо отуђени од апсолутно свега по чему смо различити од безброј каменова који плове космосом, препуштени извјесном крају; судару или, пак, претварању у пепео, без икаквог трага о пређашњем постојању? Да будем искрен, ни сам не могу наћи одговор.

Ипак, ја ћу ставити ружичасте наочаре и убиједити себе да умјетност, као и живот, често зна бити ведра, позитивна и оптимистична. Истина, у заточеништву живота можемо урадити врло мало – али никакви ланци и окови не могу спутати сазнање да не морамо (попут Нурудина) чекати да будемо десет година старији. Нада умире посљедња, и док год она постоји – постоји смисао живота.

Василије Боровић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

ЛОМАЧЕ НЕ РАСВЈЕТЉАВАЈУ МРАК

Живимо у свијету у којем се на злочин неријетко гледа с одобравањем. Да ли некада себе ухватите како подржавате гранатирање база терористичких организација на Блиском Истоку? Да ли нваијамо да се најстроже казни убица о којем из медија знамо само иницијале и сликовит опис злочина који је починио?

Кроз историју, постојали су многи мрачни периоди. Људи су покушавали да очисте свијет од оних који су лоши, прљави, мање вриједни, охоли... Пролазећи крвавом историјском стазом, проћи ћете поред људи разапетих на крстове, пут ће вам освијетлити ломаче запаљених вјештица, а ако се случајно умрљате крвљу многобројних лешева, можете се умити сапуном направљеним од људске коже из оближњег логора.

Да ли смо сви криви за злочине који се око нас дешавају? Можемо ли кривити појединце који су ,,само обављали свој посао"? Зашто је у Пољској забрањено истицање симбола како нацизма, тако и комунизма? Да ли лоше идеологије или су само лоше интерпретације? Можемо ли одговор на то питање пронаћи у књижевности? Треба само припазити да жељени наслов већ није спаљен на градском тргу.

Намеће се питање казне. Која казна је одговарајућа за злочин? Раскољникову законска казна, прогон у Сибир и робија, нема снагу свега што је преживио и пропатио, што је изгубио.

Свакодневна погубљења су за париско грађанство постала свакодневица. Посматрање злочина претворило се забаву, предмет разговора, клађења... Страшљиви Попје одважује се да поједе понеку смртну пресуду. Када му се то ослади, завршава на гиљотини.

Плашим се само оних који за злочин кажу да је – ОКАУ. Вјероватно ни не слуте да тај израз потиче из језика сада већ истријебљених старосједилаца Америке.

Балша Кнежевић, IVл
(шк. 2018/19. г.)

СВАКА РЕВОЛУЦИЈА ЈЕДЕ СВОЈУ ДЈЕЦУ

Разматрајући етичко становиште контрактаријанизма, у ком Хобс износи став да у основном, тј. природном уређењу влада закон јачег, он као идеално рјешење истиче систем и власт која њиме управља, а та власт мора бити апсолутна. Смисао таквога уређења је у постизању контроле над заједницом и једнакости међу људима који заједницу чине кроз обуздавање јачих, да би се постигло опште добро.

Хобс је у свом размишљању превидио веома значајне елементе људске природе, као и чињеницу да „закон јачег" неоспорно важи у сваком апсолутистичком уређењу, с тим да је власт са својим апаратом онај „јачи" и врши репресију над појединцима или малим групама који јој се не желе повиновати. Како се у овом случају размјере овог односа огледају у огромном броју људи, то обично резултира неком врстом терора.

Наравно, да би дошло до озбиљнијих промјена система, мора доћи до (макар неке врсте) револуције. Али, револуција подразумијева жртве, проузроковане сукобима: интересним, идеолошким, па и физичким, а све то зарад вишега добра. Нажалост, и поред свих поднесених жртава, свака револуција једе своју дјецу, прогони непријатеље револуције и народа, што се могло постати веома лако, претвара се у своју супротност и тако захтијева још једну, нову револуицју. Да ли се онда, у том зачараном кругу, икада постиже основна замисао: примјена набоље – опште добро?

Историја је богата примјерима који овај став потврђују. Почнимо од инквизиције, у којој је ватром гушен јеретички глас, па преко Француске буржоаске револуције и „механизације" погубљења, које је резултирало смрћу огромног броја људи, па и оних кој су револуцију (и покољ) започели. А у име слободе, једнакости, братства (и јединства) главе су наставиле да падају и у 20. вијеку.

Сјеме револуције и смрти које је расло у задњим трзајима феудализма, први пут пожњевено је српом Октобарске револуције, а потом и Дугим ножевима. Касније је, послије камповања, револуционарни чекић закуцао и посљедњи ексер у

мртвачки сандук непријатеља револуције. Опиљци револуције су се током силних судара расули и по малим, али не и у потпуности безначајним земљама гдје су проклијали и неко вријеме несметано расли.

Али, некоме ће временска дистанца од ових грозних и варварских крвопролића бити превелика, па ће се препустити ширењу таласа слободе који упија својим широко отвореним умом. Мада, као и до сада, у име свеопште, свјетске слободе у Ираку су висили, у Либији били линчовани, у Јужној Америци стријељани, а у Вијетнаму горјели. Сва срећа па данас живимо у слободи и без страха можемо да прозивамо диктаторе и крвнике из прошлости!

Андрија Стругар, IVл
(шк. 2018/19. г.)

НИШТА ДОСАД НИЈЕ СТВОРИЛО БОЉИ СВИЈЕТ

Откако је свијета и вијека, човјек тежи да има власт над другима и да им намеће своја правила, а да кажњава оне који се не би подредили.

Још у Старој Грчкој, колијевци западне цивилизације, друштво је било робовласничко, упркос нашој слици да је у питању било једно демократско и слободно друштво. Још гори су били Римљани, царство највећим дијелом сачињено од робова. Непослушност се строго кажњавала. Управо су они разапели Исуса.

У мрачном средњем вијеку раније прогоњени хришћани су потпуно огрезли у догму. Људе масовно проглашавају јеретицима и вјештицама и пале их на ломачи или муче. Помислио бих да човјек све то ради из незнања, али се сјетим да су најозлоглашенији инквизитори, језуити, били најобразованији људи тог доба.

Човјечанству онда слиједи доба ренесансе, па доба просвијећености, полако се излази из догматичног феудализма. Долази до великих револуција у Америци и Француској. Посљедица прве је била „слобода" само за бијеле мушкарце богатог поријекла (доносиоци нових закона су били робовласници), а након друге је услиједило доба револуционарног терора и хиљаде људи је страдало под оштрицом гиљотине. У Русији све до 1861. законом је било дозвољено посједовати робове.

Двадесети вијек је такође пун људи који су у име стварања бољег свијета одузели животе или управљали судбинама многих људи. Хитлер, Мусолини, Лењин, Стаљин... Бачена је атомска бомба, и човјек је показао да у својим рукама има алат самоуништења.

Ништа није створило бољи свијет, колико год људи страдало. Мислим да коријен свега лежи у нетолеранцији, жељи човјека да влада и да буде у праву. И наравно – у недостатку љубави

у свијету. Мада, они који су нам то говорили били су сурово кажњени – од Исуса па све до Гандија, М. Лутера Кинга...

Сматрам да је задатак данашњег човјека да схвати да ломачом никад ништа неће постићи. Једино слаб човјек тежи да има власт, да господари другим људима и да се затвара у догму, јер само тако може да буде бољи од других и осјећа сигурност.

Јакша Влаховић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

ШТА ЈЕ ИСТИНА, А ШТА ЗАБЛУДА?

Ноћ није мрак. Онда када устанеш, а не видиш, тада је тек мрачно. Сви људи живе у убјеђењима – вјерују, прате. Шта је истина, а шта заблуда? Гдје је свјетлост и који је пут до ње?

Ратови и револуције. Откад је свијета и вијека људи страдају због идеја. Земфира је вјеровала да постоји апсолутна слобода. Антигона је вјеровала у правду. Раскољников је мислио да је убиством бабе ријешио свијет једног зла. За које идеје вриједи гинути? Мрзимо неистомишљенике. Некада због те мржње запалимо, срушимо, избодемо, убијемо. Да ли је у мраку онај кога убијемо јер тако жарко мислимо да живимо под сунцем? Оправдава ли циљ средство? Ко сам ја да судим?

Завршавајући гимназију кажем да свијет спасава једино образовање. Прошло је подне наше доби, полако се изоштравају чула. Читање ме је натјерало да мислим како о себи, тако и о другима. Научила сам да изнесем свој став, али исто тако и да га с времена на вријеме превреднујем. Питања је много и даље. Међутим, учећи схватила сам да имати питања, макар и

без одговора, значи не живјети у мраку. Ладо Тајовић је нови човјек када побиједи у бици са самим собом. Изаћи из оквира сигурности, ићи тежим путем темељности и размишљања, значи играти даље.

Сад смо већ на крају. Наши дани сигурности су на измаку. Узлетјећемо, знам да не можемо пасти дубоко све док у глави имамо за шта да се ухватимо.

Минеа Капиџић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

НИЈЕ ЛАКО ПРИЗНАТИ ВЛАСТИТЕ ЗАБЛУДЕ

„Злочин и казна“, роман Фјодора Михаиловича Достојевског, роман је о злочину, патњи, моралном паду и страдању, друштвеној неправди, о борби за истину и, коначно, о прочишћењу душе.

Настао је у доба руског реализма, у доба раслојавања друштва на имућне и сиромашне, без средње класе. Радња је смјештена у Петрограду, шездесетих година деветанестог вијека, у времену када се најбоље види прелаз између два друштвена уређења. Тада многи припадници новонастале радничке класе долазе у велике градове. Такав је случај и са Родионом Романовичем Раскољниковом, студентом права, који се одлучује да убије Аљону Иванову, како би поправио своје финансијско стање и стање своје породице. Раскољников детаљно разрађује план. Он није желио само да убије и покраде лихварку, већ су његови мотиви подређени основној идеји о страдању „зла”. Конфликт између личних жеља и морала налазимо током читавог романа. Покушавајући да оправда свој мотив у борби са свијешћу, он се заноси идејом о извршењу „више правде”. Он се упоређује са Наполеоном, претварајући злочин у идеолошки почињено убиство. Раскољников је постао убица и његова идеја се руши у парчиће, ништа се не може оправдати. Он је човјек кога је (замало) уништила ничеанска идеја, али није развратник. **(**Раскољников није од оних којима је потребан милион, њему је потребно да нађе рјешење.)

Напротив, одвратни су му поступци Свидригајлова. Међутим, за Раскољникова постоји спас.

Соња је најсјајнији дио романа. Она је лик који у ништавилу које је окружује остаје чиста и узвишена. Сиромаштво је натјерало да постане проститутка, како би нахранила породицу. Она искрено вјерује у Бога и у људску доброту, и остаје симбол чисте хришћанске душе. Раскољников у њој види сламку спаса, кроз њу и њену вјеру у васкрсење почиње и сам да „васкрсава”. Он се на крају пријављује и бива осуђен на осам година затвора у Сибиру. Тамо преиспитује своје поступке

и размишља о смислу живота. Да ли циљ оправдава средство ? Да ли ико има право да убије зарад општег напретка човјечанства? Да ли живимо само да бисмо постојали или свако од нас има „виши циљ”?

Али, оно што мене занима је шта ће се дешавати, хоће ли бити катарзе, колико ће времена бити потребно да огроман број људи дође до другачије свијести. Није лако признати властите заблуде. Треба се суочити са тим да су криминалци, који чак и нису крили да су убијали, проглашени за хероје и патриоте. Јер, забога, чинили су то у име идеологије, а пљачка је била само колатерална штета. У сваком случају, надам се да долази крај владавине најгорих.

Александар Мијајловић, IV л
(шк. 2018/19. г.)

ПОСТОЈИ ЛИ РЈЕШЕЊЕ ЗА ЧОВЈЕКА?

У маестралном дјелу Фјодора Достојевског сусрећемо се са ликом пуним супротности и парадокса, нестабилности и моралних преиспитивања.

Раскољников је лик, по многоме различит од оних са којима сам имала прилику да се упознам током четири године авантуре у којој смо каткад Њено височанство књижевност и ја били у сукобу. И увијек се постави то питање — ко је исправан, гдје је казна и има ли рјешења?

„Свако може да изабере оно што му одговара”, рекла је професорка на часу. Вотрен је, на примјер, изабрао новац, бијег од робије, вјечито скривање, мудре мисли и подле радње. За разлику од ових рјешења, Раскољниковљева су, као и он сам, другачија. То сам вам већ и рекла. Да ли је рјешење подијелити људе на обичне и необичне, на оне којима се све прашта, ма колико зли били јер, гле чуда — они се воде „вишим циљевима”, напретком човјечанства.

Кроз историју, ово би се можда и испоставило као тачно. Може ли обичан човјек закорачити у свијет необичних, постати Наполеон? Рјешење је скоро па немогуће пронаћи. Треба смјети, треба се усудити, не бити ваш, како каже Раскољников. Али како се изборити са оним што неизбјежно прати сваки злочин – стрепње, несвјестице, бунила?

Другачији је, рекох. Он убија због себе, због својих начела, што би са становишта обичног посматрача било неочекивано. Чак би и Соња окривила немаштину за овакав чин. Раскољников се успротивио, и добио своју казну. Када би могао да изабере, вјероватно би му одговарало учење Ајн Ранд – исправно је урадити оно што ти одговара, без обзира на посљедице. Треба ставити себе испред других и радити оно што желиш.

Можда то значи и успротивити се, постати „необичан”, убити. Можда у томе лежи рјешење. Је ли права казна у Сибиру, или у томе што није истрајао, што се предао? Да ли ипак треба мудро ћутати?

Шта за различите људе уопште представља рјешење? Постоји ли? Ја, као релативно рационална и аналитична особа, потврдно бих одговорила на то питање и преварила се, јер ми књижевност често овакав став доводи у питање. И отуда тај наш сукоб о ком сам вам причала. Ко је у праву, не знам. Ослонићу се на оно старо добро – „вријеме ће показати”.

Ксенија Бошковић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

„ПРАВА РЕЧ ЈЕ УВЕК КАО ЈАБУКА СА ЗМИЈОМ ОКО СТАБЛА, С КОРЕНОМ У ЗЕМЉИ И КРОШЊОМ У НЕБУ"
(М. ПАВИЋ)

Још увијек се разглаба шта је то што нас је начинило људима. Који је то тренутак, догађај покренуо трансформацију духа која нас је заувијек одвојила од природе, начинила нас бољим и изопаченијим но иједно друго створење на Земљи (сматрајући, наравно, да јединствени узрок уопште постоји, да има правог узрока, а не само случајности)?

Неки ће рећи да је све кренуло од ватре. Када је човјек помоћу кремена и грана спасио себе од мрака и хладноће, јавила се прва искра страсти, разума, воље, храбрости и похлепе. Неки тврде да су узрок свему точак, посуђе, шивење, шта већ – кад је човјек пронашао алатке и рјешења за један проблем, кренуо је да се бави свим осталим. Трећи тврде да су нас овакве створиле и на Земљу поставиле разне више силе, став који треба врло пажљиво разматрати јер често као аргумент захтијева покољ (мада мене искрено занима шта ће боговима људи, јер ми се чини да им не доносимо ништа осим бирократије – ко ће у који загробни живот, на чију молитву одговорити... Да ли су нас створили ситним, слабим и смртнима да би се осјећали боље, да би над неким владали, или да би испунили вјечност лаганом забавом, попут пензионера који се задубљује у сапунице).

Најзад, претпоставка којом ћемо се ми бавити је да је све пошло од језика, па било то нагоре или набоље. Кад је човјек почео да даје смисао свом гракtању, да ствара систем гласова и значења (човјек је, иначе, животиња која много воли системе, категорије и подјеле, те је способан да примијети што друге не могу, и почини страхоте које чине да куга изгледа љупко), он је занавијек промијенио своје постојање. Створио је свијет у којем можете тражити вретено и завршити на гиљотини, у којем великан и злочинац могу бити иста особа у зависности од тога како формулишете реченицу (и колико су људи побили, наравно, јер је и масакрирање недужних посао). Говор је био то забрањено воће, горко а слатко, које је људима донијело знање, које нас је отјерало и ослободило блаженог незнања Едена, јер су људи престали да буду дио природе, настојали да стварају сопствена правила, да живе у свијету у коме постоји нешто више од храњења и спавања. Језик је дар који нам је омогућио слободу, избор, идеје, високе циљеве, који је створио појединце, кажу интелектуалци новог доба, који се противе свеприсутном утицају Цркве (језици су, каже Црква, казна за Вавилон, копља и мачеви непријатеља, који нас одводи од послушности. Јабука је, кажу прави вјерници, тест који нисмо положили, јер нам је змија одузела разборитост а испунила нас срамом, увјерењем да имамо право да судимо шта ваља, те смо се изједначили са Богом).

А шта је змија? Змија је Сотона, први револуционар, који нас је освијестио и показао нам да постоје други путеви, друге идеологије. Змија је Ђаво, први похлепник, коме није било довољно што је Луцифер први међу анђелима, те пошто не може бити Бог, тежи да остала створења умањи.

Змија је Лилит, краљица Пакла, поражена од земље, која се није покорила Адаму те покушава да ослободи и Еву. Лилит је први затвореник пакла, прождирач дјеце, Сотонина жртва и конкубина што ју је поставио поред себе као наказну пародију ишчекиване Богородице, која настоји да из раја истјера Адама и Еву као што су и њу одмамили (по тврдњама новопечених теолога, који су преузели јеврејску народну причу из шестог вијека и надували и нагурали је у оквире хришћанског схватања, јер грешка у преводу има и кад је све наочиглед тачно – на крају, пола тога зависи од презентације, а не самих ријечи).

Змија је створ што гмиже по сјенкама и пузи испод коријења, те сазнаје тајне и открива их. Змија је лијепи црв, што завиди и свети се људима, на ногама и рукама.

Змија је прва муза, порив у нама који тежи ка нечему вишем, стваралачки нагон који је именовао и уредио свијет. Змија је друго ја, оно хтонско и подмукло, што се увијек пита „шта ако" и што се не може задовољити.

До дана данашњег, ријеч је једно од човјекових највећих достигнућа и најстрашнијих оружја. Нису без разлога племићи поданицима ускраћивали писменост, нити без разлога политичати данашњице теже да контролишу медије. Погрешна ријеч дипломате или амбасадора може оставити ожиљке који ће трајати генерацијама, а један од првих корака геноцида је да се уништи језик жртве. Побједа постаје побједа тек када испишемо историју. Ријеч је мајка цивилизације и културе, оно што нас спаја и раздваја, што чини овај свијет јаснијим и исто тако хаотичнијим. Због ње су мајмуни постали људи.

Или су, можда, ипак, за све одговорни палчеви?

Сергеј Павловић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

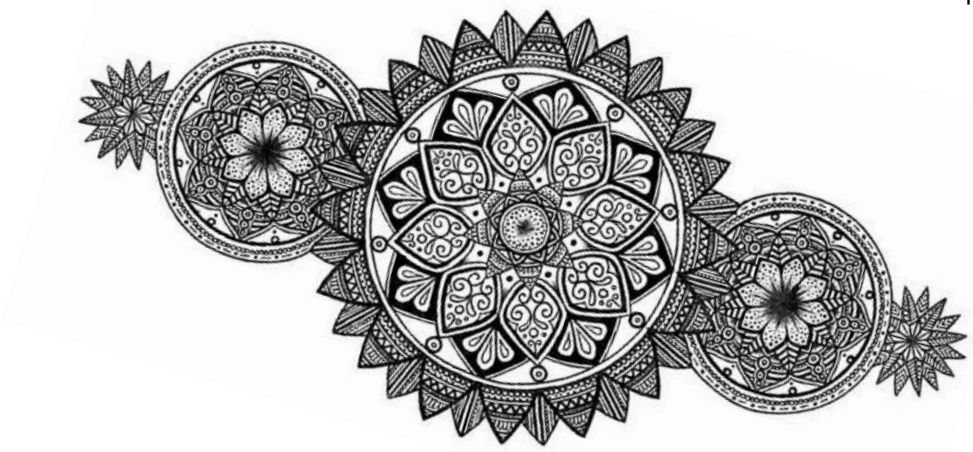

„КО СЕ НЕ РАЗБИЈЕ У ПАРАМПАРЧАД,
КО ОСТАНЕ ЧИТАВ И ЧИТАВ УСТАНЕ
ТАЈ ИГРА" (В. ПОПА)

Биолошки, људи су рођени исти. Потпуно идентични, ако занемаримо одређене карактеристике против којих се не можемо борити јер их је одредила природа, а ухватити се у коштац са њом (чак и ако на својој страни имате науку и логику) није борба од које треба очекивати много. Дакле, оно што нас одваја су: одгој, животно искуство, култура и знање. Те четири компоненте обликују личност и рачвају путеве који су спојили све људске душе при рођењу. С обзиром на те четири ствари, градимо своје ставове, дорађујемо их и брусимо, каткад и мијењамо, када нам у руке западне нови грумен знања или искуства.

Онда када осјетимо да смо сазрели у потпуности, слиједи откривање истине која се труди да сломи сва будућа надања и прождире мисао о идеалном свијету и друштву које функционише без икакве грешке: Друштво никада неће бити праведно према свакоме, а трудећи се да докажемо да такав систем постоји, показујемо наивност и добровољно стајемо на даску гусарског брода (а можда и луксузног крузера) са које ће свирепо бити погубљени биједници који не разумију да је раздор и презир једини смисао.

Свијет се, након оног рачвања људских судбина, заснива на зависти и презиру, и на такмичењу ко ће дуже шетати по смртоносној дасци, и колико ће интересантан залет ухватити при скакању. Не улазе у историју једнако они који се хладнокрвно баце у море, и они који притом изведу троструки салто! Кад схватимо да се налазимо на дасци, најважније је посматрачима приредити добру забаву. Лако је у кргама бити сам, али је интересантан подухват борити се за ,,сладак укус своје воље" пред милионском публиком.

Не брините, даска је велика. Док шетате, имате времена да размислите о свему. Можда је цијела ова парада осуђеника један казино у велелепној кладионици, гдје и најмање опкладе имају огроман значај у обликовању нечијег живота! Можда је све ово лутрија, па постоји шанса да ће одједном Неко баш вас спасити пропасти! Можда се од нас очекује да током шетње по дасци преиспитујемо своја увјерења до границе лудила, када нам и здраворазумно расуђивање при параноичној анализи дјелује сумњиво, па осјетимо да треба да признамо својим мучитељима да су у праву! Чак и ако смо на почетку били равнодушни, када мало скренемо поглед надоље и угледамо хладно море пуно морских паса, које ће нам ускоро постати дом, натјерамо себе да нам до нечега (било чега!) буде стало. Ако је потребно, измислићемо свога Бога! Натјераћемо себе да

оставимо било какав траг у времену, па макар он и не био видљив. Даска ће се сјећати да је и неки Жан-Луј Попје ходао по њој, био он мршав или дебео, висок или низак!

И тако, осуђеници на живот шетају по својој дасци. Неки пузе, неки трче, неки праве пируете, неки гурају друге, мислећи тако да ће они сами касније доћи на ред. Једнако себични успоравају друге, мислећи да је то моралнији начин да купе себи мало времена, или у потпуности избјегну урањање. Правећи те и сличне дјетињарије, људи се забављају, мислећи да је у томе чар цијеле манифестације. Не схватају да је смисао у томе ко ће доћи на ивицу даске чистог ума, а ко сломљен у парампарчад. Онај кога неизвјесност потенцијалног скока сломи при путу до руба даске, на ивици ће се пустити на најдосаднији могући начин. Драж игре је да те сломи на крају, када си убијеђен да си ријешио све препреке које су подмукли гусари ставили пред тебе. Тек онда када мислиш да си побиједио – почиње игра!

Жан-Луј Попје се некима може чинити као већи херој од било којег добродушног револуционара (који је пријатељ људи, а непријатељ свега осталог), али је, у суштини, једнако смртоносан. Попје је тај ,,Неко" којег људи очекују и којем се надају, али је једнако себичан колико и, рецимо, велики Робеспјер, Дантон или Мара. Бирати ко треба бити лишен смрти једнако је окрутно као бирати ко треба бити лишен живота. Комплекс Бога заразан је у оба смјера. Некада је тешко да човјек одоли прилици да превари игру на дасци, и да сам постане један од гусара.

Најбоље ће се забавити они који су се помирили са предодређеним исходом утапања у бескрајно море, попут Камијевог Мерсоа, као и они који не примјећују даску на којој стоје, попут Владимира и Естрагона, увијек спремних за игру. Такви људи остају своји све до ивице

даске, и имају снаге да при ускакању у воду праве најразличитије фигуре у ваздуху, само за свој ужитак. Други се на обичном, дрвеном, равном путу изгубе и при скоку се надају да ће у води наћи оправдање или смисао.

Током тих неколико секунди, колико скок у вјечност траје, увиђамо да је поента цијеле игре стално враћање једног истог, али не у једноличном и дјелимично примјењивом смислу који су тој фрази дали њемачки филозофи. Ту, у води, поново се састају сви они путеви који су нас раздвојили и ту се сједињавају све контрадикторне стазе које су се рачвале само да би поновно стапање било што неизвјесније и занимљивије.

Јулија Ђоковић, IVл
(шк. 2018/19. г.)

АКО НЕМА КО ДА НАС ЧУЈЕ – ИМА ЛИ СМИСЛА ПОСТОЈАТИ?

ФУНКЦИЈА КОМУНИКАЦИЈЕ У КЊИЖЕВНОМ ДЈЕЛУ

Основна језичка функција због које је језик настао је комуникацијска. Функција комуникације у књижевном дјелу увелико се разликује од њене функције у свакодневном животу.

Квалитет комуникације у књижевном дјелу доприноси бољој и јаснијој карактеризацији и портретисању ликова. Ријечи војводе Малете (,,Женидба Милића барјактара") испред цркве на ,,свету недјељу" директно карактеришу дјевојку детаљним описом, а индиректно Милића Барјактара (,,*Према тебе, према дома твога*"). Дијалог Бановића Страхиње и Југ-Богдана (,,Бановић Страхиња") у Крушевцу, пред банов одлазак на Косово, показује да је Страхиња веома храбар, промишљен и племенит. У Гогољевом ,,Шињелу", детаљно је описан начин на који се Акакије Акакијевич служи приједлозима и рјечцама, како би се допринијело цјелокупној слици Акакијевог лика (слабашан, *шраф*).

Од комуникације у дјелу често зависи и мотивација ликова за одређене поступке. Тако мањак комуникације у пјесми ,,Женидба Максима Црнојевића" мотивише Милошево убиство и Максимов одлазак, а ћутање и нагла промјена Везира Јусуфа (,,Мост на Жепи") мотивише остављање моста без имена и знака.

Још једна функција комуникације у књижевном дјелу је наговјештај. То се најбоље примјећује у ријечима дјевојчине мајке (,,Женидба Милић Барјактара") и у Ивановом обећању млетачком дужду, којим изазива судбину (,,Женидба Максима Црнојевића").

У приповијеци ,,Аска и вук", комуникација између два јунака је искључиво невербална (игра). Аска плеше са жељом да посљедње тренутке проведе како највише воли, а не да би одушевила вука.

У Чеховљевој ,,Тузи", Јона Потапов покушава да разговара о синовљевој смрти са војним лицем, тројицом младића и са младим кочијашем, чиме и започиње разговор. У расплету, Јона своје проблеме износи коњчету, које га једино слуша, али се то не може назвати истинском комуникацијом, пошто оно Јонину поруку не може да разумије. Ипак, Јона осјећа да га слуша.

Читаочева стручна и емотивна спремност је основа за комуникацију са дјелом и од ње зависи начин на који ће га читалац протумачити. Иако ће дјелу боље приступити читалац који је

стручно спремнији, не можемо тврдити да ће с њим боље комуникацирати, пошто ће читалац са већом емотивном спремношћу сигурно наћи нешто са чим ће се поистовјетити.

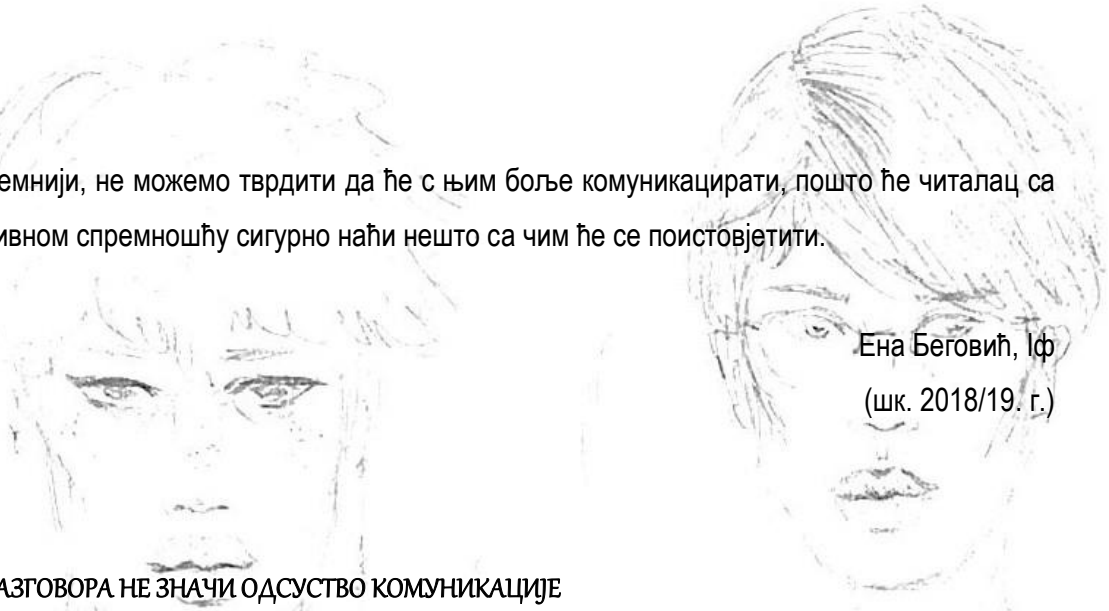

Ена Беговић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ОДСУСТВО РАЗГОВОРА НЕ ЗНАЧИ ОДСУСТВО КОМУНИКАЦИЈЕ

Да ли се упитамо, док читамо, зашто је сваки детаљ баш на мјесту на којем се налази и да ли може стајати негдје другдје? Или нас умјетник тајно заведе својим ријечима да ни не обратимо пажњу како је кројио своје дјело?

У приповијеци *Аска и вук*, не наилазимо на истинску комуникацију. Иако знамо да постоји комуникација између Аје и учитељице, не знамо ништа о њој осим метапоруке коју су овчицина мајка, а и читалац добро разумјели. Управо су ти, индиректни прекори, били наговјештај за нешто много веће. *Игра за живот* (метафора за комуникацију између Аске и вука) спасила је овчицу. Нису комуницирали ријечима, али је вук одлично разумио Аскине покрете, а Аска пут до спасења. Она је говорила језиком умјетности.

Као и Аска и Неимар је живио *од* умјетности. Ни са ким није комуницирао, међутим, својим радом и дјелима показује читаоцима да живи *за* умјетност и да му је она звијезда водиља у животу. С друге стране, усамљени Везир Јусуф није био умјетник.

Везир говори о себи иако не комуницира ни са ким. Док Жепљани стварају слику о томе како ужива у богатству, *ваља родит везира*, читалац је упознат са јасном поруком везирових дјела.

Одсуство комуникације карактерише и дјело *Туга,* гдје је кочијаш Јона усамљен као и цариградски везир. Отуђеност људи у великом граду велика је препрека између главног и споредних ликова, па се не остварује комуникација, упркос Јониним покушајима.

Акакије Акакијевич је, нажалост, усамљен попут поменутих јунака, али у *Шињелу* постоји комуникација. А. Акакијевич разговара са Петровичем, а и утицајна личност му је саговорник. Међутим, најбоља слика (трагична, а и комична) о њему и његовом животу настаје када Акакије умире због шињела.

У епској народној пјесми *Бановић Страхиња* стих *Не дам ђеце водит у Косово, макар кћери нигда не видио,* открива стање пред Косовски бој, као и положај жене у прошлости.

У пјесми *Женидба Милића Барјактара*, најјачи утисак оставља дијалог пунице и ђувегије. Ожалошћена мајка описује дјевојку и кроз судбину својих кћери наговјештава и Љепосавину судбину.

Читајући, често откривамо привидну или истинску комуникацију. Ликови не говоре само ријечима, већ и својим дјелима, гестовима. Кроз комуникацију ликова, неријетко можемо уочити њихову карактеризацију, а вјероватно, најважније од свега, и значај лика у дјелу.

Нађа Лаловић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

КЊИЖЕВНОСТ – МОСТ ОД РИЈЕЧИ

Поглед. Додир. Осмијех. Упорно ћутање. Подигнута обрва или прст. Ненаметљиво накашљавање. Учтив, послован, опуштен или непријатан разговор. Пуно је начина комуникације између живих бића. Сви су с циљем да повежу и додирну, да скрену пажњу. Да дотакну срце и пробуде емоције.

У приповијетки „Аска и вук" плес овчице Аске је јединствен начин комуникације. Осуђена на сигурну смрт, изабрала је да плеше, изван свих правила и очекивања. То је смисао њеног живота – игра. Умјетност доноси побједу живота над смрћу. Сваки лик има своју симболику: вук као представник зла, Аска као симбол доброте и невиности а игра као комуникационо оружје за борбу.

У пјесми „Бановић Страхиња" велича се јунак – мушкарац. Али у овом несвакидашњем дјелу народне књижевности лик жене и њен поступак искоришћени су да се лик Бана још више уздигне. Жена је представљена као ствар, скоро увијек без гласа (осим када вришти, јер је уједа његов пас), и њен је живот (осим за Бана) мање вриједан од живота једног Југовића. Она не комуницира као личност, као слободно биће које има свој став, потребе и жеље, па макар биле погрешне, већ се „јадна помамила", па јој треба опростити, јер је наивна и глупа и „не зна што ради".

Одсуство комуникације често је истакнуто као проблем у великим градовима. Најбољи примјер је приповијетка „Туга". Јона Потапов принуђен је да комуницира сам са собом јер се налази у туробном и отуђеном друштву. Спољна хладноћа као да симболише хладноћу људских душа са којима се Јона среће. Покушава да се пробије и до Јониног срца, али тамо је толико туге

да за хладноћу нема мјеста. Човјек је узвишено биће коме је рођењем наметнута потреба да мисли, дијели емоције и комуницира са живим бићима, па су зато и Јонине ријечи упућене вјерној кобилици („кобилице, сестрице") језиве, јер су израз тешке усамљености и отуђености од себи по рођењу равних.

У великом граду нико и не разумије ни Акакија, ако изузмемо Акакијевог колегу који у његовим ријечима чује „Ја сам твој брат". Као Јона за сином, Акакије пати за шињелом. А можда није све тако црно: подигнута песница је побуна савјести, и спасава човјека.

Кроз лик и дјело Неимара из приповијетке „Мост на Жепи", ниче пред читаоцем посебна врста комуникације, кроз вријеме. Градњом моста, успостављањем веза неимар открива човјекову суштину јер све чиме се људски живот казује – мисли, напори, погледи, осмјеси, ријечи, уздаси – све тежи ка другој обали, и тек на њој добива прави смисао. Послије Неимарове смрти и много вјекова након тога, мост и даље траје, изнад подивљале Жепе, као спона прошлих, садашњих и будућих. А ипак га само један, случајни пролазник, у тренутку разумије и причом овјековјечује.

И зато књижевност и видим као унутрашњу борбу или стање духа, појединца или друштва, да се сагради мостови од ријечи – за оне које желе да разумију.

Вања Вучетић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ОД ЛОШЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ДО САВРШЕНОГ ДЈЕЛА

Комуникација као чин споразумијевања важна је за опстанак сваког људског бића. Да не исказујемо своје проблеме свакодневно, гурали бисмо их под тепих док не пукнемо. Да не дијелимо своју срећу са најближима, изгубила би значење. Колико нам је потребан ваздух, толико нам је потребан квалитетан разговор.

Још нијесмо осјетили посљедице недостатка комуникације урбанизацијом свог окружења, али зато су у Петрограду деветнаестог вијека људи отуђени. Јона не успијева да пронађе саговорника у милионском граду. Покушава да разговара са људима, али они га грде и псују. Изгубљен у суровом свијету, своју причу дијели са кобилом.

Иако по Селимовим ријечима, *нит збори, нит ромори,* Неимар се изражава умјетношћу. Ни Селим не говори о Неимару прије његовог одласка. Након њега има више слушалаца. Након свог пада, Везир Јусуф постаје повучен и одбија контакт са спољашњим свијетом. Сматра да *свако људско дјело и свака ријеч могу да донесу зло.* За разлику од Јоне који жели да разговара, али га нико не слуша, људе занима шта Јусуф мисли, али он не жели саговорнике.

Свако зло се може побиједити љепотом, доказује Аска без иједене изговорене ријечи. Вјешто употребљен покрет снажнији је од сваке ријечи.

Акакије, сиромашни чиновник, без поштовања и пријатеља, изазива сажаљење код читалаца. Почео је да живи након смрти, и да се исказује крађом шињела. По први пут његов глас се чује у Петрограду.

У епској пјесми *Женидба Максима Црнојевића* ликови имају лошу комуникацију, не слушају шта им се говори. Иван не прихвата ниједан савјет док му то не постане посљедња опција. Ни Латинка не слуша када јој се каже да не дозива Максима. И док Максим не говори о Латинки или о Милошу као својој замјени, Иван *иде мудро, проговори лудо,* двапут каже прије него што размисли.

У епској народној пјесми *Бановић Страхиња*, Бана су саслушали, али Југ Богдан му не допушта да поведе његове синове са собом. Страхиња на Косово одлази сам, а враћа се са љубом. Не знамо да ли су њих двоје при повратку разговарали, али можемо претпоставити да послије њене прељубе нису.

Милић Барјактар, занесен Љепосавином љепотом, не обраћа пажњу на ријечи њене мајке која га упозорава на урокљиву природу својих кћери. Љепосавино име, својом симболиком, представља успостављање комуникације између писца и читаоца: жене ријетко имају имена у народним пјесмама, али Љепосавина љепота је митска. Након смрти вољених особа, Милићева мајка се обраћа само њима и Сунцу које не може да је чује. Једино тако може да настави да живи.

Да бисмо могли да разумијемо књижевно дјело, морамо „слушати” његов језик и имати добру вољу. Своју емоционалну спремност морамо сами процијенити. Јер она не утиче само на доживљај дјела, већ и на доживљај књижевности и умјетности у цјелини.

Двадесет први вијек није доба процвата комуникације у правом смислу те ријечи. Као у отуђеном Петрограду деветнаестог вијека, у присуству телефона сви смо заједно, а нико ни са ким.

Маша Раденовић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

У СВАКО ДЈЕЛО ТРЕБА ДА УЂЕМО И ГЛАВОМ И СРЦЕМ

Комуникација је основни вид преношења поруке од говорника до слушаоца и обратно. Некада, представља кључан фактор у животним ситуацијама.

Како у животу, комуникација је важна и у књижевности. Некада је довољно урадити нешто невербално, као што је Аска направила покрет који је преокренуо ток приповијетке, а некада недостатак комуникације у великом граду може бити трагичан, као што је био случај с Акакијем и Јоном. У пјесми ,,Бановић Страхиња ” комуникацијом долази до кулминације када Љуба издаје Бана. У приповијеци ,,Мост на Жепи” комуникацијом се стиче нестварна слика о Везиру Јусуфу. Сви мисле да на таквој позицији живот тече мирним током, али нико не види стварну тежину његовог живота и усамљено лице које се крије иза маске. Неимар своје ријечи не користи често, и ефикасно ради, а иза себе оставља Селима да приповиједа Жепљанима о животу једног градитеља. У свим дјелима, осим у ,,Тузи ” и ,,Шињелу”, имамо одређени квалитет комуникације, а ове двије приповијетке имају заједнички мотив: велики Петроград, у коме нико не комуцира ни са ким. Због тог недостатка, Јону нико не жели да саслуша , и он мора да тоне све дубље у море своје туге, а Акакија нико не жели да саслуша, што доводи до трагичног преокрета. Такође, уочавамо везу између ,,Моста на Жепи” и ,,Туге”: сви желе да знају све о Јусуфу , а он не комуницира ни са ким, док се Јона труди да успостави комуникацију са својим путницима , иако нико не жели да га саслуша.

У свако дјело треба да уђемо и главом и срцем, да бисмо га потпуно разумјели, јер у супротном нећемо бити спремни за добру комуникацију с њим. Ако је успоставимо, онда то представља балетски покрет пред очима гладног вука; а ако нам то, пак, не пође за руком, можемо завршити као и Акакијевичев шињел . Ко зна гдје, и ко зна у каквим рукама!

Јована Уљаревић , Iф
(шк. 2018/19. г.)

ЈЕДАН ЧОВЈЕК, ЈЕДНА РИЈЕЧ

Није животињама, није кућама, није ни облацима, него нама. Управо нама, људима, дат је говор као средство изражавања и споразумијевања.

Упркос овој чињеници, Јона из Чеховљеве кратке приче ,,Туга” као јединог правог слушаоца налази коња. Одсуство комуникације у овом дјелу упозорава на истине о великом граду

као што је Санкт Петербург и открива колико човјек може бити усамљен и међу људима. Јонина усамљеност изражава и симболика његовог имена. Јона из библијске приче борави у утроби велике рибе – баш тако је изгубљен и наш Јона. Презиме Потапов симболизује Јонин губитак најважнијег што је имао, баш као у миту о Великом потопу, крај свега.

Са друге стране, разлог због којег Акакију Акакијевичу, из Гоголјевог ,,Шињела", недостатаје слушалачка фигура је друштвена хијерархија и сужена чиновничка свијест.

Одсуство вербалне комуникације, међутим, не мора значити отуђеност. У ,,Аски и вуку" присуствујемо невербалној комуникацији у шуми, на ливади. Балет је овдје побиједио било коју ријеч. Умјетност је надмашила и помјерила границе уобичајеног свијета. Она говори нама, и исказује за нас.

Умјетност је језик којим сви говоримо, и за који свако нађе пут да га разумије. Разумије га и животиња. Умјетност разумију и облаци. Како би другачије Аска придобила вука! И како би другачије наши преци призивали кишу!

Зара Жугић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

РИЈЕЧИМА ОПЛАКУЈЕМО СВОЈЕ ТУГЕ И БОЈИМО РАДОВАЊА

Од постанка свијета и прве људске мисли, ријеч побјеђује и царује. „У почетку бјеше ријеч" , поручује нам Свето писмо, и ми вјерујемо јер ријечима оплакујемо своје туге и бојимо радовања. Народ је говором откривао истине и заблуде. Тако је и са јунацима у књижевним дјелима. Са Бановић Страхињом и Максимом Црнојевићем не заборављамо народне ријечи: пенџер, постојбина, чохе, љуба, рухо итд. Савремени јунаци говором откривају своје карактере и осликавају вријеме.

Појединци су дио колектива, и већина ликова говори као њихово окружење. Не одступају пуно од норми, а ако то чине, онда их друштво доживљава као другачије. Своју посебност испољавају не само понашањем него и говором. Понекад је то унутрашњи монолог, као код Акакија Акакијевича, или дијалози који осликавају њихову снагу. Бановић Страхиња, Милић и Максим Црнојевић су представници херојског доба и великих ријечи. Бан, Везир, Барјактар морају пазити на сваку изговорену ријеч јер им то друштвена хијерархија намеће. Морају оправдати и своја имена, јер Страхиња се не плаши ничега до Бога.

Понекад је ћутање гласније од сваког говора. Тишине шаљу најјасније поруке. Везир Јусуф, послије заточеништва, своје мисли најчешће открива у погледу и кретању. Акакије се смјешка и миче уснама када пише слова која нарочито воли, јер то је његов свијет. Аска покретом, игром побјеђује; без иједне изговорене ријечи успијева да очара свог крвника и избори се за живот.

Умјетност је, упркос свему, универзалан начин да се људи размију. Она не познаје границе и подјеле по било ком основу. Балет буди емоције у људима без употребе ријечи. Мост, вјечити симбол спајања људи, ствара контакт са приповједачем и инспирише га да му напише историју. Тако ће прича о мосту путовати кроз вријеме и простор. Живот се троши и осипа, а они чврсто стоје. Јонине туге су већини добро познате, а човјек је велики ако опрости, као Бановић Страхиња. Прошлост подучава садашњост, али и будућност.

Милица Станић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ДАЉИНА МЕЂУ БЛИЗИНАМА

Ћутати или говорити? Сакупљати у себи, или рећи наглас? Не, не, душа има потребу за исповиједањем... Али коме? Коме се исповиједити у отуђеном свијету? Човјек је отуђен од човјека, од живота који га окружује, од сопственог бића. Не, не, душа има потребу за исповиједањем...

Празнина обраћања, стишаног на дуже вријеме, одазива се издајом Страхињине љубе и одразом женског положаја у патријархалној средини. Одсуство Максима у значајнијим дешавањима и занемаривање његове ријечи, проузроковаће крвопролиће. Очева непромишљеност искључује савјетовање са најближима. Само Иванова љуба добија пажњу кад се владар Зете врати и постане свјестан опасности за будућност земље. Латинка слободно говори јер је одрасла у другачијим обичајима, култури. Наговјештај приказан словенском антитезом, разговор Милића и дјевојчине мајке, указује на урокљивост женске дјеце у породици. Обраћања Љепосаве ђеверу, ђувегије заручници, Милићеве мајке сину и снахи након њихове смрти представљају најемотивније тачке баладе. Балет „Игра за живот", исказ покретом тамо гдје ријечи не могу да допру, велича побједу над смрћу. Крвник овчјег стада остаје задивљен при настајању умјетности. Ћутати док маса знатижељних ушију наводи чињенице и своје представе тражећи прикладан разлог томе? Или говорити, а немати пар ушију које би саслушале ваше ријечи? *„Победник везир осети страх од живота" : „Његове очи узнемирено и мученички лутају по гомили на обе уличне стране: неће ли се између хиљаде људи наћи бар један једини који би хтео да чује за његову бол".* Огртањем шињела преко својих рамена, Акакије се у једноличном животу огрнуо дјелићем пажње. Својим охолим и повишеним тоном „висока личност" понижава власника отете кабанице, и узрокује његову смрт.

Не, не, душа има потребу за исповиједањем... Ријечи, ријечи, ријечи... Али шта ако оне нијесу довољне?

Милица Спасојевић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ГОВОРЕЊЕ НЕ ЗНАЧИ СПОРАЗУМИЈЕВАЊЕ

Језик представља спону, силу која повезује људе и чији је смисао споразумијевање. Осим да кажемо да смо лоше урадили контролну или да ће сјутра падати киша, комуникацијом можемо много више. Њоме можемо изрећи своју тугу или срећу, планове и идеје. Комуникација животу даје смисао. Често, даје (нови) смисао и причи.

У Чеховљевој „Тузи", споразумијевање међу људима чини идеју ове кратке приче: отуђеност људи.. Да би олакшао своју тугу, Јона тражи некога с ким би разговарао, а када саговорника не пронађе у човјеку, обраћа се коњу, што је трагикомичн. У балади „Хасанагиница",

Хасанагиници пуца срце због мужевљих ријечи, јер их добро разумије и утолико јој је судбина трагичнија.

Као што је сваки човјек посебан, тако су посебни и ликови у причи. Да би показао мисли или осјећања, лик - умјетник не мора да говори, јер дјело говори умјесто њега: плес умјесто Аске, мост умјесто неимара, прича умјесто приповједача.

Говорећи о неимару, Селим Циганин је доживио својих „пет минута славе". Јусуф не говори, али сви желе да знају шта му се дешава; Јона жели да разговара, али никога не интересује шта има да каже.

Иво Црнојевић, иако из најбоље намјере, говорећи да му је син најљепши, изазива судбину и тако само штети и себи и својој породици, и свима око себе. Стари Југ Богдан каже да не да синове на Косово због кћерке: звучи као да је не воли, а знамо да то не може бити истина.

Комуникација је наша потреба, а када је нема, човјек је заиста сам, као што је Јона поред свих људи у Петебургу сам.

Човјек има потребу да се изрази, баш као што умјетник мора да ствара. Ако нема ко да га чује или послуша – има ли смисла постојати?

Филип Зејак, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ЋУТАЊЕ ГОВОРИ СНАЖНИЈЕ НЕГО ГЛАС

Основна функција језика је споразумијевање. Како исказујемо осјећања? Љубав? Тугу? И као што у сваком књижевном дјелу постоји неки вид комуникације, наравно, постоје и ситуације када је нема.

Сигурно бих више сазнала о Јонином сину да је рекао нешто више од „хи-хи". Због тога имам много питања. Како му је умро син? Колико је имао година? Како су га сахранили? Тајанствени Неимар у малој Жепи тема је свих разговора, а од њега ни ријеч. Да ли је размишљао о још нечему сем о мосту? Да ли је са неким разговарао у Жепи? Зашто је био тако повучен? Да ли је разговарао са Везиром? Да ли је изградња моста једина комуникација умјетника са околином? Мала Аска није комуницирала говором, већ игром. Сваки њен покрет је за њу био као ријеч, правилно изговорена. Плашила се да не погријеши, јер ако „изговори" погрешно, зна да ће умријети. Да ли постоји само вербална комуникација? Јер, између ње и вука није било ни ријечи, а одлично су се споразумјели. Њени кораци су били њен језик. Збуњени Акакије, који ни сам није знао шта говори, никад није могао добро да се споразумије са другима због својих недовршених реченица. Да ли се плашио других људи, па није много проговарао? Или само није хтио да разговара са нељубазним колегама? Схватам га, јер ни сама нисам нека причалица. Више сам сазнала о њему због људи око њега. Тако је с тихим и повученим људима. У писмо које мајка шаље Страхињићу бану стаће све прилике уочи Косовског боја, не само стање у маленој Бањској.

Која је, у ствари, функција комуникације у једном дјелу? Да се искаже бол? Срећа? Да се ћутањем говори снажније него гласом? Сви требамо некога ко ће нас саслушати. Чак и мали знак да нас неко слуша, некад је и више него довољан да осјећамо гдје припадамо.

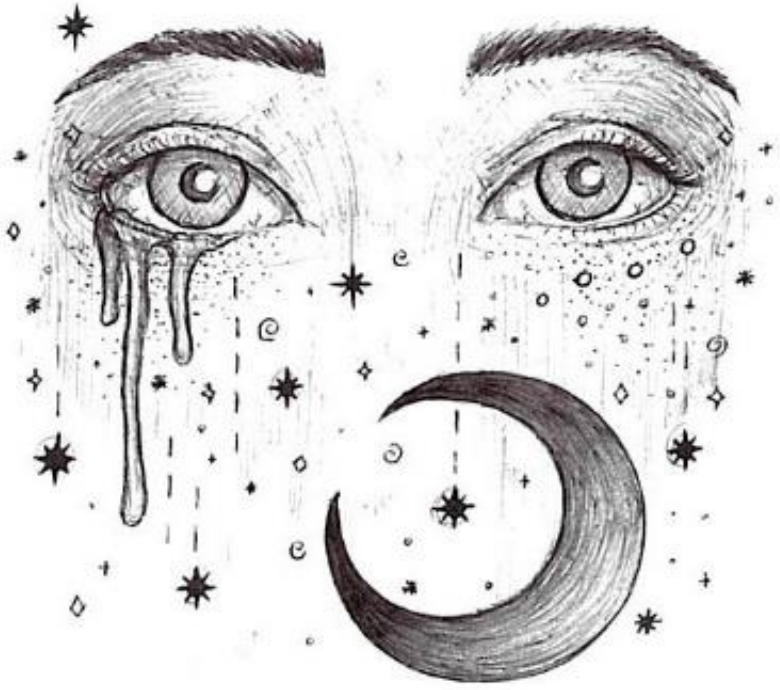

Анђела Мушикић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ЉУБАВ ЈЕ КРВ У ВЕНАМА КЊИЖЕВНОСТИ

ВРУЋА СТРИЈЕЛА ЉУБАВИ

Љубав је крв у венама књижевности, ваздух који она дише... отров који је у књижевности вјечита љепота.

Међу првим је пријатељска љубав, између Гилгамеша у Енкидуа, којом побјеђују смрт – заборав. Сапфо нам пјева о Афродити и љепоту стријела из пјесме „Химна Афродити", док се Катул у даљини јада и уз крике и плач пјева себи „Јадни Катуле". Антигона са облака мотри и бодри храбре људе са својим братом. Затим се дешава прасак нове љубави. Глас и топлота љубави према Богу, шири се свијетом.

Средњи вијек је вријеме духовне љубави, између човјека и Бога. Дар је бити жив и препустити се савршенству које не разумијемо. Упркос Божјем мору, нађе се и острво Јефимијине пријатељске љубави према кнезу у „Похвали кнезу Лазару".

Дантеа ће избавити Беатриче, која је симбол свјетлости и вјечног женског, па нас тјера на размишљање ко би нас водио у рају. За вријеме тадашње најгоре болести – куге, у граду гдје свако умире, Петрарка пише љубавне пјесме Лаури и бива у свијету среће и вјечног живота. Када прочитам „Канцонијер", Петрарка ми бар мало отвари очи о мистерији љубави, а „Декамерон" пробуди страх да не постанем као Федериго. Не знам да ли бих се могао супротставити јачини љубави, звијери која би ме зграбила...

Уплашим се љубави... не желим да завршим у неком кругу пакла, а физичка љепота ми не може помоћи... Увјерио сам се, чим Клеопатра плеше доље у ватри.

Читајући, завидим вјечним љубавима, понекад и престанем читати, али вратим се сваки пут јер ме анђео неријетко боцне врућом стријелом љубави.

Матиа Пренкочевић, IIф

ЉУБАВ ЈЕ ЖЕНА

Ако су писци још од старог вијека говорили о љубави, шта бих ја могла да додам, а да већ није речено? Ја нисам писац.

Да није љубави, вјероватно не би било ни свијета. Кажу да нам је потребна вода, свјетлост и још много услова за живот. Ја кажем да је једини услов постојања љубав. Шта је човјек без љубави? Створење које мисли да живи, а заправо не постоји.

Звучи можда сурово, али љубав вежем за постојање жене. Вјероватно је то заједничко мени и већини писаца. Сапфа, пјесникиња, пише о љубави. У њеним се стиховима могу пронаћи сви моји другари, јер често чујем како говоре о љубавној патњи и проблемима. Међутим, ја сам заљубљена у Антигону, заправо у моћ сестринске љубави коју показује. Након читања ове античке трагедије, осјећам да никада нећу успјети да покажем својој браћи колико их волим и колико ми значе...

Средњи вијек је доба када влада мрачњаштво. Ко би повезао љубав са тим? Али... Немогуће је бити равнодушан пред Ђурђевим Тестаментом. Вјероватно би промијенио поглед на свијет многима да су га својевремено пажљиво читали. Љубав не доказујемо реченицом „волим те", већ поштовањем. И у средњем вијеку је било љубави, јер не умијем повезати Ђурђеву бригу о жени и дјеци са мрачњаштвом...

Вјечно женско као симбол савршенства и чистоте, искрене љубави. Питам се како се постаје Дантеова Беатриче, јер сам сигурна да Петраркина Лаура више не постоји! Како се неко може дивити особи коју је само једанпут видио? Заправо, боље се запитати каква је Лаурина љепота када је толики траг оставила у Петраркином животу...

Какав је то систем вриједности данас, када се заљубљујемо у све осим у очи? Можда смо несрећни у љубави и не можемо наићи на праву особу, јер не знамо шта је љубав... Можда љубав више не постоји?

У једном од својих дјела, Оскар Вајлд пише да су писци убили љубав, јер су превише говорили о њој. Не, ниси у праву, драги пишче! Ми смо убили љубав непоштовањем, не умијемо да волимо, већ смо заљубљени у појам „љубав".

Растужује ме књижевност, иако уживам у њој. Доказује ми да људска врста духовно изумире, ако већ није умрла, а са духом – умире и љубав...

Нађа Лаловић, IIф

ЧОВЈЕК ЈЕ САМО ЉУБАВ

Свака епоха, и свако књижевно-умјетничко дјело говори о једној од четири теме: љубав, смрт, човјек или бог.

Љубав се јавља у више облика. Као пријатељска, каква је између јунака Гилгамеша и Енкидуа, у чувеном епу старог вијека „Еп о Гилгамешу." Јавља се и као љубав родитеља према дјетету, која је безусловна, па чак и наш јунак из „Илијаде" Пријам баца част и углед под ноге само да би од Ахилеја затражио мртво тијело свога сина. Није једини, Ђована је у Бокачовом „Декамерону" учинила исто, згазила понос и затражила Федериговог сокола само да би покушала да сачува живот болесноме сину. Еротска, како је називају Стари Грци, између је мушкарца и жене. Она је изражена у свим епохама, можда најмање у средњем вијеку, а највише у ренесанси. Ипак, након читања средњовјековног „Тестамента" Ђурђа Црнојевића, јасно је да је његова љубав према Лизабети чиста и искрена, и толико велика да јој допушта да се након његове смрти преуда, само ако ће бити срећна. Појавом хришћанства, љубав постаје Бог, а Бог главни мотив књижевности средњег вијека. Нешто ново, што нам доноси хришћанство, а што многи и данас не разумију, љубав је према непријатељу. Колико човјеку треба љубави, ако се она уопште може мјерити, да би волио непријатеља? Кажу, а ја им вјерујем, да је човјек само љубав, а да зло представља само њено одсуство, као што је тама одсуство свјетлости.

Све поменуте мотиве веже један – мотив љубави. Данте воли своју Беатриче и на оном свијету. Ипак, да ли је она заиста вјечна, можда ћу некада сазнати. У једно сам сигурна: мисао о ријечима необјашњеној емоцији, која у разним облицима обиљежава наше животе, ствара нешто што побјеђује пролазност, и смрт – умјетност.

Анастасија Мојашевић, IIф

ЉУБАВ КАО СПАС

Свака епоха има карактеристике које је чине посебном. Врхунска вриједност, стил писања, жанрови и теме разликују се, и због тога је једна мрачно доба, а друга представља препород. У свим епохама једино је вјечан мотив љубави.

Снага љубави се најбоље види у Хомеровој „Илијади". Десетогодишњи рат, издаје и смрт бројних јунака изазвала је само једна жена и љубав према њој. Хектор се због своје љубави према домовини не боји смрти и спреман је да за њу да живот. Храбра и јуначка дјела су могућа једино ако постоји снажна жеља и љубав да се то уради. Антигона због љубави према брату одлучује да прекрши краљев закон. Чинећи то, она је свјесна да је чека смрт.

Средњи вијек је потпуно другачији од антике. У њему црква има водећу улогу, а овоземаљски живот се схвата као долина плача коју треба прећи да би се дошло до вјечног живота. Ипак, и у њему налазимо мотив љубави. Кнез Дукље Владимир је учинио себе и своју домовину познатом захваљујући љубави. Од заточеништва и мука га је спасила ћерка цара Самуила, која се заљубила у њега не само због спољашње љепоте него и продуховљености. Зато је љубав била Владимиров спас.

Човјек се буди из средњовјековног сна, отвара очи и спознаје себе. Ослобађа се црквених стега и доживљава потпуни препород. Почиње да слободно говори, пише, слика и ваја. Тада се рађа нова, смјела умјетност. Може се замислити колика је била љубав Петрарке према Лаури када је написао збирку од 366 пјесама само о њој, а видио је само једанпут. Да ствар буде још импресивнија, Петрарка је о њој написао мноштво пјесама када је већ била мртва, и када његова љубав није могла бити узвраћена.

Иако љубав чини да човјек буде бољи, узрок је јуначких дјела, страсне љубавнике Франческу и Паола је довела до другог круга Дантеовог „Пакла". На љубав их је навело читање витешког романа.

Производ је дубоких осјећања, првенствено љубави, умјетност. Једни је стварају, други у њој уживају. Умјетност је једини спас од смрти.

Филип Зејак, IIф

СУДБИНА ПРЕДОДРЕЂУЈЕ ЉУБАВ И СМРТ

Настајање умјетности можемо приписати жени, зар не? Мотив „вјечно женско" постоји одувијек.

Хеленина љепота ће проузроковати непријатељство два народа, а нијесу ли владари зарађених страна подједнако жељни њене љубави? Наравно, до рата, рецимо, не би дошло када би се мјерила љепота доне Лауре. Зашто? Петрарка вољену и послије смрти оставља међу живима. Госпођине очи Стари Грци сигурно не би испјевали у сонетима, јер је осјећај љубави код Франческа посебан. А није ли посебан и код мајке Ђурђеве дјеце? Повјерење указано жени Тестаментом говори о емоцијама својственим човјеку који, у зависности од њихове јачине, оставља записани траг, или заборављену вјечност.

По зачетку живота судбина предодреди љубав и смрт, али питање која је дужег вијека, оставља теби.

Милица Спасојевић, IIф

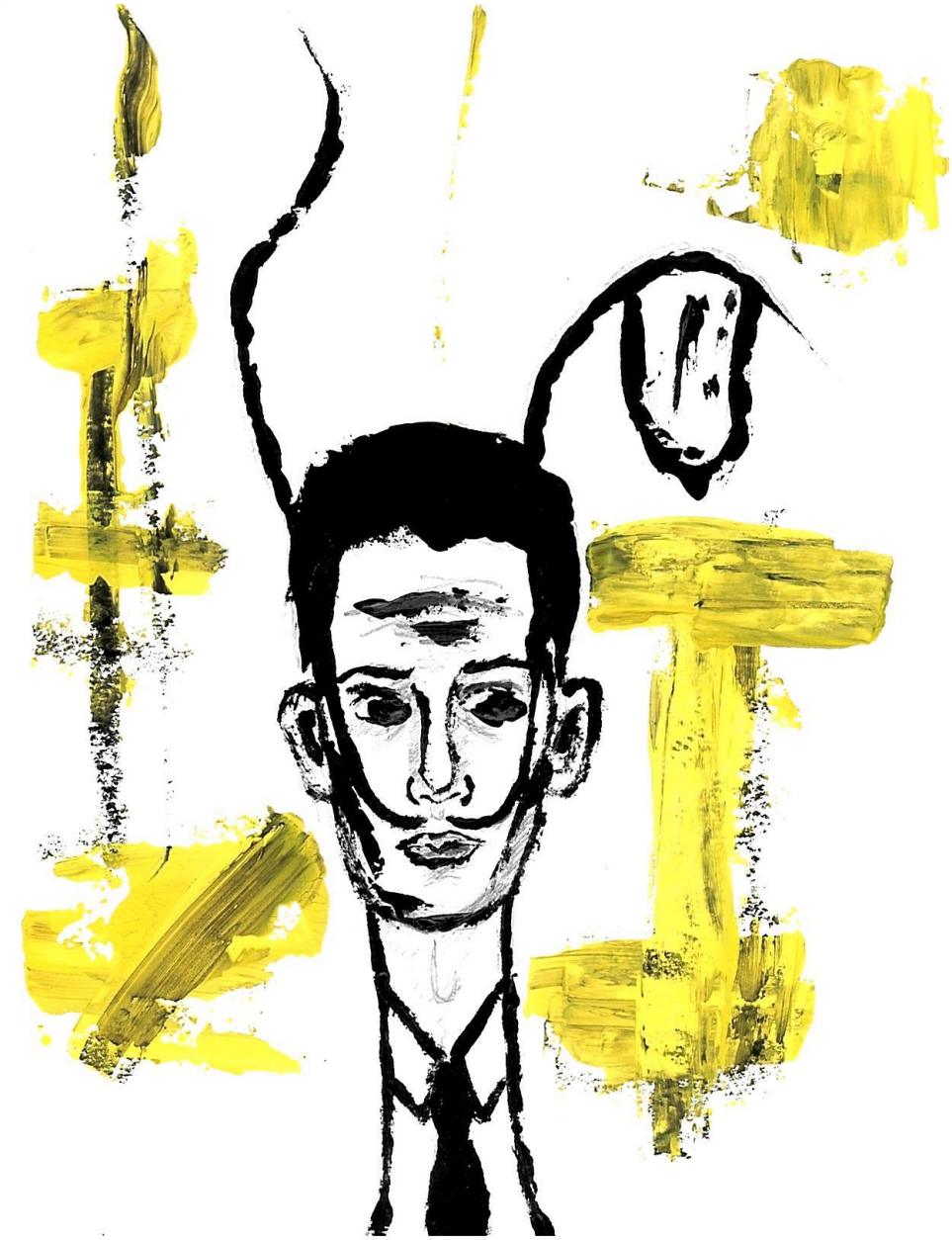

О ОНОМ О ЧЕМУ ЈЕ ВЕЋ СВЕ РЕЧЕНО

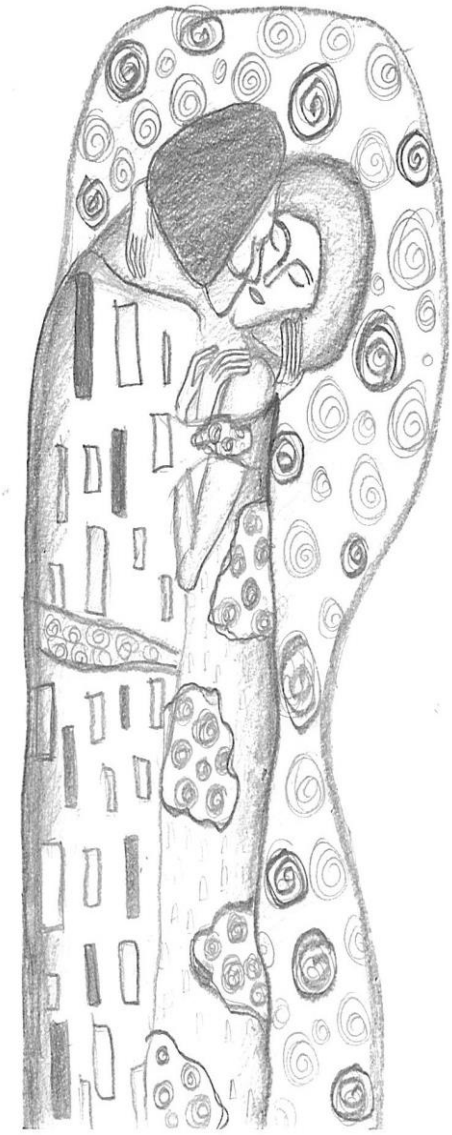

Признајем, очекивала сам теме као што су гријех, богохулници и смрт, а сад морам да пишем на најуниверзалнију тему о којој је кроз епохе, чини ми се, све речено!

Колико је само баналан појам „вјечно женско”! Велики умјетници стварају идеализовану верзију жена које нису ни познавали и покушавају да их упознају кроз умјетност коју стварају, присјећајући се тренутка када су угледали њихове очи, једном, у цркви.

Можда је то добро, јер им љубав представља вјечну инспирацију, а понекад начин да, као у „Декамерону”, скрену себи пажњу од смрти.

Може ли, онда, да се стави знак једнакости између умјетности и љубави? И има ли таква љубав већи значај?

У средњем вијеку би било богохулно поредити жену са анђелима и доживљавати је као предмет обожавања, храбро стварајући умјетност, која човјека, као посредник између неба и земље, уздиже у звијезде.

Теа Мандић, IIф

СПРЕМИТЕ СЕ, ВОДИМ ВАС У ШЕТЊУ!

Један од топоса средњовјековне књижевности је топос афектиране скромности. Водећи се њиме, тврдим да нисам достојна да пишем о божанском принципу попут љубави, али ћу покушати! Једина разлика је у томе што ћу се потписати, јер некако морам добити оцјену!

Можда смо на часовима Књижевности читали дјела само три епохе, али нам је то било довољно да схватимо да је мотив љубави универзалан. Спремите се, водим вас у шетњу!

Најљепше је почети управо од почетка. У једном од најстаријих сачуваних дјела ,,Епу о Гилгамешу” наилазимо на мотив љубави међу пријатељима. Енкидуова смрт Гилгамешу веома тешко пада. Два јунака су заједно ишла у поход, а такви догађаји људе додатно зближе.

С друге стране, у Софокловој драми ,,Антигона" наилазимо на сестринску љубав. Све док нисмо дошли до епохе ренесансе сматрала сам да не постоји љубав снажнија од сестринске! Љубави због које је Антигона жртвовала сопствени живот! Не смијемо заборавити ни на Сапфо и њену љубавну чежњу!

Као сушта супротност античкој, услиједила је књижевност средњег вијека. Ипак, то не значи да се о љубави није писало! Писало се, али се писало о љубави на коју баш и нисмо навикли. Идеалан примјер за то је ,,Слово љубве", Стефана Лазаревића. Бог је љубав, а љубав је створила свијет и она је изнад других љепота свијета.

Тако дођосмо и до ренесансе… У Петраркином ,,Канцонијеру" је основни мотив управо љубав, и то не било каква, већ она најљепша! Права! Петрарка је Лауру видио само једном, испред цркве, али ће је волјети све до своје смрти. Сјетимо се ријечи: ,,Госпа је умрла, с њом и срце моје." У Дантеовом ,,Паклу", такође, наилазимо на мотив праве љубави. Он толико воли Беатриче да пада у несвијест када чује причу Франческе и Паола, чије душе загрљене кроз пакао носи вјетар, зато што их разумије.

И тако, драги моји, полако се завршава ова наша шетња! Видјели смо да љубав може бити било каква и упућена било коме. Видјели смо и да свако може волјети, али да о љубави може писати само онај који о њој и мисли! Нећу вас савјетовати да мислите, већ да волите! Мисли тада често наилазе саме…

Ена Беговић, IIф

СВЕ ПОЧИЊЕ ОД АДАМА И ЕВЕ

Волјети несебично, истински и страсно. Повезати се са неким у цјелину, цијелу му своју душу препустити. Бог нам је дао најљепше осјећање, и одредио нам да волимо и будемо вољени.

Све почиње од Адама и Еве. Да није било њих, не бисмо знали колико љубав може да буде болна и сурова. Када се Енкидуова душа сели на други свијет, сели се и половина Гилгамешове душе. Права братска љубав, урадили би све један за другог. Антигона је знала да ће умријети уколико сахрани брата, али је то морала урадити, јер је за љубав рођена. Умријети због породице? Разумљиво. Али отјерати у смрт толико људи због обичне жене? Несхватљиво.

Да ли вјерујем у љубав на први поглед? Вјерујем да је то само минут страсти, који може помоћи да се касније изграде бољи односи. Али да може да буде толико велика и вјечна, ипак не. Међутим, пролазећи кроз епохе средњега вијека и ренесансе, видим да је могуће. Хвала Косари, која ми је показала колико љубав на први поглед може да буде јака, јер воли Владимира чак и послије његове смрти. Хвала Бокачу, који ми је показао гдје љубав може да те доведе. Дантеу

хвала што ми је показао да једино љубав може да избави из муке и патње. А Петрарки се захваљујем што ми је показао да љубав може да буде вјечна инспирација.

И, за крај, хвала умјетности која ме је подстакла да будем боља особа, како не бих завршила у паклу. Хвала јој и што је ту за мене, да побјегнем од проблема и мука. Хвала јој, за љубав!

Алда Шаља, IIф

О ЉУБАВИ И КОСМОСУ

,,Ти си нож који сам зарио у себе; То је љубав. То је, драга моја, љубав."

Франц Кафка, Писма Милени

Људи не би требало да воле некога више од себе. Треба само да нађу некога кога воле тек толико да им не би сметало да живе са њим, како би могли заједно да одгајају дјецу. Било која друга врста љубави, осим родитељске, није превише потребна или корисна. Како бисмо могли да имамо осјећања према некоме ко нема баш никакве везе са нама? Према некоме ко је наша сушта супротност? Ако су то уопште таква осјећања? Како засигурно знати? Нико нас није учио како да волимо.

Идеализовати човјека, идолизовати личност, претјерано величати особу. Да ли је став да је неко ,,бољи" од осталих, а самим тим вриједан наше неизмјерне и безусловне љубави – само очигледна илузија, или је доказ праве љубави?

Ко је одредио како се која врста осјећања зове? Зар нису емоције субјективне? Оно што ми видимо као ,,љубав" можда би иначе могла бити завист, љубомора или – задивљеност. Дивити се некоме и волјети га. Обожавати и волјети. Поштовати и волјети. Шта је јаче? Воли ли више хришћанин свога Бога или муж своју жену?

Ако љубав уопште постоји (ако није само мјешавина неких других, релативно негативних емоција), зар не би требало да је лијепа? Како знамо да је нешто љубав? Како знамо да је нешто истинска љубав, слађа од меда, издржљивија од Атласа, а не јефтина замјена коју су нам продали да би нешто током живота могло да нас замајава, док не умремо? Једина љубав која нам је сигурно обећана је Рај. Овоземаљско друштво можда није способно за тако велику позајмицу. Ако је нешто права љубав, како ћемо је препознати?

Љубав је, за неке, као Бог. Борба видљивог и невидљивог, који су чврсто загрљени и у овом и у оном свијету. Да ли је вриједно жртвовати себе због љубави? Да ли је вриједно умријети за некога? Ако умиремо за неку идеју, жртвујемо своје тијело због невидљивог идеала. Невидљиве мисли. Милош Обилић умире за слободу. Емпедокле умире за вјечност. Ако умиремо за неку особу, жртвујемо се за... невидљиву љубав. Мајка умире за своје дијете. Ромео умире за Јулију. Ако љубав није невидљива, гдје је? Показује ли се кроз поступке? Ако је тако, који су то ,,поступци љубави"? Гдје је списак, листа, или брошура, из које ћемо научити који поступци су довољно вриједни да поткријепе све жеље и докажу љубав, и који су уопште дозвољени? Можда овај свијет није вриједан да на њему постоји истинска љубав, па се она може опробати само у смрти.

Можда: љубав је слобода. Ако волимо некога само да бисмо били вољени, то није ступањ иоле већи од просте трампе. Ако су се по површини љубави распрострли страх, љубомора, неповјерење или макар чежња за икаквом повратном информацијом, то није искрено. Искрено је само када волимо слободно, без жеље за било чим што очекујемо заузврат. Волјети некога не значи тражити нешто од њега, јер то није љубав, то је једноставно изнајмљивање услуге. Храњење измишљених потреба. Лажирање бесконачности. Истина, сви желе бити вољени. То нам је у крви. Али, не треба од оваквих ствари правити математичку једначину. Некад смо равнодушни према ономе ко нас воли, а заволимо онога ко нас мрзи.

Можемо волјети некога без икаквог контакта са њим, а да и тај контакт њему вјероватно ништа не значи. Ако стварно волимо, нећемо волјети због међусобних интеракција (тако пролазних, смртних, људских задовољстава), већ због фасцинираности што можемо да присуствујемо постојању те особе. На крају крајева, човјек је стваран по божјем лику, зар не? Љубав је појава која се уздиже више од концепата појмљивих човјеку. Славити нечију егзистенцију, захваљивати Богу на дару, на дозволи да живите у исто вријеме кад и та особа. То је љубав.

Од љубави не треба да очекујемо да нас прати, као пас, да нам пјева, као птица или да нам даје живот, као дрво. Треба очекивати супротно. Она ће често наш живот чинити тежим. И неиздржљивијим, тим што је присутна, ту, негдје.

Вјероватно је то поређење до сада постало клише, али љубав је слична космосу. Најчешће, кад погледамо горе, видимо сјајну, јединствену, магичну звијезду, окружену бијелим облацима, неправилно, али спокојно распоређеним по свијетлом небу. У подне, дан изгледа као да се никада неће завршити. У подне, Сунце изгледа као да никада неће умријети. У подне, звијезда је једна. У подне мјесец спава.

Дању се углавном сви исто осјећамо. Једина разлика је што неки себе заваравају, а неки су свјесни и активно размишљају о томе како се ноћ ближи. Ноћ је неизбјежна, хладна, субјективна и осветољубива. Том логиком, дан је њена сушта супротност? Нажалост, дан и ноћ су разочаравајуће исти. Дан је једнако горак, а лажно је глорификован. Наш положај током дана и ноћи је једино што се промијенило. Ми се помјерамо, а космос остаје исти.

Неки звјездану ноћ доживљавају као романтичан призор, лијеп поглед на бесконачно окружење. Ноћ не представља толико романтичну сцену када се сјетимо да универзум није екран, већ прозор. Простире се у незамисливу бескрајност, у којој се крију милијарде сјајнијих и моћнијих звијезда него што је она једна коју смо током дана гледали, само што се крију. Када волимо, осјећамо се као једина особа која је икада осјетила љубав. Остали су само првокласни преваранти који продају користољубље и жудњу као истинска осјећања.

Космос је застрашујућ. Доказано је. У том лијепом, ,,савршеном" складу планета и звијезда, влада хаос без премца. Сваког дана, наш дом може срушити нека комета.

Али, зашто радимо то себи? Зашто примјећујемо и миримо се са чињеницом да нам нешто тако лијепо пријети сваке секунде нашег постојања? Да ли уживамо у боли коју нам причињава љепота? Да ли смо добровољни роб и жртва страха од савршенства? Космос, колико год хаотичан био, идеалан је. Савршен. Непоновљив. И то је један од разлога зашто га се плашимо. Када бисмо се ставили у улогу Бога, и изнова стварали свијет, да ли бисмо ишта побољшали? Да ли бисмо ишта могли побољшати? Шта је то што недостаје овом свијету? Када бисмо мјерили колико ће добра и зла бити на свијету, зар не бисмо дошли до равнотеже која и сада влада? Сила љубави и мржње покреће човјека, као и цио свијет.

,,Количина суза и смијеха на свијету су једнаког водостаја". Баш зато што је универзум тако савршен, невезано с тим сматрамо ли да је настао од божје сликарске четкице или судараом честица, очарани смо њиме. Свако дијете, макар на тренутак, пожели да буде астронаут. Сваки одрастао човјек, макар на тренутак, пожели да буде вољен.

Али, шта је један астроунаут у непрегледном лавиринту црних рупа? Шта је једно невино, њежно осјећање према некоме, у свијету пуном патње, којој нема краја? Зашто је оно битно, кад не значи ништа? Свијет не мари за осјећања појединаца, то нам је ваљда јасно.

Неки ће тврдити да љубав не постоји и да је само глорификована залуђеност и да смо сви, у суштини, натјерани да се посветимо некоме, да под притиском извршавамо дужност коју представља нека стара традиција. Такви људи су гори од оних који искрено признају да на свијету воле само једну особу. Такви људи мисле да ће једном арогантном изјавом моћи да разбију мит љубави. Тиме одузимају вриједност онима који су у свом животу осјетили љубав. Колико год ова тврдња звучала заснована на неким, било каквим логичким закључцима, она само доказује да особа која је изнијела став никада није осјетила праву љубав. Неки промијене мишљење. Неки цијелог живота не вјерују у љубав, а онда, када први пут погледају у телескоп и сусретну се са страхотама свемира, схвате да ће се од овог тренутка њихов поглед на свијет драстично промијенити. Ако неко тврди да љубав не постоји, значи ли то да су милијарде људи током историје човјечанства лагале о својим осјећањима? Значи ли то да милијарде људи који су тренутно живи, и сада лажу? Искрено, било би много боље да је та тврдња тачна – да љубав заиста не постоји. Свима би нам било лакше. Зар не мислите да бисмо сви волјели да је тако? Ех, да није љубави, не би било ни неких од највећих ратова којима је човјечанство свједочило.

Ако некога волимо, спремни смо да урадимо било шта за њега, у било ком тренутку. То није само чин обичног алтруизма, то је, на неки начин, осјећај дужности. Ако у некоме препознамо клицу савршенства и одлучимо да пратимо њен развој, упознајући ту особу, схватићемо да ћемо неријетко морати да жртвујемо своју пријатност, задовољство и комфор само због трачка наде да ће се та особа осјећати боље. Да ли је то она права љубав? Стављати некога на прво, а себе на задње мјесто? Уопште не сматрати себе особом вриједном мјеста? Ако је једна особа величанствена, а остале бескорисне и обичне, онда и ја спадам у ту другу групу.

То је доказ љубави. Учинићемо себе јадним, патетичним и беспомоћним само да бисмо некога савршеног учинили срећним. Дођавола, само да бисмо могли посматрати некога савршеног и застрашујућег, као што човјек, та непожељна мрља, посматра космос. Наћи свој космос значи наћи вјечно проклетство, а у исто вријеме наћи непресушни извор сврхе. Да нема космоса, наша планета не би имала смисла. Замислите Земљу у вакууму. Ма, не би ни постојала! Свако, чим нађе свој космос, и сам добија смисао!

Јулија Ђоковић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

ЈА САМ САМО КАП У МОРУ

ПИСМО ЈОНИ ПОТАПОВУ

Ко зна колико дуго већ лежим на поду и посматрам једну исту муву како лети по плафону. Укоченог врата, полако се окренух и кроз прозор видех уличну светиљку како гори. Гледам опет ону муву – не миче се. Без пуно размишљања узех папучу да је гађам, али промаших за метар. Звук ударања папуче само ме подсети на све што се јутрос збило покрај шпорета, у малој кухињи.

Мајка испусти чашу, баба се драматично ухвати за срце и седе, мачка стаде у пола корака. Чак и комшиница Јулка искључи усисивач и примаче се прозору да чује шта се дешава! Прва, ипак, проговори мајка:

– Кукавице црна, бежи у собу да те не гледам!

Тако сам, без пуно буне, отишла.

Нико ме није питао зашто сам урадила шта сам урадила. Нико ме није чуо када сам звала. Сви су седели (Јулка је усисавала) и вратили се свом послу, док сам ја лежала и пратила муву.

Крајичком ока видех збирку приповедака. Ту, на тридесетој страни, налази се прича о кочијашу Јони. Ни њега нико није слушао, иако је покушао да им се обрати. Ногом је гурнух са стола и ухватих тек пре него што је пала на под.

Шест пута сам је прочитала! Шест пута, пре него што сам се дигла и ишчупала лист папира на квадратиће. Писала сам до зоре. Јони, човеку који не постоји...

Рекла сам му да је мајка себична и да баба није као што је била пре. Рекла сам му да ме чак и мачка заобилази! И колико Јулка блебеће о сину лекару и о мужу адвокату, и о новој торби и о путу за Италију. Колико само празних прича од којих друге не чује!

Већ су деца кретала у школу када сам завршила. А ја? Ја сам само стајала код прозорског окна са писмом исписаним на три различита папира у левој и упаљачем у десној руци. Стајала сам и гледала папире како горе, док су ми сузе лиле једна за другом, а мува летела око главе.

У гомили деце, стајао је човек. Сам, као привиђење, док су сви трчали поред њега. Погледао ме је, и стидљиво махнуо. Махнула сам му и ја, те кроз сузе почесмо да се смејемо. Саслушао ме је, а да нисам прозборила ни једну једину реч.

Ена Беговић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

МА, КАКВО НЕБО?

Као да гледам са дна језера. Мисли ме даве и као да су поплавиле цијели град у виду ове густе магле. Гурам своје тешке чизме кроза снијег – не осјећам хладноћу, а знам да је има.

У пролазу ме гурне ужурбана сјенка у мантилу. Без обзира на изразе лица још стотине оваквих странаца, чини ми се да нико не може бити згажен и потиштен као ја.

Не размишљам, а већ сам у оронулој кочији са неким сељаком који се, како се чини, одавно није помјерио. Кочија почиње да лети као лађа вођена вјетром. Не осјећам снијег на лицу, не осјећам ни своје руке. Не смета ми ни вој коња ни овог сељака до мене.

Опет идем у ону проклету собу на сједницу. Не смијем себи дозволити још један губитак. Јуче је наша чета изгубила битку и велики број душа, међу којима је и мој син.

,,...Син... умро... господине..."

Мислио сам да су то опет моје мисли, она реченица која ме пече од јуче кад сам био обавијештен о губитку. Међутим, сељакове стаклене очи на испијеном лицу чекају одговор.

Крв ми се враћа у руке. ,,Сви ћемо једном умријети", режим и загризам јако да се не би чуло дрхтање мог гласа. Видио сам превише младих душа како напуштају тијело, али ова рана је љућа од иједне.

Можда наши синови заједно гледају са неба ову кочију, дајући нам снагу да наставимо да живимо за њих. Наслиједили смо ми њих умјесто они нас!

Ма, какво Небо? Ово је доказ да нас је Бог напустио! Ако није, онда је Свети Петар јуче закључао своје капије због мене. Будућност хиљада је у мојим рукама, још један губитак и кроз мјесец дана не мора више бити ни овог града ни сељака.

На срећу или жалост, кочија се зауставља. Једва се својом дрвеном ногом гегам до мјеста гдје ћу се са осталим генералима опет играти бога.

Кочијаш ми не излази из главе. Он није знао за границе осим ограде свог дворишта. Син му је био цијели свијет. Ја живим за будућност још нерођених.

Од сада, моје срце је најтежи терет.

Теа Мандић, Іф
(шк. 2018/19. г.)

ЗВУК КОПИТА КОЈА УДАРАЈУ О УТАБАН СНИЈЕГ

Вече је већ пало, а мени дан као да је тек почео... Хладно је, снијег не престаје да пада иако је већ нападао толико да се кроз град види само бескрајна бјелина, и понеки већ скоро затрпан траг корака. Да ми је само да стигнем кући!

Улазим у кочију првог кочијаша на којег наилазим. Стар је, и чини се као да цијели дан није мрднуо с мјеста. Није ни важно, само да ме одвезе кући. Густа магла почиње да се спушта, а ваздух постаје све тежи и загушљивији. На улици нема живе душе, осим још понеког кочијаша. Овај стариша је потпуно слуђен! Ако настави овом брзином нећемо стићи ни до јутра! Прије бих стигао да сам кренуо пјешке! Он се окрену према мени и поче нешто тихо да говори. Ваљда му је недавно умро син, али тренутно моје мисли су на другом мјесту. Јака главобоља ме мучи, већ сатима не могу да је се отарасим. Изгледа да је одустао, јер је опет завладала тишина. Једино што се сад чује је звук копита која ударају о утабан снијег. Уморан као пас, размишљам само о доласку кући, топлом чају и кревету. Коначно смо стигли! Брзо излетјех из кочије, у журби да уђем у кућу. Кочијаш ме поздрави и настави својим путем...

Мало сам се угријао,а и главобоља је попустила. На памет ми паде онај кочијаш. Могао сам га позвати код себе на чај, шта би ме коштало? Човјек је очигледно усамљен чим је хтио мени да се изјада... Ма шта ја то причам, ни не познајемо се! Ова зима баш зна да дјелује на мене тако да се тотално погубим.

Милица Станић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

МОРЕ ЗВАНО ЉУДИ

Језик служи за споразумијевање међу људима, или би тако требало да буде? Нашу свакодневицу замијенила је технологија: мобилни телефони, компјутери и таблети. Данас не разговарамо, већ се дописујемо. Ако није технологија, онда је немар.

Сједим у соби са двије другарице,трачаримо о разним темама. Огласи се телефон једној другарици, која га одмах узима у руке. Наша прича се запоставља, важно је ко је послао поруку. Ако желим нешто да кажем како би ме она чула, морам да пошаљем поруку. Порука је постала средство комуникације између нас.

Вријеме не лијечи ране, него ми је с временом постало свеједно. У мојој средини не слушамо једни друге, већ су сви заокупљени својим проблемима које би требало да ријеше. Лица која гледам сваки дан постала су непозната. Не разумију колико тога имам да кажем, а и кад изнесем своју муку, као да ништа нисам ни рекла. Можда они желе да не разумију? Баш као што и Јону не разумију. Нико се не труди да га схвати. За мене и Јону, људи су глуви. Не примјећују нас и не виде. Слушањем помажемо ,немаром и непажњом одмажемо.

Своја осјећања нисам ослободила, везала сам их дубоко у срцу нитима које нико никад неће одвезати. То је једна од посљедица које морам да трпим. Некада су стари људи давали жваке да млади престану да говоре, а данас је то замијењено тишином.

Ја сам само кап у мору. Када би ме море, звано људи, спасило од утапања у осјећања, свијет би био боље мјесто за мене.

Јелена Прелевић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

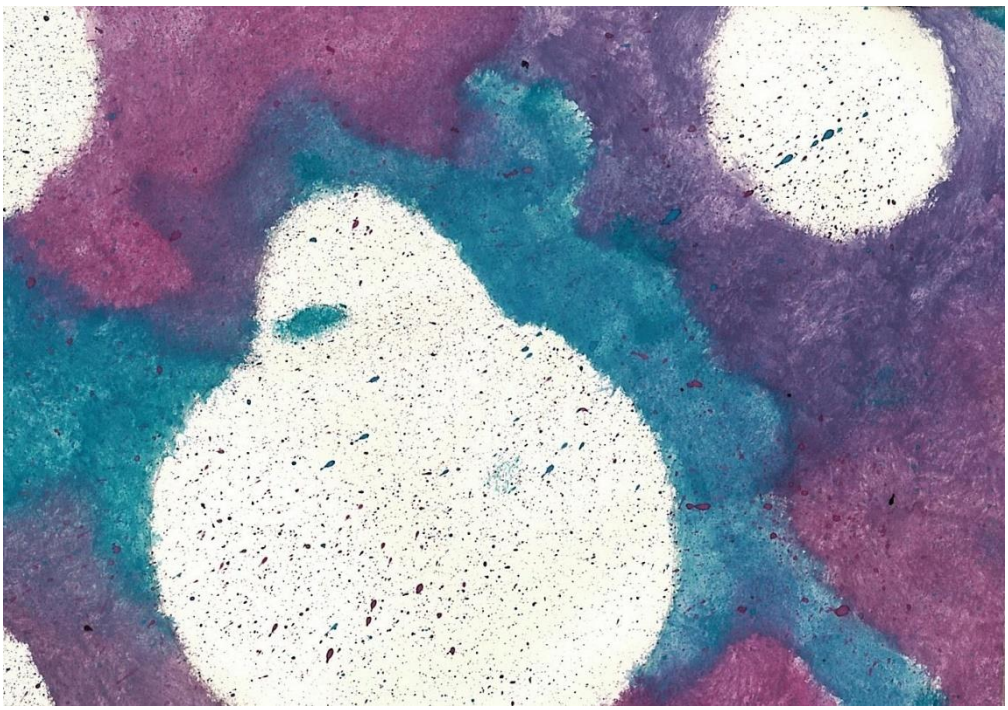

СА ЧАСОВА ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ...

КАКО СЕ СНАЋИ У ПРИПОВИЈЕЦИ

Замишљам. Замишљам се у великом граду, у гужви, док покушавам да се снађем и нађем своје одредиште.

Сви журе некуда, слике има, али тона не. Баш кад помислим да сам пронашла свој пут, схватам да га у тој вреви нећу наћи, па га покушавам сама створити. Каткад позовем неке пријатеље или они сами наврате, почастим их и започнем разговор са њима. Јуче, послије много времена, навратила су само два странца.

Један уопште не воли да говори, упорно ћути о себи скривајући своја осјећања, мислећи да их не видим, док други, уморан од живота, туге, усамљен и даље тражи нешто. Њихов одлазак је оставио пуно питања. Са њима сам се на тренутак осјетила спокојно, као да сам пронашла оно што већ дуго тражим. Какви су то пријатељи који за собом остављају питања, тајне, тишину? Гдје се такви пријатељи могу наћи? Има ли их уопште?

Има, али их на улици, или у граду нећете пронаћи. Барем ја нисам успјела. Потражите их у књигама, романима, приповиједткама. Зар тако није љепше? Можда и они вас траже? И мене су Јона и Неимар пронашли када се нисам надала. И схватила сам да нисам била довољно добар домаћин. Сљедећи пут када се видимо, када се сретнем са њима или неким другим ликовима, треба више да обратим пажњу на неке детаље. Пустићу да њихови погледи говоре, сигурно ћу тада примјећивати и разумјети боље. Пустићу да ме својом тишином, расположењем, срећом или несрећом уведу у свој свијет, тамо гдје живе, гдје одлазе када су сами и беспомоћни, или да ме само упознају са онима са којима дијеле своју радост. Хоће ли то бити довољно? Да ли ћу их моћи разумјети? Хоћу ли заиста доживјети њихове проблеме као своје? Да ли ћу моћи летјети кроз вријеме, кроз прошлост, садашњост и будућност? Ко зна?

Надам се да ће ми у великом хаосу опет пружити руку, да неће дозволити да се изгубим у мору суморних , истих лица у граду – моји пријатељи из прича. Хоћу ли им ја моћи узвратити? Нисам сигурна. Али могу се потрудити. Иако се и даље осјећам бојажљиво, одговорно, али и захвално пред корицама књиге, пред уточиштем у којем сам нашла и још увијек тражим своје праве пријатеље.

Лејла Хусовић, Iн
(шк. 2018/19. г.)

ЛУТАЊЕ КРОЗ ЏУНГЛУ, ИЛИ ПРИЈАТНА ШЕТЊА КРОЗ ПАРК

Приповијетку можемо доживјети као лутање кроз џунглу без излаза, или пријатну шетњу кроз парк, све зависи од приступа.

И – ево ме у Чеховљевој ,,Тузи", што није неки случајан избор: јер је прича ,,кратка", јер је „лака"... Она је изабрана јер је Јонина отуђеност нешто са чим и ја могу да се поистовјетим, нешто што је и мене мучило. Улазак у Јонину кожу није био претјерано тежак, као ни у кожу тројице младића, јер они и јесу, на крају крајева, сличних година као ја сада.

Мени је најважније ставити се у улогу лика, јер је лако осуђивати туђе одлуке без размишљања о томе како бих поступила у истој ситуацији.

Зашто је Јони био потребан разговор? Зашто разумије понашање ,,веселе господе"? Због чега сматра да су жене глупе? Да ли га исто посматрају Грбоња и Униформа? Зашто га не занима новац? Који је разлог онаквог понашања младића? Зашто је зима с много снијега? Зашто, на крају крајева, нико не слуша Јонину муку? Навиру питања, а на њих се може одговорити само размишљањем и уласком у свијет лика.

Ипак, често ми се дешава да послије прочитаног дјела имам више питања него одговора. Да ли гријешим у нечему? Не знам. Увијек ми је било тешко да се снађем у приповијеци. Сада сам са сваким прочитаним дјелом корак ближе циљу којем тежим.

Књижевност су отворена врата, кроз која увијек можемо поново ући у исти свијет, у којем нас чекају стари, познати ликови да истакну нешто ново, што нам је прошли пут промакло... И изаћи са нешто више знања о себи, и свијету који нас окружује.

Јелена Марсенић, Ін
(шк. 2018/19. г.)

ДОК НАС НЕ ПОВУКУ НЕБЕСА

ЧОВЈЕК ПРЕД ЛИЦЕМ БЕСМИСЛА

Ништа нема смисао, као ни моћ над нама док му је ми не дамо. Ми дајемо животу, као и свему што га чини, смисао.

Са појмом смисла сам се сусрео једног поподнева, док сам из све снаге трчао по киши која је тако јако пљуштала да је звук који је производила био застрашујући. Трчао сам брзо да се не бих поквасио, али за то је већ одавно било касно, и успорио сам чим сам то схватио.

Тада угледах неку глупу рекламу на монитору у једном излогу. Била је то реклама за сок, бесмислена, без икакве везе са соком: „А који је твој смисао?" Знам да сам рекао да је била глупа, али погријешио сам: била је превише глупа! Једна од оних реклама које гледате са невјерицом и, на крају, увијек додате коментар: „Шта све неће смислити!"

Али опет, из неког разлога, нисам могао избацити ту реченицу из главе: „А који је твој смисао?" Можда је то било због заразне, веселе, блесаве музике која се зачула из излога, и поред застрашујућег лупања кише. Углавном, тај дан ме упропастио.

Мјесецима сам излуђивао све око себе, тражећи смисао. Тражио сам га свугдје, у сваком пролазнику, голубу, мјесту, ситуацији, предмету, причи, али нигдје га није било. Било га је, свакако, други људи су га имали, знали, пронашли, а ја сам био сам, бесмислен, бесмислено трагајући. Знам да претјерујем, али заиста сам био у агонији, депресији, глава ме стално болјела.

Прошле су године, сада сам џангризави, матори, несрећни човјек. Већ дуго нисам размишљао ни о чему. Волим да се свађам и жалим, и допуштам себи фокус на тривијалне ствари. Недавно сам се и тешко разболио, али немам никога ко би због тога бринуо, па не допуштам ни себи.

Шетам, ухватила ме је киша. Мрзим кишу! Наравно, нећу покренути свој ум довољно да би ме то оптеретило, настављам истим темпом. А онда она, оборила ме! „Неспретна дјевојко, гледај куда идеш!" рекох, па тргох своју руку из њене када ми је хтјела помоћи да устанем. „Нисам толико матор!" Извињавала се и говорила брзо и спетљано док сам се ја покушавао довести у ред послије пада, иако се све са мене циједило. Нисам је ни слушао, само сам продужио даље када је испружила руку представљајући се.

Цијелим путем сам мислио о њој, љутито! Све док ме није ухватио напад смијеха. Стао сам, и почео се гласно смијати, баш ту насред улице, по киши, која је била гласнија од мене. Иако

је тако било, људи су се и даље окретали за мојим широко отвореним устима која су се тресла. Мислио сам: „Како је јадна!" А онда се још гласније смијао слици која ми је била пред очима : она – сва покисла, па викнуо на сав глас: „Као покисла мачка!"

Смијао сам се тако, злобно, али слатко. Осјећао сам се боље, здравије, и наставио својим путем.

А сјутра ме препознала, и позвала на кафу, опет извињавајући се, објашњавајући нешто што ме није занимало, гласом попут вјеверичјег. Рекао сам јој да се не познајемо и продужио. Она је потрчала за мном настављајући са својим досадним објашњењима, а онда се успаничих. Све што сам видио је бициклиста који иде право у мене! Нагло се помјерих устрану. Преживио сам! А она је завршила на земљи! Гурнуо сам је. Било ми је заиста непријатно, пружих јој руку да устане и питах је ли, и даље, за ону кафу од малопријe. И она се слатко насмија. У старом кафићу остали смо сатима. Никада се тако нијесам осјећао. Било ми је топло и пријатно уз разговор о свакодневним стварима, и њену разиграну природу због које ме засмијавала.

Договорисмо се за сјутра, и прексјутра, и тако... Сваки дан смо проводили заједно. Био сам потпуно нов човјек, срећан, испуњен. Једне сриједе ми је рекла да сјутра не може доћи због превише обавеза које напросто мора обавити.

Тај четвртак је био крајње необичан. Нијесам знао шта ћу од себе, како да испуним дан без ње. Пролазећи поред излога обасјаних сунцем, чуо сам познату мелодију. Била је то она реклама, реклама за сок! Знао сам, знао сам свој смисао! То је била она!

Она је била мој смисао! Њена појава, глас, стас, осмијех, љубав и пажња коју ми њено биће несебично даје! Све има смисла! Живот, киша, устајање из кревета свако јутро!

Смисао, смијешна је то ствар, помислих док сам испијао сок са рекламе.

Теодора Гвозденовић, IIф

(шк. 2018/19. г.)

ДЕСЕТКА

Уморна од тромјесечја и протеклог дана, сјела сам на прво слободно мјесто у аутобусу. До моје куће, вожња траје двадесет минута, што је довољно, а можда чак и превише да се напише једна кратка прича... Људи улазе и излазе и сви са собом носе другачије проблеме, туге и радости, прошлост и будућност. Стари или млади, није ни важно, вожња у вечерњим часовима свима служи као предах између напорног дана у школи или на послу и обавеза које сједе и стрпљиво чекају код куће.

Управо је ушла госпођа црвене косе: познат ми је лик, често је виђам у аутобусу. Скромно обучена, сјела је испред мене и почела да окреће прстен на руци. Тужно га је посмарала. У својој глави, премотавала сам различите приче посматрајући прстен... Да ли живи у браку пуном проблема? Или јој је вољени болестан? Или не жели да се врати кући, јер јој је некад вољени, сад постао насилник због кога је сваки дан успављују сузе.... Шта скрива тужни поглед усмјерен ка златном предмету?

Улазе ђаци, разговарају о оцјенама, неки се веселе, а неки осуђују професоре, школу, систем и све што им у том моменту пада на памет, због сопственог неуспјеха. Један од момака, који је ушао са групицом ђака, удвара се непознатој дјевојци на најпримитивнији начин. Дјевојка се прави да гледа у даљину и као да не чује неслане шале којима покушава да јој се додвори овај мангуп.

Сљедеће стајалиште, у близини Храма. Улази дјевојка и пар мени неинтересантних људи. Разговара телефоном и хвали се другарици како ће сљедећи семестар завршити у Турској захваљујући стипендији. У току вожње, чула сам неколико пута исту причу. Иако не знам ко је, драго ми је због ње: својим осмијехом и позитивном енергијом уљепшава тмурно вече у аутобусу. Неки позади коментарисали су како је напорна, те како воли да се хвали. А она је само срећна и поносна на себе: браво, дјевојко!

Возач све вријеме једе сендвич и разговара са старијом женом која стоји иза њега. Каже му како није стигла ништа да једе цијели дан од посла, да јој је шеф јако строг, али да свакодневицу на послу занемарује, јер је након напорног дана кући увијек нестрпљиво чекају дјеца и унуци.

Аутобус се опет зауставља, овога пута крај Болнице. Улазе људи. Старији господин, можда година као и мој ђед, сједа недалеко од мене. Господин, у сваком смислу те ријечи. Кошуља, панталоне, уредни бркови и доброђудни осмијех који се скрива испод њих. Дебељушкаст је, личи на Деда Мраза! Погледом скенира омладину у аутобусу. Ухватила сам га у том дјелу! Вјероватно се присјећа своје младости! Или га та дјеца подсјећају на унуке? Или је, једноставно, уживао да макар и накратко буде међу људима, јер одавно живи сам...

Гледам кроз прозор. Још двије станице, и излазим. Свратићу прво код бабе на питу, звала ме је јутрос да ми се похвали како је укусна. И ђед ће ми се, наравно, обрадовати. Неколико метара до стајалишта. Црни џип испред нас пролази великом брзином. Након пар тренутака улазе жена и дијете, мокри до голе коже. Дјечак је тужан, отићи ће мокар на рођендан свога друга... И мајка је тужна, поклон који је купила од посљедњег новца упропаштен је када их је, прљавом водом крај стајалишта, окупао несавјесни возач црног џипа. Било ми их је жао.

Два сједишта испред мене је дјечак црвених образа који гледа у даљину. Чини ми се као да ниједном није трепнуо за двадесет минута вожње. Дјелује усамљено. Изгледом ме подсјећа на мог млађег брата. Размишљала сам да ли је и он тако некад усамљен, а да ја то не примијетим...

Устајем, аутобус се примиче кући. Док излазим, остављам иза себе све ове људе: њихове приче, осмијехе и тужне погледе... Не познајем их, нити они познају мене, али њихов изглед и разговори које успут једва чујем ипак постају предмет мога размишљања. Колико ли тајни и прича крије стари, једва покретни аутобус... Колико ли он искуства има?

Приближавам се кући и већ полако заборављам протеклих двадесет минута, јер сјутра ће ме пут од куће до школе опет спојити с групом нових људи који ће ми, ни не примијетивши да су то урадили, повјерити своје животне приче. Звоним на капију, врата ми отвара ђед: *Стигла нам је Милица!!!* Баба долази, грли ме и љуби, говорећи: *Локице моја, сунце бабино, јеси ли ми огладњела у школу?*

Питам се да ли је неко у аутобусу размишљао какве су моје црте лица и гдје идем након што изађем на стајалишту? Да ли је неко помислио јесам ли ја данас срећна?

Нађа Лаловић, IIф

ЕСЕЈЧИЋ О РАСПУСТИЋУ: СРЕЋНО ВРИШТАЊЕ!

Ја сам балон. Толико испуњен задовољством и радошћу да је само питање тренутка када ћу се распући. Међутим, била би штета да тако напросто пукнем, и да се све моја осећања и размишљања неравномерно распрше. Из моје огромне среће и потребе, данас вам пишем. И то у форми есејчића, јер знам да сте веома заузети битним пословима, и да сам ја у поређењу са њима једна небитна карика.

Желела бих Ввам дати увид у то како очи једног средњошколца виде школу, а и цео свет. Морам почети са професорима, као стубовима друштва. Мотивисани платом, а и угледом који уживају у заједници, они су ти којима се лице озари сваки пут када закораче у учионицу. Спремни су да дају све од себе да своје знање, сваки пут на све иновативнији начин, пренесу ђацима. Битно им је да ученици градиво усвоје на дуже стазе, а не само да прођу наставни план и поделе оцене. Ту су да посвете додатно време и пажњу онима који желе да знају више, као и онима којима теже иде неки предмет. Ученици могу стићи да се додатно посвете одређеним областима, не запостављајући друге, а да им та активност не ремети просек који им је пресудан за даље образовање. Исто правило важи и за ваншколске активности (уметност, спорт, волонтерски рад) и друге области које воле, којима се могу бавити, а да не буду растрзани између њих и школе, без трунке мира и слободног времена. Мени, као и већини ученика, настава не изазива стрес и честе нервне сломове, с обзиром да можемо постићи све оно што од нас захтева школа, родитељи, а највише ми сами. Ипак, неки којима се то, ипак, дешава, или имају других проблема (рачунајући да смо сви у тинејџерском периоду, који је веома турбулентан), могу се обратити школском психологу. У њега имамо поверења, знамо да ће увек бити доступан и спреман да нам помогне. Одлазак њему сматра се уобичајеном активношћу, а не нечим што само ,,болесни" људи раде, што је сам и постигао радећи мноштво радионица и охрабрујући ученике да му се обрате. За све ово вам желим захвалити.

Сама помисао на неки другачији систем за мене је скоро немогућа. И након дугог размишљања, не видим ништа што би се овде могло променити, с обзиром да сви само вриштимо од среће. То је оно што повезује нас младе, одрасле и старије. Наши родитељи не морају да размишљају о томе колико морају да штеде да би платили нашу екскурзију, или нове књиге, с обзиром да имају посао који воле и за који добијају довољно новца (било да су уметници, имају универзитетску диполому или се баве занатским послом). Сваког дана се задовољно враћају кући знајући да могу провести доста времена са својом децом. Пензионери примају редовну пензију која их следује и покрива много више од најосновнијих потреба. Могу лако решити било какве изненадне здравствене проблеме који им препрече пут, јер ако држава не покрије, они за то имају

довољно новца. Безбрижно уживају у старим данима хармонично вриштећи од среће заједно са свима нама док им не понестане даха. А онда је ту за нас наш распустић, који нам омогућава да несметано наставимо да вриштимо.

Знате, сви смо ми балони. Чак и када нема распустића – мало нас, заправо, пукне. Већину само, пре или касније, повуку небеса, нечујно и неопажено.

Нина Рачета, IIф

ГОСПОДИН ФАРЕНХАЈТ

Горан Крстески одлучио је да не прати инструкције по којима је програмиран.

Случајност постојања је најнеиздржљивија замка коју је мрак осмислио. Најзлобнија шала која је Апејрону могла пасти на памет. Једина ствар која би могла бити гора од постојања је свијест о себи. Када смо свјесни себе, то значи да смо свјесни своје смртности, коначности, грешности, несавршености. Отпаковали смо тај подругљиви дар који смо добили при рођењу. Привикавамо се на несносну тиранију. Дресирамо сами себе. Слушамо одјек најодвратнијег подсмијеха и неиздржљивог ужаса који нам је вриснуо у уши док смо долазили на овај свијет. Човјек о себи учи кроз мучење, борећи се са смрћу, и губећи, увијек. Па зар то није поражавајућа утјеха за егзистенцију, замаскиран злокобан поклон, пријатна вјечна патња? А можда смрт и није неопходна. Јер, ако је смрт неопходна, онда живот нема смисла. Може ли мува бити спокојна у пауковој мрежи? Ако је смрт неизбјежна и једина константна, сви људи су само машине кодиране и програмиране за самоуништење. И наше мисли су машине. Идеје су кодови дубоко инсталирани у нашим умовима. Ниједан човјек није паметнији од неког другог, само су неке његове могућности доступне у већој или мањој мјери. Можемо откључавати неке од својих потенцијала, хранећи се интелигенцијом. Тако је, интелигенција се може појести. Прва књига била је почетак канибализма. Ками је сматрао да постоји само једно озбиљно филозофско питање: самоубиство. Све остало су само игре. Али, игру ћемо наставити једино ако смо сигурни да је вриједна коцкања. Ако одлучимо да се наставимо играти, морамо осмислити сопствена правила, да би игра имала циљ.

Горан Крстески није био крив за оно што се десило 23. јануара. Купио је кутију цигарета, а још нико није постао лош човјек због тога. Крстески је био једноставан човјек. Тражио је срећу у свакодневним обавезама, звуку провреле воде, мирису испеченог хљеба, куповању лизалице својој кћерки, и у пољупцу који добија од ње, сваког дана у пет, када се врати кући и да јој купљену лизалицу. Кћерка се звала Катарина, али су је сви звали Кити. Претпостављали су да ће, када

порасте, бити налик Толстојевом лику уважене госпођице, само је господин Крстески одбијао ту идеју. Увијек је звао, штуро, ,,Катарина". Никада јој се није обратио надимком, а она то од њега није ни очекивала. Очекивала је само лизалицу. Сваког дана у пет.

Неке навике постану толико устаљене да их и амбис непознатог прихвати. На неке људске навике и Бог огугла. То није универзалан закон, али неке навике не смијемо мијењати. Двадесет трећег јануара Горан Крстески није купио лизалицу, него паковање цигарета, и све је пошло по злу.

Хоће ли ико вјеровати да се све ово десило само зато што је промијенио једну дугогодишњу, небитну навику? Тешко је одредити то сада, али, ако се све хронолошки исприча, можда ће неко, било ко, разумјети.

Двадесет трећи јануар није ни по чему био посебан дан, барем не у почетку. Катарина се пробудила раније него обично. Ето, то је можда једини необичан детаљ у вези са тим јутром. Претходне ноћи је заборавила да спакује књиге за школу, па се зато пробудила неколико минута раније. Отац им је направио доручак, и пожурујући Катарину, спремао се за посао.

Крстески је секретар у фирми свог оца, који је преминуо десетак година раније. Није сматрао да је потребно да свој углед, социјални статус или посао икада промијени. Допадало му се мјесто гдје ради. Познавао је људе са којима ради, зато што су сви они били синови пријатеља његовог оца, са којима се играо у дјетињству. Свима је било занимљиво што је син човјека који је фирму основао сада само секретар. Горану то није сметало. Дан на послу протекао је уобичајено. Странке су долазиле, имале разне изводљиве и неизводљиве захтјеве. Занимљиво је радити са људима. Из обичних дијалога се може доста научити. На радном мјесту свакодневно је вјежбао асертивност, самоконтролу, говорне вјештине, и савршено печатирање докумената. Након осам сати рада, тачније, у шеснаест часова и петнаест минута, изашао је из канцеларије. Поздравио се са колегама које је срео успут. Ни са ким од њих заправо не разговара ван зграде фирме, зато што се не виђају. Никада га нису занимали заједнички изласци викендом, а радним данима нема времена за дружење са било ким. Радним данима, након вожње кући, која траје дуже од вожње ка послу (због гужве у саобраћају), купи лизалицу у оближњем супермаркету, пење се у стан и гледа телевизију неколико сати. Након тога опет излази, купује вечеру, враћа се и припрема за спавање. Не мисли да је то досадан живот, зато што и није. Понављање сваког дана постаје монотно ако вам је оно што током тог дана радите досадно. Ово није трагична прича о безначајном чиновнику. Горан Крстески је имао превише достојанства за тако нешто. Уживао је у томе што сваког дана мора да виче на човјека у аутомобилу испред себе, зато што се зелено свјетло упалило, а он никако да се помјери. Највећа срећа у животу био је осмијех на Катаринином лицу када јој је први пут купио лизалицу из супермаркета који се налази близу његове фирме, а лизалице одатле су другачије и укусније.

Тог дана није отишао кући, мада, свакако се опет заглавио у гужви. Чекао је сат времена прије него што је могао да скрене у улицу у којој су се налазили хотели у којима иначе одсједају

богатији туристи. Улица није била посебно лијепа, али зграде хотела, са обје стране, оправдавале су углед који улица има. Сваки је био већи и гламурознији од претходног. Крстески се осјећао као да је у неком другом граду. Нигдје у близини није било кафића и продавница, зато што је у хотелима било обезбијеђено све што би вам пало на памет. Срећом, успио је да се врати назад на вријеме и на трафици је купио кутију ,,Winston Blue" цигарета, иако је продавачица препоручила ,,American Spirit Gold". Нервозним кораком запутио се ка једном од хотела. На рецепцији је разговарао сасвим смирено, ваљда је успио да се сабере у тих неколико минута. Добио је кључ од собе, која је била на једном од спратова. Попео се степеницама. Морао је да се склања разним госпођама у балским хаљинама и господи у смокинзима. Ко носи смокинг усред бијела дана?

На вратима је писао број собе. Једва је откључао, зато што се првих неколико пута трудио да врата отвори брзо и снажно, а врата у отмјеним хотелима не функционишу тако. Соба није била претјерано уређена за стандарде те улице, али је свакако изгледала боље од стана у којем је живио. Тачно такву је и хтио. Тражио је најјефтинију слободну собу. Бацио је јакну и торбу на кревет, и, запаливши прву цигарету, завалио се на сомотну фотељу. Ово нико не зна, али током тих неколико минута, док је сједио, пушио је и гледао у искључени телевизор. Гледао га је као да му из њега неко говори о тајнама универзума. Можда се само загледао, и отпутовао негдје мислима, али то је мање могуће. Његов мозак је функционисао брже и боље него икада раније. Међутим, изгледао је спокојно. Изгледао је као да зна све што би човјек требало да зна, као да је научио све што се научити може, као да је чуо сваки звук који се може произвести на фреквенцији која је човјеку доступна. Био је задовољан.

У дијелу собе који би се могао назвати ,,одвојеном дневном собом", на једном зиду, налазила се справа за подешавање температуре. Контролор, управљач, мјењач, мјерило, како год га желите назвати. Када га је угледао, устао је и потрчао ка зиду. Дотакао је ту малу, бијелу справу, параноично је посматрао из сваког угла, а онда је почео да се окреће око себе. Гледао је свуда по соби, разгледао је полице, плакаре, столове, тепихе. Затворио је све прозоре, и навукао је завјесе. Није ова соба толико велика, кад је човјек мало боље осмотри.

Вратио се управљачу гријања. Укључио га је и одмах је почео брзо и снажно притискати једно једино дугме, толико јако да му је цигарета из друге руке испала и направила мрљу на тепиху. Није је подигао, већ је само нагазио пар пута, не скрећући поглед са руке која је скоро па ударала машину за одређивање температуре. Рука је уједно и заклањала број који се, наравно, повећавао. Након, неког времена, претпоставио је да је дошао до жељеног броја степени, па је склонио руку. Седамдесет пет. Још неколико кратких кликова. Осамдесет. Сада се поново смирио. Његова мисија је била готова.

,,Ах, гдје су... ту су.” Кутија цигарета била је на столу, поред фотеље. Морао је да запали другу, зато што му је прва испала. Поново је уронио у столицу, сада са неким уморним изразом лица. Као да су ових сат времена били тежи од оних осам које је провео на послу. Све што му је преостало је да чека. Ускоро ће постати свеприсутан.

Осјећао је како га хвата сан, али се није дао том непријатељу забаве. Па зар ово да пропусти? Коначно, почело је да му се врти у глави. Глава га је бољела толико да је мислио да ће сваког часа експлодирати. Борио се са рођеном главом, и мислио да ће га проћи ако устане. Међутим, то је била лоша одлука. Није умио више ни да хода. Вртио се укруг, а затим пао на под. Неко вријеме је лежао, а онда је успио да допузи до кревета. Напољу су се већ чули улични свирачи и омладина која излази из хотела да би се прошетала градом. Није их разумио, а и једва их је чуо, али је претпостављао да се забављају. Њему се, знате, повраћало. Морао је да одлучи хоће ли прво да поврати или да проба да ишчупа сам себи срце, које је толико брзо лупало да је био сигуран да би било лакше када би га сам извукао, да не би морало више да се мучи и да му пробија груди, покушавајући да искочи. Није могао да се одгега до купатила, па је повратио по тек постављеној постељини. Није викао и псовао, само је несвјесно дисао гласније и повремено уздисао. Осјећао је као да се сав тресе, или је то био само плод његове маште. Можда је ово све умислио, и непомично лежи у кревету. Не, ово се стварно дешава. Брзином свјетлости помјерао је ноге и руке. Свака ћелија у његовом тијелу плесала је најкомпликованији плес и изводила најзахтјевније акробатске покрете. Чинило му се да нестаје, да се стапа са ваздухом. Када би неко сада ушао у собу, вјероватно га не би ни видио. Не дозволи да изгубиш свијест! Од њега остаје само сјенка. Људско биће не може дугорочно издржати на температури већој од седамдесет степени.

Горан Крстески преминуо је од хипертермије двадесет трећег јануара у деветнаест часова и тридесет пет минута. Собарица која га је нашла клела се да је имао осмијех на лицу, али јој нико није вјеровао. Нико није могао да објасни како је здрав човјек могао да добије хипертермију у просторији са температуром од 26°C. Нико није могао да зна шта је Горан Крстески тог дана желио да покаже, о чему је размишљао, и који је био пресудан догађај који га је натјерао да тај заврши другачије од осталих радних дана. Мада, ни Горан Крстески није знао све. Управљач гријања био је подешен на јединицу Фаренхајт, зато што су претходни гости били Американци, тако да број ,,80” није означавао 80°C, већ 80°F, што је сасвим нормална собна температура.

Горан Крстески одлучио је да не прати инструкције по којима је програмиран.

Јулија Ђоковић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

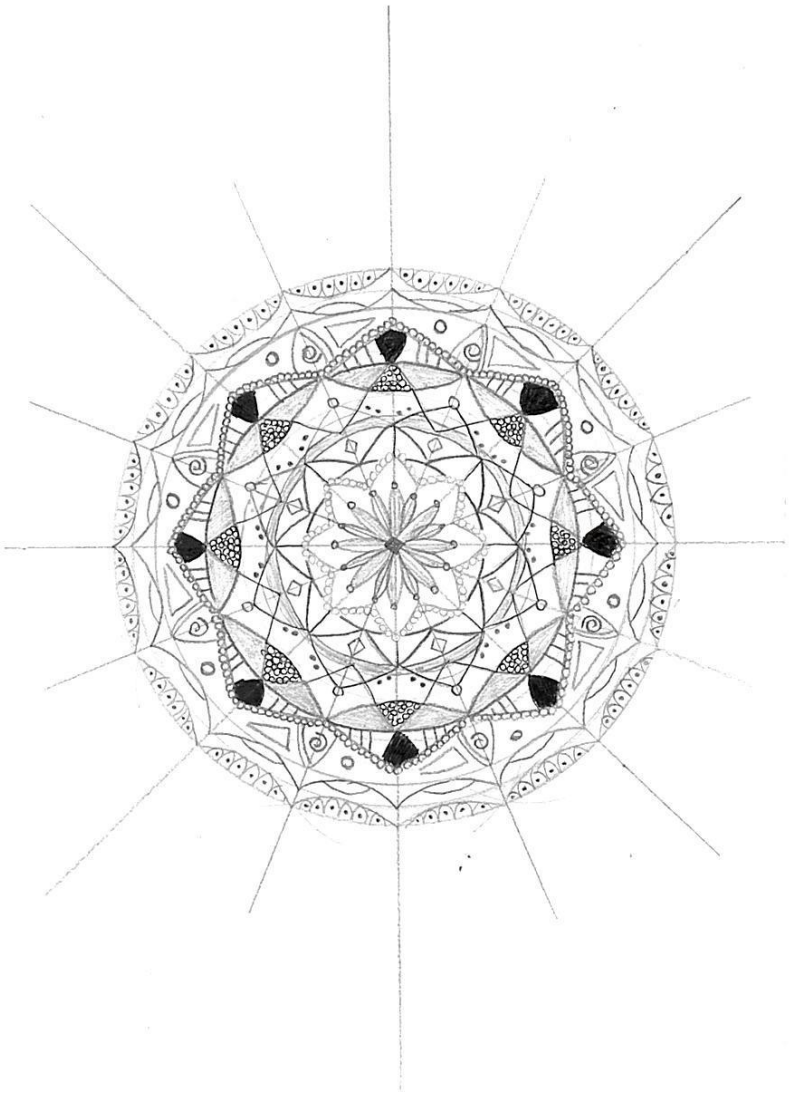

ВАПАЈ

Неко био је једном,
Опојна мира лука,
Буди моје далеко море.
Лагаћу те,
Да дајем ватру
Обрису обмане нове,
У пустој ћелији.

Спаси ме,
Прије него се удавим.

Нико ме не разумије.
Немају шта.
Нијесам добра или зла
Само одсјај слаб,
На боји крљушти камелеона.
Изградио је зидове дима
Да заштити своју отуђеност.

Све је изгубљено.
А још пљујем на сажаљење,
Дакле, постојим.
Злоба и лажни сјај,
„Помири се са тим!"
Слободног духа лом,
И „смиреност с временом долази."

Маске прозрене,
Урезане силом.

Још не могу,

Пригрлити их празне,

И свјесно с вјером,

Оживљавати улогу,

Са савјешћу чистом.

Пркос – још једна глупост.

Неко је једном,

Био празна нада,

А ти преокрет пажње.

Волим те,

Јер још те не разумијем.

УСПОМЕНИ

Сиви септембар,

Па још један,

Ређа се дан за даном,

У једноличном ритму.

И проклети свијет јури, неуморно и страно,

Бесциљна журба,

Заобилази ме,

Не осјећам је... више.

Можда јесам заиста,

Са неког далеког

Блиставог неба,

Прошараног топлином

Ал' још живим у оном,

Изблиједјелом нашем,

Гдје пролазимо загрљени,

Занесени у ноћи,

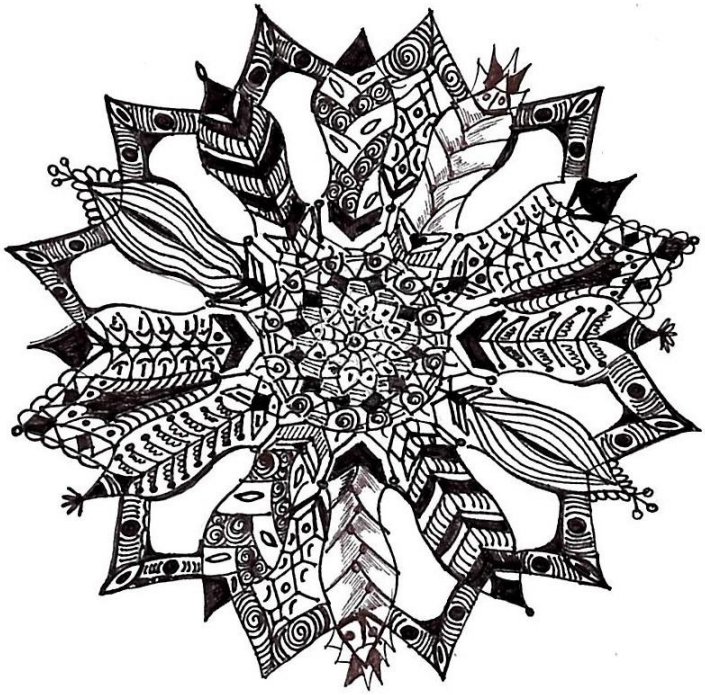

Не марећи за свијет

Још ме има, у осмијесима,
Прашњавим страницама,
Прелистаним у обмани туге,
Већ хиљаду пута.

И одлутам некад,
До твојих топлих руку,
Очију снених и усана врелих,
И корачамо изнова,
По оном старом путу,
Прекривеном златом,
Тек увелог лишћа.
Корачамо тако,
Испреплетаних прстију,
Волећи се као никад више.

И истим жаром роде се опет,
Све безбрижне среће,
Времена нашег.

И говориш ми нешто,
Док немарно климам главом,
Несвјесна да је
Наш сат откуцао...
Крај.

И пролази свијет,
Брзо попут мисли,
Часовници темељно даље
Лупетају своје.

Знам не бисмо се

Сад ни препознали.

О, хоћу да знам како

Усмртити чежњу.

САМОСВЈЕСНО

Правим се да нисам,

Црнило рутине,

Устаљени темпо,

Сахрањени снови.

Кад бројиш у жалу

Дане без топлине,

Прожете трепетом

Неизвјесног сјутра.

Бољке више нису,

Тек пролазне тишине,

И са друге стране пакла

Не чека те свјетло

Воља је уморна напукла,

Кад сјај у оку

Не хрли у даљине

Неисказаног сјенке

Печате судбине.

Страх од смрти

Ништа је до

Стрепња над животом...

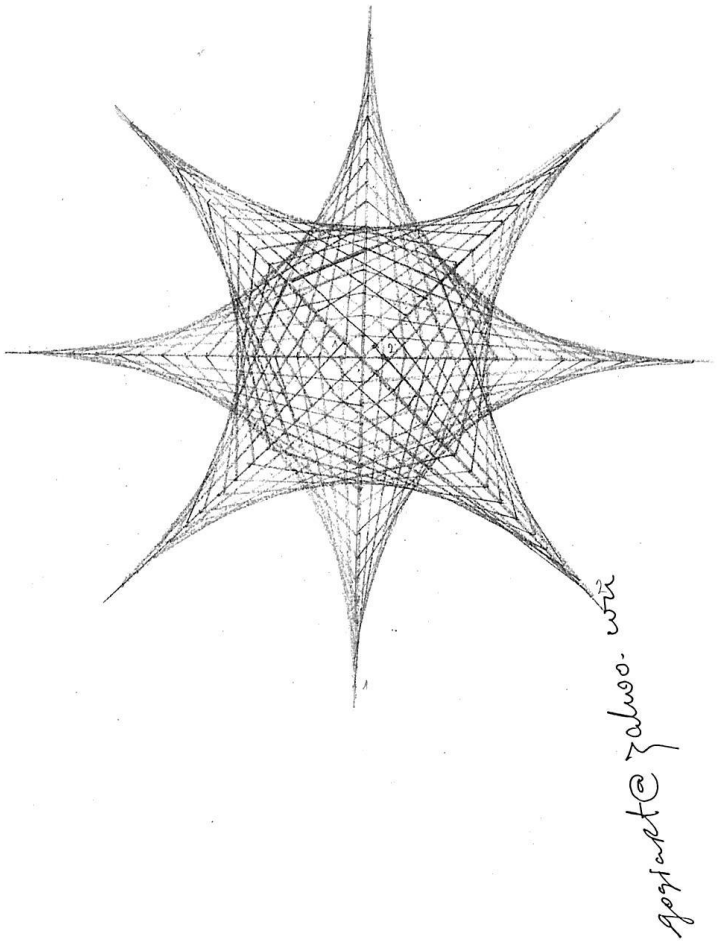

Ђорђина Балетић, Iф

ПОТРАГА

А вољела сам те, не могу рећи да нисам.
Био си дашак Сунца сваком мом дану,
прамен косе који грије лице.
Био си мирис који каже: „Све ће бити у реду".

Убрзо си постао моје прољеће,
вољела сам прољеће.
Знам да си ти волио море, живио си за њега.
Ја море нисам могла да ти пружим.

А онда, онда си нестао.
Не замјерам ти, тражиш нешто што ћеш надам се наћи.
Али, ко ће сада бити свјетло мом дану?
И да ли сам од сада ту само ја?

Лана Љешковић, Іл

МУЗИКА ЗА ДВОЈЕ

Кишовити дани, небо оловне боје,
Обала, клупе и неке пјесме болне,
А зар не би било лијепо да се двије душе споје,
Да имаш некоме посветити стихове своје...

Јесен је жута, баш ту покрај пута просула
боје своје, у мутној локви стојимо осликани нас
двоје, док је вјетар пјевао за нас.

Пролазе дани, нешто брже него прије,
Схватили смо можда да нам стало није,
Могла је то бити сјајна ноћ,
Ал ме туга мори па сам морала поћ'.

Сад је пуна луна,

Иста она клупа, звјездано небо,

само не свира вјетар већ гитаре струна...

Нејра Турусковић, Iф

У ВЈЕШТИЧЈИ САТ

Отреси своје жеље са руку,

љубави несаломљива.

У овај вјештичји сат

дирам себи нечије туђе усне

јер ме ноћас не чује

ни народ,

ни богови.

И ти клекни пред олтаром

неправде твоје, моје слабости.

Поклони се и покори.

Обузима ме необјашњиви немар,

а бог ми се похлепно смијеши.

Теа Мандић, IIф

NIGHTMARE

Everyday I ask myself

"Am I a bad person?"

When somebody cries at night

Am I the reason?

Harmless jokes, turned into something more,

Is that the reason someone's throat is sore?

They always ask "Do you even care?"
But they don't realise my life's a nightmare

We're all hurting
We all cry
We are all on the edge to say goodbye
All the feelings are filled to the top
All it needs to overflow is a little drop

Keeping everything bottled up inside
I guess that gives us a sense of pride
Being honest is hard, it's easier to lie
"All is fine, all is fine"

I might be all happy on the outside
But I'm burning on the inside
Everything is lovely,
But I'm dying slowly

They always ask "Do you even care?"
But they don't realise my life's a nightmare

We're all hurting
We all cry
We are all on the edge to say goodbye
All the feelings are filled to the top
All it needs to overflow is a little drop

I swear I try
I can't help but cry
I feel like dying
But I keep on smiling

All is fine, all is fine

That's a lie, That's a lie

Јелена Мирановић, IIc2

ЛУТКА

Мој одраз у излогу

Лутка пластична

Лица згрчена

Ја тужна

Саркастична

Ниже низ улицу

Пас луталица

Апатрид

С ланцем без кућице

Да окренем главу на другу страну

Другарица

Лутка пластична

ИЛУЗИЈА

Како је драгоцјено срести те

Не слутиш

Каква је храброст то рећи

Ћутиш

То је илузија

Моје бреме

Коб

Пресуда

Кукавица

Лудим

КЛУПА

Урезана имена

Снови обећања

Датуми путовања

Патње и свађе

Као и лажи

Све памтим

Јер ја сам „Наша клупа'

Сви ви незнанци

Који сте ме знали

Тако сте ме звали

„Наша клупа”

За понеког пијанца

И конак сам била

Клупа из парка

Сада спава

Испод нове боје

Још сам иста

Она стара

Како ме може звати

Строго чувана тајна

УЗАЛУДНА ПЈЕСМА

Једном ће твоје јутро

Да ти сване туђе

Њи ће руке хладне

Ко сунце што уђе

Биће спремне моје жртве узалудне

Траве суве

Зара Жугић, IIф

БОРОВИ

Ми смо борови на дивљем вјетру.

Једно срце спојено са двије загрљене крвне везе

које се чврсто држе да се не прекину.

Два бића која дишу у истом ритму,

звук који се провлачи у буци.

Ми смо борови на вјетру који удара без сажаљења.

Једна мека мисао, нераздвојива веза.

Ја – узрок, ти – посљедица.

Ја – питање, ти мој одговор.

Ја – емоција, ти – додир.

Ми смо борови на суровом вјетру,

Савршена ријеч која не умире

која значи све,

која се не говори

нити пише.

ЛИЦЕ

Затворених очију

љубим ти лице.

Знам баш сваки детаљ.

Знам твој прћасти нос...

Знам мјесто на образу гдје си најрумења...

Узбуђен због твојих сочних усана,

чело ти меко пољубим...

Отварам завјесу својих очију да бих

плутао твојим меденим очима...

...само твоје капке видим

и нема ме негдје на дужици твојој.

ПОРУКА

Лампица на телефону.

Зелена, плава.

Црвено јако жари.

Ужарена стријела.

Око.

Грешка!

Нека грешка! Телефони се кваре!

Погрешан број...

или...

само зезање неког вируса?

Свијетао екран.

Откључање...

да ми не промакне нешто,

ХД дисплеј,

Бог у прстима...

требам сваки пиксел!

Инстаграм иконица...

Па нека небитна објава, реклама...

Ма не... неко тражи домаћи, опет...

Пита за најбољи аутфит,

најбољу слику да објави на мејн,

објави стори након пуно времена,

или...

дијели базфид квизове

да видим која сам врста сира!

Порука?

Порука?!

Порука!

Слатки ваздух гори у крвотоку...

и струји до сваке ћелије...

од ћелије ватра до сваке митохондрије...

од митохондрије до атома...

од атома до сваког протона...

ПРАЗНИНА

Прекида на комаде

хладни сабљасти вјетар.

Пробијају грубе очи

црних оштрих, игластих борова.

Таласи продоре у кожу и пакосно трују.

Црно сунце леди арогантно испод себе.

Угљено небо лако заробљава и мучи.

Тишина јако притиска, крволочно пије крв.

Вријеме полако убија...

Уклесан у сиви пијесак безосјећајне плаже,

посматрам скамењене тмурне облаке.

Љубав се заледила у лету – само што не пукне,

ријечи су непомичне, беспомоћне,

сјећања су ме напустила и отишла далеко.

Прамен наде – мрак који ме обавија као змија.

Прљав је ваздух. Гуши...

Ружан је видик. Одвратан.

Зао је мир. Искварен.

Биједан је језик – бескористан.

Желим да те додирнем.,

кажем ријеч – двије,

макар помислим нешто

но се моје мисли губе у великој празнини

у којој си негдје ти.

СТРИЈЕЛЕ

Погледе гађам као стријеле

на балкон високи,

на твоје суве, испуцале усне,

на твоје замрзнуте трепавице,

на образе од дивље трешње,

на ледено плаве очи...

центар своје мете.

Матиа Пренкочевић, IIф

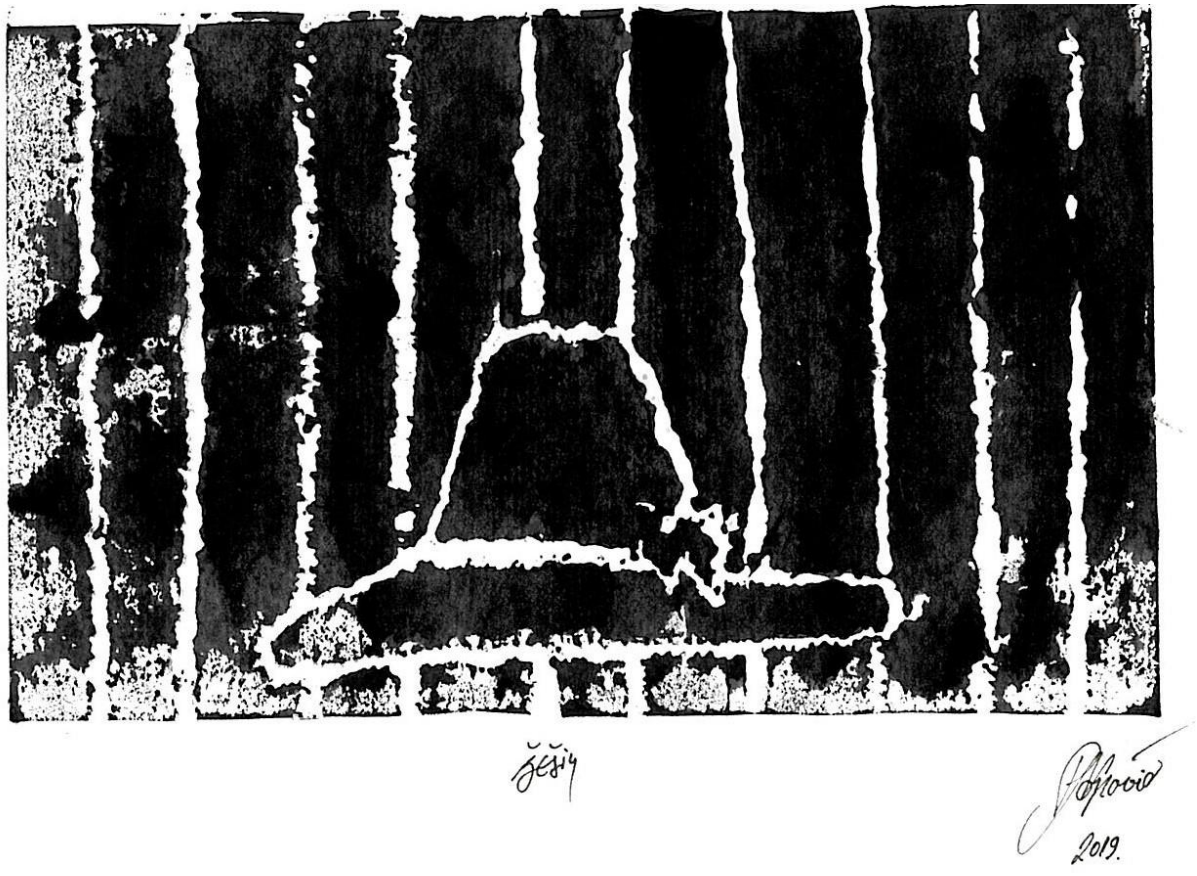

Вриједним сматрам

Ери де Лука

Вриједним сматрам сваки облик живота,

снијег, јагоду, муву...

Вриједним сматрам царство минерала и блистава сазвежђа.

Вриједним сматрам вино док год оброк траје,

Необавезан смијех; умор оног који штедио се није,

двоје старих који се воле.

Вриједним сматрам оно што сјутра ни вриједити неће,

а што данас ипак вриједи барем мало.

Вриједним сматрам све добивене ране,

Вриједним сматрам штедњу воде,

поправљен пар изношених ципела,

ћутање у прави час,

хитање на звук вапаја у помоћ,

питање за дозволу прије сједјења,

осјећање захвалности без памћења разлога.

Вриједним сматрам знати показати гдје је сјевер у соби;

име вјетра што веш суши.

Вриједним сматрам пут скитнице,

Осамљеност калуђерице,

стрпљење осуђеног, штагод да је згријешио...

Вриједним сматрам ријеч „волјети“

и претпоставке да творац постоји.

Па ипак, пуно овог вриједног

никада нисам упознао.

Considero Valore

Erri De Luca

Considero valore ogni forma di vita, la neve, la fragola, la mosca.

Considero valore il regno minerale, l'assemblea delle stelle.

Considero valore il vino finché dura il pasto, un sorriso involontario,

la stanchezza di chi non si è risparmiato, due vecchi che si amano.

Considero valore quello che domani non varrà più niente

e quello che oggi vale ancora poco.

Considero valore tutte le ferite.

Considero valore risparmiare acqua, riparare un paio di scarpe,

tacere in tempo, accorrere a un grido, chiedere permesso prima di sedersi,

provare gratitudine senza ricordare di che.

Considero valore sapere in una stanza dov'è il nord,

qual è il nome del vento che sta asciugando il bucato.

Considero valore il viaggio del vagabondo, la clausura della monaca,

la pazienza del condannato, qualunque colpa sia.

Considero valore l'uso del verbo amare e l'ipotesi che esista un creatore.

Molti di questi valori non ho conosciuto.

Марија Остојић III-Б

ПОНЕКАД И НЕ ПРИМИЈЕТИМО ДА СЕ ПРИЈАТЕЉСТВО РОДИЛО

ОСМИЈЕХ КОЈИ КУПУЈЕ

У животу тако некако бива: упознамо многе људе, и добре и лоше, и лијепе и ружне, и глупе и мудре... Када наиђе неко ко ти пружи руку када ти је тешко, заголица срце неким својим поступком, будеш захвалан што су вам се судбине среле.

„Хеј, друштво, јесте ли видјели нову фацу у школи", упитала нас је узбуђено Мина. Знатижељно смо је гледали док нам је препричавала разговор који су водили дежурни професор и родитељи „фаце". Звоно нас је упозорило да каснимо и прекинуло наше кикотање. Ужурбано смо ушли у учионицу и убрзо након тога ушао је и разредни старјешина. Иза њега се појавио и већ чувени нови ђак. Док је разредни уписивао час, добила сам прилику да га пажљиво погледам и скенирам.

Дјеловао је као обичан и скроман момак. Ништа на њему није било необично. Плаве очи су се криле иза маркираних наочара за вид, тако да нијесам била сигурна да ли је стидљиво спустио поглед или нас је кријући гледао и „анализирао". Стајао је усправно са укрштеним рукама испред себе. Тако је дјеловао виши од свих у одјељењу. А можда је то било зато што је имао густу и накостријешену црну косу која је подсјећала на афро-фризуру. Лице му је било невјешто избријано са ту и тамо понеком бубуљицом. Одмах су ми се свидјеле изблиједјеле фармерке и мало преширок дукс ројалплаве боје. А патике су биле посљедњи крик моде. Једино што ми се није свидјело било је то што је с времена на вријеме цупкао у мјесту као да га нешто жуља. Није дјеловао нервозно (ако занемаримо необично цупкање), или се та нервоза крила иза широког осмијеха који нам је упутио.Тим осмијехом ме је купио јер ми је дао знак пријатељства и испунио ми срце топлином и сигурношћу. То је био осмијех који се не може ни купити, ни позајмити, ни украсти јер је то нешто што нема вриједност, осим када се даје. Преплавио ме је онај осјећај када схватиш, без иједне ријечи, да ти је неко сродна душа. Након тога могао је рећи било шта, мене није могао обесхрабити и разочарати. А рекао је: „Здраво свима! Ја сам Данило, и ваш сам нови друг."

Понекад и не примијетимо да се једно пријатељство родило, али када се то догоди, треба бити срећан и пажљив. Треба га његовати и чувати као најњежнију биљку – да нам што дуже траје.

Вања Вучетић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

СРИЈЕДА

Била је сриједа. Никада их нисам волјела. Мокрих патика сједим и гледам кроз прозор, помно пратећи капљицу кише како се спушта низа стакло. Ријечи рофесора ме заобилазе, али мисли лете једна преко друге − боре се која ће прва. Побиједила је она о љету. Иронично.

Зачу се продоран звук куцања, праћен падањем хемијске. Сагнух се да је дохватим, посљедња ми је. Чистећи је о фармерке, ударих главом о клупу. Дивно! Нестрпљиво чекам да разредни каже шта има, па да се вратим сањарењу.

– Добар дан свима, извините што вас прекидам, ово је нови ђак нашег одјељења.

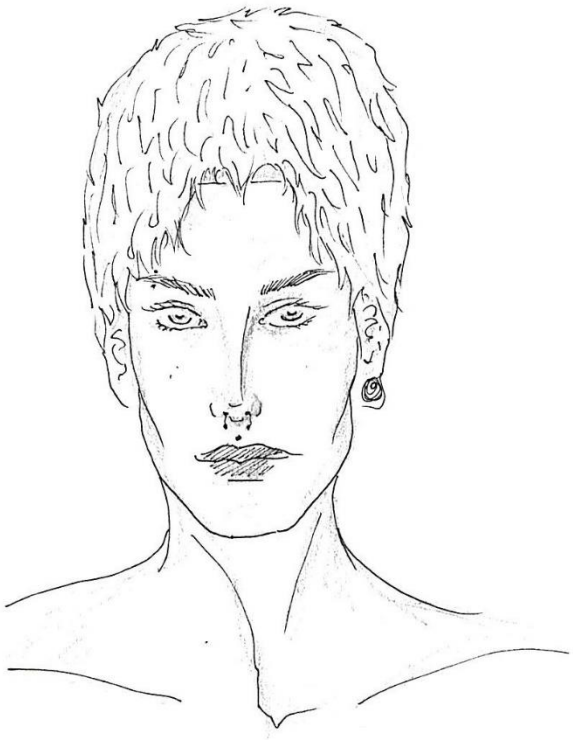

Проклета хемијска и моје шупље руке! Пар сочних псовки ми бјеше на врху језика, али се ипак суздржах. Гледам час у хемијску на поду, час у призор испред табле. Код врата разредни, насмијан, а са његове лијеве стране жбун коврџаве косе, црње од ноћног неба. Очи плаве, свјетлије од звијезда. Глас нам је, за сада, био свима непознат. Лаганим кораком се ново лице упутило ка клупи иза мене, али не прије него што је застало и дохватило ми хемијску. Захвалила сам се трапаво, а заузврат добила најљепши осмијех.

Сриједа је прешла у петак, петак опет у сриједу. Дан за даном сам гледала те плаве очи, замишљене и пусте, а већ сљедеће секунде топлије од било којих других. Најљепше су, ипак, када упијају књигу испред себе, док паучинаста шака стрпљиво окреће лист. Касније је сриједа прешла у ко зна који дан, није ни било битно. Данима сам грабила да чујем сада већ познати глас, помало храпав, али веома миран.

Давне сриједе прво ф бијеше слагалица за коју нико није ни слутио да јој фали један дио. Давне сриједе прекинух да је мрзим. Давне сриједе дође жбун црне коврџаве косе и плавих очију.

Ена Беговић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

ТРЕЋА КАБИНА ТОАЛЕТА

Волела бих да слушам професорку. Међутим, мисли су ме толико чврсто шчепале да на све само климам главом јер је то једино што могу. Не знам колико дуго ми руке грчевито стежу унутрашњу поставу џепова. Доста је. ,,Професорка, мени сада почиње проба, смем ли да изађем", упалило је, као и сваки пут.

Ушла сам у трећу кабину тоалета јер је она једина могла да се закључа. Толико нисам марила ни за шта да нисам ни погледала је ли поклопац веце шоље прљав, већ сам га само снажно залупила. Склупчала сам се и почела да плачем. Брана у мојој души се распала и сва до тада сузбијена осећања почела су да плаве моје биће. А нико није ни приметио! Осећала сам се као трули орах који изгледа потпуно здраво. Нежељене оцене, лош однос с родитељима, незадовољство собом, све је једно друго претицало. Тихо сам јецала.

,,Па шта ја уопште радим", бесно сам упитала хладан ноћни ваздух. ,,Мислим да би требало прво да се смириш.", одговорио је дубок мушки глас.

Скаменила сам се. Није звучало подругљиво, али сам ипак била забринута, можда ме је снимао, можда му је ту и друштво, можда… Тај низ ,,можда" прекинуло је: ,,Не брини, нећу ником рећи, али озбиљно: шта није у реду?"

Звучао је искрено, а мени је било потребно да се неком исповедам. Почела сам да причам, а он је слушао. Давао је одличне савете. Није говорио оне испразне фразе попут: ,,Све ће бити у реду", и пажљиво је бирао речи да ја не бих нешто погрешно протумачила. Утешио ме боље него ико, икада. Онда се нашалио на свој рачун, и напетост је пала. Да нас је неко посматрао, помислио би да смо луди јер свако са своје стране врата стоји и смеје се из срца. Његов глас је био толико мио и пријатан, а оно о чему је говорио толико занимљиво да нисам хтела да прекине. Открили смо да волимо исте књиге и музику. Преко неслагања око омиљене песме прешли смо уз доста оног дечјег, шаљивог задиркивања...

Ко зна када бих погледала на сат, да ме мама није позвала и наредила ми да будем код куће у року од пола сата. Морала сам да изађем. Сада је узбуђење било то што ме преплавило. Ниједно моје замишљање њега нисам могла да укопим са његовом причом. Нисам више смела да чекам и широм сам отворила врата. Тоалетом је одјекнуло: ,,Молим, па то си ти!" Била сам у толиком шоку да сам руком прешла испред лица два-три пута да бих проверила да ли умишљам. Али не, то је стварно био он. Глас ми се и на почетку чинио помало познат, али су друге ствари биле пре̋че, па сам на то потпуно заборавила.

Момак из мог одељења, с којим сам до данашњег дана разменила укупно пет речи, ако и толико, стајао је испред мене и смешкао се. Увек је био веома повучен и тих. Облачио је неупадљиву одећу, а слушалице је толико носио да су се неки шалили да су му прирасле уз тело. Скоро ни са ким није говорио. Био ми је, штавише, чудан и нисам имала никакву жељу да га упознам. Ох, каква би то само била грешка! А његове очи, како је могуће да их нисам запазила?! Те зелене, враголасте очи, пуне пролећног живота… Како их тек сада примећујем! Па онда његове усне, чини ми се да никада нисам видела тако слатке усне… Његов смех пренуо ме је из маштања. Сигурно је приметио колико сам се загледала у њега. Срдачно сам му се захвалила, а онда смо се загрлили и још се нисмо пустили.

И дан-данас нас можете пронаћи како се смејемо и чаврљамо на нашем месту,
код треће кабине ве-це-а, која једина може да се закључа.

Нина Рачета, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ЈЕДНЕ ЉЕТЊЕ ВЕЧЕРИ...

Као и протеклих година, први септембар најављивао је ново поглавље у мом школском животу. Навикнута на ова јутра, нисам ни слутила да ће ми једно наизглед обично отварање врата уљепшати дан.

Бука у учионици, наслоњена на клупу посматрам љубавне цитате, исписане црвеним маркером. У једном тренутку, пажњу ми одвлачи шкрипа врата коју чујем упркос гласној причи веселих гимназијалаца која одзвања осмицом.

Улази у учионицу дјечак тамног тена, стоји пар минута крај врата и чин се као да посматра озарена лица другарица из одјељења. Гледам у њега... Неки глас изнутра говори ми да познајем те смеђе крупне очи које красе, по свему судећи, новог ученика нашег одјељења. Пристојно обучен дјечак, оставља утисак паметне особе пуне самопоуздања. На први поглед изгледа као неко ко ће ми заиста прирасти срцу.

Након што је погледао на сат, случајно су нам се срели погледи. Срамота ме је при помисли да је незнанац, који сада иде ка мени, схватио да већ пар минута процјењујем његове правилне црте лица. Знам да је можда непристојно анализирати и доносити суд о некоме прије него што га упознам, али овога пута је, ненамјерно, било тако.

Замолио ме да сједне на столицу до мене, што сам, наравно, прихватила. Има неке урођене господске манире, којима је за кратко вријеме успио да освоји моју пажњу. Код њега је све природно.

Док чекамо разредног да дође, водимо симпатичан разговор. Има ту нечега чудног у њему, а опет неописиво привлачног…

Зове се Никола и каже да је пет година живио у Француској због природе посла својих родитеља. Иако дуго није био у држави, тако лијепо говори о животу у Паризу. На моменте, опијена љепотом његовог изражавања, нисам обраћала пажњу на тему о којој је говорио. Међутим, не само да се лијепо изражава, већ говори о интересантним доживљајима из којих се да примијетити да му је читање омиљени хоби. Касније смо размијенили мишљења о музици, позоришту и плесу.

Говорим му о томе како мало дјечака воли и зна да плеше у Црној Гори. Покушава да демантује оно што сам рекла и тиме ме враћа у прохладну љетњу ноћ када сам присуствовала једној плесној вечери.

Био је на салса журци и да је одушевљен умијећем свих плесача који су били тамо... Као да га однекуд познајем, као да ме управо он, све вријеме наводи да то мислим. Загледавши се мало боље у њега, сјетила сам се тих очију и покрета који су ми оставили траг у сјећању. Наравно препознала сам га, плесали смо салсу те вечери... Те ноћи, држала сам за руку странца, а ноге су ми саме пратиле његове кораке. Сјећам се само кафених очију које су зрачиле позитивном енергијом на плесном подијуму испод ведрог неба. То је био он... Каква случајност...

Иста шкрипа врата прекинула је наш разговор, најавивши почетак часа. Гледали смо се, а очи су нам се сијале попут звијезда на небу у ноћи када смо отплесали наш први плес. Без једне ријечи, знака или додира, знала сам да ће ми овај познати странац окренути нови лист у животу ...

Нађа Лаловић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ДЈЕЧАК ПЛАВИХ ОЧИЈУ

Уобичајена суботња гужва, први викенд распуста, на пијаци са мајком купујем јагоде.

Гледам плавооког високог дјечака са рупицама на образима док задиркује и засмијава људе који уморно стоје за тезгом.

,,Који би се то лузер могао дружити са *њим*", упитах саму себе.

Чим сам дала новац руменом пиљару, своју пажњу са њега усмјерила сам ка пролећну што се налазило у мојим рукама и кренула пут куће…

Прилазим својој будућој школи носећи свједочанства, дипломе и остала потребна документа. Стојим у реду да их предам кад се испред мене створи фигура познатиог плавооког дјечака. Безуспјешно се буним и непосредно послије тога изнервирана одлазим кући, размишљајући како се дан који је требало да ми буде најузбудљивији претворио у мору. Примијетивши моје намрштено лице, другарица ме упита: ,,Замисли да на крају упаднеш у одјељење баш са њим!"

,,Ха-ха-ха, боље да не замишљам", одговорих јој кроз иронични смијех…

Тужна јер више нема одлазака на море, излажења сваке вечери, спавања до подне, али истовремено срећна и узбуђена због оно доба које они чија смо дјеца називају најљепшим периодом у животу… Изгубљена у огромном простору, не успијевам да нађем учионицу број 27 и, као и обично, касним… Након безуспјешног тумарања ходницима, угледам завучена врата са траженим бројем урезаним у њих. Улазим, онај што сједи за катедром престаје да говори, сви усмјеравају главе ка мени, а он… он једини без друга у клупи незаинтересовано типка у телефон не дижући главу. Ужурбано се извиних, и сједох на то преостало мјесто у задњој клупи.

Након двадесетак минута сви се запутише пут врата, док намрштени плавооки дјечак остаје да сједи мрмљајући. ,,Рекао си нешто", упитах га. ,,Као да је тебе уопште брига", уз уздисај рече дижући главу, допуштајући ми да угледам познате плаве очи. Овога пута у њима нисам видјела враголасто, неживљено дијете, већ чисту тугу. ,,Замисли да јесте", одговорих. Као да је чуо оно што није очекивао, нестрљиво рече: ,,Ја исто волим јагоде, и извини…" А ја, такође чувши неочекивано, опет сједох поред њега. Разговарали смо све док нас радница није удаљила из учионице. Било је то пола сата које је промијенило мој живот…

Држим руку плавооког дјечака, сад већ момка, ходајући црвеним тепихом. Чујем звук блица школског апарата, коментаре оних иза рампе, али глас који ми говори: ,,Очигледно си ти тај лузер", одзвања у мојој глави. Тај исти глас након три и по године одлучила сам да замијеним овим: ,,Ти нијеси лузер, ти си побједник!"

Мој пријатељ је посебан, и то у сваком смислу те ријечи. Посебан је јер те са толико љубави и снаге загрли да сваки пут осјетиш како ти се кости у тијелу смрскају. Посебан је, јер му увијек полази за руком да те разведри и, упркос лошем дану, успијева да ти измами осмијех на лице. Посебан је, јер само он може разумјети твоје глупе, нимало смијешне шале. Посебан је, јер зна гдје је граница. Посебан, јер разумије сва моја расположења и све моје срећне и суморне тренутке. Умије да ме саслуша, и заокружи моју причу.

Он, тако савршено несавршен, неизмјерно духовит, неописиво великодушан и спонтан мене чини најсрећнијом особом и кад сам у његовом друштву, осјећам се као да смо нас двоје сами на овом свијету.

Зара Жугић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

ЛИЦЕ КОЈЕ ПРИПАДА НЕКОМЕ ЧИЈЕ ИМЕ ЉУДИ НЕ ПАМТЕ

Нико није примјетио да је једног обичног четвртка још једна црна глава сједјела међу нама.

Испрва се чинило да се ни по чему није разликовала, нико се није мучио ни да је пита одакле је дошла. Можда је нису ни примијетили.

Поглед ми је случајно побјегао њој. Нисам схватила да је не познајем док јој нисам видјела сасвим обично лице, оно које изгледа као лице које припада некоме чије име људи не памте.

Ипак сам наставила да је гледам. На њеном столу биле су само шкицана возна карта и стара свеска упрљана кафом. Носила је дуги старомодни капут и гледала у даљину као што стари људи понекад раде. Њене очи су биле старе очи дјетета које би тихо сатима сједило у возу и упијало предјеле које би видјело и оне које је звало домом. Можда је одрасло баш у том путовању које га је довело нама.

Црна глава је сигурно чувала неку тајну залуталу из минулог доба под кључем на тавану своје душе.

Нико је није загледао довољно да примијети како су јој очи необично црне и како јој сјенка постепено бјежи са свјетлости.

Сљедећег дана је Црна Глава ишчезнула заједно са својом сјенком. Нико је никад нијеспоменуо, а ни ја се не усуђујем.

Често ме ноћу пробуди тишина да ми упозори душу на тог духа неког мртвог времена, или једноставно на парче необично луцидног сјећања.

Године ће проћи и на тавану ћу наћи свежањ старих писама упрљаних кестењастим траговима времена и кафе, а међу њима неколико црно-бијелих фотографија.

Сјећања ми у хладном налету пролазе пред очима. На фотографији једна Црна Глава замишљено гледа кроз окно купеа воза на призор који ми не изгледа као ништа до густа магла.

Теа Мандић, Iф
(шк. 2018/19. г.)

ТРЕНУТАК

Јутро је. Пада ситна киша. Ваздух је загушљив, толико густ да би лакше било жвакати га него удисати. Аларм. Буђење. Први је септембар, а притом и понедјељак! Не може горе!

Долазим до школске капије и размишљам да ли да крочим напријед и осудим себе на готово читаву годину робије, или да једноставно побјегнем главом без обзира, купим краву и цијели живот једем млијеко и хљеб и миришем на сир, као моја тетка са села. Прилазе ми лица и поздрављају ме, и не стижем да донесем коначну одлуку. Иста лица, нека са новим фризурама и кармином, али иста. Загрљаји и пољупци... без емоција, потпуно празни. И није ми било јасно чему се ови људи толико радују. Размишљам о кругу док ми гласови причају о својим занимљивим животима. Круг је био мој живот, ако се то може сматрати животом. Досадан и једноличан. Једноставно – круг... Све до тог тренутка.

Био је тренутак. Тако кратак, а довољно дуг. Тренутак када ми је поглед запео у његову црну локну. Стајао је на улазу, сасвим сам. Озареног порцеланског лица, као да је управо купљен из неке продавнице лутака. Био је другачији од мора истих људи. Као да је грешком дошао на нашу планету, у овај град, школу, на тај степеник. И свакако, био је човјек, имао је очи, ноге и руке, али имао је и поглед, ход и покрете који су били посебни, мени потпуно страни. Трепнула сам. Очи су престале да пеку. Гледала сам га већ пуна два минута, погледом јагњета пред клање, а мој убица био је лептир, или два-три лептира у стомаку. Тада су мисли почеле да се гомилају и ниједна није хтјела да сачека свој ред. Упорно сам гурала у страну мисао да сам се заљубила. Може ли то бити љубав? Она је вјероватно превелика да стане у тренутак, или два минута. Да ли је? Нешто свакако јесте било. Нешто неописиво!

И док је у мојој глави трајала свађа, неочекивани тренутак се опет десио. Степеница! На поду сам! Срце лупа и хоће да искочи! Можда би ми тако и било лакше! Чујем струјање крви у ушима, и погани кикот. Сузе су кренуле и нисам их могла зауставити. Мисли су ме гушиле, и за све сам кривила проклети понедјељак. И док сам лежала тако беспомоћна, обливена знојем, угледала сам нечију руку. Услиједио је лагани осмијех (једини који је вриједио тога дана) и реченица која је била узрок многих непроспаваних ноћи: „Здраво, ја сам Марко. Чекај, помоћи ћу ти!"

Био је то он, Марко порцеланског лица, и био је то једноставан осмијех и реченица, али изгледа да најкомпликованије ствари настају из онх најједноставнијих. И изгледа да живот јесу тренуци, кратки, али измијене читав ток ријеке.

И тако је све почело, али нешто се и завршило. Круг се завршио. Изгледа да и кругови имају крај, али тек тада почиње живот, какав нисам ни могла да наслутим тог загушљивог и кишног јутра.

Анастасија Мојашевић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

ДОШАО ЈЕ С КИШОМ

Звук грмљавине и крупних капи кише парао ми је уши. Мисли су ми биле препуне свега и свачега, изузев предстојеће школске године.

Увијек сам мрзјела кишу и оно што остане иза ње. Највише ме је нервирао стереотип да има нешто романтично у њој. За тренутак сам промијенила мишљење када је учионицу испунио мирис непознатог парфема, који је долазио од стране, чини ми се, не мог вршњака, са плавом косом до рамена. Као да је грмљавину замијенио цвркут птица када сам му видјела плаве очи, које као да могу усмртити цијели свијет само једним трептајем.

Прошло је годину дана како је ђак нашег одјељења. Мишљења о њему су и данас различита. Већина га види као недруштвеног, стидљивог момка. Он је, заправо, само у свом свијету, у којем не жели много особа. Према другима је заиста арогантан и има крајње недопустиво понашање. Сматра да нико не би разумио умјетност коју воли, књиге које чита, музику коју слуша, поезију коју пише. Један је од много заинтересованих, међутим, часови су му препрека да буде у свом свијету. Професори то, наравно, не допуштају, а у његовом погледу могу да видим тугу изазвану сваким повишеним тоном. На часу га углавном нађем деконцентрисаног и изгубљеног, што за резултат има слабе оцјене. Често не прихвата туђа мишљења, из чега произлазе бројне свађе. Чак и препирке са професорицом.

Ако изузмемо пргаву нарав, цијенила сам његов карактер, због којег сам се радовала сваком школском дану. Међутим, стварност је другачија. Убрзо сам сазнала да више нећу моћи да се губим у бескрају његових очију боје свемира и дубоком, продорном гласу. Свима нам је саопштио да мора да се пресели због велике пословне прилике својих родитеља. У том моменту сам била сигурна како га више никад нећу видјети. Након његовог одласка, разлика у одјељењу се сваким даном све више примјећивала. Био је неко ко би нас знао све насмијати, а када изађе из учионице, са слушалицама у ушима би сјео у неки ћошак и посветио се својој поезији.

Он је био у причи која сама по себи није велика, али траг који је оставила у мени је неизбрисив. А ја? Ја поново мрзим кишу.

Нада Јовановић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

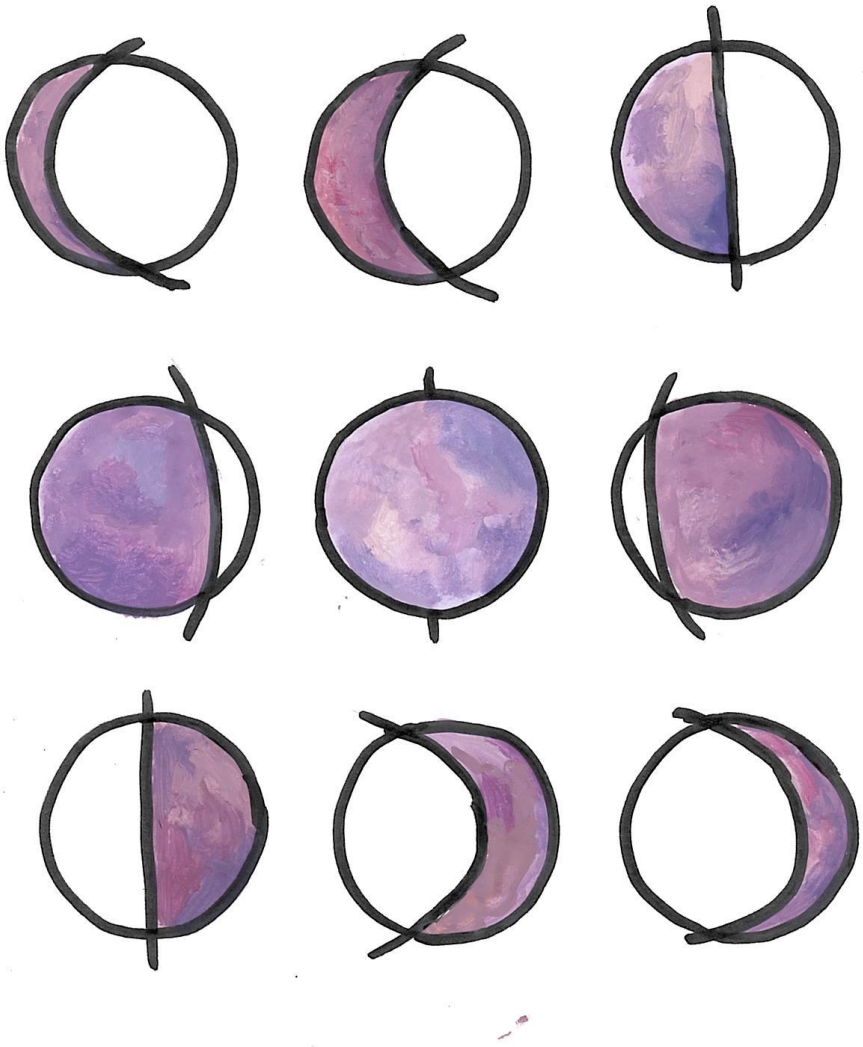

ФОТОГРАФИЈА

Спремам се за одмор и бирам књигу која ће ми правити друштво. Са полице ме дозива позната „Дјевојка с поморанџама”, узимам је, а из њених корица испада фотографија. Враћам се у прве септембарске дане другог разреда гимназије... Разредни улази у учионицу и преставља нам новог ученика. Погледи су нам се срели, изгледа ми познато, покушавам да се сјетим. . . Да! То је момак с којим сам се сударила на улазу у школу. Био је изразито висок, тамне косе и свијетлог тена, обучен у црно. Његов изглед и став поручивали су да нема жељу да му се прић̈е, зато је у старту неправедно осуђен од одјељења.

Не знам шта је мене толико заинтересовало, можда зелене очи које се сањиво смију, наспрам којих су све друге дјеловале безбојно. Схватих да непрестано гледам у њега откако је ушао, као и да је он то примијетио. Упутио ми је помало усиљен осмијех и сјео у посљедњу клупу. Замишљено је гледао кроз прозор, а затим остатак часа провео цртајући нешто, као да нико око њега не постоји. Тако је данима проводио часове, док сам ја смишљала начине да му прић̈ем. Био је сам у свом свијету, и није га занимало оно ван њега.

„Какав умишљенко”, коментарисали су остали, али нисам се обазирала, већ сам скупила храбрости и дошла до њега. „Шта то црташ?” Одговорио је, и не погледавши ме: „И да ти кажем, не би схватила.” Разочарана одговором, вратила сам се на своје мјесто.

Претпостављам да се осјећао лоше, јер ми је на једном одмору пришао и извинио се због свог одбојног понашања. Иако сам била изненађена, много сам се обрадовала, нећу лагати. Започели смо разговор и испоставило се да смо заправо врло слични. Волимо исту музику, књиге, филмове... Док смо причали, имала сам осјећај као да га познајем одувијек. Сваког дана постајали смо све ближи. Убрзо смо сваки велики, мали одмор, сваки изгубљни час проводили заједно, чак смо почели да дијелимо клупу. И док трепнеш, постали смо најбољи другови. Одавао ми је своје најдубље тајне...

Кроз дјетињство, он и његова породица стално су се селили, па није могао да стекне много пријатеља. Чим би успио да се зближи с неким, дошло би вријеме да поново оде. Тако је почео да црта. Стварао је измишљена бића, која су била његови пријатељи, и увијек је могао да их води са собом у својој дебелој црној свесци. Била сам привилегована да их видим и по детаљима сам могла примјетити да је сваки нацртан с много труда и пажње. Било ми је драго што је подијелио све то баш са мном. Наш однос остао је непромијењен до краја средње школе. Једно другом били смо највећа подршка и ослонац у гимназијским данима.

Повратак у ово вријеме измамио ми је осмијех на лице. Одмах узимам телефон, укуцавам добро познат број, јавља се, не стиже ни да проговори јер ја сам већ увелико почела да причам: „Нећеш вјеровати чега сам се сјетила!”

Милица Станић,Iф

(шк. 2018/19. г.)

ПОНЕДЈЕЉАК, ДАН КОЈИ МРЗИМ

Септембар 2019. године, други. Понедјељак, дан који мрзим! Звоно аларма у пет ујутру није помогло у поправљању мог расположења, тако да сам дошла у школу веома изнервирана. Вриска другарица (иако су се видјеле прије два дана) није ми нимало пријала. А онда сам угледала два пара плавих очију која су ми одмах измамила осмијех на лице. Биле су то моје најбоље другарице Алда и Василиса. Започеле смо разговор,али моје мисли су одлутале јер сам управо видјела најсавршеније људско биће како улази у двориште. Био је то изразито висок момак атлетске грађе, кратко ошишане црне косе и великих очију боје чоколаде које су бацале топли поглед по непознатим лицима у дворишту. Стао је сам код другог дрвета у десном дрвореду. Звоно је зазвонило, рекла сам другарицама да крену на час, и да ћу их ја стићи. Скупила сам зрнце храбрости и пришла непознатом младићу. Пружила сам му руку и са великом дозом самопоуздања рекла: „Јована, драго ми је!” Он је само ћутао. То је било црвено свјетло, и погнуте главе кренула сам на час.

Ах, та славна учионица број осам! Случајно бацих поглед на сат, који је показивао да је тренутно 7:50. Па ја касним на час двадесет минута, све због пропалог покушаја упознавања! Улазим, извињавам се професорици што касним и заузимам мјесто поред Василисе. Имала сам огромну потребу да избацим „бијес” из себе, па сам кренула све да причам својој савезници у рату с оцјенама. Сигурно сам говорила прегласно, јер смо по казни премјештене у прву клупу, што није први пут. Онако, из љутње, бацам свеске на клупу и забадам нос у њих, уз помисао да ми се ништа горе не може десити, да је понедјељак дефинитивно најгори дан, и да ту чињеницу ништа не може промијенити. Онда – куцање. Помислих да је то само дежурни ученик који ће рецитовати о нечему што ме не занима, тако да се нисам трудила ни да подигнем поглед, док нисам осјетила гурање лактом. Кренула сам да одбрусим нешто, али Василисин знак да подигнем поглед био је и више него довољан да овај дан буде још мало гори, ако је то икако могуће. Заједно са директорицом у учионицу је ушао момак који ме је одбио! Директорица нам је саопштила да се зове Гога, и да

долази из Грузије. Такође, рекла нам је да не разумије наш језик, па је питала да ли има добровољаца који би му показали школу и помогли му док се не снађе.

Руке дјевојчица полетјеле су у ваздух, јер су га и оне сматрале неодољивим. Сви су подигли руку осим мене, јер сам се и даље осјећала повријеђено због онога у дворишту. И у мору прелијепих лица филолошког одјељења, он је изабрао баш мене! Да ли се осјећао кривим или је то урадио како би ме још више испровоцирао? Рекла бих ово друго, јер је натјерао моју најбољу другарицу да сама сједне у задњу клупу и да се изолује од остатка одјељења. Одмах сам кренула да се свађам, али упркос томе он није хтио да ме послуша. То је само био један талас у мору наших свађа и препирки. У току сљедећих недјељу дана спријатељио се са свима осим са мном, тако да сам пустила остале да му помажу око домаћих и учења нашег језика. Само сам начула да је дошао у Подгорицу како би остварио свој кошаркашки сан. Ја обожавам кошарку, али пошто је већ оставио веома лош утисак на мене, нисам хтјела да започињем било какав разговор. Коначно, дошао је и тај петак. „Будућност" игра против „Реала" из Мадрида, и то је била утакмица која се не пропушта. У школи је било поприлично досадно и одбројавала сам сваки минут који се ближи до огромне количине среће и адреналина. По доласку, сјела сам на своје мјесто и почела да гледам загријавање кошаркаша „Будућности".Нисам могла да вјерујем својим очима! Гога игра за Будућност, и то са 15 година?! Утакмица је прошла одлично јер је Будућност добила, а Гога је дао највећи број поена! Осјећала сам се веома поносно што идем у одјељење са кошаркашем свог омиљеног клуба! Био је то први пут да нисам могла да дочекам понедјељак, јер сам тада планирала да пробам да обновим односе са Грузином. И „кликнули" смо на прву лопту! Од тада смо најбољи пријатељи.

Никада не треба судити о књизи по корицама. Увијек постоји нова шанса. Стекла сам новог пријатеља ког красе искреност, брижност и одличан смисао за хумор. Почела сам да обожавам понедјељак!

Јована Уљаревић, Iф

(шк. 2018/19. г.)

У СВИЈЕТУ ФИЛМА...

ЂАВО НОСИ ПРАДУ

У граду који не спава све је по мјери: од уштогљених небодера, мириса новоштампаних часописа, бљештавих булевара до величанственог погледа на Кип слободе. Док ја кризирам пред екраном тражећи добар филм, за задати приказ Њујорк се дотјерује и шминка.

Кад би се метропола Америке погледала у огледало, видјела би се тачно у филму *Ђаво носи Праду.* Мјесто сваке уличне контуре је пажљиво одабрано, попут ципела запослених Миранде Присли. Она води закон на земљи, симбол савршеног, чувени модни часопис *Писта.* Није ни чудо што име „Миранда" потиче од латинске ријечи *мирандус*, што значи *дивна*. Сушта супротност савршеног свијета је млада новинарка Енди, која се нашла у идеализованом паклу љепоте.

Као прваци у Гимназији, Енди учи да се бори са потешкоћама новог свијета. Поглед на мора детаља су јој страни, а Миранди је то кључ савршенства, те подсјећа на сокола који види даље од других. С временом и кроза задатке, попут тражења необјављене књиге *Хари Потер,* открива себе упркос жељи да напусти посао асистенкиње. Уочава чар гардеробе, а и право лице америчког друштва, гдје ако успијете у послу, лични живот постаје занемарен. Сваки позив с посла додатно погоршава Ендину везу са Нејтом – ликом који је показатељ колико се Енди промијенила.

Након што је „продала душу за пар Џими Чу ципела", Енди почиње да личи на ђавола овог филма Миранду. Добија око за нити сваке хаљине коју види и показује да је спремна на све како би постала успјешнија, што видимо када прихвата да присуствује недјељи моде у Паризу умјесто своје колегинице Емили.

Чувши Мирандину реченицу „Свако жели да буде као ми", Енди се осјети немоћно што је дозволила да посао диктира пут њеног живота, а сазнаје да, у ствари, може да бира. Даје отказ и излази из свијета моде, сналажљивија и са новим погледом на све око себе.

Свакодневница је, попут ноћи препуне звијезда, грађена од сићушних детаља које су неискоришћено, бескрајно богатство, а за које нам је потребно да издвојимо пар секунди...

Матиа Пренкочевић, IIф

ИЗМЕЂУ КОРИЦА КЊИГЕ...

ЈУСТЕЈНА ГОРДЕР, „ДЈЕВОЈКА С ПОМОРАНЏАМА"

Јустејн Гордер је рођен 1952. године у Норвешкој. Овај интелектуалац, аутор новела, кратких прича и књига за дјецу студирао је скандинавске језике и теологију на универзитету у Ослу.

Његово најпознатије дјело, роман о историји филозофије „Софијин свијет", преведено је на преко четрдесет језика, а штампано је преко 30 милиона примјерака широм свијета. Са супругом Сири Даневиг установио је Награду „Софија", која се од 1997. сваке године додјељује инситуцијама или појединцима који дају значајан допринос очувању животне средине и одрживог развоја и улажу напоре у подизање свијести и остваривање алтернатива савременом развоју људског друштва.

Роман о Георгу, петнаестогодишњем дјечаку, чији се живот у потпуност мијења када добија писмо од оца, који је умро када је дјечак имао четири године.

Читам резиме, који ме нимало не привлачи у односу на наслов књиге. Помислих да превише личи неком пасусу из уџбеника географије, прије него опису књиге која има посебну душу…

Да, говори о петнаестогодишњем дјечаку, али овај роман је много више од тога. Говори о животу, свијету и човјековој улози у њему, о времену, чекању, свемиру, звијездама, бумбарима, поморанџама. Овај роман, за мене, представља живот.

Али је отац написао цијелу ту дугачку приповијетку за мене. Написао је причу о Дјевојци са поморанџама да је прочитам када будем довољно одрастао да могу да је разумијем. Написао је писмо за будућност.

Писмо, које је Георг нашао у својим старим црвеним колицима, мијења његов живот. У расплету, дјечак говори како је порастао за само једну ноћ, како је након читања писма свијет почео гледати другим очима.

Чак не знам ни колико година имаш сада, док ово читаш. Можда имаш дванаест, или четрнаест, а ја, твој отац, одавно сам постао прошлост.

Док сам читала првих неколико страница књиге, нисам ни слутила да ме писац води у необичну причу која, нажалост, има тужан крај. Све вријеме се помиње да је живот бајка, и управо је и овај из романа представљен попут једне бајке. Но, немају ли бајке срећан крај?

Шта је ова велика бајка у којој живимо и коју свако од нас доживљава накратко? Можда ће нам свемирски телескоп помоћи да једнога дана схватимо боље природу ове бајке. Тамо далеко, иза галаксија, налази се можда одговор на питање шта је човјек...

Причу о Дјевојци са поморанџама откривамо заједно са Георгом и читајући ову мистерију буде нам се, осим питања ко је дјевојка са поморанџама, бројна питања... Признајем да је чудно добити писмо из прошлости за будућност, и најежим се на саму помисао да једнога дана и мени може стићи неко такво писмо!

Дјевојку са помораџама Јан Улав упознаје када јој испада велика кеса са поморанџама у трамвају. Изгледа да је ово прича о љубави на први поглед, за коју многи мисле да не постоји и да никада није ни постојала...

Можда се ниједна друга врста интимности не може упоредити с два погледа која се сусрећу с истом сигурношћу и одлучношћу и једноставно одбијају да се пусте.

Тога дана Георгов отац креће у потрагу за црвеном вјетровком. Потрага, када не знате ништа о ономе што тражите, заиста дуго траје...

Али ако су очекивања била велика, и разочарања су била бројна.

Кроз мисли му пролазе разна питања... Прати невидљиве трагове, размишља о непознатој дјевојци, замишља њен живот и свакодневицу. Након пар случајних и помало, може се рећи, неуспјелих сусрета, ипак не одустаје...

Знао сам да потиче из неке друге бајке с потпуно другачијим правилима од оних која су овдје важила. Знао сам да је била шпијун у нашој стварности.

Након извјесног времена, неочекивано му стиже разгледница из Шпаније која буди још питања... И она мисли на њега? Како зна његово име? Како зна његову адресу?

Сусрет који ће се заправо највише памтити је онај на тргу Плаза де ла Алијанса, када удаљени, мистериозни љубавници, проналазе једно друго.

Не мислиш ваљда да само ти трагаш? И ја сам дио ове приче. Наравно да нисам само лептир кога ти треба да ухватиш.

Након пола године, сликарка и студент медицине почињу заједнички живот.

Само сам положио руку преко сребрне шнале на њеном потиљку и рекао да ћу бити изузетно поносан да живим са једним умјетником.

Вјероватно је и вријеме да се открије ко је Дјевојка са поморанџама...

Али, у сваком случају су постојале двије врсте људи. Постојала је дјевојка са поморанџама, и постојали смо ми остали.

Вероника, Георгова мајка. У писму, отац му описује како су се упознали, колико су времена провели трагајући једно за другим, да би касније сазнали да су пријатељи из дјетињства. Ко није раније схватио ко је Дјевојка са поморанџама, њен лик открива када отац пита Георга за слику стабла поморанџи која се некада налазила у дневном боравку.

Она је одређивала правила. Имала је укус ваниле. Коса јој је мирисала на свјеж лимун... Требало је да видиш. Требало је да видиш како се њише градом. Требало је да видиш како се држи на изложбама. И требало је да чујеш како се смије...

Оно што је мене завело у овом роману је снага љубави... Умјетник је знао како да да моћ овом осјећању, а да ниједном искористи устаљене изразе!

Топло се осмијехнула, и тај осмијех, Георге, могао је да истопи цијели свијет, а да га је цијели свијет видио, имао би снаге да заустави све ратове и сва непријатељства на цијелој планети, у сваком случају би наступило дуго примирје.

Но, како сам већ поменула, свака бајка нема сретан крај... Када је Георг напунио четири године, оца му је одузела опака болест. Одлучује да напише писмо када сазнаје да је болестан, и поред љубавне приче, овај роман садржи и ону другу страну...

Вријеме, Георге. Шта је вријеме?

Само онај ко не умије да чита између редова, неће примијетити појам о времену који се у различитим облицима појављује у роману...

Стари људи мисле да имају више времена него мала дјеца која пред собом имају читав живот.

Отац је био заљубљен у звијезде, небо, васиону... Често је размишљао о моћи телескопа Хабл, често је и питао Георга за њега... Како чудно... Не желим ни помислити на то колико је само одговора и додатних питања имао петнаестогодишњак, али за разлику од Дјевојке са поморанџама, он оцу није могао написати писмо или разгледницу, није знао очеву адреса... Заправо, није могао стићи до ње.

На овом свијету смо само један једини пут.

Вријеме. Постојање. Смрт. Шта остављамо за собом када одлазимо?

Када, заправо, људи почињу да размишљају о свему? Када већ деценије испуне њихов живот, или када их нападне опака болест за коју не постоји лијек? Питам се колико ли је тешко када знаш да су ти дани одбројани, када чекаш да у једном моменту нестанеш са земље, као да никад ниси ни постојао...

Али сан о немогућем има своје име. Назовивмо га надом.

И све се надаш... Питаш се како је настао свијет, како лети бумбар, посматраш колико поморанџи постоји, али ниједна није иста... На крају се запиташ... Када је већ требало да умрем, зашто сам уопште живио?

Не губим само свијет, не губим само све људе и ствари које су ми драге. Губим самог себе.

Изгледа да научници једино нису успјели да истраже смрт, а смрт је човјеков највећи страх! Изгубити свијет... Изгубити све људе за које си живио и који неће поднијети твој одлазак... Изгубити самог себе... Вјероватно човјека у једном моменту убију сопствене мисли, које предухитре посљедњу фазу било које болести, или су заправо наше мисли и свијест о нестајању посљедња фаза сваке болести?

Отац, свјестан свога стања, поставља сину велико питање, које и читаоце наводи на дуго размишљање...

Питам те поново. Шта би одабрао када би добио прилику? Да само кратко вријеме живиш на Земљи, а да те затим, након неколико година отргну од свега, да се више никада не вратиш? Или би се захвалио и одбио понуду?

Имаш само ове двије могућности, таква су правила. Ако изабереш да живиш, изабрао си и да умреш.

Како то протумачити? И да ли је свијет у очима свих људи једна неоткривена бајка?

Зар цијели свијет није једна бајка од које застаје дах?

Ја бих ипак протумачила разна питања Георговог оца на другачији начин...

Једнога дана морамо да откријемо шта је овај свијет.

Мислим да људи не знају и не обраћају пажњу на вриједност живота и постојања уопште. У свакодневној трци и журби, изгубили смо смисао за праве вриједности, доживљаје и људе око себе. Живот нам се претворио у такмичење у којем се гледа ко је бољи, ко има више... Није ли сврха живота живјети, а не преживјети? Многи људи управо то и раде... Преживљавају. Када смрт закуца на врата, тек тада размишљају о свијету, о ономе што су могли, а нису урадили, о бојама, свемиру, градовима, биљкама, о љепоти коју нису примјећивали, док нису схватили да им је дошао крај...

Да, у праву си, пишче, ако изаберемо да живимо, бирамо и да једнога дана умремо. Али треба проживјети живот до смрти, а не преживјети. Разлика је само у једном гласу, али у значењу је неупоредива!

Вријеме, шта је то? Нешто што нам измиче из руку, или нешто што треба да искористимо да живот, који живимо смо једном, проживимо срећни, радујући се што уопште постојимо на једном парчету Земље?

Јер, ко смо ми који овдје живимо? Сваки појединu човјек је попут живог ковчега с благом, препун мисли и успомена, снова и чежњи.

Нађа Лаловић, IIф

ЏОРЏ ОРВЕЛ И „1984": КАКО СЛОБОДА УМИРЕ?

(1984, Ободско слово – Нова књига, 2015, стр. 265)

Орвелова генерација интелектуалаца, која је живјела током Првог свјетског рата и Велике кризе, била је опсједнута апстрактним и великим шемама за које су вјеровали да могу спасити човјечанство. Неки су били радикални комунисти, неки одани бранитељи фанатичког капитализма, а неки су обожавали нове ауторитарне режиме и жељели да заузму англофону сферу. Орвел је слушао и једно вријеме био заведен тиме, али с временом је постао поборник нечега далеко радикалнијег: потребâ, перспективе и ставова некога кога је он звао „обичним човјеком". Као и сви припадници средње и високе енглеске класе, није имао развијену свијест или знање о нижим класама, јер није долазио у додир са њима.

У аутобиографском роману *Нико и ништа у Паризу и Лондону,* говори о томе како је први пут дошао у контакт са нижим класама, и каже како просјечан енглески паб има више интелигенције и мудрости него што је међу студентима Оксбриџа. Свидио му се мањак разборитости и лицемјерја међу обичним људима које је упознао. Тада му се подигла свијест и љубав према њиховим животима. Касније се у Шпанском грађанском рату борио на страни анархије и комунизма, и тада је постао разочаран Совјетским Савезом, совјетским комунизмом и

револуцијом као концептом. О том периоду свог живота и својим увјерењима везаним за тај политички сукоб говори у књизи *Каталонији у част*.

Орвел није један од оних писаца који су стварали умјетност ради пуког естетског ентузијазма. У свом есеју „Зашто пишем" износи: *Посљедњих десет година сам највише желио да писање политичких расправа учиним умјетношћу. Увијек полазим од осјећаја за заједништво и поимања неправде. Кад сједнем да бих написао неку књигу, не кажем сам себи: „Сад ћеш да створиш умјетничко дјело. " Ја пишем стога што постоји нека лаж коју желим да разоткријем, неки чин на који желим да упозорим, па је моје основно настојање да ме се саслуша.*

Укратко, Орвел је знао да је његов задатак као писца да се осигура да озбиљна идеја пробије пут до обичног народа, а овај чин је изискивао нарочиту спретност и интелигенцију.

Тако су настала његова најпознатија дјела, *1984*. и *Животињска фарма*, критички настројене према тоталитарним системима које Орвел није подржавао. Иако је био ватрени поборник комунизма, био је свјестан да револуције упадну у замку својих идеала и окрену леђа својим првобитним замислима. Такав резултат се косио са Орвеловим вићењем једнакости међу класама. Одстрањивањем савремених људских мотива, он је и у роману *Животињска фарма*, који представља сатиру на Руску револуцију, пронашао начин да исприча причу о нама за сва времена, чак и за будућност. Орвел је овај историјски догађај изнио као бајку да би народу приближио мане владајућих система и да би свакоме његова поједностављена слика била доступна.

Алегорије се одавно користе да би се критиковали они који имају моћ, још ако је власт цензурисала дјела, јер је тоталитарни режим тражио од умјетника да уљепшавају стварност у својим дјелима. Међутим, неки умјетници, као Јесењин и Булгаков, нису се лако предавали забранама. И Џорџ Орвел се дуго мучио да објави књигу јер је то покушао током Другог свјетског рата. Нико није желио да објави ово дјело критички настројено према комунизму, да њихова држава не би упала у сукоб са Совјетским Савезом.

Његов најпознатији роман *1984*. је написан 1948. године и идеали који су владали тим временом се добро осликавају на Орвелово дјело. Идеја комунизма и тоталирарних режима, у њој је доведена до екстрема да би демонстрирала колико је под тим условима био бизаран, бесмислен и нелогичан. Представља свијет у коме људи обожавају оне који их тлаче, и прихватају безначајан живот под контролом власти. Орвел је писао сатиру, а био је мање или више свјестан да је визионар. Написао је антиутопијски роман који с временом само добија на популарности јер његово „пророчанство" наставља да се остварује.

Орвел је намјеравао да овај роман назове *Посљедњи човјек у Европи* зато што јунак ове књиге Винстон Смит и јест једини човјек у цијелом роману који би могао да се назове особом. За разлику од осталих људи у свом окружењу, он се и даље није сасвим отарасио навике из своје

младости, која се губи у тајанственој магли – жеље за индивидуалношћу, и довољно бунтовништва да има макар и празну свеску уза се.

У свијету *1984*, Винстон покушава да потисне своју бит јер је његов начин размишљана забрањен. Мора да се понаша у складу са правилима Партије, која су прерасла у општеприхваћена правила друштва, јер би, у супротном, био одведен и мучен да би се уклопио у уску кутију овог опресивног бирократског система. Свака слобода представља опасност за Партију, која држи народ уљуљкан у стварности које је она измислила како би лако владала.

Рухо у којем се Партија приказује свијету је Велики Брат, који преко телеекрана постављених у свим просторијама све посматра, у свако доба. Она нема потребе да прибегне мучењем, њен вид контроле је контрола мисли. Партија је фалсификовала цијелу историју да би затрла траг истини, а затим понављала једну исту лаж дотле да народ није више сигурно могао да каже да су два плус два заправо пет. На тај начин држе људе несрећнима, да би они искаљивали бијес у правцу у којем Велики Брат то жели, на нешто што им само привидно утиче на живот.

Ако се неко ипак усуди да барем у приватности своје собе пркоси правилима Великог Брата, чека га третман преваспитавања. Начин мучења је већином психички – вријеђањем и деморализацијом Партија тјера људе који су своји да мисле да нису у праву, да су као особе безвриједни, а затим и њихова лична увјерења. Људи у власти ће то радити док слободног човјека гротескно не претворе у још једног пиона, без икаквих посљедица по свијет. Партија зна цијелу истину о човјечанству, и баш због тога јој је лакше да лаже народ и тако га лукаво контролише.

Мада се у роману виде намјерно пренаглашене мане минулог доба тоталитарних режима, страшно је о што је и друштво 21. вијека описано на начин који нам никад не би пао на памет, јер смо навикли на свијет у коме живимо и срасли са неким искривљеним одликама нашег времена.

За почетак, Министарство истине систематски уништава језик док га не доведе до костура. Широк вокабулар и садржајне реченице су прва одлика културне и начитане индивидуе. У роману не постоје синоними ни антоними. На примјер, антоним од „добар" био би „мањедобар" или „недобар". Сакаћењем ширине језика, власт га своди на једноставне наредбе, скоро као псу, и ограничава људима досег размишљања. Циљ јој је да затупи народ до тога да су сви једнаки, немају језичких могућности за икаква слободна размишљања, а рутинским понављањем истих идеја (Два минута мржње, поред осталог) Партија ојачава, и једино може да опстане ако има поданике који јој се покоравају и прате, као стадо оваца.

Породица је у овој дистопији потпуно укинута. Партија подстиче вјештачки начин стварања дјеце и хладне односе међу члановима породице, јер нормалан људски живот значи срећу породице и појединаца који је чине. Дјеца шпијунирају чак и своје родитеље, који су поносни

ако их ухапсе због њихових притужби јер то значи да су подигли добре грађане, одане Великом Брату – Партији.

Џулија ради у Министарству истине, гдје штампа књиге порнографског садржаја када је потребно заслијепити народ и сакрити сплетке које влада жели да прикрије. А наш паметни телефон је исто што и њихов телеекран. Он увијек посматра, у исто вријеме прима и даје информације, говори нам како да се понашамо, шта је прихватљиво а шта није. Забава људи у тренуцима кризе државе своди се на чисти просталук. На крају крајева, не зову се највећи ријалити програми без разлога Велики Брат и (животињска) Фарма!

Партији је такође битно да држи народ у страху, а да то ни не примијете. Да ли сте икада примијетили да су вијести које се приказују на телевизији најчешће потресне и лоше? И у *1984.* у биоскопима се приказују само ратни филмови, као суптилни вид утјеривања страха у психу затупљеног народа, који се, несвјестан своје прошлости и будућности, томе смије.

Орвелов претходник, писац и есејиста Олдоус Хаксли, у својим антиутопијским романима имао је бољу визију о томе како би народ могао постати поробљен у будућности, мање бруталну од Орвеловог тоталитарног режима *1984*. Хакслијева главна брига је била у томе да ће хедонизам постати главно оруђе за тлачење друштва, јер ће се људи својевољно одрицати слободе у замјену за „чулна задовољства и бескрајну потрошњу". Туђи утицај и условљавање ће, прије него физичка присила, бити довољни за остваривање контроле над друштвом.

Нил Постман у својој књизи *Забављајући се до смрти: Јавни дискурс у Добу шоу-бизниса* показује супротности страхова Орвела и Хакслија: *Оно чега се Орвел бојао су били они који ће забранити књиге. Хаксли се бојао да неће бити разлога да се књига забрани, јер не би било никога ко би хтио да је прочита. Орвел се бојао оних који ће нас лишити информација. Хаксли се бојао оних који ће нам их дати толико да ћемо се свести на пасивност и егоизам. Орвел се бојао да ће се од нас прикрити истина. Хаксли се бојао да ће се истина утопити у мору небитности. У „1984", људи су контролисани болом. У ,,Врлом новом свијету", они су под контролом задовољства. Укратко, Орвел се бојао да ће нас оно чега се бојимо упропастити. Хаксли се бојао да ће нас оно што прижељкујемо упропастити.*

Хаксли приказује систем у коме су сви задовољни под чизмом власти. Орвел је био упознат са Хакслијевим идејама, и иако су обојица били против хедонизма, имали су другачије погледе на њега. Данас можемо рећи да је Хаксли боље предвидио будућност. Орвел је предвидио да ће сваки наш покрет бити праћен телеекранима, и да ћемо као хипнотисани себе да излажемо погледима Великог Брата. Али, оно што није предвидио је да ће нам највећи страх бити да нас нико не посматра.

Живимо у свијету масовног надзора, у којем пропаганда глатко пролази, у којем се ратови стално воде, са култовима личности политичких лидера на сваком ћошку. Знамо да корпорације попут ЦИА, Масона, Илумината и Ватикана постоје, али немамо представу о томе шта се налази иза тих имена, ко и на који начин контролише овај свијет. У међувремену, сваки дан се упуштамо у инстинктивна људска задовољства, превише заокупљени свијетом који постоји иза свих екрана да бисмо осјетили било какву врсту нелагодности.

Живимо у свом балону комфора, опсједнути трендовима и плитким свјетским скандалима, који нам зачас украду све вријеме дана, сасвим задовољни и поносни сами на себе. Антиутопија или утопија? Одлучите сами!

Извори:

1. https://www.britannica.com/biography/George-Orwell
2. https://www.britannica.com/biography/Aldous-Huxley
3. Neil Postman, *Amusing Ourselves to Death: Public Discourse in the Age of Show Business*, Viking Penguin, United Kingdom (1985).
4. Џорџ Орвел, *„Зашто пишем" и други есеји*, August Cesarec, Загреб (1983)
5. Aldous Huxley interviewed by Mike Wallace : 1958 (Full) : https://www.youtube.com/watch?v=alasBxZsb40

Теа Мандић, IIф

„ТИХА КУЋА" ОРХАНА ПАМУКА

Роман *Тиха кућа* турског писца Орхана Памука објављен је 1983. године. Говори о историји, религији и политичким превирањима у Турској у 20. вијеку, али и о трагичној судбини једне породице. Ипак, унутрашња превирања, сјећања и судбине главних ликова су главна тема дјела.

Ферит Орхан Памук је рођен у Истанбулу 7. јуна 1952. године. Студирао је архитектуру на Техничком универзитету у Истанбулу, али никада није завршио започете студије. Након тога уписује се на Институт за новинарство Истанбулског универзитета, гдје дипломира 1976. године. Памук почиње писати 1974. године, његов први роман *Џевдет-бег и његови синови*

осваја награду *Милијет прес*. Орхан Памук у својим дјелима најчешће говори о хисторији, политици, религији и друштвеним приликама у Турској. Поред тога, његов рад се осврће и на теме као што су смисао човјековог живота и трагичне судбине појединаца. Памукова дјела су изузетно комплексна и цијењена широм свијета. Године 2006. добио је Нобелову награду за роман *Снијег*, који се бави сукубима традиционалних вриједности и западне културе у савременој Турској.

Фабула романа *Тиха кућа* се у првим моментима читања чини веома једноставном. Два брата Фарук и Метин и њихова сестра Нилгун долазе у посјету својој баки Фатми, која живи у малом граду у близини Истанбула. Међутим, у позадини тихе и складне породице крију се тешке успомене, које бака поново проживљава у тренуцима самоће. Главни лик Фатминих сјећања је њен муж Селахатин. Иако већ одавно мртав, Селахатин је један од кључних карактера романа. Његова размишљања и идеологије се преносе на његовог сина, а касније и унука. Понесен идејом да може промијенити карактер, културу и увјерења Турске, он почиње писати енциклопедију, за коју сматра да ће просвијетлити Исток.

Селахатин не успијева довршити своју енциклопедију, а његова агонија и депресија, које утапа у пићу, убрзо прелазе на његовог сина као породична клетва. Унуци који су дошли у посјету баки нису свјесни породичне хисторије. Свако од њих, на свој начин, покушава пребродити свакодневне ситуације не знајући да су то посљедице прошлих дешавања.

Фарук жали за губитком своје жене и спас проналази у прикупљању хисторијских података из 16. стољећа и прекомјерном пићу, док Метин машта о одласку у Њујорк и покушава се уклопити у друштво привилегованих богаташа. Нилгун проводи дане на плажи и у дугим шетњама све док њен пријатељ из дјетињства не сазна да је, у ствари, привржена комунистичким идејама. Сва дешавања прати Рецеп, дугогодишњи слуга ове тихе куће.

Роман је подијељен у 32 поглавља, која представљају одвојене приче главних ликова романа. Главни ликови заузимају улогу приповједача, што омогућава читаоцу да има увид у размишљања и осјећања свих ликова појединачно и да сагледа дешавања из различитих перспектива. Овакав начин приповиједања помаже да се оствари присније однос између читаоца и ликова, као и да се читаоцу прикаже и друга страна приче. Тако унуци виде баку као сенилну и безопасну старицу која жали за неким прошлим временима, Рецеп зна њену сурову и окрутну страну, док она мисли да се сва дешавања тичу искључиво ње.

Дјело је написано на начин који дешавања из стварности, сјећања и размишљања преплиће и спаја у једну цјелину. Сјећања се прекидају свакодневицом, разговором или, једноставно, нечим што омета приповједачеву усредсређеност на успомену, док граница између стварности и маште нестаје. Аутор веома вјеродостојно описује и дочарава ток мисли јунака у роману.

„Мени вас је најзад ’Видите, бако, пролазимо поред Исмаилове куће. То је овде!’ само жао, али види шта кажу, Боже мој, ово је богаљева кућа, али ја не гледам, твоје копиле, знају ли, ја ’Рецепе, како је Исмаил?’ не знам и пажљиво ’Добро, Продаје лутрију.’ слушам, не, не чујеш Фатма.”

Наслов је ироничан и упућује на живот и судбину и породице и куће. Они наизглед живе у тихој кући, коју сви остали тако описују: „Они станују у оној старој кући. Чудној, тихој кући.” Међутим, испод површине налазе се многе тајне, које разарају породицу и уништавају њихове међусобне односе, а да тога нису ни свијесни. Аутор приказује како оно што видимо, врло често, није оно што се заиста дешава.

Као главни лик дјела издваја се Фатма, јер без ње не би било ни приче. Она је оно што повезује прошлост и садашњост, почиње и завршава причу. Преиспитујући своје поступке из младости, увиђа како њен живот није имао смисла. Свјесна је да не може ништа промијенити, али прижељкује нови почетак. Фатма се каје због својих поступака и покушава их оправдати на разне начине, говорећи како њен муж није био довољно способан, или како она никада није имала избора.

Фатма и Селахатин су припадници двије веома различите идеологије. Фатма је увјерена како једино религија може спасити човјека, а Селахатин је провео свој цијели живот покушавајући да убиједи своју жену како гријеши и да једино научна открића могу да у потпуности ослободе човјека. Они, заправо, представљају идеолошке сукобе тог времена у Турској, односно сукоб између традиционалног и модернистичког виђења друштва.

У роману се, поред осталог, преиспитује значај историје. Фарук истражује историју 16. вијека и наилази на многе занимљиве податке, али се упорно пита да ли историја има сврху и да ли је од користи живима. Нилгун, такође, разговара о томе са својим братом и оспорава његове идеје да је она само низ међусобно неповезаних чињеница.

Политичка превирања која се појављују у овом дјелу везана су за лик Нилгун, која потајно подржава идеје комунизма и чврсто се држи својих идеала. Лик Хасана, њеног пријатеља из дјетињства, осликава припаднике десничарског покрета у Турској, који насиљем постиже своје циљеве. Нилгун и Хасан на крају романа завршавају трагично, осликавајући бесмисленост својих поступака и политичких идеала.

Тиха кућа је изузетно интригантно и интересантно дјело. Роман дочарава појединости и емоције, тако да их се може осјетити као стварни доживљај. Читајући овај роман, врло брзо сам се нашла у неким прошлим временима, не тако давним, али потпуно страним. Приказ живота једне породице који са собом носи трагичне, али и комичне тренутке, у мени је пробудио различите емоције. Компликована прича испреплетена судбинама породице, хисторијом, политичким

идеалима и критиком друштва у себи крије безвременске идеје. Говорећи о животним препрекама које прате човјека, дјело пружа увид у психички живот ликова, њихова унутрашња превирања и дилеме, које сви имамо.

Лејла Хамбо, IVф

„БИХОРЦИ" ЋАМИЛА СИЈАРИЋА

Ћамил Сијарић је рођен 18. септембра 1913. у селу Шиповице код Бијелог Поља. Основну школу је завршио у Годијеву код Бијелог Поља, а затим је похађао Велику медресу краља Александра у Скопљу. У Београду је дипломирао на Правном факултету 1940. године.

Почео се бавити литературом још у средњој школи, када је објављивао пјесме у школском гимназијском часопису „Весник".

Романи и приповијетке преведени су му на: руски, бугарски, турски, албански, пољски, њемачки, француски и енглески језик. Неколико његових дјела је драматизовано и изведено у позоришту, на радију и телевизији.

Дјела: приповијетке „Рам Буља", „Наша снаха и момци", „Сабља", „Кућу кућом чине ластавице", „Путници на путу", „Кад дјевојка спава", „Зелен прстен на води", романи „Бихорци", „Конак", „Мојковачка битка", „Царска војска", „Рашка земља Расција".

О Сијарићевом књижевном дјелу је написано много осврта, чланака, есеја и студија, те неколико докторских дисертација.

За књижевно дјело Сијарић је награђиван бројним наградама, између осталих: Наградом Удружења књижевника Босне и Херцеговине, првом наградом за најбољи роман Издавачког предузећа Народна просвјета, 27-јулском наградом СР Босне и Херцеговине, 13-јулском наградом СР Црне Горе, Андрићевом наградом.

Умро је у Сарајеву 6. децембра 1989. године.

Писац Ћамил Сијарић је свој родни крај Бихор, његове људе и начин живота приказао на јединствен начин и кроз своја дјела вјечно га спасио од заборава. Његова проза спаја прошлост и садашњост општељудским трагањима и немирима. На први поглед, Сијарићева проза дјелује рустикално и сирово, судбински је везана за живот и смрт. Он нас води до Бихора, сликовито га описује, уводи нас у свој свијет, у своје мотиве. Суштина његовог казивања је човјек, са властитим временом, жељама и хтјењима, са својим усудом. Људска срећа ту је само сан, привид.

„Пред њим је лежала махала – мирна, мртва, слична гробљу. Из ланца понегдје залаје пас, запјева с плота пијетао. Кроз ријетку маглу роси ситна киша, колико да селом раскаља путеве и окваси Хаџијину чалму."

У његовом приповиједању два основна тока иду паралелно, један општи симбол и унутрашњи немир пред свијетом, и други – дубље уношење у судбину Бихора и његових људи. Сијарићеви јунаци носе самоћу као доминантну црту своје индивидуалности, самоћу бића које, окружено људима, пати.

Сијарић описује унутрашњу борбу човјека, са самим собом, са успоменама о претходној слави, са временом које пролази и новим, које неумитно долази, са оковима традиционалног морала. Желио је да простору Санџака – који најбоље дефинише Халимача из романа „Бихорци": „Ухвати нас за раме, повуци нас – земља ће се с нама заљуљати. " – подари један другачији и трајнији облик постојања, који траје колико и сама природа, сурова и благородна у исто вријеме. Слику о бихорском крају можемо добити и из Сијарићевог казивања гдје Бихор описује као „крај где се тешко живи а лепо говори".

„Био је дан мокар, јесењи, по доловима вукле су се магле, мртве, бијеле, чучале од јутра по потоцима, висиле доље над ријеком. Хаџија је газио каљавим путем, чувао од блата меке жуте чизме, гледао мокро, покисло село – оно тихо, мирно, полегло под дугом горовитом косом, куће ниске покривене сламом, слама црна, чађава."

Бихор је у Сијарићевој стваралачкој интерпретацији и мит и легенда, бол, страст и мука, чудесно јединство оријенталног и других свјетова. У суровим условима за живљење и опстанак, Сијарић је открио универзалну поезију човјекове вјечите глади за љепотом и сазњања смисла постојања, ону праисконску тежњу свих малих средина на свијету да превладају баналност живљења.

„Одавде се видјело цијело село, разбијено у мале махале, испод којих је, доље долином, текла сад мутна, широка ријека, на коју је кроз разбијен облак падало некадро јесење сунце. Из ливада дизала се пара, а над шумом, тамо преко воде, лебдјела руна сребрне магле сада свијетла, лака, стоје над мирном учавелом гором. (...)

Најзад хаџија поче да излази. Ишао је по селу и враћао посјете. Хатка га пратила до пред кућу – докле домаћица прати домаћина, па стала уз плот и гледа га, срцем пуним женских осјећаја.

Немој пасти, немој се убити – биле су њене посљедње ријечи. (...)

И сокак сине од Хаџије, од његове бијеле чалме, од зелене доламе, од жутих чизама. Ништа љепше плотови нијесу видјели. Цвијет се негдје откинуо, па пошао – чист, лијеп – такав се чинио Хаџија махалом кад га гледају са прозора, са вратница, кроз чвор на црним чађавим вратима. Село се тада повуче у се. Не свађа се, не псује гласно, и баш због тога што не псује – свијету постало некако тијесно, мир га неки тежак поклопио, мртав, и никако да се одријеши, да одахне, па да цикне и врисне – да буде свој. А ако се неко затече у свађи, тај одмах утоли. Причекај ти док прође Хаџија, па ћеш чути која си сорта! С Хаџијом је ишао Халимача... да се види ту уз њега, као барјактар под барјаком, јер он га је нашао и њему припада. Ходи му у стопу, а у себи мисли: Ово је моје ... Ова чалма... Погледајте добро, ви Рашљани, шта ја имам."

У роману „Бихорци" становици села Рашље осјећају страхопоштовање према Хаџији, ученом човјеку из свијета, па и према оном сметеном и скоро неупотребљивом какав је овај у

роману. Није прилично безвјерне Бихорце Хаџија никада импресионирао цитатима из Курана, него другом причом, у којој је сигурно боравило заводљиво оријентално приповиједачко искуство за којим су чезнули. Хаџија из романа „Бихорци" готово и да није лик у пуном књижевном значењу, него само особа која својим простим присуством у Рашљу омогућава аутору да отвори мноштво других судбина, да скине тајанствени вео, под којим се вјековима скривао за друге мало познати живот, сиров, али не мање узбудљив, и на свој, можда припрости начин, окренут одгонетању тајне живота, смрти, трајања и смисла човјековог биствовања на земљи.

„О Халимачо, о роде мој, де набавите селу хоџу. Изаћи ће село из вјере, подивљаће, о Халимачо.

И Рашљани су тражили хоџу, него хоџе скупе, траже много. И нова година, па нова цијена. Слабих има на сваком кораку, но слаба неће. Наиђу тако па питају:

Мерхаба ти, брате у вјери.

Мерхаба, хоџа.

Молите ли се богу?

Ми не, вала. Сем једног јединог, а и тај је умро.

И хоџа продужи.

Однекуд се прочу неки хаџија мало поскуп али добро учен. Халимача му поручи да дође. Добиће све што је хоџи потребно: и меко да легне, и масно да једе."

Хаџија је црн, спечен, мек, немоћан и танушан. Такав, он постаје предмет игре других личности и пишчевог хумористичког захвата. Насупрот Хаџије је Халимача, планинац, мишљу, крвљу и осјећањем везан за земљу, способнији је за живот и сурову борбу са другим људима. Писац се није задовољавао да даје слику само спољашњих манифестација, већ га је више занимала људска драма ликова у којој се резимира, симболички постављена, мисао о трајању и умирању.

„Првих дана Хаџија никуд не изађе. Сложио је ћитабе и уредио, па сјео уз прозор и читао. Хтио је да се одмори од пута. Изјутра код њега навале Рашљани, чучну на пете покрај врата, па докони, у ове кишне јесење дане, затуре питања о Арапима: какви су и ношња каква им је, каква им је стока, је ли млијечна, и угаре ли њиве за кукуруз. Ако је било вријеме молитви, Хаџија их позове да клањају, а они тада, с малим изузетком, зажале што су и долазили, кад их нико није вукао за уши и лијено, када су му већ пали у руке, дизали се и стајали у ред. (...)

И најзад су престали да долазе. Скупа му прича. Али су га сви цијенили, јер миран је, и паметан, и обучен лијепо, друкчије но они, па имају што нису имали: Човјека с Ћабе, хаџију, и с њим ћитабе."

Даје се сликовит приказ Рашља:

„Кућа кућу дозвати не може. Нека полегла уз стрмину, друга се спустила низ поток, трећа улазила уз шумарке или се скупила уз храстов гај. Свака нашла мјесто завјетрено, и ту траје – старо, мрко, убијено временом, и сва једнака.” Потенцира се изолованост и самоћа која се крије иза разбијених и расијаних ситних сеоских кућа, умртвљеност наивног и топлог, изолованог и свијета затвореног самог у себе.

На крају, можемо рећи да је захваљујући Сијарићевом роману „Бихорци” његов родни крај Бихор, о којем су и у самом Бијелом Пољу, као центру шире регије, постојале мутне и недовољно јасне представе, постао познат и препознатљив на простору ондашње Југославије.

Селма Керовић, IVф

ЕРНЕСТО САБАТО, „ТУНЕЛ”

Ернесто Сабато рођен је 24. јуна 1911. године и сматран је за најзначајнијег аргентинског писца, заједно са Борхесом и Кортазаром. Био је италијанског поријекла. Докторирао је физику и филозофију. Науку оставља 1945. године и почиње да се бави књижевним радом.

Његов опус чини неколико есеја, критика и једна трилогија (романи *Тунел* (1948), *О јунацима и гробовима* (1961) и *Абадон, анђео уништења* (1974)). Комбинујући одлике егзистенцијализма (*Тунел*) са елементима магијског реализма (*О јунацима и гробовима*) и наративним техникама карактеристичним за постмодерну (*Абадон, анђео уништења*), Сабато је створио јединствен и непоновљив литерарни калеидоскоп и заслужено је сматран за једног од најзначајнијих писаца друге половине 20. вијека. Славу је стекао већ захваљујући свом дебитантском роману, задобивши похвале утицајних писаца (и личности) тог времена, а остао је значајан и данас, упркос томе што није имао нарочито богат опус. Преминуо је 30. априла 2011. године, два мјесеца прије свог 100. рођендана, од бронхитиса.

Протагониста, а уједно и приповједач, Хуан Пабло Кастел ментално је обољели сликар. Постаје опсједнут женом због њиховог идентичног погледа на једну од његових слика. До тада убијеђен да га нико на свијету не схвата, Кастел долази до закључка да је једино Марија Ирибарне способна да разумије сваки дјелић његовог ума и душе, а то је закључио јер је једина од свих посјетилаца обратила пажњу на ћошак слике, који приказује жену која гледа кроз прозор, чиме је исказао своју усамљеност и несхваћеност. У Марији види особу која је свој живот провела у тунелу идентичном и паралелном његовом. Хуана ће од свега рационалног постепено одвајати опсесивна љубав према њој. Случајни сусрет на изложби ће га убрзо учинити убицом, а њој ће промијенити живот. Марија ће прво постати жртва љубоморе, а затим и жртва злочина из страсти.

Кроз ретроспекцију је, у 38 ненасловљених поглавља, градацијски приказан прелазак Кастелове љубави и очараности у болесну опсесију, мржњу и љубомору. *Постојала је једна особа која ме је могла разумети. Али то је управо била особа коју сам убио.* (Ернесто Сабато 2003:10) Главни мотиви у *Тунелу* су лудило, покретачке силе у нама којих нисмо свјесни, универзално питање моралног и неморалног. Овај психолошки, криминалистички роман залази у мрачне и недовољно откривене тунеле људске психе и истражује, између осталог, и један од најјачих нагона – бијес. Несвјесно, подсвјесно, мржња и љубомора узроци су овог злочина из страсти. Хуан Пабло Кастел своје мисли користи као средство којим ће поплочати пут ка сопственом уништењу. Пут кроз *Тунел* нас не води до његовог излаза и свјетла, већ задире све дубље у Кастелову мрачну, уврнуту и немилосрдну душу. Упркос томе, или, можда, управо због тога, прича је интригантна.

.У сваком случају, био је само један тунел, мрачан и усамљен: мој тунел, тунел у коме је протекло моје детињство, моја младост, цео мој живот. А на једном од оних прозирних делова каменог зида видео сам ту девојку и наивно сам веровао да је ишла другим тунелом, паралелном мојем...

(Ернесто Сабато 2003:121)

Већ у првој реченици Хуан се представља као Маријин убица, а затим нас уводи у причу која обухвата период од тренутка како је први пут угледао, до одласка у затвор након предаје полицији. *На почетку одаје утисак ексцентричног умјетника, разочараног у свијет и људе у њему*[1], али нагла опсесија ни по чему специфичном посјетитељском изложбе даје нам довољно добар разлог да наслутимо да се испод ове ексцентричности крије нешто веома проблематично. Хуанов мрачни ум спутава га у свакодневном животу, постепено га претварајући у роба сопствених мисли, неспособног да сагледа свијет из одговарајуће перспективе и оствари здрав однос са њим.

Радња се одвија 1946. године и роман обухвата период у трајању од неколико дана. Приповиједа се мирним тоном, а описи су детаљни. Оно што га чини интересантним су дигресије које приповједач прави како би описао себе, свој поглед на свијет и људе у њему, као и своје страхове и надања. Остварује блискост са читаоцима користећи се апострофама и техникама које би нас убиједиле у то да је прича истинита. Роман је конципиран у облику исповијести, монолога, сређеног и разумљивог размишљања преточеног у књигу, стога лако можемо посматрати причу из перспективе приповједача. Реченице нису дуге, ријечи које аутор бира одликује једноставност, али и језгровитост, врло се лако чита, а ипак је у питању дјело које нас тјера да размишљамо. Када пронађемо одговоре на нека питања, појави се још хиљаду нових, али нећемо добити одговор на свако.

Лик Марије једва да је обрађен. Неодређен је и мистериознији него лик Хуана, за њега је барем очигледно да има неки психички поремећај. Међутим, Марија је у дјелу приказана кроз Хуанову перспективу, као симбол његове љубави, а не објективно, стога се све ствари за које је он убијеђен да их је учинила, вјероватно никад нису ни десиле. Не знамо са сигурношћу је ли Хуан био оправдано љубоморан, или је све била само посљедица његовог убјеђења да се сви труде да му нашкоде.

Сабато се у својим дјелима највише бавио филозофским и психолошким питањима. Оно што је примјетно у овом роману је ослањање на психоанализу и Фројдову теорију личности, улогу сна, нагон итд. Многи научници и психолози, нарочито психоаналитичари, полемисали су о књизи недуго након њеног објављивања, због чега је и стекла популарност јако брзо. Заинтригирала је читаоце.

Начин на који Сабато пише умногоме подсјећа на Камијев[2] стил, а гађење које Хуан осјећа према људима и осјећај несхваћености, што је карактеристично за типичне

[1] Иако знамо да је убица, не знамо да је ментално оболио.
[2] Албер Ками је један од писаца који је исказао одушевљење *Тунелом*.

егзистенцијалистичке јунаке, чини га сличним Камијевом лику Мерсоу у дјелу *Странац*. И Хуан и Мерсо живе у свијету који им је туђ, хладан, апсурдан, непријатан и одбојан.

Засметало ми је што су поједини описи врло дуги и напорни за читање. Важни су за дјело (функција тих описа је да се нагласи склоност главног лика да стално анализира сваки детаљ и поступке других, што доприноси његовој карактеризацији), али им је посвећено толико пажње да својом монотоношћу изморе читаоца, који нестрпљиво чека наставак суштинског у роману. Осим тога, расплет је недовољно разрађен, и чини се као да га је аутор писао у журби.

Волим да читам психолошке романе и ово је било интересантно искуство. Ако и ви волите да их читате, или вам се допадају криминалистички романи који нису попут уобичајених детективских прича, уживаћете. Ово Сабатово дјело ће вас зграбити и повести на путовање кроз тунел нерационалних мисли главног јунака, само притом пазите да не останете заглављени у њему.

Злата Красић, IVф

„КАКО УПОКОЈИТИ ВАМПИРА" Б. ПЕКИЋА

У Пекићевом роману „Како упокојити вампира" уочавамо конструкцију мита као основног мотива, који је уједно и главни покретач цјелокупне радње дјела. Читаоцу се јасно даје до знања да је о појму вампира могуће говорити на више нивоа. Овај мотив се посматра као везивни елемент романа, одређујући просторно-временске структуре, ликове (Адам и Рутковски), предмет (кишобран). Вампир стога постаје метафора напада гриже савјести и елемент којим се на специфичан начин деконструише рат и све оно што он доноси са собом.

Структуру дјела чини Предговора приређивача, двадесет и шест писама Конрада Рутковског, два *post scriptuma* и Примједбе приређивача. Аутор га је окарактерисао као сотију, која је средњовјековна књижевна врста која настаје у поступку иронизације свега постојећег под маском луде. Када је ријеч о модерној, она постаје ознака за сва прозна дјела са филозофским и моралним темама која су писана алегоријски. Пекићева сотија полемише са свим друштвеним, политичким и идеолошким ставовима које налазимо у роману.

У уводном дијелу се дијеловима текста успоставља директна комуникација са неким од највећих филозофа, најчешће с Ничеом: аутор га цитира, позива се на нихилистичку филозофију, а Конрад Рутковски тежи натчовјеку, централној фигури Ничеове филозофије.

Велики дио романа дат је у епистоларној форми. Писма шаље Конрад Рутковски, професор средњовјековне историје (уочавамо ново активирање средњег вијека, који се најчешће тумачи као најмрачније доба човјечанства) свом шураку Химлеру, такође професору историје. Комуникација се не одвија у складу с очекиваном тријадом пошиљалац–порука–прималац, већ трећи елемент бива постављен на маргину, и ни у једном тренутку не добијамо повратну информацију. Конрад, закључујемо, и не пише због Химлера, него због своје савјести, јер, како и сам истиче, његови одговори, а нарочито савјети не би у датом тренутку били ни од какве користи.

Пажљиви читалац открива и значајну корелацију између Рутковског и Фауста. Оба лика су научници, који су науци посвећени у потпуности, обојица се срећу са „натприродним". Цитат преузет из Гетеовог дјела с мотивом библијског зачетка поставља дјело и у контекст с Библијом и уопште хришћанском митологијом. Рекли бисмо: директно са Гетеом, а са Библијом индиректно. Два трагична јунака карактерише грижа савјести, јер обојица покушавају да се одбране од своје прошлости. У оба случаја постоји „сада и раније"– наративна прошлост и садашњост. Ипак, постоји битна разлика: Фауст из опозиције ријеч – дјело бира дјело, док се Рутковски одлучује за ријеч. А снага ријечи темељ је писане комуникације, у којој, по природи ствари, изостају сви изражајни елементи споразумијевања које се одвија уз присуство саговорника (интонација, темпо, мелодија; гестови, мимика). И волунтаристичка филозофија (Ниче је волунтариста) своди се на снагу ријечи. Њоме Рутковски покушава да оправда своју савјест, а пажљиви читалац открива мотивацију поменутог приповједачког поступка.

Лик Конрада Рутковског гради се на темељу литерарних интелектуалаца, као васкрсли или, боље речено, повампирени европски интелектуалац који израста из европског културног и филозофског насљеђа. У њему препознајемо Фауста.

Повампирује се и Адам Трпковић, карактерисан именом и презименом, дакле двоструко. Адам је, као што је познато, име првог библијског човјека, од којег потиче људски род. Свима је познато да је Адам био невина жртва, која није испаштала за свој, већ за гријех који је починила

Ева. Пекићев Адам је моделован као жртва која испашта за (не)почињен гријех, наводно непоштовање нације. Дакле, и библијски и Пекићев Адам страдају због непоштовања правила која успоставља надређена сила.

Адам је, као и сви остали ликови, за разлику од Конрада, приказан са спољашње тачке гледишта. Конрадов лик приказан је с обје: унутрашња је остварена кроз његова писма; спољашњу откривамо у приређивачевом предговору. И Адамов лик израста на основу бинарне опозиције: некад у односу на сад. Разлике које се успостављају на нивоу наративне прошлости и садашњости, још су упечатљивије када сагледамо чињеницу да је за наративну прошлост везан живи Адам, док се у наративну садашњост смјешта Адам-вампир, који се јавља у поремећеној свијести Конрада Рутковског.

Живи Адам је карактерисан на два начина: својом функцијом, као писар, особа која обавља небитну функцију у друштву (преписује или пише по диктату), и физички: мршав, неугледан... Међутим, након двадесет и двије године, када се врати као вампир, Адам се показује као знатно супериорнији.

Неодвојив од Адамовог лика је кишобран, који у роману добија једну нову, необичну димензију: у роману се појављује с Адамовим ликом, али не ишчезава с њим. Штавише, он надживљава све ликове романа, те стога прераста у својеврсну метафору, асоцирајући на крила слијепог миша, који се у митологији се у правилу повезује са вампиром.

Црни кишобран, неприродно велик, необјашњиво ће на крају бити окривљен за низ несрећа које ће задесити ликове романа. Конрад истиче да га не могу видјети сви. Зато је вјероватно најупечатљивија ситуација у роману Адамова смрти. Кишобран ће одредити и Конрадово лудило, па ће он манично покушавати да га уништи, тврдећи да је ријеч о наткишобрану (паралела са Ничеовим натчовјеком је очигледна). И док изостанак са Адамовог споменика, нестанак из породичне куће у тренутку могу довести у сумњу његову предметност, појављивање „у Конрадовом стомаку" ствара атмосферу мистичности, или бар односа реалност : уобразиља.

Приређивач у тренутку износи претпоставку да је кишобран, заправо, убица. Црна боја само додатно појачава његову симболику, она представља смрт и крај: хватањем за кишобран, Адам се симболички хвата за смрт; Рутковски, тражећи кишобран, налази смрт.

Повампирење ликова, кишобран који подсјећа на вампира, опозиција машта : реалност, при чему се одређење елемената бинарног пара стално проблематизује, води закључку да се повампирило нешто много опасније: прошлост. Након доласка у град Д., у којем је током рата боравио као гестаповац, Рутковски ће се срести са својом прошлошћу, она ће оживјети кроз његову савјест.

Конрадово не/мирење с прошлошћу открива и чињеница да стално покушава да се оправда тврдећи да је у раду нацистичке идеологије учествовао не би ли помогао евентуалним директним жртвама. Психологија већ одавно доказује да особа која осјећа кривицу има потребу да се оправдава, што открива Конрадов драматични унутрашњи сукоб: повратак у град Д. је, заправо, враћање злочинца на мјесто злочина, покушај да се умире свијест и подсвијест, ирационално оправда рационалним (или обрнуто). Али, и једна од полицијских техника којом се обезбјеђује признање оптуженог. И оно је ту кад се Конрад смјести у онај исти простор гдје је вршио терор, од кога је бјежао све вријеме, али у коме се, на крају, морао наћи. Зато Рутковски већ кад дође у град Д. и смјести се у хотел, осјећа да је у затвору. Обузима га немир и он почиње да губи свијест о стварности.

Позиција интелектуалца, имућност и углед, дакле обезбијеђен друштвени статус, не обезбјеђују и право да се одлучује о туђој судбини: ничији живот није толико мали и безначајан да би се злочин смио или могао потиснути. Кад закаже свијест, прокуља однекуд подсвијест. Јер – не постоји идеја довољно велика да због ње вриједи убијати. У узалудним покушајима да истражи коријене зла у себи и око себе пронађе ону танку границу преко које човјек прелази у нечовјека, да оправда своје поступке и недјела, Рутковски губи битку: прогањају га авети прошлости, и с временом губи разум. Идеолошки аспект романа, у којем препознајемо и Платона, и Ничеа, али и Хитлера, успоставља и проблематизацију питања зло/употребе науке у политичке сврхе и увијек актуелно питање о личној и колективној кривици, и колективном односу према „историјској истини", вампиру који се тешко, или чак никако не да упокојити.

Лука Накић, IVл

(шк. 2018/19. г.)

ЕРОТСКА ДИМЕНЗИЈА „ДЕКАМЕРОНА”

За овај семинарски рад из књижевности одлучила сам да пишем о познатом Бокачовом ђелу, Декамерон, збирци од сто новела. Обилује еротским мотивима који су присутни у скоро свакој новели. Потрудићу се да докажем да су еротске сцене, које су вјероватно биле најјачи аргумент за Бокачов неморал (слика 1), само елементи наративног ткива. Оне служе за боље приказивање карактера и амбијента и нипошто нијесу саме себи циљ.

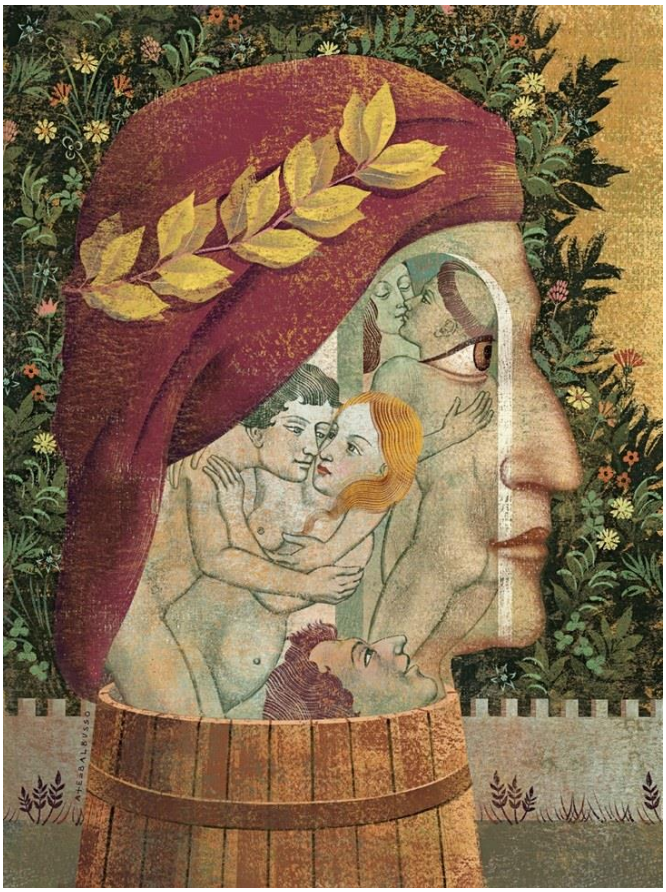

(Слика 1) Илустрација Ане и Елене Балбусо

ПРИПОВИЈЕДАЊЕ У ПРВОМ ЛИЦУ И БОКАЧОВА ОДБРАНА

У Декамерону приповједач говори у првом лицу само на три мјеста: на почетку (у кратком предговору и у уводу у први дан), у уводу у четврти дан и у кратком закључку.

У Предговору Бокачо се обраћа женама, идеалним читаоцима дјела: ослободивши се љубавног жара који је потрошио његову младост, намјерава да пружи доказе о захвалности женама из своје прошлости које су га тјешиле у љубавним јадима; зато пише књигу чије ће читање бити утјеха женама, које друштво приморава да „сакривају своје љубавне ватре” и лишене су оних задовољстава која су мушкарцима сасвим допуштена. Да би се исправио „гријех судбине”, који жене држи затворене у кућама, књига нуди причу о „сто новела, или бајки, или парабола, или приповјетки”, у којима ће се видјети „пријатни и снажни љубавни случајеви и остали срећни догађаји… из модерних времена или из давнина”.

У уводу у четврти дан, који је такође посвећен женама, Бокачо брани „понизан и скроман стил” свог дјела, од критика оних који га оптужују да жели исувише задовољства женама и да их ставља у средиште свог разматрања; приповиједа новелу о Филипу Балдучију и гускама, која

шаљиво показује колика је привлачност женског пола и како љубављу према женама руководе природне силе, од којих је немогуће бранити се.

Тако је, моје разборите госпе, било појединаца који су читајући ове новелете рекли да сте ми превеђ драге, и да није поштено то што ми се тако мили угађати вам и тјешити вас; а неки су ми још више приговарали што вам се тако дивим. Други, пак, хотећи да им суд буде зрелији, рекоше да се мојој доби не приличи бавити се тиме, то јест, расправљати о женама и угађати им.

А, они који против мене устају због моје поодмакле доби, чини се, не знају да порилук има зелена пера, мада му је глава бијела; њима одговарам, остављајући на страну досјетке и шале, да се нећу срамити све до конца свога живота да уживам у ономе што су сматрали за част и што су волъели Гвдо Кавалканти и Данте Алигјери као стари људи, а госпар Гино ди Пистоја чак и у високој старости. И кад се не бих превише тиме удаљио од досадашњег начина расправљања, навео бих многе згоде у којима су се врли мужеви из давнине у зрелијим годинама и те како трудили да се женама свиде; а ако моји противници то не знају, нек се потруде и науче.

Тако док је син испитивао, а отац одговарао, намјере се на скупину лијепих и кићених госпа, које су се враћале с неког пира; тек што их младић угледа, упита оца каква су то створења.

Отац му одговори: „Спусти очи земљи, синко мој, и немој гледати, јер су оне напаст."

Тада ће син: „А како се зову?"

Отац, да не би пробудио у похотној жељи свога сина бескорисна нагнућа и жудње, не хтједе их назвати правим именом, то јест жене, већ рече: „Зову се гуске."

И гле чуда ! Младић који никада у животу жене видио није, не марећи ни за палаче, ни волове, ни коње, ни магарце, ни новац, ни било што друго, што је видио, намах рече: „Молим вас, оче, прискрбите ми такву гуску."

„Јаој, синко мој!" отац ће „умукни, оне су напаст."

А младић, питајући га рече: „Тако ли напаст изгледа?"

„Тако баш", одговори отац.

Тада ће син: „Не знам што кажете и зашто су оне напаст; ја никада нисам видио нешто тако лијепо и угодно као што су оне; љепше су од насликаних анђела што сте ми их више пута показивали. Ако ме волите, оче, дајте да одведемо горе к нама једну од тих гусака, па ћу је питати."

Отац одврати: „Нећу; ти и не знаш како се оне питају."

И тако отац спозна да је јача природа од његова разбора, и покаје се што је сина са собом у Фиренцу довео.

Петрарка, Бокачов велики пријатељ, писао је о Лаури и прије и послије њене смрти, она је за њега била вјечита инспирација. Жене, такође, инспиришу Бокача: „А да и не спомињем то како су ме жене надахнуле да тисућу стихова напишем".

У закључку аутора, који се и даље обраћа „благородним госпама" и бави се критикама упућеним дјелу (како су неке новеле предуге, како је дјело претрпано шалама, како је његов језик „опак и отрован", како је понеку новелу испустио).

Понајприје, ако која донекле и јест прослободна у изражавању, изискивао је то садржај новеле, но, промотрите ли их разумно, умах ћете спознати да их другачије нисам могао исприповједити, ако их нисам хтио изобличити. Па ако је ипак неки израз или нека ријеч слободнија неголи се можда свиђа лицемјеркама које већу пажњу полажу на ријечи неголи на дјела, и већма се труде да се показују неголи да буду добре, велим нека ми не замјере што сам их написао, више неголи се замјера и женама и мушкарцима поваздан употребљавајући ријечи као: рупа и килн, мужар и тучак, дјевеница и кобасица и још којешта томе слично…

Можда ће неке од вас казати да сам пишући ове новеле био прослободан, јер, ето, госпе у новелама понекад саме говоре, а још чешће слушају оно што честитим женама не доликује. Поричем то, јер ниједна новела није тако разуздана да би неприлична била, ако је пристојним ријечима казујемо: а баш у томе сам, канда, врло добро успио.

ГРУПА ПРИПОВЈЕДАЧА

Сматра се да седам дјевојака представљају жене у које је Бокачо био заљубљен у неком периоду свог живота. С друге стране, кроз три мушка лика, аутор представља три различита виђења самог себе. Свако од њих има симболично значење имена.

Живот дружине приповједача је одговор на поремећај који је куга изазвала у граду. Иако је окренут задовољству, потврђује се као прикладан и поштен, као савршена представа обновљене грађанске димензије (слика 2). Упркос еротским елементима који обиљежавају многе новеле, односи између три младића и седам дјевојака остају у оквиру пристојности. Њихов свијет није „свијет изокренут наглавачке", већ стилизован и добро саздан.

Као што знате, сутра ће бити петнаест дана откако смо отишли из Фиренце да се разонодимо и здравље и живот сачувамо, бјежећи од јада, невоље и мука што су преплавили наш град, откад нас је задесила ова морија; и часно смо се, по мом суду, владали; премда смо казивали веселе новеле, које су можда будиле похоту, уз то смо непрестано јели и пили, свирали

и пјевали – а све би то могло лако потакнути слабе духове н мање часне ствари – ипак нисам могао, ако сам довољно пажљиво мотрио, ни с ваше ни с наше стране опазити ни једну ријеч ни један чин који би за покуду био, штовише чини ми се да је наше дружење било прожето поштењем, слогом, братством, и пријатељством, што ми је јако драго и без двојбе служи вама и мени на част. Рад тога, да се из предуга дружења не роди што таква што би нам касније могло бити неугодно, и да нам тко не замјери што смо предуго избивали, а како је сватко од нас у одређени дан имао част да влада, као ја данас, судим да је вријеме вратити се онамо одакле смо кренули, ако вам је свима по вољи.

Унутрашња напетост (разоткривена понеком нападном досјетком) и љубавни изазови одликују заједничке дане, али они остају као представе претпостављених односа и уздржаних жеља, о чему свједоче њихова имена, истовјетна оним из љубавних авантура у претходним Бокачовим дјелима.

Ови стварни ликови, због захтјева структуре дјела, јављају се замагљени, лишени индивидуалности и јасне психологије, лако се мијешају један с другим: из савршеног реда уређеног и отмјеног живота, морају да посматрају све оно што је представљено у новелама, бескрајно разнолике облике стварног свијета, брзу смјену догађаја и промјенљивост жеља, сложену потку превара. Захваљујући томе, играјући се, могу и да примијене искораке, као лик Дионеа: осим што се ослобађа задатих дневних тема, приближава се најразузданијој комичној и еротској теми и изузетно слободно се изражава.

Уто је Емилија по краљичиној жељи повела коло, док је Дионеу било наређено да пјева. Он намах почне: Госпо Алдрудо, задигните скуте и добре гласе почујте! Тада госпе прасну у смијех, а понајвећма се смијала краљица, која му заповиједи да прекине и другу пјесму почне. Дионео јој одврати: „Госпо, када бих имао тамбурин, запјевао бих: Завитлајте сукњом, госпо Лапо или Под уљиком на трави; можда би вам милија била: Морски су вали бол ми задали? Но јер тамбурина немам, изаберите неку од ових других. Би ли вам се свиђала: Изиђеш ли, повалит ћу те као стабло у пољу?"

Краљица одговори: „Нећу ту, дај другу."

„А онда" Дионео ће „запјеват ћу: Госпо Симона, точи, точи, мада листопад још неће доћи."

Краљица ће смијући се: „Хајде не лудуј, дај неку лијепу ако ћеш!"

„Не узнемирујте се, госпо. Ево, која вам је од ових дража? Знам их на стотине. Хоћете ли: Ово моје мače, да га тко не таче или Полако, мужићу мој или Пијетлића сам купила ?"

Краљица, малко расрђена, премда су се друге смијале, приклопи: „Остави се шале, Дионео, и пјевај што лијепо, ако не желиш на себи искушати мој гњев."

Без сваке сумње, приповједачи представљају неопходан штит између приповједача и садржаја новела: својим реакцијама из унутрашњости дјела, омогућавају релативну разноврсност гледишта; сугеришу читаоцима различите психолошке портрете са приповиједаним садржајем: и, коначно, префињеним и извјештаченим отклоном различито тумаче став самог писца.

Дионеова новела би окончана, и госпе су дуго о њој расправљале, једна је мислилиа о згодама ово, друга оно, једна је хвалила, а друга опет кудила…

Дионеова новела посрами испрва мало жене , а румен која осу њихове образе био је очит знак томе; погледајући се међу собом, једва се могаху уздржати од смијеха, па су смјешкајући се, слушале до краја. Кад је завршио, укоре га љупко, хотећи му показати да се не приличи казивати такве новеле у женском друштву…

(Слика 2) Џон Вилијам Ватерхаус, Декамерон, 1916. год.

О АУТОРУ

Издвојила сам податке о његовом животу да бисмо препознали аутобиографске елементе које препознајемо у Декамерону, као и у осталим његовим познатим дјелима.

У вези са својим рођењем, а касније и са својом младошћу, Бокачо је надградио многе књижевне измишљотине: да га је у Паризу (гдје је отац често одлазио због својих трговачких обавеза) родила нека француска племкиња, или чак једна од кћери француског краља. Међутим,

знамо само са сигурношћу да се родио из ванбрачне везе, да је веома рано одузет мајци и да га је отац прихватио прије него што се вјенчао са Маргеритом де Мардоли.

Бокачо се 1327. године преселио у Напуљ са својим оцем, богатим трговцем који је желио да га усмјери ка својој професији. У Напуљу га је привукао отмјен живот ажнујског двора на којем су Фирентинци имали велики утицај, уживао је у атмосфери свечаних забава, еротске слободе, љубавних пустоловина и духовних ужитака.

Из различитих веза Бокачо је имао барем петоро ванбрачне дјеце; био је веома потресен када је 1355. године умрла његова мала Виоланте, која се помиње и у Декамерону, у осмој новели другог дана. Тамо је представљена као кћерка анверског грофа, који је био лажно оптужен и прогнан. Када је имала око седам година, одвојила се од породице јер се допала жени једног од војвода енглеског краља, представљена је као лијепа, уљудна и љупка дјевојчица.

Сматрам да је његов љубавни живот знатно утицао на појаву еротских елемената у његовим дјелима.

ПОВЕЗАНОСТ ДЕКАМЕРОНА СА ДРУГИМ БОКАЧОВИМ ДЈЕЛИМА

Фјамета је поетско име Марије д'Аквино, лијепе и префињене напуљске даме, која је била највећа Бокачова љубав и оставила дубок траг у његовом животу и књижевном раду.

Пампинеа је била нека млада Напуљка коју је Бокачо љубио у својој младости.

Емилија је била умиљата Фиорентинка у коју је Бокачо био заљубљен; прије ње волио је Пампинеу и Фјамету.

Његов авантуристички роман „Филоколо" представља одговор на захтјев вољене жене, Фјамете, која наводно позива аутора да „састави неку малу књигу" о доживљајима Фјорија и Бјанкифјоре.

Филострато (значење имена: „љубављу побијеђен") мала је поема у октавама подијељена у девет дијелова. Наслов аутор узима посвећујући дјело некој далекој жени названој Филомена. Дао се значај само љубавном догађају, покрећу се представе свакодневног еротизма, језик је лак и колоквијалан, док је у Филоколу оптерећен.

Тезеиди о Емилијиној свадби је поема у октавама у дванаест књига посвећених Фјамети. Усредсређује се на спор између два Тебанца, Арчите и Палемона, везаних јаким пријатељством. Обојица су заљубљени у Емилију, бившу Амазонку и Тезејеву рођаку. Поема се завршава Арчитовом смрћу и свадбом Емилије и Палемона.

У Комедији о фирентинским нимфама, Бокача занимају еротске и дворске представе ликова. У првом плану је Аметов поглед (који се јасно поистовјећује са ауторовим), који инсистира

на физичкој љепоти женских појава, на елеганцији њихове одјеће, на откривању и сакривању њихових тијела.

Елегија госпе Фјамете је сентиментални роман-исповијест у форми дугог писма које Фјамета упућује „заљубљеним женама". Пројектују се уобичајени Бокачови аутобиографски обрасци: она која говори је Фјамета, велика пишчева напуљска љубав; приповиједа о својој љубави према Фирентинцу Панфилу (портрет пјесника), који је изневјери напуштајући Напуљ да би се вратио у Фиренцу.

Фјамета и Панфил у Декамерону не гаје осјећања једно према другом, већ Фјамета и Филострато. Судбина Фјамете и Панфила у Елегији госпе Фјамете није иста као Фјамете и Филострата у Декамерону, што потврђују њихове баладе на крају дана.

Филострато радо пристане и без оклијевања запјева:
„Плачући показујем,
како се с правом моје срце јада,
што га изда Амор, прем му вјеру зада.
О Аморе, кад у њ ми смјестила се
помоћу твојом она с које почех
уздисати без наде,
ти ми је показа с толико врлина,
да ми се душа мукама предаде,
не штедећ се, и тако
била би она лако
трапила се, да јој не бје дана
спознаја, да њена крепост је обмана.
Превару њену открио сам онда,
када ме је напустила худо,
она једина нада,
у часу кад мишљах, вјеровање лудо,
да ме љуби и поштује млада,
да је без икакве сјене
однос јој спрам мене,
ал увидио ускоро сам затим,
да заволи другог, па због тога патим.
Кад видјех из груди да сам јој избачен
у срцу ми наста плач такове снаге,
да још њему живи, па ми због њег душа и дан
и сат криви,
када под влас јој падох прилике драге,
које слађани сјај ми,
бијаше препун тајни
ал' свакој нади сјај је сад помрачен,
па сад псујем душу, што мрије, одбачен.
Без утјехе како патња ми је љута,
господине, можеш раздрат из гласа,
па ти здвојан велим,

да је ова моја мука тако крута,
да к'о мању патњу мјесто ње смрт желим;
нек дође попут спаса,
нек прекине ми живот
нека га нагло ријеши болна стања,
јер, ма куд да пођем, биће патња мања.
Утјехе нема, нема другог пута
за моју патњу осим саме смрти,
дајде ми је, Аморе,
докрајчи живот овај јадни, шкрти,
што је препун боли, муке и патворе,
свему чем се надах
крај је, невин страдах,
а њу развесели с овом мојом боли,
да јој слађе буде с оним кога воли.
Баладо моја, не хтједне л' те нико
изводит ко ја, мало ми је стало,
пјев'о сам те лијепо,
ал' и у дужност пало
ово је теби: Амора пронаћи
и казат' му слијепо
страдање толико,
те молит' за луку бољу усред које,
престале би заувијек све невоље моје.
Плачући показујем…"

Ријечи ове пјесме јасно показаше Филостратову душу, а и разлог његовој тузи, а можда би више показало лице жене која је плесала, да све гушћа тама ноћи није скрила руменило њена лица.

Док је Лауретта коло водила, краљ заповједи Фјамети да запјева неку пјесму. Она љупко запјева ову пјесму:

„Ја не знам да ли икоја од жена,
да љубомор не ћутим,
била би срећом ко ја испуњена.
Ако веселу младост
свог красника јест намирит' дужност жене,
ил' крепости му предност,
ил' горљивост и храброст,
па умност, драж и чедност, те ријечи савршенене;
ја зацијело сам та у које здравље,
будући заљубљена,
све их видим, сретна, надом озарене.

Ал' како се досјећам,
да и друге жене умне су ко и ја,
страх велики осјећам,
јер знам, и оне воле
оно што моје вреле жеље покреће,
па добро тад највеће,
с којег моја душа занесена сија,
бива узрок несреће,
па уздишем здвојна и дани ме боле.
Ох, да моме драгоме
вјерујем у вјерност ко што му у вриједност,
љубомор би нестао,
него, како се грабе
мушкарци за женом чим их љепше погледа,
све их сматрам слабе,
стог сам неспокојна; то ме обесхрабрује
па трпим и мучим се;
а душа ми јадна, јер од свега страхује.
Стог ниједна, ја молим,
нек не дрзне се да отме ми жена
онога кога волим,
јер покуша ли нека,
да на моју штету њег себи привуче,
та треба тад да схвати
да је од мене чека
освета, од које неће бити љуће,
и плачем ту лудост да ће окајати."

Нетом је Фјамета своју пјесму окончала, Дионео, који је уз њу стајао, смијући се, рече јој: 'Госпо, било би љубезно од вас да својим пријатељицама откријете његово име, да вам га која из незнања не преотме, када се тако узнемирујете.' "

У њиховом односу нема ничег еротског, то је тајна љубав коју не желе у потпуности да покажу јер су повријеђени.

ЉУБАВНИ ОДНОСИ

Бокачо приказује љубав на различите начине: од чистог задовољења „природне потребе" до најњежније и најслађе сексуалности, страсти која запали срце и ум, до најинтензивнијег и

најнеразумнијег ероса који се не може контролисати. Љубав може да има веселе и комичне, агресивне и непристојне обрте: може да се јави као попустљива, њежна и патетична, или да се преобрати у отворену борбу против друштвених принуда; може да подстакне авантуристичка дјела, са срећним завршетком, или она што изазивају помамну љубомору, или се сукобљавају са строгим забранама и стижу до трагичних завршетака. Уз љубав увијек се везује и младост. Бокачово дјело уздиже аутентичност нагона младих, исмијавајући неправедне жеље старих, неспособних и недостојних.

Удала сам се за њега и донијела му велики мираз, мислећи да је мушкарац и да му се мили оно што и други мушкарци желе и морају жељети; и да нисам повјеровала да је мушкарац, не бих га узела, а он је знао да сам ја жена, па зашто ме је онда узео када су му жене мрске? То се даље подносити не може. Да сам се хтјела одрећи свијета, била бих пошла у дувне, но јер друго хоћу, будем ли чекала да ме он забавља, лако ћу, утаман чекајући, остарјети; а кад остарим и увидим своју грешку, узалуд ћу се кајати што сам младост своју протратила, а он ме сам најбоље учи како се човјек може утјешити и забављати; па док је таква забава за мене похвална, за њега је покудна: ја ћу прекршити само људске законе, а он крши и људске и природне.

Бог, који све види, зна да право радиш, па кад ни због чега не би то радила, ваљало би да то чиниш ти и свака младица, да не губите вријеме и младост , јер нема теже боли од сазнања да си утаман вријеме протратила. А што нама старима преостаје но да у запећку чепркамо по пепелу? Ако ни једна друга то не зна, ја ти то могу најбоље потврдити, јер сад, кад сам стара, спознајем с највећим и најгорчим кајањем у души колико сам тога пропустила, а од тога ми нема више користи…

Мужеви који не врше своју дужност бивају преварени од стране својих жена. Примјер тога је стари Ричардо из десете новеле другог дана, који није имао довољно снаге да врши брачну дужност, па је одлагао подучавајући жену о свецима, а она га је оставила и заљубила се у гусара. Стари љекар и видар из десете новеле четвртог дана, мештар Матео дела Монтања се уздржавао својих брачних обавеза говорећи жени да се мушкарац, када са женом спава, мора послије тога опорављати, али је она набавила себи љубавника који је забављао.

Ријетке су жене које су остале вјерне мужу, као што је Гриселда из посљедње новеле. Велики утисак је на мене оставила жена Бернабоа из девете новеле другог дана, коју је муж представљао као јако вјерну и способну жену.

Свештена лица такође имају исте жеље као и други људи, теже тјелесном задовољењу и покоравају се нагонима љубави, што је Филострато објаснио на почетку казивања своје новеле. Бокачо критикује и осликава свештенство онако како га он види, а он је у једном периоду свога живота, као и Петрарка, изабрао статус каноника, дата му је дозвола да се брине о душама и да врши свештеничку дужност.

Године 1360. је код Бокача наступио период кризе и разочарања, узнемиреност вјерског карактера. Своју пажњу је посветио вјерским покретима који су се тада ширили Тосканом. Хтио је да спали „Декамерона", али га је од тога одбио Петрарка.

Прекрасне госпе, многи су мушкарци и жене тако глупи те доиста вјерују да дјевојка, када на главу метне бијели пријевјес и одјене црно рухо, није више женско и не ћути више никаквих женских пожуда, као да се, кад је постала опатица, у камен прометнула: па ако што томе противно чују, тако се узбуне као да је некакав велик и страшан злочин против природе учињен, а не мисле, и не узимају за примјер себе, премда знају да се не могу заситити, иако су потпуно слободни да ураде што хоће; изим тога заборављају и то колика је моћ доколице и самоће. А има много и таквих који вјерују да мотика и лопата, те груба храна и неудобности и напори потпуно одузимају тежацима сваку похотну жељу и да им од тога дух и мисли огрубе.

„Јао", одврати јој друга, „што ти велиш? Не знаш ли да смо своје дјевичанство Богу завјетовале?"

„Их" приклопи прва „што ли му све свакога дана не завјетујемо, а нитко се тога не држи! Ако смо ми завјетовале дјевичанство, наћи ће се неке или нека, које ће га сачувати."

Дионео је објаснио да је функција ових новела да насмије и развесели госпе у овим тешким данима док куга хара и немир влада у Фиренци:

Не знам да ли је то мана која је изникла из злих обичаја смртника, или пак прирођени гријех да се радије смијемо злим дјелима него добрим, навластито онда кад се она прва не односе на нас. Па како је сав мој пријашњи труд, а бит ће и садашњи, усмјерен само на то да одагна вашу сјету и да вас насмијем и развеселим, казиват ћу вам, заљубљене госпе, новелу, којој садржај није баш сасвим частан, но забаван јест; а ви слушајући је учините оно што обичавате радити у врту: њежном руком узберете руже, а остављате трње; то ћете учинити и овдје, препустив опака човјека његовој злој коби и срамоти, радосно ћете се смијати љувеним сплеткама његове жене, гајећи, гдје треба, самилост према туђим невољама.

Међутим, од 1559. „Декамерон" је стављен на списак забрањених књига: био је дозвољен оптицај само исправљених, моралисаних издања (ослобођено скандалозних дијелова или без узнемирујућих помињања црквених лица било је издање из 1582).

Чак је било и издања са илустрацијама на којима су приказане еротске сцене (слика 3).

(Слика 3) Илустрација из француског превода Декамерона, око 1430. године. Пети дан, прва новела: приказано је шпијунирање из димњака. (Ово је једна од најпристојних илустрација која приказује еротску сцену.)

У средњовјековљу влада аскетизам , док у ренесанси доминира хедонистички став према животу, што налазимо у „Декамерону".

Бокачо се дивио Дантеу и веома је цијенио његову „Божанствену комедију" (док Петрарка није био одушевљен тим дјелом). Међутим, Бокачо и Данте имају различите погледе на љубав. Данте је обрађује критички, у свом дјелу је смјестио развратнике у пакао; својим описима буди у читаоцима саосјећање, али их ипак оставља да пате. Бокачо на љубав гледа на природан начин.

ЖЕНЕ

У дјелу је много жена, живахних и стварних, истовремено тајанствених и заводљивих: сјајне представе жудње, увијек тајновите и недокучиве, чак и када су најрасположене и с лакоћом сензуалне. Ту су и њежни и страсни ликови мајки или изрази материнске љубави.

У својим сукобима и љубавима, ликови као да су покретани необузданом агресивношћу; има се утисак да између ликова недостаје било каква срдачност, да се свако налази сам пред судом судбине и пред судбинама осталих појединаца. Сви су приморани да се боре за нешто, то је као борба за опстанак. Младићи се служе лукавим дјелима и лијепим ријечима да би добили оно за чим жуде.

ПРИМЈЕРИ ЕРОТСКИХ ЕЛЕМЕНАТА

Опат зирне на њу, онако лијепу и свјежу, и премда је био стар, узбурка му се крв ништа мање него младом фратру, па помисли у себи: „Ej, што не бих и ја малко искористио прилику која ми се нуди, та неприлика и невоља увијек има у изобиљу! Лијепа је ова цура, а нитко на свијету и не зна да је овдје: ако је само узмогнем наговорити да ми услиши жељу, не знам зашто бих то пропустио. Тко ће икад сазнати? Нитко никада, а гријех потајан напола је окајан; можда ми се никад више неће указати таква прилика; разборит човјек граби срећу и онда кад је господин Бог шаље другоме."

Преглавајући тако, посве промијени свој пријашњи наум, па, приближивши се дјевојци, узе је љубезно тјешити и молити да не плаче: па тако од бесједе до бесједе, откри јој полако своју жељу. Љепојка, која не бијаше ни од дрва ни од камена, лако попусти опатовим жељама, те је овај загрли и изљуби, а онда се попе на уски фратров лежај, па поштујући можда тешки терет свога достојанства и њежну љепојкину доб, и бојећи се да је том тежином не пригњечи, не легне на њу, већ је положи на себе и дуго се тако с њом играо.

Они му обећају, а дон Ђани узе свијећу и даде је куму Пјетру велећи: „Пази точно што ћу урадити, и добро утуви у главу што ћу ти говорити; но добро се чувај, ако ти је живот мио,

да не поквариш све: ма што чуо или видио, не смијеш ни зинути: само моли Бога да се реп добро утакне."

Кум Пјетро прихвати свијећу и одговори да ће точно пазити.

Онда дон Ђанни (поп) рече госпи да се свуче гола као од мајке рођена, те да стане четвероношке на под као кобила, и њој прикричи да не писне, па ма шта се догодило; тад јој стане рукама додиривати лице и главу велећи: „Ово нека буде лијепа кобилина глава."

И дотакнув јој власи рече: „Ово нека јој буде лијепа грива."

Потом јој дирне руке велећи: „А ово нека буду лијепе кобилине ноге."

А кад јој помилује груди, и осјети под прстима да су чврсте и округле, пробуди се онај који није био позван и напне се, а он рече: „А ово нека буду лијепе кобилине груди." Па тако настави с плећима, трбухом, слабинама, бедрима и ногама. И кад је напосљетку још остао само реп, подигне кошуљу, узе колчић којим се саде људи, те га спремно гурне у за то одређену бразду велећи: „А ово нека буде лијеп кобилин реп."

Куму Пјетру, који је дотле пажљиво мотрио, не свиђе се ово посљедње, па рече: „Ej, дон Ђани, пустите реп, нећу реп!"

Већ бијаше истекао сок којим клице коријен хватају, кад дон Ђани извуче колчић велећи: „Ајме, куме Пјетро, што си то учинио? Нисам ли ти рекао да не зинеш, па ма што видио! Кобила само што није била створена, а ти си својим ријечима све покварио, и ништа више на свијету то не може поправити."

Бокачо може да говори о било којој теми задржавајући узвишену дистанцу, па је тако и са еротским елементима. Зато га не можемо оптуживати да је неморалан. Не подржава блуд, у „Декамерону" га је назвао „неприродан гријех". Сви такви елементи се не могу тек тако отклонити или занемарити, јер су дијелови наративног ткива. Приказао је природну, тјелесну љубав у најразличитијим ситуацијама, и то је ренесансно у дјелу.

ЛИТЕРАТУРА:

Ђовани Бокачо, Декамерон, Издавачко предузеће „Свјетлост", Штампарија Требиње, 1991.

Ђулио Ферони, Историја италијанске књижевности, Издавачка кућа ЦИД, Штампа ГРАФОЛИК, Београд, 2005.

Јелена Калезић, IIф
(шк. 2018/19. г.)

ЖАНРОВСКЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ („АДРИЈЕН" ЖАКА ПРЕВЕРА)

ПОЛИЦИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ О САМОУБИСТВУ

Дана 21. марта 1977. године око 10 сати ујутро, грађани су обавијестили III ПУ, да је у Паризу са куле Сен-Жак лице Л.П. починило самоубиство. На мјесто догађаја су ступили полицијски службеници, те потврдили истинитост дојаве.

У стану лица, у улици Муфтар, пронађен је пас расе фокстеријер раскомадан у фрижидеру заједно са празним лименкама пива. Пас је послат на обдукцију.

Разлози поступака још нијесу утврђени, али се сматра да је нестанак лица А.П. за којом је расписана потрага у децембру 1976. године. Познато да је особи Л.П. била прописана затворска казна 25. октобра 1967. године због ископавања гробнице на гробљу Пер-Лашез.

Током обављања увиђајних радњи и расвјетљавања наведеног догађаја, потребну помоћ пружили су и полицијски службеници Државне агенције за истраге и заштиту као и тим патолога из Клиничког завода за патологију Француске.

Наставља се рад на потпуном расвјетљавању и документовању наведеног догађаја, под нацором Тужилаштва Француске Републике.

Јелена Калезић, III ф

БИОГРАФИЈА АДРИЈЕНА ЖАКОВСКОГ

Адријен Жаковски је био познати француски глумац који је своју глумачку каријеру започео веома млад. Рођен је 14. фебруара 1925. године у предграђу покрај Болоњске шуме. Још док је био дијете, остао је без оба родитеља када је воз слетио са шина. До осамнаесте године га је чувала његова, не тако драга тетка, која га је истјерала из куће чим је постао пунољетан.

Након што је завршио средњу школу, одлучио је да свој живот препусти судбини која га је одвела у свијет глуме. На самом почетку, млад, али веома згодан, бунтовни момак своју каријеру ствара сам на француским улицама. Био је предмет погледа свих људи око себе због изразите љепоте и талента. С временом му се придружио један пас луталица. Мали, бијели, веома симпатични пас умиљате природе. Заједно су освајали улице Париза.

Његова права каријера започиње око 1950. Године, када његов перформанс на улици запажају познати француски писац Жак Превер и његов брат Пјер, који је био режисер. Тада је доживио велики успон и био ангажован за главне улоге многобројних филмова који су обиљежили то доба. Био је предмет жудње међу младим дјевојкама и женама. На једној од својих турнеја се упознаје с конобарицом из Рима и заљубљује се у њу. Одводи је у Француску и одлучују да живе заједно као невјенчан пар.

Његове најзначајније сцене је писао Жак Превер, који је био пресудан у његовој каријери. Док је он давао све од себе да својој дјевојци обезбиједи лагодан живот, она га је код куће чекала заједно са псом, често веома љута јер је била убијеђена да је вара. Он, заљубљен у њу, трудио се да што више времена проводе заједно. Упркос њеној свађалачкој природи, због које је понекад била угрожена и његова каријера, 1953. године, за вријеме зимских празника, покушавајући да изгласи односе, Адријен одлучује да оде у Рим по вјеренички прстен какав би свака дјевојка у то вријеме могла само да сања. На том путу га је сустигла судбина његових родитеља: воз је искочио из шина, и погинуо је са још стотинак људи. Не знајући зашто се на путу задржао, у нападу бијеса и пијана већ ноћима дјевојка је убила пса, оставивши његов леш у фрижидеру. Када је до ње дошла закашњела вијест да је Адријен трагично страдао, признала је да је била проститутка која је ухваћена на дјелу, и да је била у затвору. Након тога се убила, скочивши са Сен Жака.

Адријен је за собом оставио сјајну глумачку каријеру, а неки од филмова који су му донијели највећу славу су: „Посјетиоци ноћи" (1952), „Дјеца раја" (1954).

Није имао дјецу, ни породицу, као ни закониту супругу. Све што је имао је био његов пас и таленат који је открио Жак Превер.

Након трагичне смрти сахранила га је тетка, којој је припала сва његова имовина.

Уна Мугоша, IIIф

ПЕРЈЕ ИЗ ЈАСТУКА ЈЕ ПОРЕЂАЛА У ОБЛИКУ ИМЕНА АДРИЈЕН

Јесења киша квасила је улице Париза, повјетарац се играо лишћем и њихао га на стране. Свјетлост уличне расвјете, која се мијешала са водом на улицама, све је бетонске површине прекрила уникатним бојама. Људи су брзо пролазили, не обраћајући пажњу ни на шта око себе. Док су они тако безбрижно ишли кућама, горе, на самој кули Сен-Жак стајала је женска фигура. Вјетар јој је мрсио дугу плаву косу, а киша крила сузе. Спремна је да уради то, ништа је не може зауставити сада. Дрхтећи направи корак напријед, чуо се један гласан узвик прије него што њено тијело поче падати.

„Адријене, немој!" узвикнух кад је бацио грудву на мене. Он се само гласно смијао и наставио са грудвањем. „*Е, неће моћи",* помислих и сагох се да сама направим грудву. „Сад ћеш ти да видиш!" рекох са осмијехом. Он је само стајао, пар метара од мене, са грудвом у руци и смјешкао се, знао је да ћу га промашити. Грудва прође поред њега, и ја уздахнух. Он одмахну главом и приђе ближе. Привуче ме себи и полако пољуби. „Волјела бих да могу да сачувам ову грудву", промрмљах и он се гласно насмија. „Идемо унутра, хладно је", рече и одвуче ме у кућу.

„Престани!" викнух на пса који је непрестано лајао. Љето само што није стигло, док сједим на фотељи сунце ме обасјава, а ово мало чудовиште ми не дозвољава да одмарам. Погледах и никако да схватим зашто га Адријен толико воли. Воли га превише. Куче је стајало испред врата и упорно лајало. Можда хоће напоље... баш ме брига! Да Адријен није на послу, он би га извео. Воли га. Воли га више од мене! „Уђути!" вриснух и бацих јастук на њега. Једна животиња удари о зид.

Зашто га жалим? Адријен више воли њега! Устадох и ударих га ногом. Он зацича и покуша да побјегне, али прије него што се одмаче, још једном га ударих ногом. Само што сам кренула још једном, неко ме повуче. „Да ли си ти нормална?" чуо се Адријенов продоран глас. Гурну ме, не баш њежно и ја отетурах уназад. Појури ка псу који је лежао и тужно гледао свога газду. Адријен га подиже и окрену ми леђа. „Више волиш њега! Зашто? Он је само обична животиња!" викнух док су ми сузе пекле очи. Он ме само погледа и одмахну главом у невјерици. „Ти стварно ниси нормлана", рече са мржњом у гласу и изађе. „Гдје идеш?" узвикнух за њим, али није ме чуо, или једноставно није хтио да одговори. Знам ја гдје иде, све знам, увијек. Иде код ветеринара, да брине о свом кученцету! Дивно! Уздахнух и увалих се у фотељу. Погледах у камин, гдје бих, и поред ове врућине, радо упалила ватру. Гледање у тај камин и слушање пуцкетања дрва ме увијек опушта, а сада ми то треба. Поглед ми паде на свадбени вијенац моје покојне мајке. Поред њега сам оставила мјесто за чувену грудву од прошле зиме. Адријен је у почетку мислио да је то слатко, али сада каже да сам претјерала, зато што никад не чистим то мјесто и накупило се доста прашине, чак и изгледа као грудвица! Не знам зашто му смета, покушао је пар пута да очисти, али смо се баш посвађали... ја сам баш поносна на нашу грудву!

Јесен је стигла, дрвеће полако губи своје лишће, јесен је лијепа! Више се нисам „свађала" са Врбовом Граном, боже, глупог ли имена! Зашто га је уопште тако назвао? Адријен се не понаша исто према мени, некако као да ме сваког дана све више и више мрзи. Опет је на послу, а ја, ја сам остала сама са овим створом. Гледам га како спокојно спава и иде ми на живце. Зар баш мора да буде у нашој кући? Питам се да ли би отишао ако му отворим врата... вјероватно не, Адријен га је добро дресирао. Нервира ме. Како тако мало и небитно створење може да буде некоме велики дио живота? Нервира ме. Адријена још нема са посла... касни већ пола сата, а ово чудовиште само спава. Нервира ме! Зар се не брине гдје му је газда? Можда је нашао неког новог пса којег сад воли више? А шта он ради поводом тога? Спава! Нервира ме, нервира ме, нервира ме! Не знам како сам дошла до њега, али сам у том тренутку стајала изнад пса. Гледала сам га очима пуним мржње. Ако Адријен воли њега више од мене, боље да га нема. Више нисам видјела ништа, само црно. Чула сам пискутање, али нисам знала шта се дешава. Знам да радим нешто, нешто ужасно, али осјећам као да ово нисам ја, ја не владам својим тијелом, не знам шта се дешава ни шта радим, имам осјећај као да нека сила излази из мене! Чини ми се да је прошло неколико сати, а било је свега неколико минута, колјена ми клецнуше и сруших се на под. Погледах поред себе и видјех Врбову Главу како непомично лежи у локви крви. „То ће бити тешко очистити", промрмљах. Нисам знала гдје ћу са њим, па сам га једноставно ставила у фрижидер, Адријен неће ту гледати. Спремила сам дивну, романтичну вечеру, онакву какву видите само у филмовима, са свијећама и латицама ружа. Само што сам завршила, врата се отворише. „Ћа-", крену он, али је

био заокупљен гледањем у кухињу: „Славимо нешто?" упита и скиде сако. „Можда", одговорих и насмијеших се, био је толико затечен да није ни питао гдје је пас. Добро је. „Сједи", рекох њежно и он послуша. Само што сам се окренула да извадим месо из рерне зачух гласан крик. Брзо се окренух и видјех Адријена како стоји испред фрижидера са широм отвореним очима. Заколутах очима: зар је стварно морао да отвори фрижидер чим је дошао? „Ш-шта си му ово у-урадила?" муцао је, борио се са сузама, али био је тако бијесан да сам мислила да је у стању да ме убије. Слегнух раменима, не знајући шта тачно да му кажем. Викао је, не знам шта говори, од бијеса му је лице постало црвено. „Знао сам, знао сам да ниси нормална, али нисам очекивао да ћу отворити врата фрижидера како бих узео пиво и видјети свог мртвог пса у њему!" Онако задихан, узе телефон и назва некога. „Кога зовеш?" упитах, али све што сам добила је био поглед пун гађења. Изађе из куће прије него што сам могла било шта да кажем. Па, добро, ако већ он није узео то пиво, ја ћу! Сагнух се и мало се зачудих кад видјех пса унутра: сада изгледа тако фино и спокојно. „Ћао, малени", намигнух му и затворих врата. Наслоних се на фрижидер и погледах око себе. Какав је само хаос Адријен оставио: вечера је завршила на поду, тањири су сломљени, добро је да се ништа није запалило. А колико сам само труда уложила у ово! Неколико људи се одједном створи испред мене. „Госпођо, треба да кренете са нама", рече један што је стајао у средини. Полиција! Сигурно ме воде у затвор! Шта ако ме пријавио неко од комшија? Али, шта ми могу? Убила сам пса, не човјека! Климнух главом, спустих боцу пива на сто и кренух за њима. Они се чудно погледаше, вјероватно нису очекивали да ће бити овако лако, али шта ми, у ствари, могу?! Ништа! Вјероватно ћу бити назад и прије него што се Адријен врати.

Отварам очи и брзо их затварам, све око мене је бијело, свјетлост је прејака за моје очи. Можда прво да отворим једно? Сасвим полако отворих десно око и примијетих људе око себе, отворих и друго, и све ми би јасно. Неколико особа је радило нешто око мене, а ја сам само непомично лежала на кревету, и ћутала. Сви су носили бијеле мантиле, соба је била бијела, свјетла су била јака. Од када затвор изгледа овако? „Ах, будни сте!" рече један од њих са осмијехом, „бићете неко вријеме овдје са нама", додаде и узе шприц од дјевојке. „У затвору?" упитах и они се погледаше као да размишљају да ли да ми одговоре или не. „Да", рече коначно и прочисти грло, „да, у затвору. А сада вас молим да се опустите", довршии и забоде ми шприц у вену. „Шта радите то?!" узвикнух, а он само одмахну главом „Само процедура, опустите се", и прије него што је то одговорио, осјетила сам како ми се сваки мишић опушта, вид ми се замагли, а капци ми постадоше тешки. Полако затворих очи.

Дуго сам овдје, не знам колико, али знам да су се годишња доба мијењала. Једна дјевојка што ми доноси храну је чак била трудна и родила дјечака! Немам посјетиоце, нема стражара, храну ми доносе у собу, није ми дозвољено да је напустим. Недостаје ми Адријен, мислим да

лудим. Желим да ми се врати! Сигурно мисли да сам га напустила и да сам љута на њега јер је викао на мене... А ја сам у затвору. У затвору! Како да му кажем, како да му јавим кад ми не дају да изађем из собе? Мада, није затвор толико лош, имам своју собу, са креветом. Адријене... недостајеш ми. Вјероватно сада криви себе за све, јадничак. Морам да изађем, морам да га видим!

„Да ли се зна како је побјегла?" упита један од доктора. „Још увијек ништа" одговри други и почеша се по глави. „Перје из јастука је поређала у облику имена: Адријен", мањи доктор га погледа и одмахну главом „Морамо је наћи, можда му науди", рече, а други само слеже раменима, „Колико знам, он није у земљи. Напустио је још оне ноћи кад нас је звао да дођемо по њу." Други се само окрену „Свеједно, морамо је наћи, може да науди некоме или себи самој".

„Госпођо, фино Вам кажем да смо ми овај стан купили још прије двије године", рече човјек што отвори врата *мог* стана. „Гдје је Адријен?" упитах и он се намршти, „Ах, ако мислите на господина који је боравио овдје прије нас", застаде и ја брзо климнух главом, „он је у Америци, одавно". Немогуће, не би ме он само тако оставио... не, не, не! Одбијам да вјерујем. „Пустите ме да уђем!" рекох, али ми он само затвори врата пред нос. Не, не ово не може бит... Он то никад не би урадио, није он такав... не, не! Сузе су ми се сливале низ лице, наслоних се леђима на зид и склизнух до пода. Ако њега нема... ја немам разлога да живим, не, не...

На сахрани није било никога, сем један од доктора, онај што је дошао по њу већ прије двије године. Није ни сам знао шта ради ту, али осјећао је да би било лијепо од њега да дође. Поред њега стајао је дух наше пријатељице, зурила је у њега и чудила се зашто је баш *он* ту. *„Гдје је Адријен"* питала се. Доктор спусти ружу на њен гроб и оде. Размишљала је да ли да га прати, али се брзо одлучила за нешто друго. Иде у свој стан, иде да чека Адријена и да се моли да се врати. Свидјело јој се то што не мора да обија врата, једноставно је прошла кроз њих. У кући није било никога, а све је изгледало другачије. У ћошку собе угледа играчке. *„Значи, чикица има дјецу"* помисли и насмија се. Све што је хтела је да види Адријена, чекаће га колико год буде требало. А шта има везе ако се мало забави чекајући?

Душица Дракић, IIIф

Адријен је отишао. Пролазе дани, недјеље, а од њега – ни трага, ни гласа. Стан изгледа пусто и хладно. Она шета кроз собе и ходник, босим ногама додирује хладни под. Понекад шета без одјеће, призивајући у сјећање Адријена који је често тако, неодјевен, шетао по станчићу.

Док је Адријен био ту, мали стан у центру Париза одисао је топлином; тишину је испуњавала музика са старог грамофона. Адријенов живахни пас чудног имена Врбова Грана упорно је досађивао, доносећи поводац у зубима, желио је у шетњу. Њему не сметају кишом натопљене париске улице.

Поглед јој пада на камин у којем је за дугих зимских вечери пуцкетала ватра. Сада је ту било само неколико груменчића угља и два полуспаљена листа старих новина. Изнад камина, урамљена црно-бијела слика њених родитеља из неких давних дана. Глава уз главу, насмијани... срећни. Уз слику још увијек стоји вијенац од сасушеног цвијећа, прашњава успомена са њиховог вјенчања, као успомена на срећне дане. Осталога се не вриједи сјетити. Пијаног оца како туче мајку, ње која без гласа трпи ударце... док у једном трену није заувијек склопила очи, не могавши више да издржи мучење... Мајке одавно већ нема; нема ни оца пијанца, остао је да лежи обезглављен на неком прљавом тргу, поред гиљотине. Тако су макар њој рекли. Понекад се запита има ли смисла чувати успомене на срећне дане кад зна колико је несрећних услиједило.

Уз уздах се поново сјети да је Адријен отишао. Чак ни пса није повео са собом, иако се љутио што она понекад виче на њега. Некад га је чак и ударала, мислећи да Адријен то не види. Пас је стално тражио пажњу, а она је себично хтјела Адријенову пажњу само за себе.

Хладноћа је подсјети на зимовање које су провели заједно у подножју Алпа. Мјесташце Шамони пружало им је мир, поглед на Мон Блан, дивна пецива са топлом чоколадом, кувано црно вино. Шетали су држећи се за руке, гађали се грудвама, правили анђеле у шкрипутавом снијегу. Једну грудву је жељела да сачува за успомену, да је стави изнад камина, поред родитеља. Да се присјети срећних дана... јер било је и оних других.

Са Адријеном је углавном ћутала. Неке ствари му никад није ни рекла; ни за ужасну смрт својих родитеља, ни за године проведене у затвору, ни колико је ужасава име његовог пса. Никад му није рекла ни колико га воли. Да је Адријен сада ту, она би смогла храбрости да му каже све. Чак и да је убила његовог пса.

Пође да га тражи. Широким булеваром што води до четвртог арондисмана ходали су људи, дјеца, старци, пси, голубови... Једино Адријена није било. Ходала је загледајући сваког пролазника, покушавајући да растумачи њихова лица. Пред кулом Сен-Жак се зауставила. Нијемо подиже поглед до врха здања. Колико вјекова већ стоји и не говори, а све види...

Попе се на врх, стаде на ивицу, рашири руке као крила, склопи очи и закорачи... неко ће Адријену већ рећи куд је отишла... ако се он икада врати.

Олгица Рашовић, IIIф

У ЊЕМУ ВИШЕ НИЈЕ БИЛО НИЧЕГ ДЈЕТИЊЕГ, НИЧЕГ НАИВНОГ

– Опет он!

– Ко? Адријен?

– Ко би други могао бити? Разумијем да тешко живе, али зашто барем она не дође да затражи помоћ, и објасни ситуацију?

– Лујка. Треба јој га одузети.

– Отвори ти. Ово је већ трећи пут ове недјеље, не знам шта више хоће да му дам.

Мрачна мушка прилика остави новине покрај сточића за чај и оде да отвори врата непожељном, али малом и нестрпљивом госту, коме се дугме за звоно чинило све лакше за притискање.

– Здраво – рече с пуно горчине високи човјек надајући се да ће уплашити дијете и да тада можда неће смјети да пита за оно по шта је дошло.

– Добар дан! – рече малишан радосно. – Послала ме моја мама да вас питам, ако случајно имате мало хране... – застаде ту, у нади да ће господин већ знати шта жели, али је он само стајао намргођен.

– Па, ако нам можете дати мало хране молим вас...

Иако су његова жена и он били веома себични људи, толико себични да никада нису ни хтјели дјецу, из простог разлога што дјеца не доносе ништа, а узимају све, било је нечег жалосног у очима дјечака што никога није могло оставити равнодушног. Он оде до фрижидера, потрпа све што је изгледало јестиво у плави цегер и понесе га Адријену, који се поносно захвали и побјеже кући што је брже могао.

– Шта си му дао?

– Није битно.

– Како није? Ако им све дамо, шта ћемо ми јести? Размишљаш ли ти уопште? Не можемо им дати више ништа! Идем да јој кажем то у лице!

Побјесњела танка жена устаде из своје фотеље, мало се спотаче на своју високу штиклу, па крену да се обрачуна са сиромашном породицом.

Чим се приближила зарђалој и поломљеној капији, покајала се, али ипак уђе у двориште. Улазна врата су била одшкринута, што она схвати као знак да треба ући. Кућа је била мрачна и врло прљава, што се могло очекивати. Лименке пива свуда по поду, и неки ужасан мирис који није могла објаснити. Убрзо видје Адријена како се припрема да загризе сендвич који је она направила јутрос, кријући од мужа, да би га појела прије ручка, који је за њу обично био само чинија салате. Огорчена, оте дјетету сендвич из руку и баци га на под.

– Гдје ти је мајка, Адријене? – упита га пријетећим гласом.

Адријен је осјећао како срце жели да му искочи из груди док ју је гледао како стоји пред њим.

– Гдје ти је мајка, Адријене? – понови она још гласније.

Адријен је и даље само ћутао запрепашћено, и надао се да халуцинира, и да ће она нестати сваког тренутка. Умјесто тога, она га шчепа за рамена и стисну тако јако да су га њени нокти боли толико да је почело да пече. Њена љута фаца, тако близу његове, поче викати страшне ствари о његовој мајци, које је он подсвјесно знао, али није хтио да чује.

– Не знам! – врисну он кроз плач, и његов малени пас дотрча и зграби хаљину уљеза, који утолико пусти дјечака, потрча напоље, и тако поцијепане хаљине догега се кући.

Сузе су се сливале низ њушку малог фокстеријера. Адријен му је био захвалан, али је и даље јецао у шоку. Више се никада није усудио да затражи било шта из те куће.

Једног јутра Адријена пробуди добро познати звук отварања флаше.

– Мама! – помисли он скочивши из кревета, па угледа своју несрећну мајку са нагнутом боцом пива. Он јој потрча у загрљај и осмијех на њеном лицу му огрија душу. Он је загрли најјаче што је могао, никада није хтио да је пусти, никада није желио да она опет оде од њега, неће је пустити, никад.

– Хајде, пакуј се, идемо негдје – рече она и потапша га по малим леђима, и он је пусти и потрча у собу. Кад попи пиво, диже главу и видје свог синчића како весело шета го по соби, бирајући шта ће да понесе од само пар ствари које је и имао. Адријен зачу цвиљење, њему најмрзнији звук, али сада се није могао љутити на њу, превише му је недостајала. Оклијевајући погледа у дневну собу, гдје је пас и даље цвилио, и то га много растужи, па га поче миловати. Врбова Грана је био добар пас. Адријен га је много волио и зато је осјећао сваки пут кад малену животињу заболи.

У Шамонију су се задржали свега пар сати, и Адријену је било јако досадно. Баш када им је воз за повратак стигао, Адријен тргну своју руку из мамине и баци се у снијег, па је затим вјешто погоди у груди жутом грудвом, и поче се смијати онако како се само дјеца смију, мило и безазлено.

Првих пар дана проведених са мамом су се чинили подношљиви, чак на трентке и лијепи, али како је вријеме одмицало, Адријен се све више присјећао грозних ријечи оне зле вјештице. Мама никада није била тријезна, а Адријен је увијек био гладан. Било му је хладно и много ноћи није спавао страхујући од вике непознатих људи која долази из дневне собе. Срце му се стезало сваки пут када би мислио на њу. Није могао разумјети зашто га она не воли, зашто је није брига, зашто је тако несрећна...

– Немој ми одговарати!

– Пусти га!

– Ућути!

– Убићеш га!

– Ућути!

– Престани! – плакао је Адријен за својим јадним псом, који мами ништа није скривио.

Годину дана је прошло и Адријен више није био онај исти. У њему више није било ничег дјетињег, ничег наивног. Његова радозналост је нестала, видио је довољно. Више није волио ни маму, или ко год да је та жена, ни Врбову Грану, ни храну. Никакву другу наду није имао осим идеје да оде из те грозне смрдљиве куће.

Теодора Гвозденовић, IIIф

АКО ОСТАНЕМ С ЊОМ, ЗАБОРАВИЋУ СВОЈЕ ИМЕ

„Адријене немој да се дуриш! Викала је за мном: – Врати се!" Отишао сам у канцеларију и наставио снимање извјештаја који ми је ово приредио. Ко је Адријен, уопште? Зашто ме помијешала са њим? Како да извучем признање које ми треба? Ох, зашто су ту лудачу мени увалили?

„Грудва снијега коју си бацио на мене у Шамонију, прошле зиме, сачувала сам је!"

Стварно је сишла с ума, каква сад грудва? Можда покушава да говори у загонеткама, вјероватно очекује да је чује неко ко ће је спасити. Рекла ми је да је „грудва" смјештена поред свадбеног вијенца њене мајке, коју је убио њен отац. Мада, ако је ово свијет у коме се грудве не

топе, можда је вријеме да се пензионишем и прије него што сам почео. Поред грудве је поменула и то грозно убиство, међутим, не могу да је прозрем, па не знам да ли измишља. То је можда била прва у низу траума које су је довеле до овог стања, које ја морам да трпим.

Рекло би се за њу да није сва своја, али бих (ја) рекао да она нормалније не зна. Изгледа као да ужива у свом лудилу, то говори њен полуосмијех. Исти тај осмијех је нестао када ми је рекла да јој је отац због убиства гиљотиниран „тужног зимског или пролећњег јутра". Шта би то требало да значи? Да ли је изгубила перцепцију о времену, или је и то умислила? Колико ја знам, њен отац је можда још увијек изнад земље, а можда је умро прије двадесет година. Не могу да знам сигурно. А онда ми се извињавала јер није била кући дуге године, и да је крила да је била све то вријеме у затвору. Како је успјела тако нешто да сакрије? И само кад би престала да ме ословљава тим именом! Њен профил се не подудара ни са једним из затворских архива, тако да бих се кладио да је то умислила, или да лаже. Ко је ова жена и ко је тај проклети Адријен, јер то сигурно нисам ја!

Завршио сам са послом и отишао у паб да се опустим, што се и десило: три пива и двије сређке касније, али када је било најљепше, отишао сам кући. Рећи да је та ноћ била лијепа, била би лаж у коју ни дијете не би повјеровало. Непрестано сам се присјећао њених тешких ријечи: „Грешила сам, признајем, често сам тукла пса, али сам те волјела, Адријене, немој да се дуриш. Врати се!"

Опет те ријечи, зашто ми тако горко падају? Можда фрустрација јер још нисам ријешио случај, или што ме она интригира својом развратношћу. Мора да стварно воли тог Адријена, а да мрзи тог пса. Када бих нашао њега, све би се укопчало, али ја не знам да ли је Адријен њен љубавник, или можда измишљени пријатељ.

Сљедећег јутра сам отишао до њене затворске собе и прије него што сам успио ишта да је питам, погледала ме је и као да се нешто преломило у њој, почела да прича о црном фокстеријеру који је припадао, па, мени. Рекла је да је цркао прошле недеље. Да ли сам ја имао пса, и то од свих, фокстеријера? Ако овако наставим, почећу да вјерујем овој лудачи. Оно што ме највише занима је зашто је толико сигурна у то што говори! Чак и лудаци имају моменте када то нису, али тога није било код ње, нисам знао да ли је ово што видим персона или не. Да сам ја Адријен, да ли бих се вратио? Њене сљедеће ријечи су ми заледиле крв: „ Сачувала сам га. У фрижидеру је и понекад кад отворим врата да узмем пиво угледам јадну животињу, и то ме страшно растужи".

Више нисам знао у шта да вјерујем, а жена је почела да ме плаши. На трен сам помислио да заиста има грудву снијега поред тог проклетог вијенца, а прилично сам сигуран да је тада у фрижидеру имала мртвог пса који мрзне поред њеног поподневног пива. Није ме умирило то што је послије тога сабласно рекла да је то урадила док је мене чекала, то јест, Адријена. Схватих да

то није персона коју ми приказује, али (себи) то нисам признао, јер сам дубоко у себи осјећао емпатију. Можда се завитлава са мном? Можда мисли да је забавно задиркивати новајлију, као да је лако сакрити да сам један? Да, да, то је то! Немогуће је да је преда мном лудача која је тукла и убила пса, којег сада држи као сладолед у фрижидеру док не дође неко коме ће га дати! Мора да жели да ме излуди да не бих завршио истрагу! Врти ме око прста, говори само онда када жели, и то само страхоте. Све то бих себи говорио не бих ли се утјешио.

Истина је била да ништа нисам извукао из ње два дана, а имао сам осјећај да она мени вади мозак кроз уши. Морао сам да се подсјећам да нисам Адријен. Само смо ишли укруг с тим дурењем и враћањем, и тим јадним псом. Имао сам осјећај: ако останем дуже с њом, заборавићу своје име. Психијатар ју је посјетио тог дана. Остао је сат времена у соби и када је изашао, није рекао ни ријеч. Прошао је поред мене као да ме не види, а како је био крај мог радног времена, отишао сам дома. Занимало ме шта ће рећи за њу мада сам већ имао своје теорије, од којих је једна морала бити тачна. Она је у мојим очима била или психопата, или шизофреничарка, или најбоља варалица коју сам упознао. Одбио сам да јој допустим да ме ужасава и фасцинира више од овога.

При проласку поред паба сам пожелио да опет попијем пиће, али одговорих себе, јер не желим бити пијан и размишљати о њој. Не опет. Претпостављам да ће је сјутра пустити и упозорити да не напушта земљу без знања полиције. (Тако и би.)

Ујутру је нисам затекао у станици. Обавијестили су ме да је не могу држати дуже без признања или доказа, као што сам претпоставио. Зауставила су ме два стражара и ужурбано ми дала парче папира које је личило на поруку. Знао сам да је од ње, ко би ми други послао, отворио сам и пронашао бизарну пјесму коју као да сам већ знао:

Адријене немој да се дуриш!

Врати се!

Адријене немој да се дуриш!

Врати се!

Грудва снијега

коју си бацио на мене

у Шамонију

прошле зиме

сачувала сам је

Ено је у камину

покрај свадбеног венца

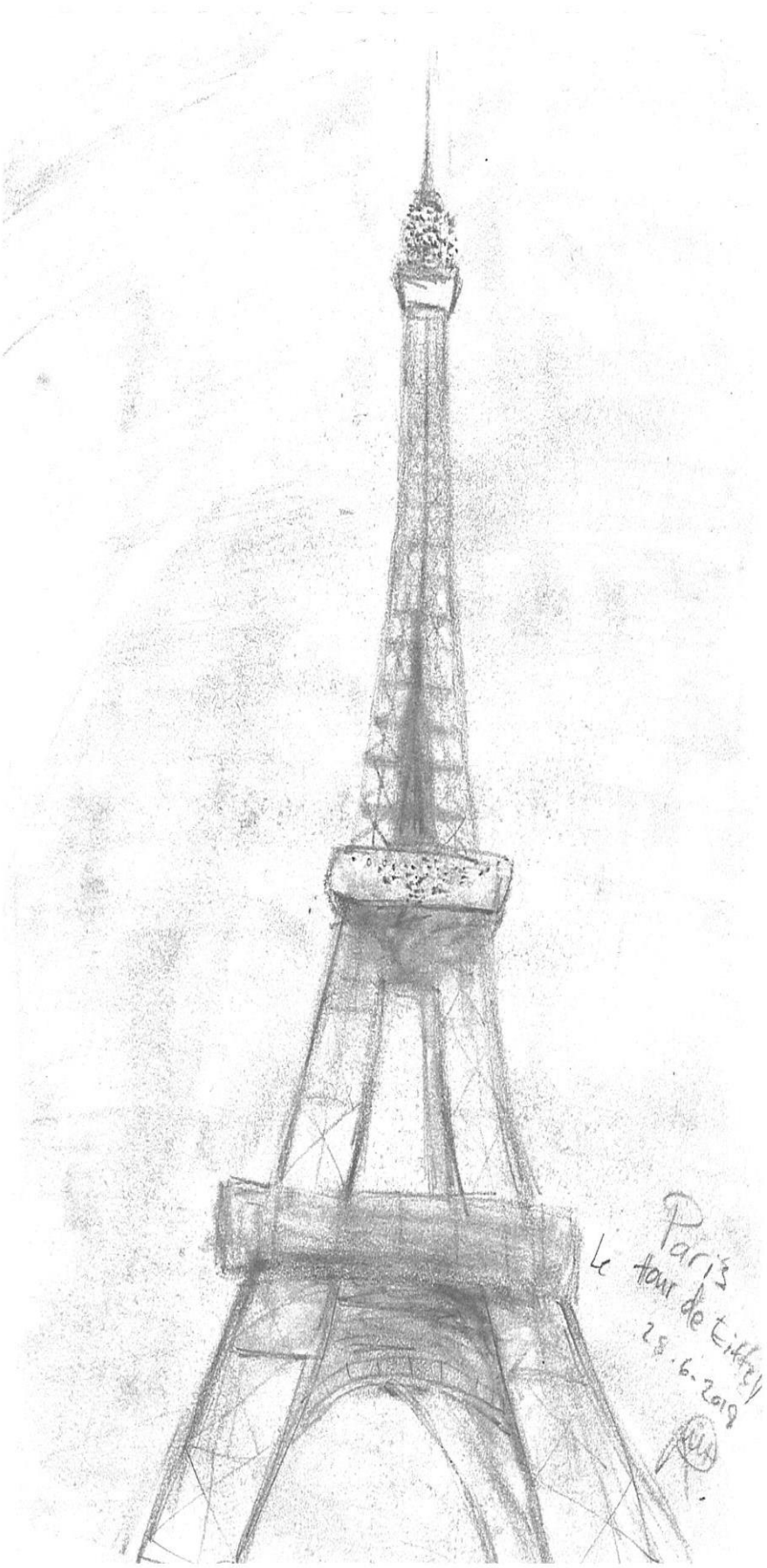

моје покојне мајке

коју је убио

мој покојни отац

што је гиљотиран

једног тужног зимског јутра

или пролетњег...

Грешила сам признајем

знала сам остати

дуге године

не враћајући се

кући

Али никада ти нисам рекла

да је зато што сам била у затвору

грешила сам признајем

често сам тукла пса

али сам те волела

Адријене немој да се дуриш!

Врати се!

И Врбова Грана

твој мали фокстеријер

који је црк'о прошле недеље

сачувала сам га!

Ено га у фрижидеру

и понекад кад отворим врата

да узмем пиво

угледам једну животињу

и то ме страшно растужи

А ипак то сам ја урадила

једне вечери да скратим време

док сам те чекала...

Адријене немој да се дуриш!

Врати се!

Са врха куле Сен-Жак

бацила сам се

прекјуче

због тебе сам се

убила

Јуче су ме закопали

у једно дивно гробље

и мислила сам на тебе

и вечерас сам се вратила

у собу

по којој си шетао го

у време док сам још била жива

и чекала те

Адријене немој да се дуриш!

Врати се!

У реду грешила сам

дуге године нисам се враћала кући

али сам ти увек крила

да је зато што сам била у затвору!

Грешила сам признајем

често сам тукла пса

али сам те волела!

Адријане немој да се дуриш!

Врати се!

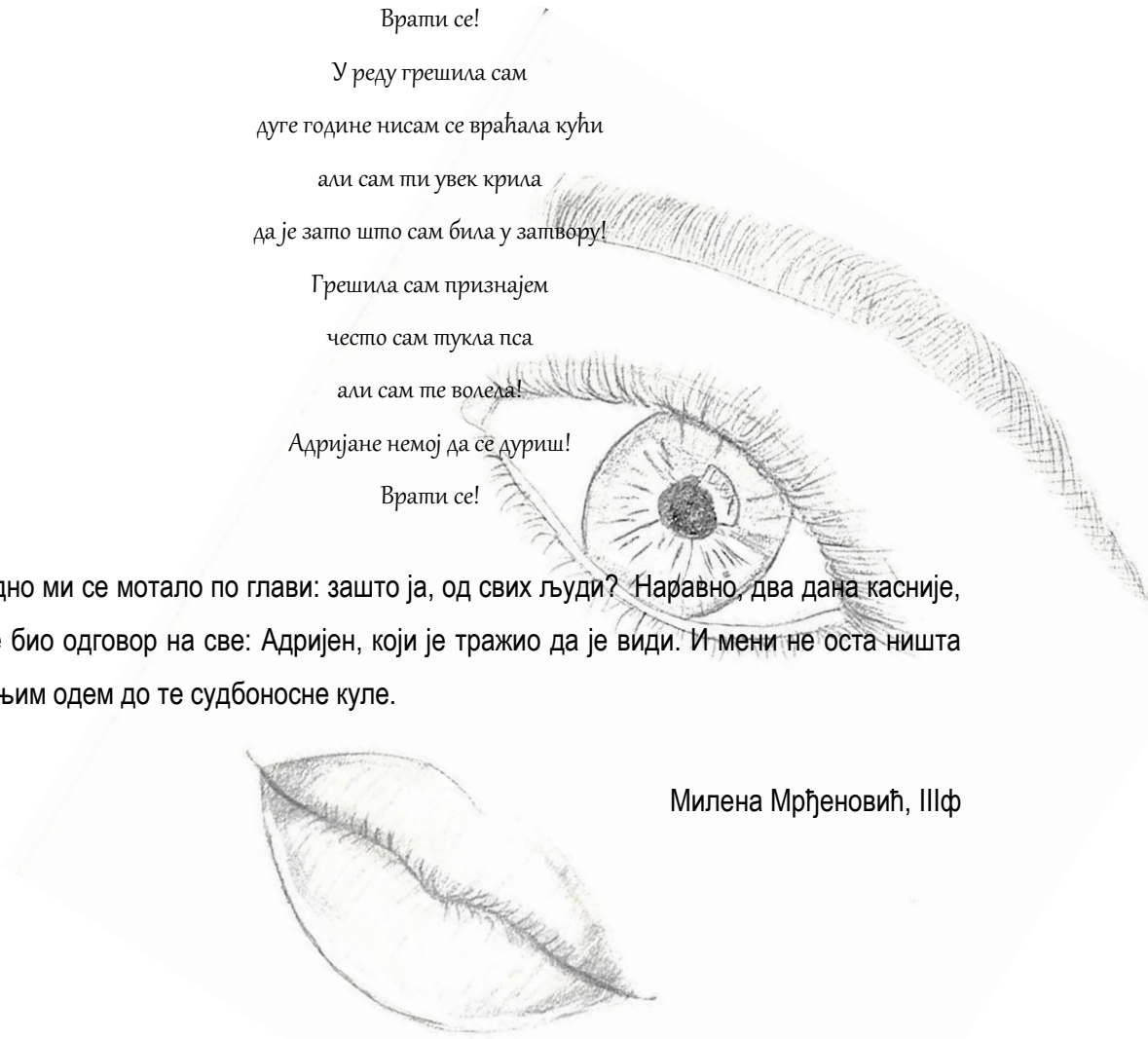

Само једно ми се мотало по глави: зашто ја, од свих људи? Наравно, два дана касније, у мојој станици је био одговор на све: Адријен, који је тражио да је види. И мени не оста ништа друго – сем да с њим одем до те судбоносне куле.

Милена Мрђеновић, IIIф

ТУЂИЦЕ У СВАКОДНЕВНОМ ГОВОРУ

КАКО СЕ СПАСТИ?

Језик као појава представља вјечито питање не само научницима већ и обичном свијету. Од давнина су се њиме бавили људи који су своја знања каналисали у посебне категорије. Захваљујући њиховим истраживањима, створена је лингвистика, а из ње изњедриле су се бројне дисциплине, међу којима је и лексикологија.

С обзиром на то да је лексика у домену сваког језика врло обимна, због чега имамо појаву великог броја различитих врста рјечника (фреквенцијски, рјечник жаргонизама, школски ...), ради лакшег изучавања дошло је до њене подјеле. Једна од тих подјела је према поријеклу: на страну и домаћу лексику. Као регија која је кроз своју дугу историју трпјела посљедице освајања, ратове и бројне друге приливе и губитке становништва, Балкан је „отворио врата" свог језика за бројне стране ријечи. Ту су се нашле и неке које су именовале појмове за које становници Балкана нису могли наћи сопствено адекватно језичко рјешење, јер никада прије нису имали прилику да се сретну са тим предметима или појавама. Као сиромашан, у најмању руку напаћен, измучен и уморан народ, Балканци никада нису могли имати своју ријеч за авион или компјутер. Стога, били су приморани да их позајме. Тако су настале позајмљенице.

Због међународне мреже компјутера на челу са интернетом, која је своју популарност достигла и код нас почетком овог вијека, у језику свих народа Балкана проналазе се и стране ријечи, за које ми имамо језичке еквиваленте (!), али их не користимо. Те ријечи називане су туђице, и данас господаре вокабуларом многих говорника црногорског, српског, босанског, донекле и хрватског језика, у којем се њихов утицај најмање осјећа. Туђице су у наш доспјеле из разних језика, али највише из енглеског, због процеса глобализације и честе употребе у медијима и на интернету. Очекивано је да су туђице највише користи омладина, као дио њиховог жаргона. Да ли због посла, тренда или само жеље да испадну паметни, и одрасли су подлегли утицају туђица. Они траже *ентертејмент* у *рафтингу*, *сурфују* интернетом, више не иду у куповину, већ у *шопинг* и своју одјећу не одлажу у ормар, него, ни мање ни више, у *клозет*. Тако и велики број домаћих фирми носи страна имена. Главни разлог томе је мањак информисаности и жеља да се говорник прилагоди и истакне у својој језичкој заједници.

Ангажман (!) на мјесту радника у хотелу овог љета, први пут у животу дао ми је прилику да се одвојим од породице и будем сама неко вријеме. У току ове, како је називам, експедиције (!), остала сам и даље добар али, прије свега, активан слушалац и упијала све

занимљиво што би изашло из уста мојих колега, без обзира на старост и пол. Они су, сасвим несвјесно, инстинктивно, употребљавали ријечи страног поријекла за које имамо замјену у језику, ни не питајући се: „Како ли се каже то код нас?" Наравно да нисмо сви били из Црне Горе. Било нас је са простора цијелог Балкана, нарочито мојих вршњака, и екаваца и ијекаваца.

Проводећи вријеме са њима на послу и ван њега, уочавала сам нешто на што они нису обраћали пажњу. Другарица је често играла игрицу на свом мобилном телефону. Знала је да се занесе и остане да сједи у кафићу дуго, све док, како каже, не би прешла само још *левел*. „Хајдемо, Каћа, играш већ три сата", говорила бих, а она би увијек одговарала: „Само још овај левел, Ана, схвати ме!" И никада ме игрица није задржала да још мало останем, већ радозналост: да сачекам још мало и видим да ли ће, док се концентрише на игрицу, рећи још једном *левел* умјесто *ниво*, или ће можда употријебити још неку туђицу у разговору. Никада нећу заборавити тренутак када је једна од мојих старијих колегиница, госпођа средњих година, рекла: „Јесте ли гледали *римејк* филма 'Ели'?" Пажљиво слушајући друге, скроз сам се заборавила: умјесто *менаџером*, надређеног сам назвала *шефом*. Али сам, ипак, умјесто наше *рјечник*, користила ријеч *вокабулар*.

Након успјешно одрађене сезоне, вратила сам се кући и одмах телефонирала својој најбољој другарици, која је боравила у Буљарици, гдје се одржавао музички фестивал *Sea Dance.* Због гласне музике и великог броја људи, једино што сам могла јасно чути било је: „Овдје је одличан *вајб*, штета што ниси ту!" И поново сам се запитала: зашто умјесто *вајб* није рекла *угођај* или *доживљај*? Или *атмосфера*? Онда ми је синуло да ни то не би била наша ријеч. А када се моја мајка вратила са посла и узрујано рекла: „Заборавила сам све папире у *офису*", било ми је јасно: туђице су постале саставни дио живота свих људи који вријеме проводе *онлајн*.

Чујемо их најчешће у нестандардним језичким варијететима, и нехотице откривајући ниво језичке свијести одређене групе која, из незнања, или помодарства сиромаши свој вокабулар. Све чешће, међутим, чујемо их у говорима политичара, предавањима професора, комуникацији (!) представника медија: „*Монументалне* грађевине, *рафтинг* Таром, *параглајдинг* и *популарна* одмаралишта у нашој су туристичкој понуди овог љета", навео је министар туризма у разговору са новинарима.

Као ни остале мале језичке заједнице у свијету, ни нас није заобишла глобализација. Веће као, на примјер, Руси у односу на нас добро се држе. На натписима њихових фирми, у огласима или акредитацијама на послу стоје туђице лако уочљиве чак и оном ко се не служи руским језиком. Али, Руси су бар транслитерацијом дошли до енглеских ријечи написаних ћирилицом. Наши сусједи Хрвати покушавају да очувају свијест о значају сопственог језика избјегавањем туђица по сваку цијену и творбом ријечи. Добар примјер је *осјећајник* или, што бисмо ми рекли, и поново употријебили туђицу, *смајли* или *емотикон*. Свакодневно настају еквиваленти

и за друге лексеме, због чега постоје бројне шале на рачун жеље за „чистим језиком", посебно зато што већина анкетираних говорника није знали шта *осјећајник* значи.

У свакодневном животу, туђице најчешће користимо несвјесно, непланско, инстнктивно, чак и у дијалекту. Чули смо је на телевизији, радију, прочитали на порталу и нека ријеч нам је остала у сјећању. Касније је употријебимо у свакодневном говору умјесто неке наше, и већ смо задали јак ударац свом језику, око ког се води толико полемике и сваки пут истиче питање патриотизма. А језик је дио наше културе, свијести, традиције и обичаја, па би требало да у друштву постоји озбиљна, научно утемељена језичка политика.

Запослени су у *офису*, глумци се припремају у *бекстејџу*, тата једног мог *френда* држи *бутик* и има своју *компанију*, Србија је синоћ побиједила у *плејофу*, мој брат је дио *консалтинг* групе и полиција ће надгледати *прајд*. Како се спасти?

Потпуно чист језик не постоји (сви знамо за интернационализме, научну терминологију, зар не). А када би и постојао, вјероватно би био резултат својеврсног језичког аутизма или, пак, настојања језичке елите да се по сваку цијену избјегне интеркултуралност.

Мислим да би, бар у почетку, знак да у борби за свој језик нисмо поклекли био кад бисмо се потрудили да, нпр., умјесто *фастфуд ресторан* што чешће кажемо *ресторан брзе хране*. А ако би свако од нас сваког дана по једну туђицу у разговорном стилу замијенио домаћом ријечју – можда бисмо врло брзо прешли бар половину пута у очувању онога што су нам оставили преци, а ми треба да пренесемо потомцима.

Ана Кажић, IVф

ДА СЕ ПОДСЈЕТИМО, И ПОКУШАМО!

Туђице су ријечи страног поријекла које су у употреби у другим језицима, иако у њима већ постоји еквивалент у језику у коме се користе. Највећи број потиче из енглеског, италијанског, њемачког, латинског, турског језика. Све чешће употребљавају се због тежње да се језик модернизује употребом ријечи које су познате широм свијета. Јављају у науци, спорту, политици, економији, умјетности, музици...

Највише туђица које налазимо у спортском жаргону поријеклом је из енглеског језика. Многе више тако и не доживљавамо, а проналажење преводних еквивалената представљало би већини непремостив проблем у комуникацији.

Стога – да се подсјетимо, и покушамо!

ФУДБАЛ

football (фут бол) – спорт који се игра ногама (foot) и у коме екипе теже да постигну гол против супротног тима; игра се округлом лоптом (ball) – ногомет

penality kick (пенал) – вид директног слободног ударца који се изводи на даљини од 16 метара у казненом простору и који брани само голман, не и одбрамбени играчи – слободан ударац

corner (корнер) – ударац који се изводи из угла (corner)

foul (фаул) – неспортско прекидање игре – прекршај

goal (гол) – шут

out (аут) – излазак лопте ван (out) линије игралишта

off side (офсајд) – правило које одређује да играч екипе која напада, у тренутку када му саиграч упућује лопту, мора бити у линији или иза најмање два противничка играча (од којих је један најчешће противнички голман)

team (тим) – екипа

КОШАРКА

time out (тајм аут) – прекид утакмице/пауза

pick an roll (пик ен рол) – нападачка акција у којој играч поставља блок (pick) и из тог блока отвара пут ка кошу (roll)

transition (транзиција) – брз прелазак из одбране у полуконтру или контранапад

crossover (кросовер) – потез мијењања правца кретања са промјеном руке којом се води лопта

period (период) – четвртина

playmaker (плејмејкер) – организатор игре

dribbling (дриблинг) – додавање лопте међу саиграчима

ТЕНИС

game (гем) – освојена 4 бода

singles (сингл) – два играча на терену

doubles (дабл) – четири играча на терену (два пара)

set (сет) – 6 освојених гемова

match (меч) – освојена 2 сета код жена, односно, 3 сета код мушкараца

service (сервис) – почетни ударац

ОДБОЈКА

nec (нец) – додир лопте о мрежицу

smash (смеч) – пуцање; упућивање лопте у поље противника

service (сервис) – почетни ударац

block (блок) – прва линија одбране и најефикаснија одбрана смеча

БОКС

box (бокс) – песничење

direct (директ) – изравни ударац

croshe (кроше) – бочни ударац

upper cut (аперкат) – вертикални ударац

round (рунда) – серија троминутног интервала

break (брејк) – пауза

knock out (нокаут) – јак ударац од кога такмичар који га је задобио не може наставити борбу у року од 10 секунди

guard (гард) – основни став

ФОРМУЛА 1

pit stop (пит стоп) – пауза за промјену пнеуматика/гума у гаражи

box (бокс) – гаража

chicane (шикана) – кривина

pneumatico (пнеуматик) – гума

ОСТАЛЕ СПОРТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ

sprint (спринт) – трчање на кратку стазу

marathon (маратон) – трка на 42 километра

steeplechase (стипл чез) – атлетска трка на 3000 метара са препрекама

biathlon (биатлон) – зимски спорт који представља комбинацију скијашког трчања и пуцања из пушке

triathlon (триатлон) – спортска дисциплина у којој се такмичари надмећу у пливању, вожњи бицикла и трчању

Будући да у нашем језику важи правило: „Пиши као што говориш, а читај како је написано", туђице су транскрибоване онако како се изговарају на страном језику из којег потичу, и прилагођене су правилима изговора нашег језика:

– фудбал се у енглеском језику изговара футбол јер садржи ријеч ball, која се изговара као бол; али је у нашем језику ради природнијег изговора вокал о замијењен вокалом а

–транзиција (transition) није задржала изворни облик изговарања (транзишн) већ јој је додат суфикс -ија за грађење именица.

У било којој области у животу, па тако и у спорту, туђице се често мијешају са позајмљеницама, управо због недовољног познавања лексике матерњег језика. Позајмљенице су ријечи страног поријекла које су у други језик ушле усљед недостатка адекватног преводног еквивалента за означавање неког појма. За туђице, наравно, постоје.

Литература:

Све о спорту: спортови, правила, тактике, технике. Том 1, 2, 3, 4 ; A Dorling Kindersley Book

Ања Ковачевић, IVф

Туђице су ријечи страног поријекла које се употребљавају у неком језику. Те ријечи се нису прилагодиле црногорском језику неком од својих карактеристика.

Управо због тога постоји два типа туђица, а то су:

- Туђице које се не уклапају због нетипичних сугласничких скупова, као што су : *бл, кл, кт, јл, фт, јн, јм, јн* (*бицикл, субјект, објект, пројект...).*

- Туђице које се не уклапају због неких нетипичних самогласничких скупова, као што су :

  аи, еи, оу (*шоу* …).

На основу језика из којег потичу, ријечи странг поријекла су:

- германизми – из њемачкога језика
- англизми – из енглескога језика
- оријентализми – из турскога, арапскога и перзијскога језика
- талијанизми – из талијанскога језика
- галицизми – из француског језика
- хиспанизми – из шпањолскога језика
- латинизми – из латинскога језика
- грецизми – из грчкога језика

Употреба туђица у језику је надасве природна и доста честа. Туђице најчешће долазе из језика који су културно или историјски сродни Црној Гори. Међутим, данас се све више користе англизми, због глобалне употребе овог језика и његове свеопште распрострањености. Употреба англизама у црногорском језику знатно се проширила посљедњих година. Најчешће млади употребљавају ријечи ове врсте, што је разумљиво с обзиром на промјене у друштву и култури.

Англизми се у црногорском језику најчешће појављују, јер није могуће превести ријеч правилно или једноставно. Ријечи као што су *лајк/лајковати* (like)*, банџиџамп* (bungee jumping), *зиплајн* (zip line) и друге нису нашле адекватан превод у нашем језику, већ су се само прилагодиле његовим правилима.

Лингвиста Иван Клај говори о овој појави, те сматра како англизми ове врсте нису пријетња језику уколико се он довољно његује, а англизми користе рационално. Комуникација XXI стољећа захтијева одређене промјене, нове ријечи као и нове изразе.

Међутим, проблем настаје када се ријечи нашег језика замјењују англизмима. Ријечи као што су *перформас, фешнвик, дедлајн, адвертајзинг, консултинг* итд. већ постоје у црногорском језику, због чега нема потребе уводити нове. Ријечи овог типа нису прилагођене нашем језику и звуче неприродно током комуникације. Данас многи овај феномен везују са жељом да се звучи паметније, или професионалније.

Англизми се користе и у жаргону. Честе су ријечи *кул* (cool), *сори* (sorry), *хејт* (heate) и многе друге. Иако се могу без проблема превести на црногорски језик, оне су толико укоријењене у језик да су попримиле специфично значење. Управо из овог разлога лингвисти сматрају како их је немогуће потпуно избацити, то јест искоријенити из нашег језика.

Црногорски језик се бори са употребом англизама, као и већина језика и култура данас, када је енглески језик јако заступљен. Професор англистике Филолошког факултета у Београду Борис Хлебец говори о употреби англизама и, између осталог, наводи како англизми нису непријатељ једном језику и да ће се употребљавати све док постоји потреба говорника. Он сматра како се англизми нису довољно укоријенили у жаргону, гдје би се требали најчешће употребљавати, те из тог разлога нису пријетња нашем језику.

Нека од новијих схватања термин англизам одређују не само као ријечи из енглеског језика већ и реченице које својом композицијом слиједе неке од норми енглеског језика – ортографску, граматичку, семантичку или прагматичку.

Прагматички англизам означава употребу дискурсних формула из енглеског језика у ситуацијама када за њих постоје одговарајуће устаљене формуле у црногорском језику. Овакав тип англизама је далеко рјеђи него лексички, међутим прагматички англизми се ипак могу наћи у црногорском језику. Обично се проналазе у говору, али није риједак случај да се нађу и у писаној форми.

Постоје многи примјери прагматичких англизама, најчешће их можемо примијетити у преводима филмова, јавним натписима, медијима, али није искључено да се нађу и у свакодневном и општеприхваћеном говору.

Неки од примјера су:

- *Да ли могу да Вам помогнем?* (Can I help you?), умјесто уобичајеног *Изволите?*,
- Узвици као што су: *бај-бај*, *океј*, *вау*, *упс* (bye-bye, Ок, Wow, oops),

- *Хвала што сте користили наше услуге.* (Thank you for using our services.)
- *Изволите, ово је Ваш рачун.* (Here is your bill.).
- *Уживајте!* (Enjoy!), умјесто *Пријатно!*

Већина англизама овог типа настаје јер превод филмова или медијских садржаја није одговарајући, на тај начин многе фразе остају у црногорском језику, а људи их несвјесно употребљавају. Млади их често користе, јер су изложени друштвеним мрежама и садржају на енглеском језику. Неки од ових англизама дубоко су укоријењени у црногорски језик, због тога их људи и не сматрају страним или необичним.

Такође, као одвојена група издвајају се и тзв. *сирови англизми*, ријечи енглеског језика које су потпуно неприлагођене нашем језику:

- примјер: nocomment = немам коментар
- whatever = штагод

Постоје случајеви и да се ријеч икада (енглески – ever) у црногорском језику појављује на крају реченице, што је типично за енглески језик.

- примјер: најбољи писац икада, умјесто најбољи писац свих времена/који је икада постојао

Овакви примјери показују како се због неправилних превода или недовољног знања сопственог језика преузимају енглеске ријечи и фразе. Англизми нису опасност за језик, али треба обратити пажњу на то како се преузимају и прилагођавају.

Културлошке промјене у великој мјери узрокују и промјене у језику, због чега се он мијења и прилагођава друштвеним приликама. Усљед глобализације и јачања енглеског језика, у црногорском језику се појавио знатан број англизама у XXI стољећу.

Многи су настали, јер се одређена ријеч није могла правилно или са смислом превести, док су други ушли у наш језик с циљем да се одређена ријеч, реченица или фраза модернизује. С обзиром да је друштво изложено великом утицају енглеског језика (филмови, медији, средства комуникације итд.), англизми лако улазе у наш језик и удомаћују се.

Данас млади све чешће користе ове ријечи, чиме англизми постају веома популарни и устаљени у свакодневној комуникацији. Међутим, није риједак случај и да се нађу у пословном окружењу, јер енглески језик преовладава на глобалном тржишту.

У културолошком смислу англизми нису пријетња црногорском језику, али њихова прекомјерна употреба или усвајање без квалитетног знања, свакако може наштетити даљем развоју језика, с обзиром на то да домаће ријечи полако нестају замијењене англизмима.

Међутим, англизми се не могу, нити би се требали потпуно искоријенити зато што у многим случајевима олакшавају комуникацију. Како је рекао професор Борис Хлебец: „Лакше је рећи не волим банџи џампинг, него не волим да скачем с велике висине закачен ужетом за ногу."

Језик се мијења у складу са историјским, друштвеним и културолошким приликама. Међутим, све промјене се требају дешавати природно и постепено, што значи да не можемо употребљавати нове ријечи без стварне потребе.

Англизми у црногорком језику су све чешћа појава и неизбијежни су, а врло често и корисни у комуникацији. Без обзира на те чињенице требају се користити умјерено. Ријечи које већ постоје у нашем језику не би се требале мијењати страним ријечима без прије потребе.

Увођењем нових ријечи језик се може обогатити, али само уколико се старе ријечи задрже у употреби. Англизми имају своје негативне, али и позитивне учинке на језик. Иако неке нове ријечи могу бити корисне, увођење нових реченичких структура или фраза свакако непожељно утиче на језик.

ЛИТЕРАТУРА:

- https://hr.wikipedia.org/wiki
- https://www.opsteobrazovanje.in.rs/srpski-jezik/gramatika/tudice/
- *Језик и култура* – Ранко Бугарски (2005)
- *Прагматични англицизми у српском језику* – Биљана Машић Илић, Весна Лопчић
- *Енглески у српском* – Твртко Прћић

Лејла Хамбо, IVф

БАЈ Д ВЕЈ, АПДЕЈТУЈ ИНСТАГРАМ!

Језици непрестано утичу једни на друге. Колонизације, вишедеценијска власт над народом, број странаца на неком простору, утицај интернета и други фактори проузрокују промјене. Упркос томе што многи теже језичком чистунству, ниједан језик није без туђица, а о *ултрапуризму*[3] тек да нема говора. Познато нам је да Хрвати дуго *воде битку* против туђица увођењем нових кованица (мада се оне неријетко чине веома несрећеним).

[3] Потпуно језичко чистунство; уклањање свих елемената страних језика у језику (све туђице и позајмљенице, укључујући и оне најстарије, творбена правила преузета из других језика...)

Иако оне нису елемент који је неопходан да би језик постојао, јер за сваку постоји одговарајући превод, туђице чине богатство језика. У њима се огледају утицаји одређених језика и култура. Могу нас заинтересовати да истражимо када је ријеч *допутовала* до нас, из којег језика долази, и како то довести у везу са историјским околностима у том периоду.

Термине из области банкарства, саобраћаја, спорта, туризма, науке, технологије, али и лексику у свакодневној употреби углавном чине англицизми, којих је у нашем језику много. Технологија се развија брзо, а стручњаци за језик не могу довољно брзо да осмисле одговарајући превод за термине као што су: *хардвер*, *софтвер* и *интерфејс*, стога ћемо их употребљавати док не осмислимо прикладну замјену.

Туђице су, ипак, нешто друго. Оне преплављују наш језик, иако за тим нема потребе. Апликација се не преузима, већ *даунлоудује*. Код дјеце је цртање чест *хоби*, док се ријетки баве *сноубордингом*. Затим *визит-карте, корнфлекс, фотошоп, фото финиш, ер браш, форвардовање мејла, дилитовање фајла, офис, донор, бенефити, лимити... Компјутери*, хвала Богу, више не коче, сада само *багују*. Омладина често каже *билион*, несвјесна своје грешке, јер, у ствари, жели да нешто изрази милијардом, а момци иду на *тренинг* и дижу по 90 кила из *бенча* (макар се можемо нечим похвалити?). На моју жалост, али и на жалост свих који су свјесни да број туђица, конкретно англицизама, у свакодневном говору постаје забрињавајућ, ово је један сасвим могућ и уобичајен *начин да се започне конверзација са својом френдицом*: ***Омг,*** *она цура је била* ***модел*** *на* ***фешн вику. Аутфит*** *јој је баш* ***кул.*** *И фризура јој је* ***топ****. Ено, иде ка* ***шопинг молу****. Има* ***супер фуд корт*** *тамо, мада мени нема преко* ***хот дога*** *у* ***фаст фуд*** *ресторану прекопута.* ***Дефинитивно*** *иде да* ***свочује*** *ону нову палету што је коначно стигла,* ***шипинг*** *је трајао сто година.* ***Енивеј,*** *многи* ***мејкап артисти*** *су причали о њој и радили* ***ривјуе.*** *Оно је буквално* ***маст хев****, заједно са оним* ***бјути блендером****, рекла ми је Анђела да уопште не* ***апсорбује*** *шминку,* ***тестирала*** *га је. Умало да заборавим, у књижарама сада има онај* ***бестселер*** *који си ми поменула, а можеш и за мале паре да га* ***даунлоудујеш*** *на* ***Киндлу****.* ***Бај д вај, апдејтуј*** *Инстаграм, знаш ли како је сад* ***апгрејдован*** *и љепши* ***билион*** *пута.*

Неки англицизми су се толико прилагодили, да потпуно личе на ријеч која би могла бити домаћа. Као што, рецимо, данас будемо забезекнути када сазнамо да су *папуче* турска, а не наша ријеч за оно што означавају, тако ће се и наши потомци за двадесет година *шокирати* када им кажемо да нисмо ми рекли *сурфовање*, *тутор* и *предатор*. Са друге стране, није ријетко ни да се туђице *искриве*. Примјери за то су *сексипил* (*sex appeal*) и *ресивер* (*receiver)*.

Редовно се у кући чује: *Смањи телевизор/ Смањи тон*. Већа је вјероватноћа да ће онај који је издао наредбу добити одговор: *Не могу да смањим телевизор, толики је колики је*, него што ће му жеља бити услишена. Слично је и са чувеном реченицом из дјетињства: *Мама, мама,*

смањиле су ми се фармерице. Увијек је слиједило исто: *Нису ти се фармерице смањиле, него си ти порасла*.

Иако ћемо нешто рећи матерњим језиком, несвјесно гријешимо користећи конструкције карактеристичне за реченице или фразе у енглеском језику. Да нису увијек смислене када се дословно преведу на наш језик, схватимо тек када више обратимо пажњу на оно што смо рекли. Осим што смо све буквално превели, и распоред ријечи је остао непромијењен. Онда закључујемо да се утицаји о којима је ријеч не своде само на туђице и позајмљенице, већ и граматичку структуру, начин писања (позната *шишана латиница*[4]) и изговарања скраћеница (*си-ви* за *CV*[5])... То није добро за језик јер губи смисао када граматика која се користи нема упориште у језичкој норми. Људи несвјесно гријеше приликом говорења сопственим језиком, убијеђени да га одлично познају, јер је то први језик са којим су се сусрели, и да не треба да га уче у школама. Рећи: *Побијеђени смо од стране противничке екипе* је граматички неисправно. У нашем језику се пасивне конструкције ријетко користе, а онда када се користе, погрешно је рећи *од стране*. Међутим, људи не виде грешку у томе зато што се у енглеском користи *by,* а ово се на први поглед чини као одговарајући превод. Нашем језику примјерена реченица је: *Побиједила нас је противничка екипа.* Такође, често чујемо да је неко *направио грешку* (умјесто да је погријешио), да је *нечије име Алекса* (умјесто да се неко зове Алекса или да је неко Алекса), да је *Марија имала сусрет са Теодором* (умјесто да се Марија срела с Теодором) и слично. Није *немам проблем с нечим,* него *не видим проблем* или *то ми не представља проблем*. Није *фацијална експресија*, него *израз лица*. Не *држиш некога заузетим*, него си га, ваљда, упослио.

Каже се да што више језика знаш, то више и вриједиш. Људи су то, изгледа, погрешно схватили, труде се да што више језика смјесте у једну реченицу. Преовладавање туђица у реченици може се поредити са мијешањем ћирилице и латинице, или екавице и ијекавице у истој. Таквим изражавањем нећемо показати своје познавање енглеског језика, већ сиромаштво које је обузело наш рјечник. Зашто бисмо говорили *фешн вик*, ако већ имамо калк *недјеља моде*? Иста *недјеља моде* нити *боде очи* када је видимо, нити *пара уши* када је чујемо (за разлику од многих хрватских кованица, које су понекад управо због тога предмет ругања). Уосталом, зар није љепше чути *бина, сцена* или *позорница* него *стејџ*. Стране језике ваља и треба учити, али свој језик треба знати.

Умјесто да се језик обнавља, мијења, унапређује и осавремењује стварањем и употребом неологизама, очигледно се, не знајући шта заправо радимо, трудимо да се уклопимо у савремено

[4] Употреба латиничног писма без дијакритичких знакова *(upotreba latinicnog pisma bez dijakritickih znakova)*
[5] Curriculum vitae

поенглежено доба прихватањем туђица. Добро рече у *Посланицама* Петар Први: *Ви чините што знате, но не знате што чините*. Претјерано, или, ипак, *егзагерано* коришћење туђица се, нажалост, често приписује образованом, пардон, *едукованом* човјеку *импозантног вокабулара*, а домаће ријечи су, изгледа, за сељаке. Али, иако је енглески данас универзалан језик, нема разлога да ико брине да ће постати једини језик у употреби.

У савременој комуникацији потпуно је нормално да се језици прожимају. Ипак, танка је линија између умјерене употребе ријечи страног поријекла и претјеривања, чиме се наш језик скрнави. Иако неће изумријети претјераном употребом туђица, јер га *одржавају* синтакса, морфологија и норме својствене нашем језику, осиромашићемо лексику, тако што ће ријечи које су данас у употреби пријевремено постати архаизми и бити замијењене англицизмима. Било би апсурдно да нашем језику више приличи да буде међу западногерманским него у јужној групи словенске породице језика.

Злата Красић, IVф

ИНТЕРНЕТ – ЗЕМЉА СА НОВИМ, ЈОШ НЕИСТРАЖЕНИМ ЈЕЗИКОМ?

велИКА СЛОва ГДје Им НијЕ МЈЕсто

Да бих детаљно истражила свијет електронике и интернета, сматрала сам сходним да провјерим колико и коме је она најбитнија. Да ли су то млади, дјеца или старији? Зато сам обавила експеримент и једну мању анкету, који су само потврдили моју почетну тезу. Прије извођења ових истраживања вјеровала сам да су електроника, елекронска и интернет-комуникација ствар млађих генерација које су одрасле уз њих, па их боље познају, док ће им се старији опирати јер су навикли на традиционалније облике комуникације.

Прво сам извела експеримент са три генерације жена у својој породици: сестром, мамом и баком, да бих видјела шта ће оне прије изабрати и зашто: телефон, или папир и оловку. Свака је имала телефон при себи, а ја сам донијела папир и оловку и рекла да прибиљеже шта треба да купимо у продавници. Све три су изабрале папир и оловку за писање, али су само двије од њих писале до краја. Моја сестра је послије неких шест намирница које сам јој издиктирала узела телефон, рекла да не зна зашто записује кад све може откуцати на телефону, и то много брже. Била је у праву. Била је много бржа у биљежењу него моја бака и мајка, које су наставиле писање. На крају сам их питала зашто нису узеле телефон да откуцају, користећи Анине разлоге. Мајка је рекла да сам се добро сјетила, али да више воли папир у руци, јер је тако навикла и да јој је мука да тражи по биљешкама, док се бака насмијала и рекла да једва чита и пише како треба, а не да куцка на „тој сићушној тастатури", коју једва види. Овакве резултате сам очекивала јер их знам, али је било лијепо видјети генерацијске разлике у бирању између старог, провјереног, и модерног.

Затим је услиједила анкета коју сам обавила на 25 узорака/људи које сам заустављала на улици. Они који су прихватили да одговоре на моје питање су били разноврсних годишта, и приближан је био број једног и другог пола. Питање на које су одговарали је: „Шта ви мислите да је електронска комуникација, и шта све спада у њу?" Свако од њих је рекао мање-више исто, да је то „разговор преко интернета". Дванаесторо је дало детаљнији опис тога што мисле, помињући имејл, интернет чланке, рекламе и огласе као видове такве комуникације, док је деветоро одмах поменуло инстаграм, фејс (фејсбук), твитер и друге друштвене мреже које су актуелне данас. Чак четворо није могло одмах да се сјети шта сматрају да је разговор преко интернета, па су у одговарању користили упитни тон, желећи вјероватно да потврдим то што су говорили, или да детаљније објасним питање.

Они старији у групи су више говорили о интернет комуникацији као пословној и стриктно формалној, за коју користе имејл, вибер и друге апликације које су чешће коришћене за управо такву комуникацију. Млади су, са друге стране, били фокусирани на лежернију комуникацију која се одвија најчешће преко фејса, снепа и инстаграма. Очигледно је да интернет задовољава свачије потребе. Како се развио до те мјере да моја бака, и ја, и још милиони попут нас, буду у потпуности задовољни том комуникацијом?

ЗАШТО ЈЕ ИНТЕРНЕТ ПРЕУЗЕО СВИЈЕТ КОМУНИКАЦИЈЕ?

Од самог оснивања интернета и пионира интернет-комункације, он је обећавао нешто што до тада није било могуће. Брзину. Шира публика је тада добила оно што је дало примат електроници. Пионири ове комуникације су били скајп, и мејл и фејсбук. Тада су коришћени у формалној коренсподенцији, која је била у складу са језичком нормом, међу којима је највјеродостојнији имејл, док су фејс и скајп били погодни за неформалну конверзацију, која се много разликовала од садашње.

Фејсбук је тај који је промијенио игру, на њему су се објављивале слике и објаве помоћу којих се ширила култура Америке и, још битније, енглески језик. Његову глобалну доминацију можемо приписати, поред лаке граматике, и интернету, који је доминантно енглеских изумитеља.

Данас се развио до те мјере да имамо цијело устројство које постоји паралелно са стварним свијетом. Интернет је највећи „кривац", одговоран за англицизме и енглеске ријечи које су доспјеле у рјечник младих, и у њихов сленг. Дошло је дотле да се ни не трудимо да преведемо изразе и фразе које су „тренд" у култури земаља енглеског језика, већ их само узимамо и убацујемо у реченице структуре која одговара нашем језику.

КОЛИКО ПРУЖА, ТОЛИКО ОДУЗИМА! ДА ЛИ ЈЕ СВИЈЕТ ИНТЕРНЕТА ЗАИСТА УТОПИЈА КАКВОМ ЈЕ СМАТРАМО?

Научно је доказано да коришћење интернета послије дугог дана лучи ендорфин и мале количине адреналина, који стварају психичку зависност и због којих грабимо телефон када год можемо. То објашњава чињеница да у интернету тражимо утопију у коју можемо запливати када нам се не свиђа оно што се дешава у стварном свијету. Не чуди што зависимо од њих и „стресирамо се" када га не можемо наћи.

Као што сам раније поменула, најбржи пренос информација одвија се електронски. Нема друге платформе која ово пружа. Можете бити у ауту и снимити гласовну поруку која истог трена долази до онога коме је намијењена. Можете бити на састанку и послати обичну или, ако не желите

плаћати, вибер поруку и за два минута имати чашу воде пред собом без ометања. Брзо и једноставно – разлог је успјеха.

Али сви превиђамо или занемарујемо опасности и негативне ефекте електронске комуникације. Није више нужно званична и престала је бити у складу са језичком нормом и правописом. Сада имамо скраћенице које граматички нису коректне, ријечи које нису наше нити транскрибоване, практично, енглеске ријечи које нам „упадају" у реченицу да бисмо лакше објаснили неки појам. Престали смо да размишљамо о језику јер је прихватљиво, нема провјере и нико не тражи језичку коректност. Мислимо да су поруке приватне и да није битно да ли поштујемо језички стандард. Да ли је заиста тако? Да ли је приватност загарантована?

Наравно да није, оно што је некада био радознали поштар који отвара туђа писма данас је хакер који ће хаковати профил и, ако жели, објавити све поруке. Да ли заиста желите да сви знају ваше тајне и језичке омашке? Тада ће вам, поред тога шта сте у порукама писали, бити битно како сте написали, посебно ако сте особа од важности и високог образовног нивоа, или припадате интелектуалној елити. Што је једном на интернету, заувијек је на интернету. Али они најугроженији су млади, који не размишљају о овоме, и друштвене мреже доживљавају само као бијег од стварности, гдје није битно како пишемо докле год је написано.

Колико таква комуникација мијења вокабулар, граматику и како се језик сналази и опстаје у овој лудници?

КАКО РАЗГОВАРАМ СА ВРШЊАЦИМА?

Центар електронске комуникације за младе су друштвене мреже. Преко њих обављамо све што треба. Имејл користимо само онда када је разговор строго професионалан (колико год он то може бити за младе). Инстаграм, твитер, фејс, снеп су постала наша поља за играње и највише утичу на промјену језика. На интернету привидно постоји хибридна форма два језика, од којих је један енглески. Али када се дубље загледате, видите да је то наш језик, у коме не само што искачу енглеске ријечи и англицизми већ је и непрепознатљив.

Млади ријетко користе интерпункцијске знаке и измишљају скраћенице које су често разумљиве само њима. Недостатак изговора, интонације и интерпункцијских знакова надомјештају емотиконима. Емотикони су мале анимације на основу којих се види расположење, по чему знамо смисао поруке и да ли има скривено значење. Ово ријешава проблем сарказма, шале и алудирања, која су тешко уочљива. Често се једна реченица развуче у више порука док разговарамо. Дјелови синтагме одвојени су онамо гдје би могла бити запета. Мислим да то радимо да бисмо одржали пажњу онога коме пишемо. Он ће остати у чату и добијати информације у

дијеловима, ишчекиваће остатак поруке, а притом неће чекати дуго. Тако разговор иде много брже и динамичније, што не значи да је квалитетнији, само да је тако. У случајевима када је пасус у једној поруци, наговјештава се важност и формалност онога о чему се куца. Упитајте било кога млађег од двадесет година шта прво помисли када види поруку дужу од пет редова. С обзиром да је дужина порука у овим чатовима од једног до три реда, сигурно ће помислити да је нешто битно.

Ипак, када желимо да искажемо узбуђење, направићемо луцкасту поруку, ставићемо између сваког слова „р а з м а к" или ћемо, можда, „СтАвиТи веЛИКа слОва гдјЕ им нијЕ МЈеСТо".

Изненађујуће је да нема толико англицизама колико енглеских ријечи у изворном облику. Ријечима често не налазимо еквивалент у матерњем језику јер разумијемо енглески, и природније нам звучи у изворном облику. Тако настају синтагме које потпуно мијењају нашу реченицу.

Све примјере овога што сам навела можете видјети у примјерима разговора са мојим другарицама, мада бих поменула жаргонизми гимназијалаца. Комуникација других средњошколаца била би, вјероватно, другачија.

КАКО РАЗГОВАРАМ СА ОДРАСЛИМА?

Са одраслима најчешће комуницирамо преко вибера, фејса или преко обичних порука. Чак и када су то наши родитељи, ријетко користимо инстаграм или твитер. Разговор је обично краћи, разумљивији зависно од тога да ли имамо неформалан или формалан разговор, а то чини велику разлику.

Формална конверзација ће нас натјерати да пратимо сва језичка и граматичка правила, неће бити жаргонизама и сленга. Циљ је опет пренијети поруку на најразумљивији начин. Најчешће у таквим разговорима представљате себе, па и језички. Зато ћемо пазити шта и како пишемо. Неријетко ћемо и претражити нешто ако имамо недоумицу да бисмо имали што мање грешака. Не помаже ни што смо млађи, па подсвјесно имамо потребу да се докажемо. Зато ће једној таквој поруци бити посвећено више пажње и размишљања, те разговор скоро никад није динамичан и развија се спорије, али је зато много краћи. Примијетила сам да одрасли не размишљају колико ми у таквим разговорима, и разговор претворе у полуформални. Не обраћају пажњу на правопис, чак и када им струка то налаже (осим професора са којима сам имала конверзацију, до сада су сви беспрекорно писали, барем колико сам ја примијетила). Такође ће чешће млађа особа исправити ријеч ако направи грешку у куцању, док ће је одрасли оставити неисправљену, док год се може наслутити шта је требало да буде написано. Мислим да овакав став произлази из чињенице да мисле да разговарају са дјецом, а јавна је тајна да млади не уважавају језичку норму на интернету, па је њима конверзација са младима оно што је нама разговор са вршњацима (без сленга и емотикона).

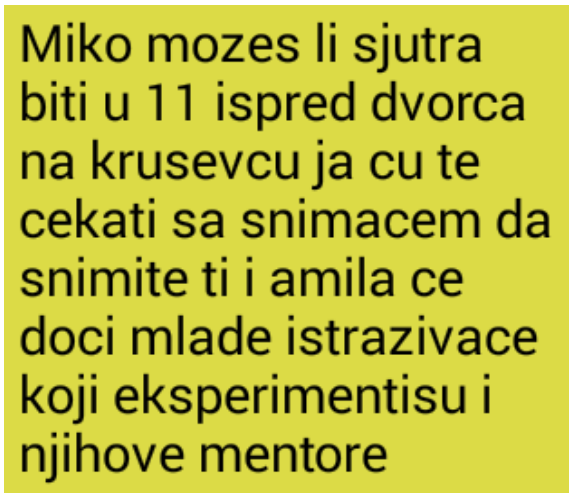

Примјер 1

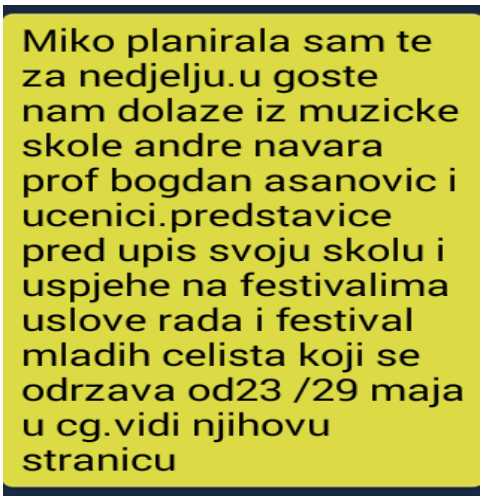

Примјер 2

ЗНАМ ДА КУЦАМ, АЛИ ЗНАМ ЛИ ДА ПИШЕМ?

Можда тако не изгледа нама који активно користимо интернет за комуникацију, али он пуно утиче на нашу писменост, медијску и традиционалну. Увјештили смо се толико да двапут брже куцамо него што пишемо и боље куцамо затворених очију него што пишемо. Свако кога сам питала да затворених очију откуца било коју реченицу то је урадио тачно. Сада то радимо несвјесно и механички. У посљедња два мјесеца сам чак тринаест пута имала два различита разговора са истом особом истовремено. Питате се како? Просјечан тинејџер на свом телефону има инстаграм, вибер и снеп. Колико друштвених мрежа има, толико се може имати и разговора. Поред горе набројаних, најпопуларније у Црној Гори су: твитер, пинтерест и редит. Поред оволико мрежа, које у основи имају исти циљ и пружају исте могућности, ми имамо барем пола. Зашто је тако? Наравно, тренд и култура. Имамо осјећај да нешто пропуштамо у културолошком смислу. Сваког дана има барем по једна прича о некој особи која је постала актуелна на мрежама због неке шале, смицалице, „извале", или нечег другог. Ако то пропустимо, имамо осјећај да каскамо за најновијим трендовима и интерним шалама које знају само они који активно имају комуникацију на интернету. Све ово утиче на младе, јер уз интернет одрастамо када смо несигурни и не умијемо критички да размишљамо, зато вјерујемо свему што је на интернету. Одатле учимо, више него из штампаних књига, а од обиља информација (лажних и полутачних) не знамо шта је истина. Не учимо једни друге да преиспитујемо све што прочитамо, већ научимо на тежи начин, кроз искуство. А искуство често укључује лошу оцјену из језика, јер он трпи све ово. Стандардни језик се никада неће прилагодити и подражавати оно што смо створили на интернету. Можда у једном разговору на виберу од 257 ријечи искористим чак 117 енглеских, али то се никада неће десити на писменом или у мотивационом писму. Хибридну, нестандардну форму језика коју смо несвјесно створили треба оставити тамо гдје је и настала. Шта нам, заправо, остане када искључимо интернет?

ШТА НАМ ОСТАЈЕ КАДА ИСКЉУЧИМО ИНТЕРНЕТ?

Замислимо да више нема интернета! Не на дан, викенд или мјесец. Избрисали смо га из постојања. Шта нам остаје? Прво ће нам остати много слободног времена, које нећемо знати како да продуктивно потрошимо, осиромашени вокабулар састављен од енглеских ријечи. Застајаћете да се сјетите еквивалента у свом језику, као да сте пет година провели у иностранству а да ногом нисте крочили ван земље.

Примијетићете да сте испустили некадашње знање јер није имало практичну примјену, сем у школи. Сјетићете се да постоји ћирилица, и можда осјетите тугу што латиницу знате и

пишете много боље и брже. Подсјетићете се гдје и како се користе интепункцијски знаци, велико слово, јер ће постојати неко коме је стало до тога. Почећете да се питате, јер имате времена да останете сами са својим мислима. Фасцинантно је колико времена и перспективе електроника одузима. Не кажем да интернет треба одузети, напротив, он је моћно средство, само не треба бјежати од свијета помоћу њега. Јер када се вратите у стварни свијет, примјетићете да увелико каскате за њим. Свјесна сам да се неке друштвене норме неће мијењати због језика. Свако ко се дописује стандардним језиком на инстаграму ће бити исмијаван, јер се зна да инстаграм није мјесто гдје треба да се глуми „величина". Овим ријечима ми је другарица објаснила зашто онда када знамо и увиђамо своје грешке на интернету, не исправљамо већину. Било би сулудо живјети у 21. вијеку без електронике, али још више без писмености.

Препоручила бих свакоме ко је у мојој позицији да недјељу дана заборави на интернет. Нећете пропустити ништа важно нити ћете бити осиромашени, а знам да један дио вашег бића то прижељкује од почетка! Има нешто неприродно и опресивно у интернету. Можда ћете, када се удаљите, схватити шта је то! Избор је ваш!

Милена Мрђеновић, IIIф

ГОВОР МЛАДИХ У ЕЛЕКТРОНСКОЈ КОМУНИКАЦИЈИ

Данас се под електронском комуникацијом подразумијевају све комуникације које се обављају путем интернета. Пошто су оне разноврсне (Mail, Facebook, Skype, Snapchat, Viber, Massenger...), бавићу се друштвеном мрежом инстаграм, која је код младих у Црној Гори најраспрострањенија. Ово истраживање биће усмјерено на карактеристике језичких иновација у писаној комуникацији младих на друштвеној мрежи. Како пишемо поруке, водимо ли рачуна о падежима, како мијењамо језик и стил, које су најчешће неправилности, водимо ли рачуна о великом слову и одвајању вокатива зарезом само су нека од тема којима ћу се бавити у овом раду.

Анализом личних преписки са друштвене мреже тинејџера узраста 15–17 година, статистичким подацима и табелама ћу допунити рад.

ТИНЕЈЏЕРИ И ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ

Истраживање које је за потребе невладине организације Јувентас спровео Центар за мониторинг и истраживање даје податке о врстама електронске комуникације које су најраспрострањеније код тинејџера.

Анкета показује да 93% анкетираних средњошколаца свакодневно користи интернет, а друштвене мреже њих 90%. Скоро сви средњошколци користе друштвене мреже као главни вид комуникације, од чега 9 од 10 њих користи друштвене мреже свакодневно. Забрињавајући податак је да сваки десети испитаник никада не чита књиге, а свега трећина испитаних свакодневно или два до три пута недјељно чита књиге, док 27% чита једном мјесечно или рјеђе.

Истраживање је спроведено од 10. јануара до 14. фебруара 2018. г. путем онлајн упитника међу хиљаду испитаника у оквиру пројекта „Унапређење медијске писмености у Црној Гори". Ово истраживање реализују Јувентас и Агенција МИНА уз подршку Амбасаде САД у Црној Гори.

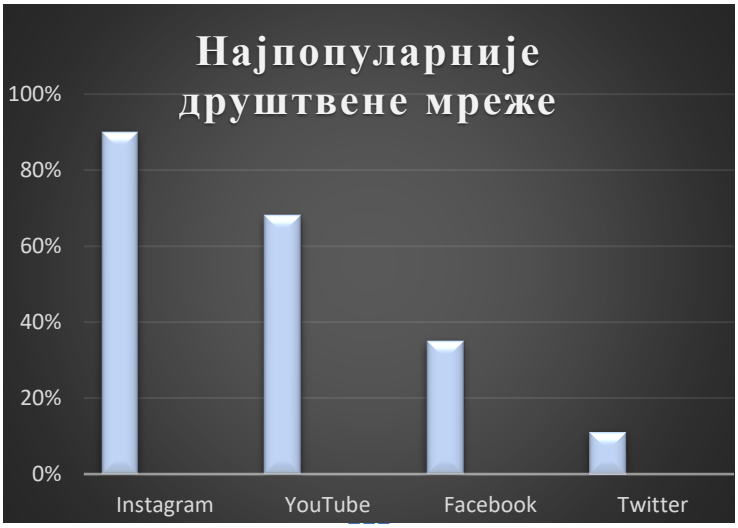

УТИЦАЈ ИНТЕРНЕТА НА ЈЕЗИК

Нове дигиталне комуникационе технологије у великој мјери утичу на људски језик доносећи промјене у правопис, лексику и граматику.

,,Компјутерски посредована комуникација (енгл. Computer-mediated communication – CMC) или нетспик (енгл. netspeak[6]) промијењен је језик који се користи у електронској комуникацији и одликује се граматичким иновацијама због тога што се граматика у CMC-у, као нов феномен, још увијек није формирала у правила." (Hering 2012: 2338). Приликом писања порука, тежи се на уштеди времена и простора те се језик прилагођава таквим потребама и полако излази из оквира стандардног језика. Зато је нетспик другачији од језика којим се служимо у класичној писаној и усменој комуникацији. Он тежи једноставности и брзини, не поштује граматичка правила и ортографске норме (Бугарски 2005: 23–24).

Ставови о језику који се користи у електронској комуникацији су разноврсни. С једне стране, има оних који утицај нетспика не сматрају нужно негативним, већ у њему виде потенцијал за увођење иновација и нових начина изражавања. Међутим, због кршења установљених језичких норми ради брже и лакше комуникације електронским путем, чести су негативни ставови о утицају интернета на језик, који за посљедицу има сиромашење језика, непоштовање или непознавање језичких правила и кршење стандарда.

Неисправну употребу црногорског/српског/босанског/хрватског језика на друштвеним мрежама узрокује већ објашњена природа мрежне комуникације и хибридизација језика под утицајем енглеског. Прћић (2005: 78) истиче да овај језички хибрид настаје под утицајем норме енглеског језика и недовољног познавања матерњег језика. Штавише, он не само да ствара лексичке и грагматичке хибриде, већ пресликава и његову структуру.

ПРЕФИКСАЦИЈА ГЛАГОЛА (ПРЕФИКС ИЗ-)

У електронској комуникацији тинејџери често користе глаголе са префиксом из- иако тај префикс није својствен датим глаголима. Најчешће кориштени глаголи су ,,издоминирати" и ,,испоштовати".

Префикс из- је веома продуктивно средство перфективизације глагола (Клајн 2002: 254). Његово основно значење једнако је значењу предлога из, а то је просторно значење. Поред основног, Клајн (2002: 255) наводи да глаголи с префиксом из- остварују још нека значења значајна

[6] Дејвид Кристал користи термин *нетспик*, који се односи на CMC као јединствени језик (Crystal 2004: 92)

за нашу анализу: 1) постизање неког циља дугим и упорним вршењем радње, 2) што потпуније извршење радње, и 3) степен или мјеру извршења радње.

Сврха овог префикса је семантичко појачавање. Глаголи ,,издоминирати", ,,изоткидати", ,,испоштовати" означавају да је радња њима исказана извршена у потпуности, детаљно. Избор префикса из- је у том случају мотивисан потребом да се искаже значење интензитета радње.

ТРАНЗИЦИЈА ГЛАГОЛА

Глаголи ,,спрдати се" и ,,шалити се" у стандардном језику реализују се као неправи повратни глаголи и имају сљедећа значења: ,,спрдати се" значи: збијати шалу, шегу (с неким, нечим), подсмијевати се, ругати се (некоме, нечему), а ,,шалити се" значи говорити веселе ријечи, правити шале. Разлог за транзитивизацију ових глагола у комуникацији младих могла би бити њихова сличност с глаголима ,,зафркавати", ,,завитлавати", ,,зезати", који могу бити и прелазни и повратни.

ДИСТРИБУЦИЈА ПРИЈЕДЛОГА БЕЗ

Одлика свих приједлога у нашем језику је да се увијек налазе испред ријечи уз коју стоје. Међутим, у комуникацији младих дешава се другачије позиционирање приједлога ,,без", што никада није била карактеристика нашег језика.

Разлог овој нестандардној појави може се тражити у великом утицају који енглески језик врши на наш, тако што се енглеске структуре пресликавају на наше. Нестандардне генитивне конструкције у којима се приједлог ,,без" налази иза ријечи могле би бити посљедица утицаја енглеских ријечи, придјева са суфиксима -less и -free, којима се означава да је неко/нешто без некога/нечега или да га не посједује (Го́рска 2001: 191).[5] Овакво структурно превођење, односно промјена структуре нашег под утицајем енглеског језика, посљедица је хибридизације језика. Тај утицај је на младалачки језик данас веома јак јер млади преко друштвених мрежа и уопште интернета све више долазе у контакт с британским и америчким утицајима, те је сасвим природно да у њиховој комуникацији настану елементи којих нема у матерњем језику.

УДВАЈАЊЕ ПРИЈЕДЛОГА

Појава удвајања приједлога није новина, али је у говору младих примјетна употреба комбинација с приједлогом ,,за" на првом мјесту. Будући да формално два приједлога не могу бити у приједлошкој функцији (Стевовић 1974–1975: 234), у таквим спојевима, приједлог ,,за" чува функцију приједлога спецификујући намјенско значење, а други приједлог с падежом врши функцију просторног или временског: ,,за код куће", ,,за после клопе", ,,за пред испит", ,,за у град".

СКРАЋЕНИЦЕ

Употреба скраћеница које ученици користе у међусобној комуникацији је постала потпуна мистерија за све оне који генерацијски не припадају одређеним категоријама. Скраћенице су постала шифрована дописивања младих.

Електронска комуникација је незамјенљив начин комуникације међу тинејџерима, а употребу енглеских ријечи и популарних скраћеница као што су: tnx (thanks – хвала), np (no problem – нема проблема) btw (by the way – узгред речено), omg (oh my God – о мој боже), brb (be right back – брзо се враћам), idk (I don't know – не знам), idc (I don't care – није ме брига) yolo (you only live once – једном се живи), lol (laughing out loud – гласно се смијем), pls (please – молим те), dnd (do not disturb – не узнемиравај), eod (end of discussion – крај расправе), ily (I love you – волим те), ttyl (talk to you later – чујемо се касније) постала је свакодневица готово сваког тинејџера.

Најчешће скраћенице које се користе у нашем језику су: *нзм* (не знам), *нмг* (не могу), *врв* (вјероватно), *мсм* (мислим), *нмвз* (нема везе), *нмп* (немам појма), *одг* (одговори), *ннц* (нема на чему), *мн* (мени), *сиг* (сигурно). Данас је постало – *днс*, вечерас – *вцрс*, *лн* – лаку ноћ, ништа – *нисс*, а супер – *суп*, хајде – *ае*, нешто – *нес*, јесам – *јсм*, знаш – *знс*, школа – *ск*, *инц* – иначе, *врв* – вјероватно, *бзвз* – без везе, *дбр* – добро. Овакву комуникацију прати и одуство правописних правила. Скраћенице попут ,,нзм" или ,,нмг" су највјероватније утицале на то да неки тинејџери у школи пишу ,,незнам" или ,,немогу".

Дјеца данас ријечи и реченице скраћују до те мјере да је њихова међусобна интернет комуникација потпуна мистерија не само за одрасле већ и за све оне који генерацијски не припадају одређеним групама. Да ли се ријечи у комуникацији младих скраћују из потреба чланова друштвене групе, у овом случају тинејџера, да специфичним вербалним средствима афирмишу свој идентитет и потврде своју припадност датој групи, како наводи Бугарски, или је разлог потреба за што већим економисањем у преношењу информација?

ОДСТУПАЊЕ ОД НОРМЕ

Готово нико реченицу не почиње великим словом, не води се рачуна о властитим именима, вокатив се не одваја зарезом, нити се води рачуна о осталим знацима интерпункције. Занимљиво је да се у комуникацији младих путем друштвених мрежа знак узвика готово и не користи, а тачка на крају реченице не означава само крај потврдних и одричних реченица, већ

негативно расположење саговорника. Тачка означава незадовољство, у већини случајева иронију и сарказам.

Крши се ортографска норма, па често можемо видјети да се користи диграм ,,дј" умјесто уобичајене графеме ,,ђ", па се ученици често двоуме када раде писмене задатке, управо зато што скоро свакодневно користе диграм ,,дј". Због тастатуре, која је у већини случајева на енглеском језику, приликом куцања порука се најчешће корсте графеме ,,ц" умјесто ,,ћ, ч" и ,,з" умјесто ,,ж".

Наставници језика и лингвисти различито гледају на овај феномен, па међу њима нема сагласности да ли она негативно утиче на писменост данашњих ђака, као и на њихово писано и усмено изражавање.

Оливера Крупеж, предсједница Подружнице Друштва за српски језик и књижевност за Моравички округ, оправдава коришћење скраћеница у свакодневној комуникацији међу дјецом и младима, наводећи да су све генерације имале неки свој шифровани језик или жаргонски начин изражавања, само је он некада био усмени, а данас је писмени, и то у виду електронске комуникације.

,,Много тога што је у колективној свести и усменој традицији је шифровано, тако да ја њима не бих много оспоравала такав начин комуникације, јер је битно да се они разумеју. Њихов речник се много више сиромаши због недостатка комуникације, пре свега, са родитељима у кући, а наставници то не могу да надокнаде на часу... У временима када је породица била шира, постојале су баке које су стално опомињале и упућивале на неке животне ствари народним пословицама. Деца данас остају у кући са рачунарима, телевизорима и мобилним телефонима и када пишу скраћенице, ми се онда чудимо и ишчуђавамо." – истиче Крупеж.

,,То је за писменост погубно, јер потпуно искључује било какву правописну норму и уређен систем, иако то код њих није у потпуности неуређен систем. Кључно начело које је постало начин живота је брзина и тежња да се што више каже са што мање речи, што је сада постало и помодарство. У почетку је такав стил комуникације био својствен уском кругу људи, а сада је на неки начин постао социолошки феномен, јер оне који не говоре тим језиком вршњаци искључују из групе" – наводи Булатовић (наставник српског језика).

Лингвиста Бобан Арсенијевић наводи како скраћено писање много уобичајенија и старија појава. Нека од најстаријих писама, укључујући и данас живо арапско, уопште не биљеже вокале: тамо је једино исправно написати нсм, мсм, бзвз.

,,Ово је посебно изражено код младих. Они желе да покажу да припадају својој узрасној категорији, а онда унутар ње да припадају престижним подгрупама, где се престиж мери праћењем трендова, противљењем ауторитетима и, између осталог, употребом сленга. Нови медији и њихов вид економичности тако сервирају скраћенице као нови домен за маркирање сопственог језика. С

временом, када ова генерација порасте и те скраћенице ће престати да буду особине језика младих и постати најнормалнија ствар, а млади ће смишљати друге начине да се разликују (можда пишући те исте речи у целини, избегавајући скраћено писање). Конзервативни део друштва ће се згражавати и питати да ли ће писање целих речи покварити наш језик"– оцјењује Арсенијевић.

Посматрајући говор у електронској комуникацији младих путем друштвених мрежа, примијетила сам бројне језичке иновације као и одступања од језичке норме. Скраћивање ријечи се може објаснити са лингвистичке и социопсихолошке стране. Језик има и функцију да исказује припадност говорника некој групи или неком погледу на свијет, што је и суштина скраћеница и жаргона, који су разумљиви само одређеној групи. Међутим, многи сматрају да претјеривање у коришћењу скраћеница води до неписмености младих, да због великог утицаја енглеског језика тинејџери запостављају свој и крше норме из незнања или моде. Тинејџери настоје да за што краће вријеме размијене више информација, тиме настаје потреба за економисањем у дигиталној комуникацији. Ширење граматике нетспика, према запажањима, потпомогнуто је и изазовима структурног скраћивања, које намеће мала величина екрана мобилних телефона и ограничен број карактера (око 160), као и мала тастатура. Поред тога, утицај на глобалну појаву поједностављене граматике, ковања нових ријечи, преваге простих реченица и сл. има и окружење виртуелног свијета у којем тинејџери данас проводе доста времена.

ЛИТЕРАТУРА

- Пипер, П., Клајн, И. (2013), Нормативна граматика српског језика, Нови Сад: Матица српска
- Станојчић, Ж. (2000). Префикси без- и не- у сложеницама с именицом, Научни састанак слависта у Вукове дане
- Пипер, П., (2001), Језик и простор, Београд: Библиотека XX век
- Прћић, Т., (2005), Енглески у српском, Нови Сад: Змај
- Бугарски, Р., (2005), Језик и култура, Београд: Библиотека XX век
- Бугарски, Р., (2003), Жаргон – лингвистичка студија, Београд: Библиотека XX век
- Crystal, D., (2004), Language and the Internet, Cambridge: Cambridge University Press[7]
- Завод за статистику http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2017/pdf/G20176006.pdf
- Школски портал https://www.skolskiportal.rs/clanci/1238-nzm-vrv-sut-da-li-razumete-jezik-daka

Дарија Раичевић, IIIф

[7] Језик и интернет, Дејвид Кристал

ЈЕЗИК ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА

У данашњем свијету друштвене мреже играју веома важну улогу у животима свих младих људи. Оне покрећу свијет. Све што се икада догодило и што ће се вјероватно догодити може се на њима наћи. Настанком интернета започела је и нова ера информисања.

На друштвеним мрежама се може врло лако доћи до било каквих информација као и дискутовати са појединцима широм свијета. Никада није било лакше бити у контакту са вољенима, истраживати безброј тема и упознавати се са глобалном културом.

Данас се од омладине захтијева да буде медијски писмена, али шта то значи за језик и писменост ван мреже?

ГРАМАТИЧКЕ ГРЕШКЕ

Током дописивања и потраге на интернету, слабо се обраћа пажња на граматичке грешке, осим у посебним приликама, као што су писање формалног мејла и дописивање са старијим, слабије познатим особама.

Најучесталија грешка је изостанак наше дијакритике:

- „dj” умјесто Đ
- „s” умјесто Š
- „z” умјесто Ž
- „c” умјесто Ć или Č

Једно оправдање за ову грешку може бити то што већина тастатура нема наша слова јер су првобитно намијењене за коришћење на енглеском језику. Иако су све чешће и на осталим језицима, већина фабрички посједује само могућност писања обичним латиничним словима, док се сви жељени језици морају накнадно преузети.

Врло често појединци изоставе велика слова, као на примјер:

- на почетку реченица,
- у навођењу имена особа,
- имена мјеста, градова и држава.

Чињеница је и да се знакови интерпункције врло ријетко користе. У најчешћој употреби су зарези ради лакшег набрајања, али се и они врло често изоставе или напишу на погрешном мјесту.

Током дописивања корисници знају да испрекидају шта желе рећи, иако би се могли изразити у једној поруци. Честа је појава да особа усред реченице прекине и пошаље поруку, а у сљедећој поруци настави своју реченицу.

Најчешће се користе и страни изрази, нарочито енглески, иако у нашем језику у већини случајева постоји еквивалент тим изразима, на примјер, за ријеч *password* можемо рећи *лозинка.*

Грешке попут ових могу прећи у навику, па се често налазе и ван друштвених мрежа, што веома лоше утиче на нашу писменост.

Међутим, главна предност комуницирања на друштвеним мрежама је брзина којом можемо да се изјаснимо и добијемо повратну информацију. Управо због тога се грешке превише и не гледају, све док је порука јасно схваћена.

СЛЕНГ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Сленг на интернету се односи на низ скраћеница, акронима, емотикона и сасвим нових ријечи које су корисници измислили. Већини младих ови изрази су познати и редовни су помагачи при неформалном дописивању.

Највећи дио сленга преузет је из енглеског језика, али се користе и наши изрази, који су скраћени због лакшег изражавања:

- „znm" и „nzm" као скраћенице за ријечи „знам" и „не знам"
- „lkn" као скраћеница за израз „лаку ноћ"
- „тј" као скраћеница за израз „то јест"
- „dns" као скраћеница за ријеч „данас"
- „sj" као скраћеница за ријеч „сјутра"
- „zz" као скраћеница за ријеч „поздрав"
- „ok" као скраћеница првобитно енглеског поријекла за ријеч „okay" („океј")

Скраћеницама на енглеском језику се помажу сви корисници друштвених мрежа широм свијета. Оне су постале општепознате и кључне у дигиталним конверзацијама, а неке од најпознатијих су:

- „LOL" као скраћеница за израз „laughing out loud" („смијем се наглас")
- „BRB" као скраћеница за израз „be right back" („враћам се брзо")
- „BTW" као скраћеница за израз „by the way" („успут речено")
- „OMG" као скраћеница за израз „oh my god" („о мој боже")
- „IDK" као скраћеница за израз „I don't know" („не знам")
- „NP" као скраћеница за израз „no problem" („нема проблема")
- „TY" као скраћеница за израз „thank you" („хвала ти")

Смисао ових скраћеница је да се њима искаже што већи број информација минималним бројем карактера (слова). У појединим ситуацијама то је одлично, јер скраћују потребу за детаљним образложењима нашег става и осјећања. Међутим, када говоримо о сложеним осјећањима и мислима, немогуће их је све сврстати у један акроним.

Скраћенице су идеалне за исказивање у опуштенијим конверзацијама, али када је ријеч о стварним проблемима, дубоким емоцијама и идејама, интернетски сленг не важи. Важно је наћи мјеру, јер се љубав, туга и срећа не могу искрено објаснити само помоћу тастатуре.

ЕМОТИКОНИ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Као дио сленга на дружтвеним мрежама, усталили су се такозвани емотикони.

Емотикон представља текстуално-графички приказ неког расположења и исказује се у различитим формама такозваног „смајли" симбола. Идеја емотикона је да се кроз комуникацију,

која је на почетку била текстуална, представи графички приказ симбола насмијаног лица, који је први пут настао у шездесетим годинама XX вијека.

Сви остали емотикони су настали као варијације наведеног насмијаног лица, а данас се дијеле на текстуалне и графичке.

Најкоришћенији текстуални емотикони су:

: -) :)))) добро расположење – ако се дода више заграда означава јаче смијање

:-D : D широки осмијех – гласно смијање и велика срећа

; -) ;) смајли који намигује – објашњава да текст не треба озбиљно схватити

: - (: (тужни смајли – „тужић”

: - * : * „пољубац” смајли

>:-(>: („намрштени” смајли

Иако су текстуални емотикони и даље распрострањени широм мреже, већ годинама се у комуникацији користе графички, који постају све популарнији. Новији термин за графичке емотиконе је *„emoji” („емоџи”).*

Нове технологије, брза комуникација преко порука и интернета, као и гомилање страних ријечи које су се одомаћиле у нашем свакодневном говору, доводе до промјена у језику. Постепено куцање дигиталних порука и жаргона који иде уз њих полако се примјењују у свакодневном говору и писању.

Овакве драстичне промјене у језику су довеле до тога да се воде расправе око вриједности „дигиталног писања". Како се технологија мијења, и језик ће се сигурно даље мијењати упоредо с њом. Како ће језик изгледати за десет година?

Јован Бошковић, српски филолог:

,,У сваком језику има туђих речи. Оне дођоше и долазе у језик на различне начине, а понајвише суседним или међународним саобраћајем; осим тога хришћанством, грчком и латинском ученошћу, државном надмоћношћу или културном претежношћу другога народа. И наш језик примио је у се многе туђе речи: у свези са предањем цркве и школе, по сродству, под морање, што су красне и удесне, али више пута и за то, што људи лени беху да у свом народу нађу згодан израз за нешто, или да некој за њих новој ствари надену име."

Василије Ковачевић, IIIф

ЕЛЕКТРОНСКА КОМУНИКАЦИЈА И МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ

Колико често користите телефон да бисте послали поруку? Колико порука дневно добијате? Да ли сте раније поставили себи ова питања? Вјероватно не. Данас користимо мобилне телефоне све више. Старији и млађи, данас сви имамо друштвене мреже и користимо их за дописивање са друштвом, родбином, познаницима… У овом раду ћу говорити не само о електронској комуникацији, већ и о медијској писмености. Да ли уопште знамо шта медијска писменост тачно представља? „Централна тема медијске писмености је овладавање критичким и креативним вјештинама, односно знањима која помажу да се повежу сложене идеје, да се стално постављају питања, препознају прави одговори, идентификују заблуде што је у темељима интелектуалних слобода."[8] Да ли је битно да будемо медијски писмени? Да ли је битно да, када комуницирамо са неким на друштвеним мрежама, знамо како правилно да се изразимо? Сви ћемо на ова питања одговорити са „да", а да ли је тако и у пракси?

ШТА ЈЕ ПИСМЕНОСТ?

Постоји много људи које једноставно волите да слушате док говоре, просто се дивимо њиховом знању, али када дође вријеме да оно што су рекли напишу, све пада у воду.

Да ли стварно знамо шта значи бити писмен? Писменост је способност писања, читања и размијевања. Писменост је стечена способост да се посматра, разумије и анализира. Читање, писање и разумијевање је једна од најважнијих вјештина у нашем друштву. Особе код којих ове способности нису довољно развијене могу да имају проблем са читањем књига, сналажењем на карти, при претаживању по интернету, да схвате ред вожње.

За успјех дјеце у школи је веома битна способност читања и слушања. Ове двије способности су уско повезане. Дјеци која доста читају обично није проблем да слушају предавања, док она која не читају довољно имају проблема са слушањем на часовима. Читање ће развити нашу способност за разумијевање и анализирање, а тако ширимо свој вокабулар.

Људи данас олако за некога кажу да је неписмен, а ни сами не знају шта то, у ствари, значи. Постоје два вида неписмености. Када за неког кажемо да је неписмен, значи да особа не умије да чита и пише. Функционална неписменост већ представља способност читања и писања, али не довољну за испуњавање свакодневних животних активности. Све је мање неписмених људи, поготово у млађим генерацијама.

[8] http://www.medijskapismenost.net/o-medijskoj-pismenosti

ПИСМЕНОСТ У ЦРНОЈ ГОРИ

„У Црној Гори има 542 649 лица старости 10 и више година. Од тог броја 8 149 је неписмених, што чини 1,5%. Просјечна старост неписменог лица је 62 године"[9], сазнајемо из пописа становништва 2011. године.

[10]

Из дијаграма који приказује податке пописа из 2011. године, видимо да је више неписмених жена него мушкараца. Стопа неписмености код жена је 2,4%, а код мушкараца 0,6%. Неписмена жена у просјеку има 66 година, а мушкарац 44. Можемо закључити да је статистика оваква зато што су жене, ако су уопште и ишле, рано напуштале школе да би се удавале и бринуле о породици. Никад нису имале прилику да заврше школу и науче нешто више. Стопа неписмености опада у млађим генерацијама.

МЕДИЈИ

Без обзира на средњошколско, па и факултетско образовање новинара и публициста, још увијек се дешавају грешке у публицистичком функционалном стилу. Медији све више користе разговорни стил, све више личи на неформални језик јер тако желе да се приближе публици. До прекомјерене употребе разговорног стила долази када се говор претвара у писмо. У оваквим случајевима треба водити рачуна о стилу, одабиру ријечи, њиховом положају у реченици као и

[9] http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/Saop_obraz%2014_06_2012_%20konacno%20PDF.pdf
[10] https://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/Saop_obraz%2014_06_2012_%20konacno%20PDF.pdf

интерпункцијским знацима. Највећа грешка у овим случајевима је што аутор текста често говор напише дословно.

ПРАВОПИСНЕ ГРЕШКЕ У МЕДИЈИМА

Правописне грешке у медијима су све учесталије. До њих углавном долази због слабе писмености новинара. У правописне грешке убрајамо биљежење великог и малог слова, гласовних промјена, црта и цртица, погрешну употребу гласа јата, а често се гријеши и у употреби предлога.

Примјери:	Објашњења:	Правилно:
„U skladu sa najvažnijim kriterijumima na osnovu kojih se putnici opredeljuju, izdvojili smo najpoznatije **avio kompanije** na svetu" https://balkanfun.travel/avio/najpoznatije-avio-kompanije-na-svetu	Полусложеница	авио-компанија
„Izgleda da su međusobno **podjelili** ekosistem tako da ga je svaka vrsta koristila na ..." https://www.pcnen.com/portal/2009/11/20/sahara-je-nekada-bila-mocvarno-podrucje-puno-krokodila/	Погрешна употреба рефлекса јата; ије/је	подијелили
„U jezeru Šoderica kraj Koprivnice pronađeno ***bezživotno*** tijelo muškarca" https://www.dnevno.hr/vijesti/u-jezeru-soderica-kraj-koprivnice-pronadeno-bezzivotno-tijelo-muskarca-1368234/	Изостаје упрошћавање сугласничке групе	бездушно
„…oni koji na javnim površinama u gradu vrše šeganje i ***cjepanje*** drva…" https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Regioni&clanak=654110&datum=2018-07-11	Погрешна употреба рефлекса јата; ије/је	цијепање

МОРФОЛОШКЕ ГРЕШКЕ

„Дио науке о језику који проучава врсте ријечи и њихове облике назива се морфологија. Под истим термином подразумијева се и систем облика ријечи једног језика."[11]

Примјери:	Објашњење:	Правилно:
„Stephanie se oporavlja, bol je prestala" https://www.antenazadar.hr/clanak/2012/10/stephanie-se-oporavlja-bol-je-prestala/	Именица *бол* мушког рода означава физичку бол, а именица *бол* женског рода означава душевну бол	Бол је престао
„Prije svega željela **bi** se zahvalit…" https://epodravina.hr/foto-sportski-susretni-zena-u-heresinu-okupili-mnostvo-clanica-udruga-s-podrucja-zupanije/	Аорист употребљен у погрешном лицу	бих

ЧЕСТА УПОТРЕБА АНГЛИЦИЗАМА

„Англицизам или англизам је ријеч преузета из енглеског језика и прилагођена неком другом језику. То је свака ријеч преузета из енглеског језика која означава неки предмет, идеју или појам као саставне дијелове енглеске цивилизације; она не мора бити енглеског поријекла, али мора бити адаптирана према саставу енглеског језика и интегрисана у енглески вокабулар. Посебно их користе адолесценти због утицаја енглеског језика."[12]

ЧИЛУЈЕМ (ЕНГЛ. *CHILL*) – КУЛИРАМ

Зашто користимо енглеске ријечи за одређене појмове ако већ имамо своје ријечи за њих? Јесу ли енглеске ријечи љепше? Да ли се стидимо свог језика? Све већом употребом англицизама у свакодневном живту, доводимо наш језик у опасност. Сем што их користе млади, англицизми се све чешће појављују и у медијима.

[11] Рајка Глушица, Дајана Шеваљевић, Свијет језика 2, Завод за уџбенике и наставна средства, Подгорица, 2007 (стр. 70)

[12] https://sh.wikipedia.org/wiki/Anglicizam

Примјер:	Правилно:
„Najbolji **akter** ovog meča…” https://www.srbijadanas.com/sport/ostali-sportovi/poljubac-o-kome-se-prica-zlatni-reprezentativac-srbije-u-strastvenom-zagrljaju-sa-prezgodnom-2019-09-30	јунак
„Bizarna odluka Bele kuće” http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:822519-Server-o-Ricardu-Grenelu-Bizarna-odluka-Bele-kuce	неочекивана, несвакидашња, необична
„Super majice za savršen **look**!” https://www.elle.rs/moda/trendovi/20933-men-style-super-muske-majice-za-kul-luk.html	изглед

Не знам да ли је због утицаја страних медија, филмова и серија, али млади све више користе енглеске ријечи у свакодневном говору. Некад се потруде да их прилагоде нашем језику, али у више случајева ни то не ураде. Колико год жељела да кажем да нисам једна од њих, не могу. И сама на друштвеним мрежама користим како фразе на енглеском, тако и скраћенице. Љетос сам прикупљала примјере, чувала поруке са друштвом да покажем у којој мјери се користе англицизми, али сам брзо схватила да нема потребе јер до тога долази свакодневно. Ово су неки од најчешћих примјера.

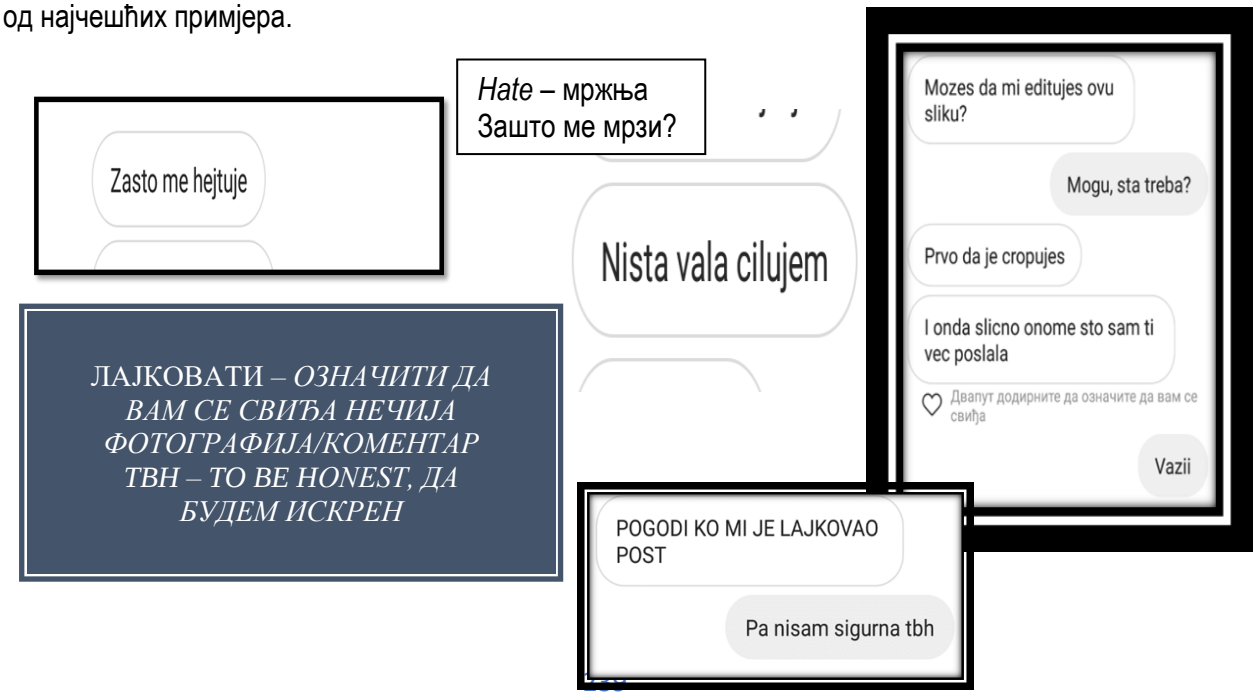

Издвојила сам неколико енглеских ријечи и фраза које често видим на друштвеним мрежама, а, што је жалосније, неријетко их и чујем!

bop – користи се за пјесму која је хит

fam – скраћено од *family,* користи се за групу блиских пријатеља

legit – користи се када за нешто тврдимо да је оправдано, да има смисла

lowkey – користи се да опише жељу или емоцију

mood – расположење

on fleek – када неко одлично изгледа

savage – атрибут који се додељује особи која је рекла нешто неочекивано, дрско, шокирала неког својим понашањем или/и речима

shade – увреда

shook – збуњен, изненађен

slay – користи се када је неко успио у нечему или када изгледа добро

smol – нешто физички ситно и неодољиво, „преслатко”. Углавном се односи на особу или животињу

someone has left the chat – када се неко увриједи, обично изађе из групе; сада се користи у свакодневном говору

stan – означава опсесивног и ватреног обожаваоца неке особе; може се користити као именица или глагол

tea – трач

wig – користи се у различитим фразама, као што су *my wig flew*, *wig snatched* и слично; означава да је нешто толико добро да би особи одлетјела перика са главе од шока, узбуђења, одушевљења

Сем млађих генерација, и старији људи су чести учесници на друштвеним мрежама. Не знам да ли праве грешке само због тога што им је тешко да куцају на телефонима, јер не виде или дотакну више типки, или умију да говоре, али не и да запишу одређене ријечи.

Рјечца *ли*:

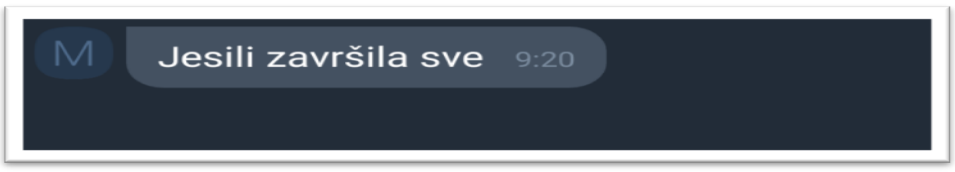

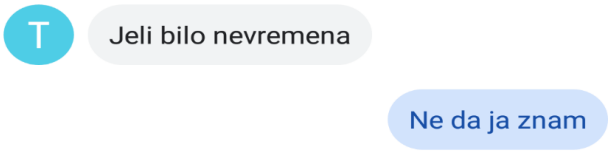

Употреба акузатива умјесто локатива:

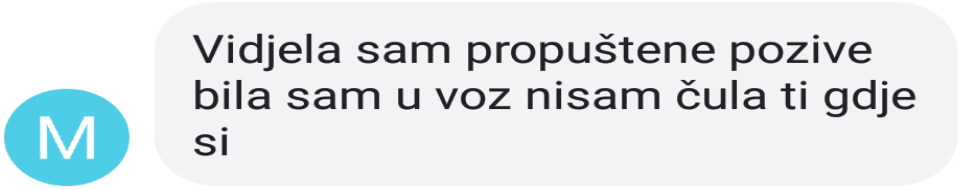

Често се употребљава акузатив умјесто локатива. Ово није типично само за старије, јер се и младима често дешава.

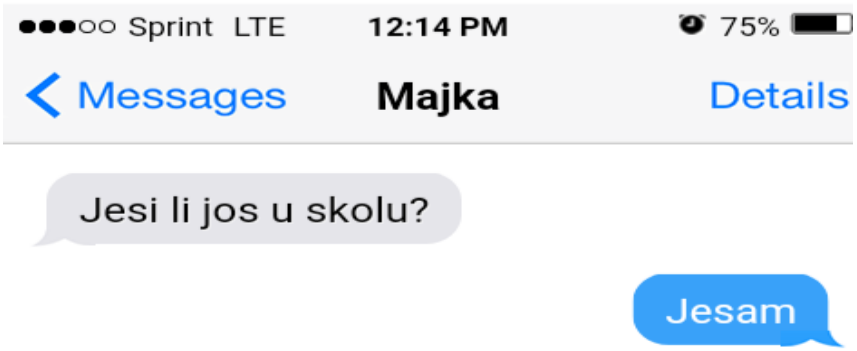

ПИСМЕНОСТ *has left the chat*

У овом дијелу сам хтјела да пишем о свим грешкама које сам примијетила дописујући се са друштвом на друштвеним мрежама. Људи некако не брину о грешкама, битно им је само да пренесу оно што су хтјели да кажу, а како је то написано, као да није битно.

Нико не користи слова која означавају предњонепчане сугласнике! Ја сам једна од њих. Не знам за остале, али ја их не користим зато што ми је тастатура подешена на енглески и сваки пут кад бих хтјела да их искористим, треба да промјеним тастатуру на српски. То није неки проблем, али сам лијена. Сви смо лијени, ето зашто их не користимо! Нисам поносна на то и знам

да би требало да се потрудим да их користим, али, ето – једноставно, не иде. Могла бих да вам покажем примјере, али то је свака порука коју примим или пошаљем.

Сем што се не користе предњонепчани сугласници, знате шта се још не користи? Интерпункцијски знаци! Они се тек не користе. Тачка на крају реченице? Никад нисам чула за њу. Зарези? Двије тачке? Знак питања или узвика? Ништа! То већ не могу да објасним. Зар је тако тешко ставити тачку на крај реченице? Очигледно – јесте.

Користи се пуно скраћеница. Превише! За сваку ријеч ћемо наћи неку скраћеницу, ето колико смо лијени! У једној једноставној реченици можемо имати више од двије скраћенице. Примила сам поруку која каже *„Ја ств нмг да стигнем све, али букв".* Мени је све јасно, али да ли је другима?

Знате шта је најгоре? То што је срамота бити писмен и писати исправно или се барем трудити. Колико пута сам само исправила неког блиског кад нешто напише, и он се наљути! Имам примјере кад се потрудим да напишем нешто исправно, и онда се људи наљуте и исправљају мене. Некад се људи стиде да говоре правилно само зато што ће други да их опомињу и да се праве паметни.

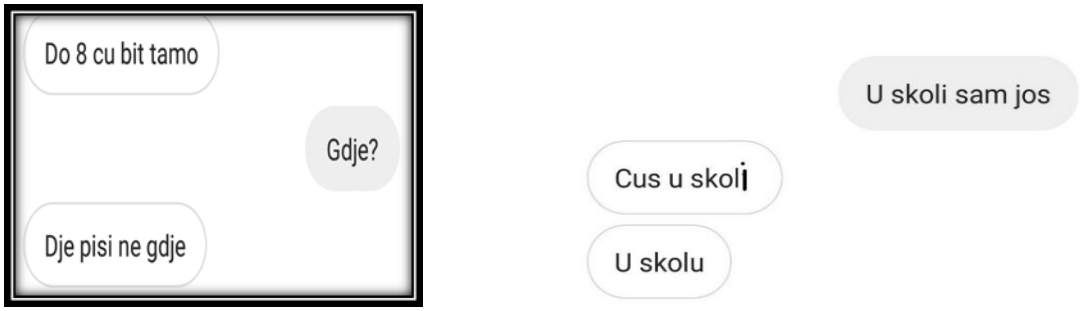

Мислим да је ово један од највећих проблема. Не треба да се стидите што се трудите да говорите и пишете исправно. То је нешто што би свако од нас требало да ради, а не да се оптужује онај који то чини.

РАЗРИЈЕШИТИ *сумње и сумЉе*

Које су најчешће грешке које ви видите? Овдје ћу написати ријешења за неке учестале грешке.

1. Ријечца *не* за негирање се не спаја с глаголима: *не знам, не схватам*… Изузеци су глаголи: *нећу, немам, немој, нисам*.

2. Код придјева и именица ријечца *не* сраста са другом ријечи (*несрећан, незадовољан, неостварен, незнање*)

3. *Ни са ким* или *са ником*? Правилно је ни са ким.

4. *Ни о коме* или *о никоме*? Правилно је ни о коме.

5. Ријечца *ли* се одваја – *да ли, је ли*

6. Једнина ријечи *читаоци, браниоци, примаоци* је *читалац, бранилац, прималац* (л:о)

ПЛЕОНАЗМИ:

7. чак шта више – Правилно је *чак* или *штавише*.

8. као на примјер – Правилно је *као* или *на примјер*.

9. сиђи доље – Довољно је рећи *сиђи*.

ИСПРАВНЕ РИЈЕЧИ – ПОГРЕШНЕ РИЈЕЧИ:

10. *извинити* – извинути (нпр., зглоб)

11. *сумњати* – сумљати

12. *стајати* – стојати

АНКЕТА

У прошлом дијелу сам поменула скраћенице и како се превише користе, зато сам одлучила да направим малу анкету колико људи разних генерација знају скраћенице које се сада користе. Исписала сам пет најучесталијих скраћеница које се користе свакодневно и питала петнаест особа да ли знају шта оне значе. Пет особа има преко 50 година. Других пет испитаника су били старости од 20 до 30 година, на крају моје друштво од 15 до 20 година. Претпостављам да можете и сами да закључите какви су резултати.

Испитаници старости преко 50 година нису знали ниједну скраћеницу. Други испитаници су знали по двије или три скраћенице, није био нико ко није знао ниједну. Посљедња група је знала све, од њих петоро није био нико ко није знао све.

Закључила сам да су скраћенице одлика говора младих, њима је лакше тако и сви их разумију. Старијима изгледају чудно, и не схватају њихово значење. Зато сам одлучила да у сљедећем дијелу напишем неколико примјера скраћеница и њихова значења.

РЈЕЧНИК НАШИХ СКРАЋЕНИЦА:

1. букв – буквално
2. инч – иначе
3. ктб – код тебе
4. мсм – мислим
5. ниш – ништа
6. нмг – не могу
7. нзм – не знам
8. стр – шта радиш
9. суп – супер
10. врв – вјероватно
11. вт – волим те
12. зај – заједно

РЈЕЧНИК ЕНГЛЕСКИХ СКРАЋЕНИЦА КОЈЕ СЕ ЧЕСТО КОРИСТЕ:

1. *ASAP – as soon as possible*
(што прије)
2. *bby – baby*
(беба)
3. *brb – be right back*
(враћам се одмах)
4. *btw – by the way*
(узгред, иначе)
5. *gtg – got to go*
(морам да идем)
6. *ik – I know*
(знам)
7. *idk – I don't know*
(не знам)
8. *lol – laughing out loud*
(смијати се наглас)
9. *ly – love you*
(волим те)
10. *nvm – never mind*
(није битно; нема везе)
11. *pls – please*
(молим те)
12. *tbh – to be honest*
(да будем искрен)

Надам се да ће овај рад пажљивом читаоцу, нарочито старијем, помоћи да разумије скраћенице које се свакодневно налазе на интернету. А свима нама скренути пажњу на то шта о нама помисле када напишемо: „*Немогу то данас да урадим*"! У сваком тренутку треба да пазимо како пишемо, без обзира да ли се ради само о дописивању са пријатељима, разговору са наставницима или о свакодневној комуникацији. Пазите како пишете и говорите! Немојте исмијавати људе ако видите да гријеше, укажите им на грешке са најбољом намјером! Исто тако, не љутите се ако неко вас исправи, сигурно не ради то да би вас понизио! Трудите се да будете писмени! Ја хоћу.

Душица Дракић, IIIф

(НЕ)ПИСМЕНОСТ НА ИНТЕРНЕТУ

Према дефиницији из Речника српскога језика (Матица Српска, 2011), интернет је *глобална компјутерска мрежа за слободну размену података и међусобну комуникацију.* Данашњој омладини овај термин није непознат, штавише, све је даље вријеме када интернет комуникација није била једна од опција за размјену информација. Интернет, или „мрежа свих мрежа" још је од 1983. године најбољи и најбржи начин да се оствари комуникација међу људима на којем год се дијелу свијета налазили. Друштвене мреже, као дио интернета, међу којима су *Facebook, Instagram, Whatsapp, Messenger, E-mail, Skype, Viber, Twitter* итд., данас су најпопуларнији начин за брзу и бесплатну интернет комуникацију. Млади широм свијета користе ове апликације свакодневно, а оно што може представљати занимљив предмет истраживања је како се та комуникација одвија на нашим просторима.

Технологија је једна од „владајућих сила" данашњице која нас обликује и без које већина нас, поготово омладина, не може замислити свој живот. Њеним развитком развијамо се и ми, и у неким пољима напредујемо, а у некима, нажалост, назадујемо. Од појаве интернета па све до данас, људски ум се заувијек промијенио. Сада не можемо замислити свакодневицу без коришћења интернета. Иако нуди многе предности, на примјер, свеобухватност, разноврсност и доступност података, као и бројне прилике за упознавање људи из читавог свијета, присутне су, и углавном преовладавају, и лоше стране. Утичу на много аспеката наших живота а, између осталог, и на језик и говорне способности.

КОНВЕРЗАЦИЈЕ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Ученици основних и средњих школа у Црној Гори изучавају црногорски – српски, босански, хрватски језик и књижевност и док на тестовима и у комуникацији са наставницима поштују језичке норме, интернет комуникација је много слободнија, па је постала ријеткост да се млади придржавају језичког стандарда на друштвеним мрежама. Могу се примијетити разне неправилности, али издвојићемо само неколико најупечатљивијих појава:

- избјегавање употребе интерпункцијских знакова;
- коришћење латиничних слова *ц* умјесто *ч* или *ћ*, *з* умјесто *ж*, *с* умјесто *ш*, *дј* умјесто *ђ* итд.;
- скраћивање ријечи, попут *шк* за именицу *школа*, *уј* за ријеч *ујутру*, *нзм* умјесто не знам, *вјв* за *вјероватно*, *лгн* за *лагано* итд.

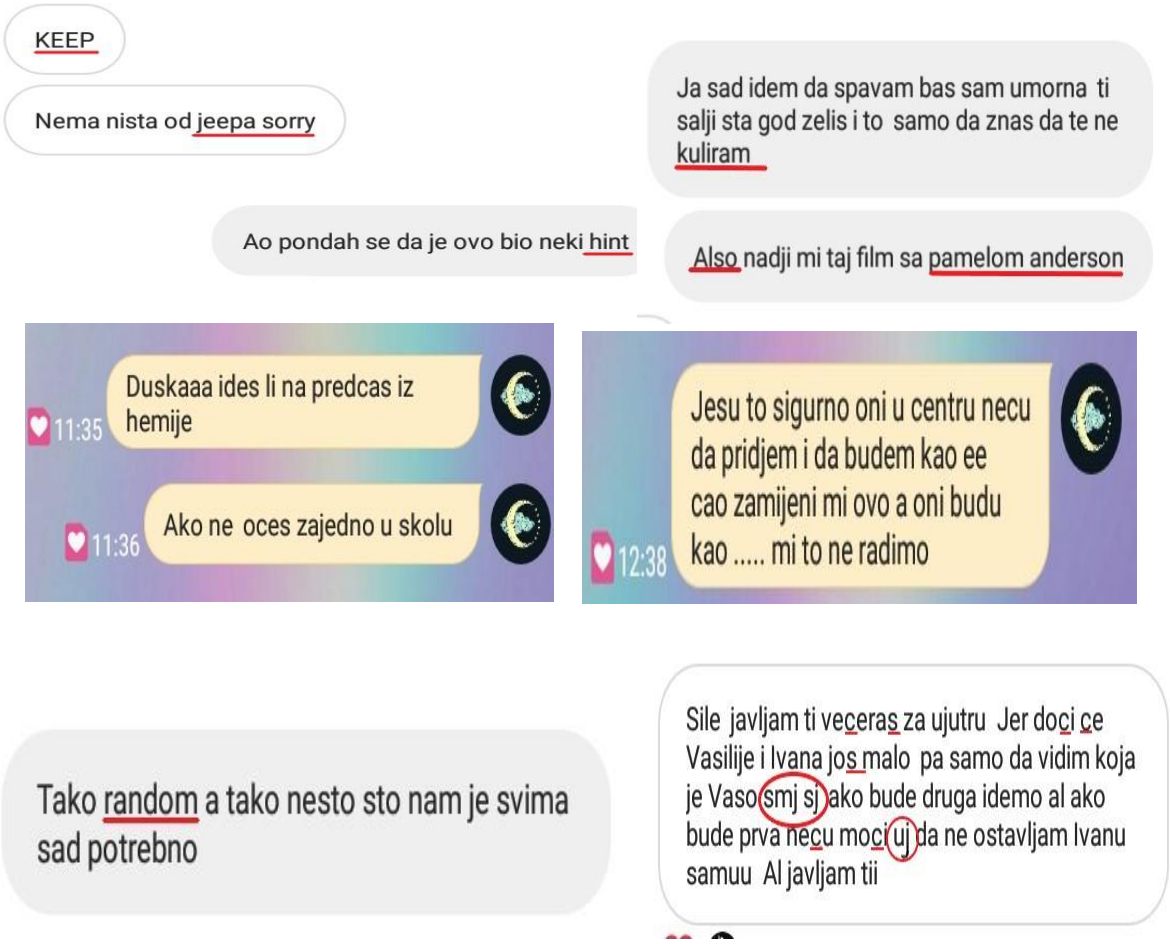

У конверзацији на друштвеним мрежама, све чешће се користе ријечи из енглеског језика без обзира што у нашем језику за исте појмове постоје одговарајући изрази. То, притом, нису позајмљенице ни туђице, нити су прилагођене нашем језику, то су просто ријечи које из енглеског језика полако улазе у језик младих са наших простора, те имамо ситуацију да ће неко прије ићи у *шопинг* него у *куповину*, омиљени кафић биће *фул* умјесто *пун*, аутомобил ће такође имати *фул* опрему, дјевојке *фул* шминку... Поруке читамо са *дисплеја* а не *екрана*, велики смо *фанови* неке глумице, *шерујемо* разне слике на друштвеним мрежама...

Чињеница да тинејџери и млади данашњице не обраћају пажњу на правописне грешке и на ријечи које употребљавају у необавезној комуникацији није толико изненађујућа колико чињеница да на исте ствари не пазе више ни одрасли, образовани људи, а све чешће ни новинари који, у намјери да уведу нешто ново у свијет журналистике, најчешће гријеше, па њихове грешке касније чита на хиљаде читалаца.

Готово сваки интернет портал пун је бројних пропуста и грешака. Прије свега, на почетним страницама портала често се налази и опција *Lifestyle*, иако је портал писан на нашем језику.

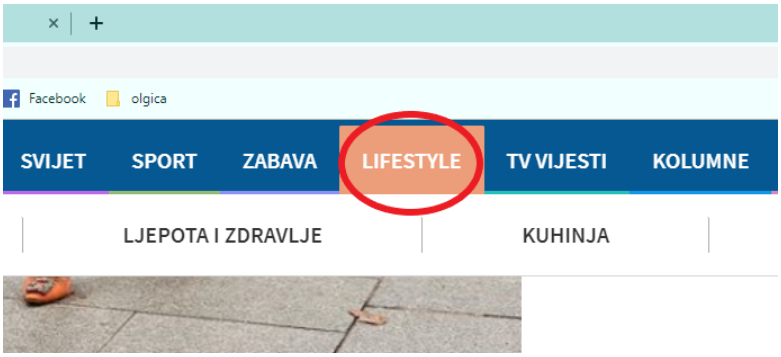

Затим, једна од најчешћих грешака је одабир наслôва који не само својом непотребном дужином већ и одсуством сржи текста, на погрешан начин привлаче читаоце. Тако, на примјер, можемо прочитати наслов који гласи: *„Na ulicama Beograda napravljen HAOS, a evo i šta se tačno desilo”,* а из текста који слиједи сазнајемо да није било ни хаоса ни штете, већ су се два човјека по изласку из кафане кратко надвикивала и псовала, док полиција није дошла и успоставила ред. Сличне наслове срећемо широм виртуелног свијета. Ипак, далеко од тога да они представљају једини проблем интернет-новинарства.

U ponudi trgovina visoke mode najzastupljenije su one od kože - materijala koji dominira jesenjom sezonom i sežu do ili malo ispod koljena, najčešće u crnoj, smeđoj ili tamnocrvenoj boji. Riječ je o širokim modelima koji će dobro pristajati figuri, a za trendi izgled nosite ih u total kožnom looku, s košuljom od kože.

Svaki predstavljeni stajling moguće je iskoristii jer ne pripadaju onoj vrsti visoke mode koja nije nosiva. Komadi su kreirani tako da se lako mogu miješati i kombinovati međusobno.

Када је ријеч о чланцима везаним за моду, ријетки су они у којима је свака ријеч разумљива свим читаоцима. Коришћење англицизама и енглеских ријечи је скоро неизбјежно. За неке одјевне предмете и модне додатке не постоје ријечи у нашем језику, и потпуно је логично тражити ријечи из страних језика. Али зашто би се умјесто ријечи које већ постоје у нашем језику намјерно употребљавале ријечи из енглеског, француског или неког другог језика? Сви смо барем једном прочитали у неком чланку о томе које *аксесоаре* треба носити ове сезоне, или о *блејзерима* који су били *ин* прошле сезоне. Може се прочитати и о свим *фешн хитовима* који су сада у *тренду*, а видјели смо их на неком *фешн шоу*. Зар није лакше изговорити модна ревија?

Како медији имају велики утицај на младе и у великој мјери помажу у стварању њихових личности, стила, језичких способности и слично, није ни чудо што и дјеца и тинејџери све више усвајају овакав начин говора, односно прибјегавају све већој употреби енглеских ријечи које су непотребне и за које постоје ријечи на нашем језику.

Chanel(Foto: Pinterest)

Ono što se moglo primijetiti jeste da je kolekcija bila dosta drugačija od drugih: aksesoari nijesu bili previše istaknuti ni kada je riječ o nakitu ni kada je riječ o torbama.

Modne influensrke često su ih nosile u kombinacijama ulične mode i vole da ih kombinuju sa minimalističkim sandalama, ali vremenski uslovi nam više ne dopuštaju ovakvu obuću, pa se uz njih slažu visoke čizme, salonke...

РЕКЛАМЕ, ОГЛАСИ И ИНТЕРНЕТ ПРОДАЈА

Посљедњих година многе продавнице, ради ширења свог пословања и налажења што већег броја купаца, отварају своје странице на разним друштвеним мрежама и тамо рекламирају своје производе. Међутим, ријетке су оне које то учине на прави начин. Тако се често може наићи на рекламе које због неке правописне грешке не служе сврси, па нас просто само насмију.

Имали смо много прилика да видимо рекламу за ципеле које су *од праве козе*; па смо се мало прво зачудили или препали, а затим схватили да је због некоришћења дијакритика у латиничном писму у потпуности изгубљен смисао реченице. За набрајање артикала или боја ципела, ријетко ко ће иза зареза ставити размак. А и кад ставе, потруде се да реченица не прође без грешке.

Ни огласи за посао нису увијек најбоље срочени и не кажу увијек оно што би послодавци хтјели. Неке огласе ипак лакше протумачимо него друге:

Вјероватно је лакше уписати три слова умјесто седам, и чини нам се једноставнијим емоције исказати путем малих неживих лица на телефонском екрану. Међутим, иако ћемо једни друге разумјети и када користимо емотиконе, скраћене и позајмљене ријечи, па и ако умјесто латиничног слова *ч* искористимо *ц*, ипак је најбоље да свој језик очувамо и користимо правилно.

Језик је живи организам, он расте и развија се, мијења се с временом под утицајем различитих и бројних спољашњих фактора. Живимо у ери технолошког напретка, радо користимо најновија достигнућа савременог доба, али треба да будемо свјесни колики је утицај технологије на језик. Он није само обиљежје културе и историје једног народа, дио је нас самих. Зато је на нама да правилним говором и поштовањем норме свој језик очувамо, и унаприједимо.

Олгица Рашовић, IIIф

РЕКЛАМЕ И СЛОГАНИ

ТАЈНЕ СВИЈЕТА РЕКЛАМА

У току је антрополошко предавање које се тиче позиције медија у 21. вијеку. Док слушам драгу професорицу Лидију, због које и присуствујем овом излагању, моје ухо је заголицала реченица:

Ко има медије, тај побјеђује ратове!

Данас, као становници (можемо слободно рећи) виртуелног свијета, скоро да не размишљамо колику моћ медији имају над нама... Уколико немамо довољно знања, вјештина и ако не читамо и не слушамо с пажњом оно што се у њима пласира, често можемо повјеровати у нетачну информацију или због занимљивог слогана у наслову протраћити пуно времена пратећи неквалитетан и потпуно неважан садржај.

Аха! У томе се крије тајна новинара... *Креативност*, игра ријечи, често преувеличавње садржаја и његове важности само су неки од разлога који привлаче читаоце.

А ШТА ЈЕ СЛОГАН?

Слоган је мото, фраза или кратка реченица. Циљ јој је да честим понављањем буде лако запамћена и препозната идеја коју пласира.

На слогане најчешће наилазимо у рекламама. На телевизији, у новинама или на радију, поред разних звучних и визуелних ефеката, дио рекламе који оставља највећи утисак је слоган!

РЕКЛАМА ТИ ЈЕ ОНО КАД...

Реклама (од фр. réclame, односно лат. reclamo – јавно оглашавати) врста је комуникације којом спонзор рекламе покушава да убиједи публику у корисност одређеног поступка, обично куповине производа или услуге.

С напретком индустрије, произвођачи имају већу потребу за рекламама. У зависности од циљне групе, производа и још многих фактора, рекламе се разликују, но њихов квалитет би увијек требало да буде на нивоу. А да ли је увијек тако?

У мору реклама које нам нуди тржиште, често не обраћамо пажњу на њихов прави квалитет и примјећујем да је лукавост одувијек била на страни медија, па и када су рекламе у питању.

КОМЕ МАМЕ, ТАТЕ, ДАРЕЖЉИВЕ ТЕТКЕ И БАКЕ НИКАКО НЕ МОГУ ОДОЉЕТИ? ОООО, ДА, ДЈЕЧИЦИ!

Према недавно спроведеном истраживању, 65% дјеце каже да је родитељима тражило да им купе нешто што су видјела да се рекламира на интернету. Ко су највећи потрошачи? Они који троше новац, или они за које се троши новац? Већина производа се рекламира, но *мудри* произвођачи знају када и на шта треба ставити акценат. Рекла бих да су дјеца највећи потрошачи,

па су често они главна циљна група... Најближи им често купују и оно што им није потребно, само како би малишани били задовољни.

Недавно сам видјела на једном хрватском сајту слоган „Дислајкам мржњу" у оквиру кампање против насиља на интернету. Нисам читала даље, али сам по слогану закључила да кампања жели обухватити све тинејџере, јер претпостављам да многи одрасли не би схватили значење ријечи *дислајковати*.

Наравно, у зависности од онога што се рекламира, мијења се циљна група и приступ реклами...

Да ли се случајно рекламирају препарати за његу коже када се емитују популарне турске серије, које многе домаћице широм свијета не пропуштају?

ХММММ... НОВИНЕ СУ ИЗАШЛЕ ИЗ ТРЕНДА? НИКАКАВ ПРОБЛЕМ! *ПОСТОВАЋЕМО НА ФЕЈС!

* *постовати – поставити (енгл. post – поставити)*

Како вријеме пролази, технологија напредује и наша свакодневица се (нажалост) мијења. Мислим да су сва дјеца 21. вијека *жртве* родитеља када се говори о слободном времену, дружењу и телефонима. Некада је постојао само један телевизор у насељу, а данас вјероватно не постоји дом у насељу да нема макар један мали екран. Када помислимо на рекламу и гдје наићи на њу, вјероватно нам прво падну на памет телевизија и новине. Али... Данас, већина популације користи друштвене мреже за информисање, па је и мјесто гдје ће највише људи видјети производ управо фејсбук, инстаграм и сл. Наравно, на рекламе и даље наилазимо у часописима, на билбордима, вратима одређених установа...

ВАЖНО ЈЕ ДА ШЉАШТИ, НИЈЕ ВАЖНО ШТА ПИШЕ!

Како рекламе привлаче? Неријетко можемо примијетити јарке боје, познате личности или нешто треће, што нас, када мало боље размислимо, више привуче него сам производ... Ипак, на крају, када га купите, кући вам није омиљени пјевач или глумица, већ производ чији је квалитет можда мањи од очекиваног!

БУДИ И ТИ У ТРЕНДУ! ПРЕПЛАВИМО СВИЈЕТ, ЈЕР РАЗЛИЧИТОСТ НАС НЕ ЧИНИ ПОСЕБНИМ... КУПИ МЕ, ТАКО ЋЕШ СЕ УКЛОПИТИ У КАЛУП САВРШЕНСТВА!

Ко *има кеца у рукаву? На коју карту играју* произвођачи? Психологија... Не, не желим рећи да се и то студира уколико желите бити новинар или произвођач одређеног бренда, али није ли то важан сегмент рекламе? Узмимо жене као примјер... Уколико је *у тренду* цвјетни дезен овога љета, на плажи ће бити само купаћи костими украшени цвијећем. Не свиђају вам се хаљина и патике, али то је модерно? Исход? *Ипак ћу радије обути патике, да се не бих разликовала од осталих...*

Помислисте на стереотипе? Да, чини ми се да их у рекламама често промовишу! Када сте видјели, на примјер, да хаљину рекламира особа са вишком килограма? Никад! Рекла бих да постоји *само одређена* фигура која ће промовисати овај производ. Дакле, видимо да рекламе, поред производа, често промовишу и једну страну друштва... Стереотипи! Стереотипи! Стереотипи! Зашто постоји нешто идеално, чему сви тежимо, и ко је поставио то правило? Изгледа да медији и произвођачи непримјетно формирају нашу свијест... Само, помислите на непокретно дијете које на рекламама стално гледа веселу дјецу која трче, а нигдје дјеце у колицима... Шта имате да кажете?

ИСКОРИСТИЋУ ТВОЈУ НЕПИСМЕНОСТ И НАИВНОСТ, НАТЈЕРАЋУ ТЕ ДА КУПИШ МОЈ ПРОИЗВОД!

Произвођачи размишљају искључиво како доћи до новца... Вјероватно постоје различите стратегије... Но, *на крају баладе*, купци су ти који одлучују да ли ће производ завршити у њиховој корпи. При промоцији одређеног произода, понекад се и тражи популација која се слаткорјечивошћу, као и *причом о бољем животу* може придобити. Помислих на старије људе, на своју баку... Безброј пута је купила комплет најновијих и најбољих шерпи по повољној цијени, да би касније схватила да је, ипак, на неки начин преварена. Можда моја бака сљедећи пут неће купити те шерпе, али шта је са осталим бакама на свијету?

С А М О, ЕКСТРА, А К О, Ј О Ш, 50%, 4,99 €...

Шта то мами купце? Читала сам у једном часопису да људи воле бројке. Да ли је ријеч о истраживању, реклами или нечему трећем, није важно. А шта је то магично у броју 99, који се увијек појављује поред свих артикала? Да, већина не чита цифре након зареза и продавцу је лакше спустити цијену за један цент него за један еуро. Вјероватно је и боља зарада... Колико вам се само пута десило да прочитате да је још данас попуст од 50% у радњи, а у радњи скоро да једва и има артикала на том снижењу и да снижење траје данима, а не још данас? Изгледа да нас ријечи *екстра*, *само*, *још*, *акција*, *попуст* опијају више од било којег алкохола...

Критиковање и тражење мана нам је у крви, и то радимо сваки дан, па и када је ријеч о рекламама... Међутим, морамо признати да постоје заиста квалитетне рекламе и слогани:

Nike – Just do it

Занимљивост је да је слоган овога бренда инспирисан срамним посљедњим ријечима... Директор рекламе је алудирао на посљедње ријечи једног осуђеног убице прије стријељања: Хајде да урадимо то (Let's do it). Након тога, слоган је мало измијенио, и појавила се реклама са натписом „Just do it".

До данас, овај слоган је остао једна од кључних компоненти бренда. Он говори да, уколико желите нешто да урадите – само урадите то! Познати спортисти су одувијек промовисали „најке", али дошло је до благе промјене након што су људима слали јасну поруку „Just do it" и активирали их наглашавајући да нема изговора, те да истога тренутка треба кренути са спортом. Тако је „најке" с временом постао модни тренд!

Изгледа да је доста похвала, јер сада сам наишла на нешто друго...

Независни и вриједни, Ана и Кристоф, одлучни су да пронађу принцезу Елзу и спасу краљевство!

Њих двоје су обучени у гардеробу коју су носили на такмичењу у клизању у филму! Замисли магичне моменте из бајке и упути се у нову ледену авантуру са овим љупким паром!

Узраст: 3 године

„Независни", „вриједни", „упути се", „љупким паром"? Узраст три године? Који ће то родитељ утрошити сате како би објаснио дјетету ријеч „независни", дјетету које је тек почело да говори? Изгледа ми као да су и у овој реклами преовладали визуелни ефекти. Производ купљен. Циљ постигнут...

Колико год се трудили да све преведемо на други језик баш онако како је у нашем, никада то нећемо постићи до краја, а негдје ћемо се стварно помислити колико језици могу бити слични, а колико су, заправо, различити. Мени ће увијек остати мистерија како би се моји баба и дјед споразумјели са странцем... Како би му баба понудила *јаје на око,* а како би му дјед рекао да му никад не би *пало на памет* да ће покуцати на њихова врата! За мене је то *шпанско село*!

„Кокакола” реклама

Када је менаџмент „Кокаколе” први пут покушао да доведе свој производ у Кину, почетком 1920. године, желио је да представи исти слоган, не водећи рачуна о преводу. Међутим, брзо су сазнали да фонетски превод „кокакола” заправо значи *загризи воштаног пуноглавца* или *кобила напуњена воском*, зависно од дијалекта у областима Кине. Компанија је истражила 40.000 кинеских карактера и нашла је најближи фонетски еквивалент *ко-коу-ко-ле*, што би се могло превести као *срећа у устима*.

Већина реклама нас ипак насмије до суза, јер не очекујемо које границе превазилази људска глупост!!!

Људска глупост и свемир су бесконачни, али за ово друго нисам сигуран.

А. Ајнштајн

ЕВО НЕКОЛИКО СЛОГАНА КОЈЕ СУ ПРОЧИТАЛИ КОРИСНИЦИ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА ЦИЈЕЛОГ СВИЈЕТА:

У излогу ресторана у Глазгову:

Тражи се помоћни радник да пере суђе и двије конобарице.

У млијекари у Хелсинкију:

Данас нема млијека. Под данас мислим сјутра, јер сам ово написао јуче.

На огласном стубу у Копенхагену:

Продаје се пекара. Велика пећ. Садашњи власник у њој већ седам година.

Нађа Лаловић, IIф

Ходам лагано, курс француској језика ми почиње тек за 15 минута, дајем себи два минута одушка, сједам на клупу и таман што сам помислила како сам коначно макла семинарски рад с дневног реда, чух оца који свом сину каже ,,Хајде, како оно иде: ,,Здравољупци…" На памет ми падоше ти *здравољупци,* који су, убијеђена сам, свакоме родитељу саставни дио куповине, а немогуће је да ни вама нијесу привукли пажњу.

Здравољупци нијесу једини који су дјецу привукли пјесмом. Присјетимо се *цокића на ексић*. Поред пјесме која је свима већ на прво слушање постала симпатична, ријеч *сок* није прешла у *сокић,* већ у *цокић*, дакле у реклами се користи такозвано тепање, које није нимало педагошки препоручљиво дјеци, јер ако се, поред родитеља, који стално користе ријечи у деминутиву и који се прилагођавају, овакво изражавање користи и у реклами која се емитује готово сваких десет минута, да ли ће дјеца икада научити да говоре и да се изражавају правилно? Дакле, док се служе маркентиншким триковима, медији стварају услове у којима дјеца усвајају погрешне или лоше навике у изражавању… Користећи исти принцип обраћања, *смоки* прави *смокић*, намијењен још млађем узрасту дјеце.

Кад смо већ код деминутива…

Ноблице ноблице, сиђите са полице… убијеђена сам да и дан-данас кад вас неко понуди тим чувеним кексом, сваки пут, барем сами за себе, запјевати...

Ноблице које су се послужиле оригиналном пјесмом, постигле су исти ефекат као рекламе које су обрадиле већ постојеће пјесме, као што је *рапидол С*, који је направио велику помаму у региону. Читала сам коментаре гдје људи говоре како је слушају са колегама на послу, на путу до куће или школе и како су ,,измислили" акорде за њу да је, док свирају гитару са друштвом, могу извести… Да једна једноставна двотактна мелодија доживи толики успијех и доведе до тога да многи живе у незнању како је то, заправо, већ постојећа пјесма, заиста је велико постигнуће у свијету маркетинга.

Наравно, то није једина реклама гдје је кориштена обрађена пјесма, ту је и *добро јутро* маргарин, за који је послужила пјесма Габи Новак *Он ме воли на свој начин* отпјевана као: *Ја га волим на свој начин* (маргарин).

Моја кравица у својој реклами не само да је искористила један хит већ три, и то свјетска. *Billie Jean* – Мајкл Џексон

Billie Jean is not my lover – Чаша здравља, свако зна
She's just a girl who claims that I am the one – Богата важним витаминима
But the kid is not my son – Моја Кравица

Proud Mary – Тина Тарнер

Big wheel keep on turning /
Proud Mary keep on burning /
Rolling, rolling, rolling on the river - Волим, волим, волим да је пијем..

Maniac – Мајкл Сембело

She's a maniac, maniac on the floor - Моја кравица, кравица је то
And she's dancing like she's never danced before - Много свеже, здраво, врло укусно

Неки су пјесме прилагодили тако да нам поправе расположење, а са друге стране, сви смо у једном моменту осјетили нервозу када, по ко зна који пут, чујемо пчелицу која изговара, *Хербико са медом* и *Здравко Хербико*.

Већина реклама, баш као горепоменуте, привукла нам је пажњу док смо их слушали у пролазу, и вјероватно неки ни не занју како заправо изгледа њен визуелни. Реклама *Комерцијалне банке за рефинансирајући кредит* насмијала и одушевила је многе… Сигурна сам да су се неке породице поистовијетиле са овом ситуацијом… друштвени контекст је препознатљив и актуелан.

Када је у питању рекламирање прашка за веш, вјечито ће користити дјецу као стреотип неког ко брзо прља, и мрље од боровнице као нешто што се једва уклања са одјеће…

Кокакола, пиће зе које данас готово и да не треба реклама, спојило је и савршено комбиновало визуелне и звучне ефекте – пјесму смо након првог слушања сви почели да пјевушимо, а док гледамо, ушушкамо се у божићну и новогодишњу атмосферу...

Током празника промовишу се често наградне игре, нпр., *Фриком-а* свакога љета, не би ли нас примамили да купимо њихов производ у што већим количинама. Иако знамо да су поприлично мале шансе да освојимо нешто у наградној игри, увијек ћемо купити њихов производ и ,,упецати се”.

Ипак, најиритантније је кад чујемо ,,*и не само то”* или ,,*али то није све”*. По томе је *TV shop* већ препознатљив годинама… Оно чиме се служе многи брендови, укључујући и *TV shop* је, заправо, прво приказивање нашег дугогодишњег свакодневног проблема те сугерисање како је њихов производ рјешење за *све наше проблеме*.

Гледаоци ће на први поглед одмах ,,пасти” , и секунд након што чују, *али то није све* и схвате да ће узгред добити још и бескорисну ситницу ,,џабе”, узеће мобилни телефон и аутоматски позвати број са екрана…

И наравно, да не заборавимо *слогане*. Јер добре кампање без њих нема. Најчешће се заснивају на игри ријечи, као *Све за кућу, кућа за све*.

Једна од наших трговинских франшиза измијенила је изреку ,,Чист рачун, дуга љубав” у *Дуг рачун, чиста љубав*. Друга је, *Уштедите купујући* учинила већим од логоа маркета, тако да, ако у некоме не изазове добар звучни ефекат, визуелно га не може избјећи..

Пиво које се производи у многим државама, пивара под Требјесом издвојила је као ,,Све је то добро, али, ипак *једно је никшићко*", што мене као Никшићанку одмах привуче и пробуди сентименталност…

Успјех су постигле и рекламе у којима улоге тумаче познате личности, па су Милена Дравић и Драган Николић били заштитно лице познатог бренда кафе, Сека Саблић прашка за веш, а Северина сладоледа…

Рекламе су свуда: по билбордима, на радију и телевизији, на интернету, флајерима на бандерама… апсолутно их не можемо избјећи. Ако неко одлучи да лансира неки производ, прво му треба је добра пропаганда и маркетиншка кампања. Када се већ мора, зашто да се то не уради квалитетно? Мало више креативности, уз мање агресивности, не би било на одмет...

Зара Жугић, IIф

ПУКЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ИЛИ СМЈЕРНИЦЕ КА БОЉЕМ ЖИВОТУ?

У данашњем друштву тежња грађанске јавности је да обухвати цио свијет. Медији свијету преносе информације и поруке разног садржаја. Основни задатак им је да грађанима обезбиједе обавјештења о најновијим друштвеним активностима. Оваква комуникација почиње од креатора/извора, а наставља се широким спектром медијских производа, гдје спада и реклама. Пошто живимо брзим животом, све чешће се људи воде логиком „вријеме је новац" , па се све чешће појављују бизнисмени, локални произвођачи и, што би се рекло, приватници. Други разлог ове појаве је тежња људи да буду самостални и воде свој посао, па зато желе да се наметну у свијету бизниса. Тако сваки дан на телевизији или на радију видимо нове производе или брендове или слушамо о њима. Све захваљујући рекламама. Често се нови бренд, произвоид или

продавница прослави или постане популаран због добре рекламе. Још чешће су произвођачи принуђени да обуставе свој бизнис, јер се због незанимљиве, непривлачне и лоше рекламе нису промовисали. Због тога свака реклама мора да буде занимљива, оригинална, привлачна, помало и комична. Значај рекламе у данашњем свијету бизниса је непроцјењив.

Реклама се може дефинисати као смишљено и систематско ширење информација о неком производу или услузи – уз поруку о неприкосновеном квалитету производа. Циљ је да убиједи потенцијалне купце да одаберу рекламирани производ. Рекламе се прилагођавају друштву, његовим потребама и могућностима, па зато све рекламе, односно произвођачи са наших простора, нуде најјефтиније, а најбоље производе или услуге.

Рекламе се дијеле се на:

- штампане ;
- рекламе у електронској форми (радијска, телевизијска и интернет реклама);
- рекламе на мјесту продаје;
- рекламе на паковању или амбалажи.

Слоган је мото, фраза или кратка реченица која се користи у комерцијалне или политичке сврхе. Циљ му је да честим понављањем буде лако запамћена, препозната идеја коју пласира.

Рекламе су постојале већ у средњем вијеку. На средњовјековним пијацама путујући трговци су викањем рекламирали своје производе и услуге. У нешто новијој прошлости, у 19. вијеку након индустријске револуције, почело је масовно рекламирање; произвођачи су своје услуге и производе рекламирали на плакатима.

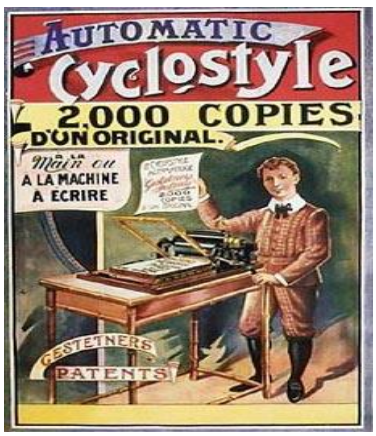

Са развојем технологије, развијају се и рекламе. Појавом радија настају радијске, а касније, с појавом телевизора, осим звука, потенцијални купци су могли да имају и визуелни изглед рекламе. Сада у 21. вијеку, технологија достиже свој врхунац, рекламе се јављају на сваком електронском уређају и дају потпуни доживљај.

1. „ ВИШЕ РИЖЕ У ДОРИНИ НЕГО КИНЕЗА У КИНИ”

Ово је слоган из рекламе за чоколаду ,,дорина”. У реклами се само приказује производ, односно чоколада , а текст изговара женски глас. Очигледно је да реклама комиком покушава да заинтересује потенцијалне купце, па је и мени успјела да привуче пажњу и да ме насмије. Анализирајући овај слоган, прво бих рекао да се код слогана истиче хумор и оригиналност. Ако бисмо размишљали о стилским фигурама, што вјероватно креаторима није било у првом плану, лако уочљива је хипербола. Одабир Кине и риже није случајан, ту је јасан стереотип да се рижа највише производи и користи у Кини. Реклама је занимљива и оригинална, па због тога сматрам да је веома добра.

2. ,,АКО ТЕ НЕТКО ЗА ЗДРАВЉЕ ПИТА, РЕЦИ САМО ’ЦЕДЕВИТА’!”

Цедевита је познати освјежавајући напитак. Производи се у Хрватској. Како би се привукла пажња купаца, произвођачи нису штедјели, па се у реклами појављује један од најбољих хрватских одбојкаша Игор Омрчен. Као спортиста, представља здрав начин живота, и није чудо због чега је ово главни слоган рекламе.

Осим спортисте који сугерише да је производ добар по здравље, рекламирају се и бројни витамини који се ,наводно, налазе у овом освјежавајућем напитку. Како је реклама снимљена у Хрватској, такав је и рјечник, у реклами се говори хрватским језиком (као што је у слогану ријеч ,,нетко”). На први поглед је видљива рима, која је у слогану главни адут у покушају да се заинтересују и насмију гледаоци. Може се рећи да је реклама оригинална, с обзиром на риму, одабир познате личности и текст. Међутим, не бих рекао да је претјерано занимљива због статичности, а познати спортиста се појављује у само два наврата. Када бих оцјењивао рекламу од 1–5, моја оцјена би била 3.

3. ,,АРИЕЛ ЧИСТИ СВЕ... ПА ЧАК И ПРЉАВИ ГРАДСКИ ЗИД”

Иако се не може видјети на телевизији или чути на радију, и ово је једна врста рекламе. Ова реклама за детерџент ,,ариел” налази се на једном градском зиду. Иако нема текста, видеа, глумаца или познатих личности, порука ове рекламе је сасвим јасна, а то је најважније. Креативност и оригиналност заслужују највише оцјене, а креатори све похвале. С обзиром да нема текста, или слогана, не можемо говорити о стереотипима, игри ријечи, стилским фигурама или клишеима. Можда се може рећи да је реклама комична, али оно што се засигурно може рећи је да преувеличава, па чак и да је нереална. У свијету стилских фигура, ово би била хипербола. Међутим, све је то у сјенци оригиналности и креативности. Иако сасвим обична, читава реклама је, у ствари, цртеж на зиду. Једна је од најбољих и најзанимљивијих реклама које сам икада видио.

Рекламе су различите, од оних које су невјероватно креативне и оригиналне до оних које су, благо речено, незанимљиве. Али, у данашњем свијету бизниса постале су незаобилазни дио. Ипак, циљ им је увијек исти: намамити потенцијалног купца!

Филип Зејак, IIф

ЈЕЗИК РЕКЛАМЕ КАО ВИД КОМУНИКАЦИЈЕ

Ријеч *реклама* потиче од латинског глагола *clamare,* што значи викати, односно *reclamare*, одјекивати. Иако се појавила и пуно прије, њен прави облик заживио је с прелаза из 19. у 20. вијек. Основно обиљежје рекламе је претјерано хвалисање производа или појаве; њоме спонзор покушава убиједити публику у корисност своје робе.

Језик је моћно средство људских бића коришћено ради ефикасне комуникације са другима. Стога је употреба исправног и ефикасног језика, како у говорном тако и у писаном облику,

успјешна. Исто тако, врста језика која се употребљава у масовним медијима, као и у водећим часописима и новинама, доноси велики успјех компанијама.

У публицистичком стилу свјесно се манипулише језиком и можемо примијетити понављање појединих фраза, стилских фигура и жаргонских израза. Творци реклама се труде да прате трендове и имитирају језик циљне групе. У посљедње вријеме на нашим просторима можемо запазити продор англицизама, али и других позајмљеница. Овим се компаније служе у случајевима када желе да свој производ упуте млађој публици. И поред неколико устаљених правила код израде реклама, језик који се користи у њима је и даље врло промјенљив.

Да би продавци успјели да на најбољи начин прикажу своју услугу или артикал, морају и добро познавати психолошки профил своје циљне групе. То подразумијева да знају њихове проблеме и жеље. У медијима се често алудира на одређену потешкоћу које ни сами нисмо били свјесни до датог момента, како би нам било понуђено *право* рјешење на исти проблем.

Када произвођачи размишљају који ће податак о производу представити, обично изоставе оне битне, прикажу само информације привлачне купцу, које су пожењније и остављају бољи утисак. Приказивање искључиво позитивних страна артикла је узроковано жељом да свој производ представе у најбољем свјетлу, што у већини случајева значи занемаривање бројних ставки, ма колико оне биле битне. Поред давања само пожељних информација како би се производ приказао бољим, произвођачи

често манипулишу и језиком који употребљавају. То се постиже коришћењем императива, игре ријечима, римовања, радвајања на слогове и слично.

Компаније за свој производ креирају и слоган, кратку реченицу или мото чији је циљ да буде лако запамћена као и идеја коју пласира. Слоган се, такође, садржи жаргонске и колоквијалне изразе, игру ријечи, а честа је и рима.

Како би реклами дали на значају, произвођачи је поткрепљују дефиницијама, подацима из разних истраживања и статистиком. У телевизијским рекламама можемо видјети и стручњаке или познате личности који говоре о производу. Овим се служе при рекламирању козметичких, фармацеутских или сличних производа, те тако граде повјерење код потрошача.

Наравно, на припреми једне рекламе ради више стручњака.

Све је почело од једноставних црно-бијелих, па све до данашњих модернијих реклама. Мијења се и визуелни дио, који служи да публици приближи идеју пласираног производа и привуче гледаоце. Рекламе раде на савршеном споју слогана и графике да би потенцијалним купцима приказале свој производ на најбољи начин. Компаније стварају нове рекламе одавно, а овдје можемо видјети и неке из доба Југославије:

Оно што старе рекламе чини другачијим у односу на нове је једноставност, окренутост традицији и техника прављења; тежило се ручном цртању, те су фотографија и штампа рјеђе.

Умјесто са цвијећем и накитом, некад су се жене приказивале као борбени ратници са пушком у руци.

Некад је и добра илустрација са једноставним натписом била довољна да привуче туристе

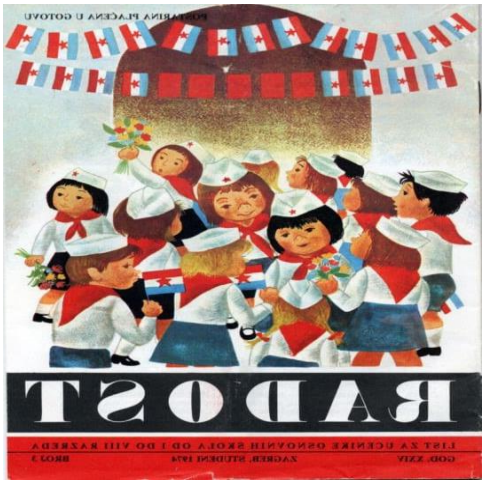

Дизајн је био прожет једноставним слоганом, а слике су описивале спој традиције и модерног.

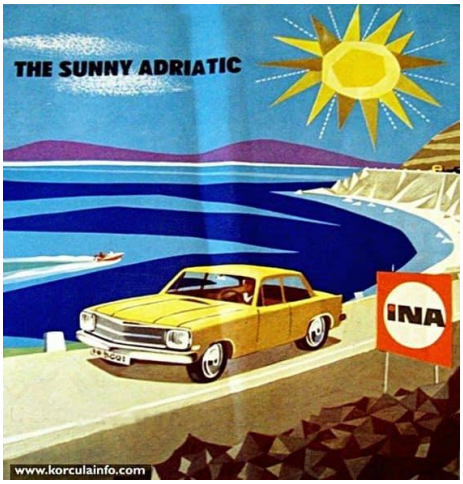

Дарја Миљанић, IIф

С ОНЕ СТРАНЕ РЕКЛАМА/ СУПТИЛНЕ ПОРУКЕ МАРКЕТИНГА

БЕСПЛАТНА АНАЛИЗА

РЕКЛАМА!!!

И ДО 100% ТАЧНОСТИ*

*Анализа тачности је извршена на основу нерепрезентативног истраживања који је укључио 1 узорак. Не одговарамо за евентуалну разлику између очекиваног и добијеног производа.

Колико год се трудили, у данашњем свакодневном животу немогуће је избећи рекламе. Оне су просто свуда! На телевизији, радију, интернету, флајерима, у новинама, па чак имамо и људе као рекламне паное. Њихов циљ је убеђивање публике у корист одређеног поступка, обично куповине производа или услуге. Међутим, морамо имати у виду да, с обзиром на то колико смо рекламама изложени од раног детињства, оне много утичу на нас и нашу перцепцију вредности и друштва, иако тога можда нисмо ни свесни.

Овде приказана реклама је само једна, изабрана из мноштва сличних које рекламирају средства за прање веша (https://youtu.be/ZsfQ4uLH2Qw).

У овој *Аксаловој* реклами, млада жена прво вади чист, бели веш из веш машине, а након тога га простире на балкону. Све јој се више мушкараца окупља под прозором и кличе након сваког комада одеће који закачи на жицу за сушење. На крају, она одлази, након чега следи слоган *Чиста љубав*, као и слика *аксала*. Реклама покушава да задобије симпатије публике ослањајући се на дугУ романтичне традиције у којој мушкарци певају девојци испод њене терасе.

Циљна група су јој жене, због тога што живимо у патријархалној средини где већину кућних послова обавља жена, па су оне и највише заинтересованае за производе те врсте. Међутим, то ни овој, као ни другим рекламама које промовишу сличне производе (попут *терикса, вениша*, *персила, ленора*, *дуела*) не одузима право да се у њима поред жена појављују и мушкарци као пример равноправне расподеле послова. Нажалост, уместо тога, жене су, поред средстава

за прање веша, углавном приказане и у рекламама за сва средства за чишћење, кућне апарате, лекове, одећу, док су мушкарци приказани у рекламама за аутомобиле, банке, путовања, алкохолна пића. На тај се начин свима (а поготово деци и младима, који су најподложнији утицају медија и реклама) представља традиционална слика поделе послова и родних улога, где је жена домаћица или обавља неки слабије вреднован посао, док су мушкарци приказани доминантно, на вишим позицијама. Поред тога, мушкарци се углавном појављују у ситуацијама и активностима које укључују елементе успеха, моћи, новца, забаве и уживања, и то у јавном простору, жене у приватном окружењу, како уживају у репетитивним, свакодневним обавезама са главним мотивом бриге о укућанима. Тако, на пример, једна студија *Лојдс бенкинг групе* показује да се жене у рекламама типично не појављују у позицијама моћи, изузев када је моћ везана за завођење, лепоту или мајчинство. Такође, у истраживању о роду у медијима који је извео Институт *Џина Дејвис* заједно са компанијом *Гугл*, при којем је анализирано 2000 реклама на енглеском језику у периоду 2006–2016, утврђено је да мушкарци у рекламама говоре седам пута више од жена (према: Њујорк тајмс, 2019). Старост мушкараца и жена у рекламама је додатно проучавана, па је у низу истраживања из целог света потврђен тренд доминантног приказивања младих жена у односу на друге старосне групе, док слично правило није примењиво у односу на мушкарце. Наиме, млађи и средовечни мушкараци су релативно уравнотежено присутни у рекламама. Овим истраживањима је идентификована стереотипна улога жена као младих, привлачних потрошача и зрелих мушкараца као мудрих експерата, чиме се потврђује наглашена разлика између полова (према: Марић, 2016).

У поменутој реклами постоји још један стереотипан елемент медијског представљања жена – њена физичка лепота. Ова, као и већина других реклама, производи митове о лепоти, обликујући готово нестварне мушке и женске моделе. У савременом друштву лепота више није у оку посматрача, већ је одређују и обликују медији и рекламе. Жене су лепе само ако су младе, мршаве (али уз облине), са блиставом косом, зубима и кожом, а мушкарци високи, мишићави, широких рамена.

Интересантно је да белци и белкиње представљају стандард лепоте на светском нивоу, те да су други, попут црнаца, Азијата и Индијаца запостављени. Такви прикази, такође уређени помоћу програма за обраду фотографија, не одговарају правој стварности, што узрокује настанак проблематичног обрасца где млади теже постизању нестварног изгледа модела и бивају незадовољни сопственим изгледом. Супротност овоме је кампања компаније *Дов фор рил бјути* (Дов за истинску лепоту), која је баш због своје разноликости изазвала огромну медијску пажњу. У њој је приказан процес настајања рекламе са свом шминком, дотеривањем различитим

препаратима као и уређивањем слике помоћу модерне технологије (постоји и мушка верзија рекламе).

https://youtu.be/iYhCn0jf46U

Приступ који је Дов применио у овој кампањи поткрепљен је истраживањем које је спровео Бен Бери, оснивач модне агенције из Канаде, а које показује да се жене много више повезују са рекламом када модели приказују њихову величину. Већина жена у овој студији је испољила намеру да купује часописе са крупнијим моделима, иако су саме изнеле став да одећа боље стоји мршавијим моделима (према: Марић, 2016).

Са идеалом немогуће лепоте и неравноправности повезана је и тема објектизовања жена, где су њихови физички адути стављени у први план, јер је то *оно што продаје*. Тиме се намеће питање какву слику деца и млади стварају о томе шта значи бити жена, а шта мушкарац, како ће се то одразити на њихов однос према супротном полу, али и поштовању равноправности, поимању себе, као и своје улоге у друштву. Као пример, из мноштва других реклама, најчешће за аутомобиле, пиво, сир, сок (…), издвојена је реклама која најбоље представља горе поменуто посматрање жена као сексуалних објеката. На реклами се налази нага жена која је у шпаги, изнад које је написано: *Прилагодљива свакој подлози*, што се, заправо, односи на гуме. Направљена је да својом вулгарношћу привуче мушки део популације, који је, такође, стереотипно једини заинтересован за продају гума. Реклама је после неког времена повучена, баш због злоупотребе женског тела као сексуалног објекта.

.Међутим, приказивање нагог женског тела не мора увек представљати жену као сексуални објекат. Пример је Пако Рабане реклама, на којој је жена обнажена, али јој мушкарац прекрива груди својом руком, чиме преноси поруку да не перципира жене као сексуални објекат. С друге стране, жена показује мушки став свирајући на гитари. Оваква идеја савременог пара без предрасуда представља нешто чиме би друге компаније требало да теже уколико желе да користе сексуални мотив у својим рекламама.

Имајући у виду растућу куповну моћ жена (жене купују или утичу на куповину 85% производа, према: Марић, 2016), као и њихове захтеве брендовима да покажу више поштовања и охрабрења у својим пропагадним порукама, бројне компаније се окрећу новом концепту оглашавања под називом *фемвертајзинг,* који настоји да пласира оснажујуће поруке које ће представити жене у најбољем светлу. Поред претходно поменуте *Дов* компаније, таква је и *Олвејз* са кампањом *Лајк а герл* (као девојчица), чији је основни мотив била општепозната увреда упућена дечацима да *Он трчи као девојчица*, а која се фокусира на девојчице које пролазе кроз период пубертета. Кампања је подстакнута истраживањем које је установило да се код половине девојчица бележи значајан пад самопоуздања после њиховог првог менструалног циклуса (*Олвејз* је компанија за производњу уложака). Према подацима добијеним крајем 2014. године, овакве рекламе заиста имају моћ да утичу на куповне одлуке жена као потрошача. Од преко 600 жена које су учествовале у истраживању, више од половине (52%) изјаснило се да је купило производе зато што им се свидео начин на који бренд приказује жене, а скоро све (91%) верују да начин на који се жене приказују у рекламама директно утиче на самопоуздање девојака (према: Марић, 2016.). Компаније које су се користиле сличним кампањама прославиле су се, а можда је и најбољи

пример бренд *Пантен,* који је поред изузетне медијске пажње поводом своје рекламе која јача жене добио и награду Уједињених нација за рушење родних стереотипа.

Ипак, стереотипне рекламе које омаловажавају жене увелико преовладавају нашим подручјем, на основу чега можемо претпоставити да још увек нема друштвеног договора о томе да су родни стереотипи штетни, па ни воље (политичке, друштвене или личне) да се ово стање промени. У државама где је стање другачије, развијају се медијски стандарди и кодекси који спречавају емитовање, нпр., сексистичких реклама (Норвешка, Француска, Велика Британија…) док се паралелно ради на побољшању медијске писмености опште јавности.

Слогани такође представљају битан део маркетинга и реклама. Тако су у свих четрдесет три секунде анализиране рекламе за *аксал,* прашак за веш, једине изговорене речи баш слоган *Чиста љубав*, који има двосмислено значење: чиста љубав – истинска љубав и чиста љубав – неупрљана љубав (с обзиром да је реклама баш за прашак за веш).

Међутим, иако већина слогана и реклама пролети поред нас, има и оних које се дуго памте. Тако је, на пример, веома тешко купити кекс н*облице*, а барем у себи не запевушити: *Ноблице, ноблице сиђите са полице*, као и да неко своје помало непристојно или иритантно понашање не оправдамо: *Када си гладан, ниси сав свој.*

Шта је то што ове слогане и рекламе издваја?

Наиме, рекламна кампања за *ноблице* издвојила се комичним и симпатичним спотом, што је примамљиво широј популацији, као и памтљивом песмом, док је компанија *Сникерс,* поред увек интересантних спотова, направила креативан слоган којим је искористила веома популарно оправдање: *Кад си гладан, ниси сав свој,* и повезала га са својим брендом.

https://youtu.be/URxSANK72is (реклама за кекс *ноблице*)

https://youtu.be/emFINO34xDQ (реклама за чоколадицу *сникерс*)

Кључ добре рекламе је фокус на циљну групу, као и оригиналност, која се може остварити на разне начине: помоћу комичног, филмски представљеног или друштвено ангажованог спота, заразне мелодије или духовитог и памтљивог слогана. Такође, појављивање познатих личности у рекламама представља добру алатку у маркетингу.

Међутим, не сме се заборавити да улога маркетинга није само комерцијална, већ да би мисија сваке рекламне компаније требало да буде усмерена и на позитивне промене у друштву, као и креирање здраве друштвене заједнице у којој нема дискриминације било које друштвене групе.

Наш је задатак као потрошача да не допустимо да нас струја лажи, преувеличавања, сервираних ставова и немогућих идеала води кроза живот, већ да у неизбежној реци реклама и медија мудро пливамо, градећи сопствено мишљење.

ЛИТЕРАТУРА:

(1) Марић Т. Мастер рад о утицају приказивања жена у рекламама на формирање ставова потрошача и доношење одлука о куповини,2016, 20–39

(2 Сафронова В. Gender Stereotypes Banned in British Advertising, New York Times, 2019.

(3) Север И, Пленковић М, Варга В. Рекламе и родни стереотипи: важност медијске писмености. Медија, Култура и Јавни односи, 2018, 1–2, 81–94

(4) Чопић С. Родна равноправност у Србији стање и перспективе, 2016, 100, 114–117

Нина Рачета, IIф

РЕКЛАМА – ОЗАКОЊЕНО ЛАГАЊЕ

Када дијете жели да убиједи родитеље да нешто добије, то углавном постиже тако што предмет свог интересовања представља корисним и за родитеље. При изношењу аргумената, представиће ситуацију бољом него што заправо јесте. Исто то својим купцима раде и велике компаније. Успјех дјетета или, у овом случају, наручиоца рекламе, увелико заиси од одабира

приступа и употребе језика. Тако нам се производи и услуге често представљају, а да нисмо ни свјесни.

Иако телевизијске рекламе доживљавамо као идеално вријеме да нешто завршимо за вријеме програма који гледамо, приликом прављења филмова и емисија посебна пажња се обраћа на то којим ће се предметима поменути име и видјети лого, а којима не.

Због великог броја услуга и производа који постоје на тржишту, немогуће је сваку рекламу учинити у потпуности оригиналном. Тако су почели да се развијају *стереотипи* или *клишеи*.

Најчешћи стереотипи у рекламама су родни стереотипи. Вјерујем да дуго нисте видјели рекламу за аутомобилску опрему у којој нема згодних младих дјевојака. Исто важи и за рекламе протеинских шејкова, у којима преовладавају набилдовани мушкарци. Када томе додамо већ веома познате фразе и ситуације (клишее), није ни чудо што је упечатљива и оригинална реклама постала ријеткост.

Раније смо поменули да се реклама неријетко не поклапа са истином у потпуности. За примјер, узећемо телевизијску рекламу *ЦКБ* (Црногорска комерцијала банка) *кредити за мали и средњи бизнис*. Сценарио су писали *The Books of Knjige*, на чијој се јутјуб страници поменута реклама може наћи.

Из рекламе ЦКБ кредити за мали и средњи бизнис

Реклама је анимирана и приказује мали породични бизнис; фарму коза на Мјесецу. Козе ујак доставља катапултом, пошто аутобуска линија Црна Гора–Мјесец–Бољаре још не постоји. Млијеко користе да услуже госте локала Ловћенац, док сурутку извозе на Јупитер. Стрина је, чини се, задужена за маркетинг, а све то захваљујући кредиту Црногорске комерцијалне банке.

Знамо да је такав бизнис за сада немогућ, али, како каже слоган рекламе: *Кад је идеја добра, бизнис нема граница!* Сценаристи су одабрали ову ситуацију знајући да ће гледаоцима

бити комична и да се неће лако заборавити, што су и постигли, узимајући у обзир четрдесетак хиљада прегледа на њиховој званичној јутјуб страници.

У телевизијској реклами, за разлику од радијских и штампаних, визуелни и акустични ефекти су подједнако важни. Визуелни ефекти ове рекламе одрађени су једноставно, али на упечатљив начин. Прављен је контраст у количини детаља између ликова и позадине. Позадина је одрађена тако да изгледа веома реално, док ликови и машине изгледају као из цртаног филма. Циљ је да се ликови учине допадљивим. Искоришћен је и свима познат мотив постављања заставе на Мјесец, с тим што је застава била лого наручиоца рекламе.

Контраст је видљив и у синхронизацији. За вријеме трајања цијеле рекламе, у позадини се чује лагана музика. У првом дијелу говори само један лик. У говору се служи зетско-горњополимским дијалектом и приказује једног обичног човјека, који говори о свом успјеху. У другом дијелу чујемо мушкарца коме не видимо лик. Чујемо само да се служи стандардним језиком. Тако одаје утисак професионалности и наводи гледаоце да повјерују свему што је речено.

Добро урађена реклама памти се генерацијама. Сјетите се рекламе бренда ,,копертон", која је снимљена 1990. године. Народ је још увијек цитира, иако производ више не постоји! Постоје рекламе које су нам обиљежиле дјетињства. Зато се усуђујем рећи да је и маркетинг вид умјетности!

Ена Беговић, IIф

КУПАЦ У СВИЈЕТУ РЕКЛАМА

Сат откуцава, секунде пролазе, коначно ће Самил изјавити љубав Софији. Напетост расте, почињем да се знојим и само чекам тренутак да Самилу ријечи прећу преко уста. Да ли је могуће, коначно ће јој све рећи! Самил креће да говори, и одједном чујем: „Рапидол С је капсула са гелом, која ради у сарадњи с твојим телом. Зато реци увек кад осетиш бол. Ма каква бол, узми Рапидол..." Бесрамне телевизијске рекламе, да ли им се икада неко обрадује?

Да ли и вас, као и мене, нервира када рекламе на телевизији прекину сцену филма или серије? Да, редосљед ријечи је исправан и, како је то већ неко сликовито објаснио: „Некада си за време реклама имао времена само да скочиш до кухиње по кокице. А данас, док прођу, заборавиш шта си уопште гледао." Обично досадне, а ријетко занимљиве и креативне, рекламе представљају неизбјежан дио наше свакодневице. Чак и ако не гледате телевизију, постоји безброј других облика рекламирања: на радију, друштвеним мрежама и билбордима, у новинама...

Овако незаобилазне и честе, навеле су ме да размишљам о свијету реклама који нам се сваког дана сервира. Помислила сам како би било да заиста живимо у њему. Вјероватно никада не бих куповала гардеробу, јер са сваким новим прањем „перволом", изгледала би новије. Реклама јасно каже: „Ново? Не, опрано је 'перволом'!" Ни старост ме не би плашила, једним потезом намажем магичну крему, и боре нестану, у секунди изгледам млађе тридесет година. Слично је и са проблемом укочености и болом у зглобовима – крема или пилуле, и из кревета право на кошаркашки терен, раме уз раме са унуцима. Само једна капљица детерџента, и суђе је опрано, а руке – као из салона. Али ни то није све, јер ако одмах купим производ, произвођачи ће сами доћи да ми оперу суђе, а гратис ћу добити маникир.

Овакав свијет заиста дјелује идеално, али не постоји. Због тога истинитост квалитета рекламираних производа често доводим у питање. Јасно је да рекламе служе да привуку купце и убиједе их у квалитет понуде, а најчешће ни саме не могу да задовоље стандардне својих тврдњи.

Међутим, на неки начин оне могу послужити да тестирамо сопствену интелигенцију. Шта се мисли када се каже: „Уклања и до сто посто перути?" Купци мисле да шампон уклања сву перут, а произвођачи веома вјешто заобилазе да помену почетни дио реченице. Све заједно би гласило: „Уклања од нула до сто посто перути." Дио „од нула" замијењен је дијелом „и до", што, заправо, значи да нико не гарантује да ће шампон уклонити перут. Али ако се просјечном купцу још помене попуст: „И до седамдесет посто на два купљена артикла из линије против перути", не остаје му ништа друго већ да свој новац преусмјери датој компанији и да у себи гласно викне: „Купљено!"

С друге стране, постоје и креативније рекламе, које нас макар насмију или забаве. Такве су оне са римом и добрим ритмом, које лако упамтимо и пјевушимо по кући. Или интересантни билборди, које посматрамо свакодневно на путу од куће, или ка кући.

Гледајући овај оригиналан билборд, нисам могла да престанем да размишљам јесу ли и мравима, као и познатим личностима у телевизијским рекламама, платили да заобиђу ову лизалицу. Или је лизалица стварно без шећера, мада, из овог угла, прва идеја дјелује много реалније.

Понекад су рекламе заиста корисне, јер да није њих, како бисмо знали која паста за зубе је бољa од свих водећих конкурената (одговор: све које се рекламирају) или, пак, које таблете за мршављење да купимо након што смо појели цијели хамбургер, јер је на билборду испред брзе хране дјеловао напросто неодољиво?

Анастасија Мојашевић, IIф

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISSN 1800-5438 = Znak
COBISS.CG-ID 18777360